

SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST ZA UDRŽITELNOST SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ

SOCIAL RESPONSIBILITY FOR SUSTAINABILITY OF THE WORLD'S HERITAGE

Monografie vědeckých prací
Monograph of research papers

Michal Matějka
Roman Kořán
René Milfait (ed.)

Svazek II
Volume II

PANEVROPSKÁ
UNIVERZITA

VŠO

2024

SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST ZA UDRŽITELNOST SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ

SOCIAL RESPONSIBILITY FOR SUSTAINABILITY OF THE WORLD'S HERITAGE

MONOGRAFIE VĚDECKÝCH PRACÍ
MONOGRAPH OF RESEARCH PAPERS

Svazek II
Volume II

SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST ZA UDRŽITELNOST SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ

SOCIAL RESPONSIBILITY FOR SUSTAINABILITY OF THE WORLD'S HERITAGE

MONOGRAFIE VĚDECKÝCH PRACÍ
MONOGRAPH OF RESEARCH PAPERS

**MICHAL MATĚJKA
ROMAN KOŘÁN
RENÉ MILFAIT (ed.)**

**Svazek II
Volume II**

2024

Sponzoři a partneři konference Conference sponsors and partners

PANEVROPSKÁ
UNIVERZITA

VŠO

FAKULTA: VŠO
PANEVROPSKÁ UNIVERZITA

Monografie vědeckých prací: Společenská odpovědnost za udržitelnost světového dědictví

Svazek II

Autoři a editoři:

PaedDr. PhDr. Michal Matějka, Ph.D., DBA
Ing. Roman Kořán, Ph.D.
Th.Lic. Ing. René Milfait, Ph.D., (ed.)

Autoři:

doc. Ing. Ilona Švihlíková, Ph.D.
doc. Ing. Radka Marčeková, Ph.D.
doc. Ing. Iveta Vozňáková, Ph.D.
doc. RNDr. Zdena Lustigová, CSc.
doc. JUDr. David Zámek, Ph.D., LL.D.
doc. Ing. Lubomír Kmeco, Ph.D.
JUDr. PhDr. Jana Firstová, Ph.D., LL.M, MBA
JUDr. Karol Hrádela, Ph.D.
PhDr. Eduard Entler, CSc.
Mgr. et. Mgr. Petra Chaloupková Košílková, Ph.D.
Ing. Karel Plunder, Ph.D., MBA
Ing. Iveta Hamarneh, Ph.D.
Mgr. Monika Klímová, Ph.D.
Mgr. Pavel Sládek, Ph.D.
Mgr. Ondřej Zelenka, MBA
Ing. Petr Kulhánek
Ing. Lucie Orgoníková
Ing. Jindřiška Vitvarová
Bc. Natálie Šťávovalá
Kateřina Záhorcová

Recenzenti:

prof. PaedDr. Ing. Roman Hrmo, PhD., MBA (Vysoká škola DTI v Dubnici n. Váhom)
prof. Ing. Pavel Krpálek, CSc., MBA (Vysoká škola ekonomická v Praze)
PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze)

Tlumočník:

Mgr. Alexander Kříž

Poděkování:

doc. PaedDr. Juraj Miština, PhD.

Vědecká rada:

prof. Ing. Alexandr Ključnikov, Ph.D., prorektor PEUNI
prof. PaedDr. Ing. Roman Hrmo, PhD., MBA (DTI University, Dubnica n. Váhom)
prof. ucz. dr hab. Krzysztof Gajdka, MBA
prof. Ing. Pavel Krpálek, CSc., MBA
doc. Ing. Ilona Švihlíková, Ph.D.
doc. Ing. Iveta Vozňáková, Ph.D.
doc. Dr. Ing. Sujit Chaudhuri, CSc.
doc. Ing. Mgr. Katarína Krpáľková Krelová, PhD. ING-PAED IGIP
Ing. Roman Kořán, Ph.D.
PaedDr. PhDr. Michal Matějka, Ph.D., DBA
Th.Lic. Ing. René Milfait, Ph.D.

Organizační výbor:

Ing. Roman Kořán, Ph.D.
Th.Lic. Ing. René Milfait, Ph.D.
PaedDr. PhDr. Michal Matějka, Ph.D., DBA
Ing. Jiří Chum
Adam Gros, OREA

© PANEVROPSKÁ UNIVERZITA

Všechna práva vyhrazena

Praha 2024

Vydavatel:

Fakulta: VŠO
PANEVROPSKÁ UNIVERZITA
Spálená 76/14, 110 00 Praha 1 – Nové Město

E-mail: info@peuni.cz

Web: <https://www.peuni.cz>

Počet stran: 195

ISBN 978-80-86847-97-9

Monograph of research papers: Social responsibility for the sustainability of World's Heritage

Volume II.

Authors and editors:

PaedDr. PhDr. Michal Matějka, Ph.D., DBA
Ing. Roman Kořán, Ph.D.
Th.Lic. Ing. René Milfait, Ph.D., (ed.)

Authors:

doc. Ing. Ilona Švihlíková, Ph.D.
doc. Ing. Radka Marčeková, Ph.D.
doc. Ing. Iveta Vozňáková, Ph.D.
doc. RNDr. Zdena Lustigová, CSc.
doc. JUDr. David Zámek, Ph.D., LL.D.
doc. Ing. Ľubomír Kmeco, Ph.D.
JUDr. PhDr. Jana Firstová, Ph.D., LL.M, MBA
JUDr. Karol Hrádela, Ph.D.
PhDr. Eduard Entler, CSc.
Mgr. et. Mgr. Petra Chaloupková Košílková, Ph.D.
Ing. Karel Plunder, Ph.D., MBA
Ing. Iveta Hamarneh, Ph.D.
Mgr. Monika Klímová, Ph.D.
Mgr. Pavel Sládek, Ph.D.
Mgr. Ondřej Zelenka, MBA
Ing. Petr Kulhánek
Ing. Lucie Orgoníková
Ing. Jindřiška Vitvarová
Bc. Natálie Šťávová
Kateřina Záhorcová

Reviewers:

prof. PaedDr. Ing. Roman Hrmo, PhD., MBA (DTI University in Dubnica nad Váhom)
prof. Ing. Pavel Krpálek, CSc., MBA (Prague University of Economics and Business)
PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D. (Charles University in Prague)

Interpreter:

Mgr. Alexander Kříž

Acknowledgements:

doc. PaedDr. Juraj Miština, PhD.

Scientific Council:

prof. Ing. Alexandr Ključnikov, Ph.D., prorektor PEUNI
prof. PaedDr. Ing. Roman Hrmo, PhD., MBA (DTI University, Dubnica n. Váhom)
prof. ucz. dr hab. Krzysztof Gajdka, MBA
prof. Ing. Pavel Krpálek, CSc., MBA
doc. Ing. Ilona Švihlíková, Ph.D.
doc. Ing. Iveta Vozňáková, Ph.D.
doc. Dr. Ing. Sujit Chaudhuri, CSc.
doc. Ing. Mgr. Katarína Krpáľková Krelová, PhD. ING-PAED IGIP
Ing. Roman Kořán, Ph.D.
PaedDr. PhDr. Michal Matějka, Ph.D., DBA
Th.Lic. Ing. René Milfait, Ph.D.

Organizing Committee:

Ing. Roman Kořán, Ph.D.
Th.Lic. Ing. René Milfait, Ph.D.
PaedDr. PhDr. Michal Matějka, Ph.D., DBA
Ing. Jiří Chum
Adam Gros, OREA

© PAN-EUROPEAN UNIVERSITY

All rights reserved

Prague 2024

Publisher:

Faculty: VŠO
PAN-EUROPEAN UNIVERSITY
Spálená 76/14, 110 00 Prague 1 – Nové Město

E-mail: info@peuni.cz

Web: <https://www.peuni.cz>

Number of pages: 195

ISBN 978-80-86847-97-9

Recenze vědecké monografie

Vysoká škola DTI
Sládkovičova 533/20
018 41 Dubnica nad Váhom
Slovenská republika
e-mail: hrmo@dti.sk

Recenzia

Názov recenzovaného titulu: Kolektívna monografia, Spoločenská zodpovednosť za udržateľnosť svetového dedičstva (svazek II.)

Ed.: Michal Matějka, Roman Kořán, René Milfait

Meno recenzenta: **prof. PaedDr. Ing. Roman Hrmo, PhD., MBA. ING-PAED IGIP (profesor)**

Predložená publikácia (monografia vedeckých prác, ktorá vznikla v rámci konania druhého ročníka medzinárodnej konferencie v Mariánskych Lázních konanej 4. a 5. apríla 2024) je tematicky mimoriadne aktuálna a vzhľadom na neexistenciu publikácií s uvedeným tematickým zameraním veľmi potrebná. Rozsah publikácie je primeraný, rešpektovaný je stav poznania vedných odborov, ktoré súvisia s obsahmi publikovaných príspevkov. Zvlášť oceňujem zaradenie časti, ktorá je orientovaná na význam precíznej realizovanej didaktickej transformácie obsahu. Konceptcia publikácie a jej štruktúra zodpovedá požiadavkám na tento typ publikácie. Chcem vyzdvihnúť pestrosť indikátorov, ktoré ovplyvňujú priestor do ktorého boli jednotlivé časti orientované (udržateľnosť, spoločenská zodpovednosť, bezpečnosť a p.). Publikácia je kvalitne spracovaná aj po formálnej stránke a poskytuje čitateľovi primeraný čitateľský servis. Možno konštatovať, že autormi stanovený cieľ vytvoriť komplexný náhľad do prezentovanej problematiky bol naplnený. Dominantným faktorom potrebnosti predloženej publikácie je malá dostupnosť až neexistencia odbornej literatúry, ktorá by ucelene opisovala tému publikácie. Zároveň je publikácia prínosom pre rozvoj teórie a metodológie skúmania.

Prínos publikácie spočíva v publikovaní homogénnych príspevkov s dobrou odbornou úrovňou, pričom sú logicky usporiadané a s hlbokou znalosťou problematiky analyzujú a následne riešia otázky kultúrne, makroekonomické, správne, politické environmentálne a právne. Možno konštatovať, že bol vytvorený základ pre ďalšie pokračovanie bádania v uvedenej oblasti. Publikáciu odporúčam vydať.

V Trnave 10. 9. 2024 **prof. PaedDr. Ing. Roman Hrmo, PhD., MBA, ING-PAED IGIP**

Review of scientific monograph

DTI University

Sládkovičova 533/20
018 41 Dubnica nad Váhom
Slovak Republic
e-mail: hrmo@dti.sk

Review

Title of the Reviewed Publication: Collective Monograph, Social responsibility for the sustainability of World's Heritage (Volume II.)

Ed.: Michal Matějka, Roman Kořán, René Milfait

Reviewer's Name: prof. PaedDr. Ing. Roman Hrmo, PhD., MBA. ING-PAED IGIP (professor)

The submitted publication (a monograph of scientific works, which was created as part of the second annual international conference in Mariánské Lázně held on April 4-5, 2024) is thematically highly relevant and, given the lack of publications with this thematic focus, very necessary. The scope of the publication is appropriate, respecting the state of knowledge in scientific fields related to the contents of the published contributions. I particularly appreciate the inclusion of a section focused on the importance of precisely implemented didactic content transformation. The concept of the publication and its structure meets the requirements for this type of publication. I want to highlight the diversity of indicators that influence the space into which individual parts were oriented (sustainability, social responsibility, security, etc.). The publication is well-prepared in terms of formal aspects and provides the reader with adequate reading support. It can be stated that the authors' established goal of creating a comprehensive overview of the presented issues has been fulfilled. The dominant factor in the necessity of this publication is the limited availability or non-existence of professional literature that would comprehensively describe the publication's theme. At the same time, the publication contributes to the development of theory and research methodology.

The publication's contribution lies in publishing homogeneous articles of good professional quality, logically arranged, and analyzing and subsequently addressing cultural, macroeconomic, administrative, political, environmental, and legal issues with deep knowledge of the subject matter. It can be stated that a foundation has been laid for further research in this area. I recommend the publication for publication.

In Trnave 10.09.2024 prof. PaedDr. Ing. Roman Hrmo, PhD., MBA, ING-PAED IGIP

Recenze vědecké monografie

Vysoká škola ekonomická v Praze
Katedra didaktiky ekonomických předmětů,
Fakulta financí a účetnictví, VŠE v Praze
e-mail: krpp01@vse.cz

Recenze

Název recenzního titulu: **Kolektivní monografie, Společenská odpovědnost za udržitelnost světového dědictví (svazek II.)**

Ed.: **Michal Matějka, Roman Kořán, René Milfait**

Jméno recenzenta: **prof. Ing. Pavel Krpálek, CSc., MBA (profesor)**

Kolektivní monografie komplexně a přehledným způsobem prezentuje soudobý pohled na problematiku společenské odpovědnosti a udržitelnosti ve vztahu k památkám světového dědictví. Je zřejmé, že tyto aspekty spolu s podporou vzdělávání se těší v Karlovarském kraji podpoře ze strany hejtmána a dalších vrcholných představitelů státní správy a samosprávy. Publikované příspěvky jsou meritorní a vhodně zařazené, mají vyrovnanou odbornou úroveň, logicky na sebe navazují, otevírají, analyzují a fundovaně řeší celé spektrum kulturních, politických, správních, makroekonomických, environmentálních a právních hledisek, odpovídajících cílům a zaměření konference. Společným jmenovatelem všech příspěvků je udržitelnost a společenská odpovědnost, tím je dán monografický charakter publikace. Nejprve jsou zařazeny příspěvky rámuující problematiku z hlediska kontextu udržitelnosti a ekonomické demokracie, sektorového pohledu na aktuální vývoj národní ekonomiky, navazuje analýza významu českých památek kulturního dědictví doplněná strategickými návrhy a kazuistikami, obohacená poté ještě na závěr řadou zajímavých číselných a faktografických údajů. Stranou pozornosti nezůstaly ani otázky bezpečnostní, právní, technologické, společenské, a to včetně významu podpory vzdělávání, synergického vztahu vzdělávací teorie a praxe pro rozvoj regionů, souvislostem s trhem práce a mnoha dalším důležitým aspektům. Publikace jako celek je zdařilým výstupem úspěšné mezinárodní vědecké konference, splnila své poslání a osvědčila se jako užitečný příspěvek k posílení spolupráce a šíření vědeckého poznání o významu podpory památek světového dědictví.

Považuji ji za přínosnou a doporučuji k publikování.

V Praze dne 2. září 2024

prof. Ing. Pavel Krpálek, CSc., MBA

Review of scientific monograph**Prague University of Economics and Business**

Department of Economic Teaching Methodology,
Faculty of Finance and Accounting,
Prague University of Economics and Business
e-mail: krpp01@vse.cz

Review

Title of the Reviewed Publication: Collective Monograph, Social responsibility for the sustainability of World's Heritage (Volume II.)

Ed.: Michal Matějka, Roman Kořán, René Milfait

Reviewer's Name: prof. Ing. Pavel Krpálek, CSc., MBA (profesor)

The collective monograph comprehensively and clearly presents a contemporary view of the issue of social responsibility and sustainability in relation to world heritage monuments. It is obvious that these aspects, together with the support of education, are supported in the Karlovy Vary region by the governor and other top representatives of the state administration and local government. The published contributions are meritorious and appropriately classified, have a balanced professional level, logically follow each other, open up, analyze and thoroughly address the entire spectrum of cultural, political, administrative, macroeconomic, environmental and legal aspects, corresponding to the goals and focus of the conference. The common denominator of all contributions is sustainability and social responsibility, which gives the monographic character of the publication. First, contributions framing the issue from the perspective of sustainability and economic democracy, a sectoral view of the current development of the national economy, are included, followed by an analysis of the importance of Czech cultural heritage monuments, supplemented by strategic proposals and case studies, enriched at the end with a number of interesting numerical and factual data. Security, legal, technological and social issues were not neglected, including the importance of supporting education, the relationship between educational theory and practice for the development of regions, the connection with the labor market and many other important connections. The publication as a whole is a successful outcome of a successful international scientific conference that fulfilled its mission and proved to be a useful contribution to strengthening cooperation and spreading scientific knowledge about the importance of supporting World Heritage sites.

I find it useful and recommend it for publication.

In Prague on September 2, 2024

prof. Ing. Pavel Krpálek, CSc., MBA

Recenze vědecké monografie

Univerzita Karlova v Praze

3. lékařská fakulta, Ústav etiky a humanitních studií
e-mail: zuzana.svobodova@lf3.cuni.cz

Recenze

Název recenzního titulu: Kolektivní monografie, Společenská odpovědnost za udržitelnost světového dědictví (svazek II.)

Ed.: Michal Matějka, Roman Kořán, René Milfait

Jméno recenzenta: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Druhý svazek vědeckých prací věnujících se z různých úhlů pohledu rozvoji společnosti odpovědným způsobem, s důrazem na uchování či rozvoj světového dědictví, přislubuje naději hned z několika hledisek. Jednak je sama publikace výrazem skutečnosti, že je možné se domluvit i napříč velmi různorodými obory a sejít se společně u podstatných otázek. Dále je zřetelná snaha jednotlivých autorů nabídnout nejen jasným způsobem formulový problém, ale také poukázat na možné způsoby řešení a nastínit praktická doporučení. Kromě toho je publikace svědectvím kvalitní a kreativní angažovanosti i mladé generace a opět se velmi konkrétně předkládají možnosti navázání aktivní spoluprací tak, aby i (či právě) v době nejruznějších krizí se tvořily nové cesty. Čtenář zřejmě nebude odborníkem ve všech oblastech, k nimž se jednotliví autoři vyjadřují, nemusí se ale obávat, že by mu byl jazyk nesrozumitelný – přestože se jedná o odborné texty, všichni autoři prokázali schopnost předložit vybraná témata i laikům natolik srozumitelným způsobem, že každý ochoten porozumět bude schopen nalézt nové inspirace. Zájemci se mohou velmi jednoduše obrátit i přímo k jednotlivým výzkumným zdrojům, na něž je odkazováno. Přestože se již nyní vzhledem k rozloze státu může Česká republika hrdě počítat k nejbohatším zemím z hlediska počtu zapsaných památek v Seznamu světového dědictví UNESCO, díky novým projektům, na které také publikace odkazuje, se můžeme těšit na další péči o kulturní dědictví a na jeho rozvoj. Pokud se tento bude dít díky kvalitnímu zapojení mladých lidí vychovaných již ke skutečné participaci, potom generace jejich učitelů a vychovatelů splnila své poslání. Budeme jistě i v budoucnu muset čelit novým obtížím, ale pokud se bude dařit spolupracovat odborníkům z různých oborů a povzbudit zároveň k participativnímu tvůrčímu jednání mladou generaci, je naděje, že i tyto obtíže budou proměněny v nové zkušenosti umožňující dobrý rozvoj společnosti. Zejména těm, kteří se zajímají o takový rozvoj naší společnosti, lze publikaci vřele doporučit.

V Praze dne 16. září 2024

PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Review of scientific monograph

Charles University in Prague

Third Faculty of Medicine, Institute of Ethics and Humanities

e-mail: zuzana.svobodova@lf3.cuni.cz

Review

Title of the Reviewed Publication: Collective Monograph, Social responsibility for the sustainability of World's Heritage (Volume II.)

Ed.: Michal Matějka, Roman Kořán, René Milfait

Reviewer's Name: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

The second volume of scientific works addressing the responsible development of society from various perspectives, with an emphasis on preserving or developing world heritage, offers hope from several viewpoints. Firstly, the publication itself is an expression of the fact that it is possible to communicate across very diverse fields and come together on essential questions. Furthermore, there is a clear effort by individual authors to not only formulate problems clearly but also to point out possible solutions and outline practical recommendations. Additionally, the publication is a testament to the quality and creative engagement of the younger generation, and once again, very concrete possibilities for establishing active cooperation are presented, so that even (or especially) in times of various crises, new paths are created. The reader may not be an expert in all areas addressed by individual authors, but need not fear that the language will be incomprehensible - although these are academic texts, all authors have demonstrated the ability to present selected topics in a way that is understandable even to laypeople, so that anyone willing to understand will be able to find new inspirations. Interested parties can also very easily refer directly to the individual research sources that are referenced. Although the Czech Republic can already proudly count itself among the richest countries in terms of the number of monuments inscribed on the UNESCO World Heritage List, given its size, thanks to new projects, which the publication also refers to, we can look forward to further care for cultural heritage and its development. If this happens due to the quality involvement of young people already educated in true participation, then the generation of their teachers and educators has fulfilled its mission. We will certainly have to face new difficulties in the future, but if experts from various fields succeed in collaborating and at the same time encourage the young generation to participatory creative action, there is hope that these difficulties will be transformed into new experiences enabling good development of society. Especially to those who are interested in such development of our society, the publication can be highly recommended.

In Prague on September 16, 2024

PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Foreword

doc. Ing. Ilona Švihlíková, Ph.D. (*1977) In 2024, for the second time, an international conference was held in Mariánské Lázně with the theme of Social Responsibility for the Sustainability of World Heritage. The second year shows that there is interest in these topics and that an important tradition of meeting and seeking answers to important questions related not only to the development of the region is beginning to take root. This is also related to my pleasant duty to write an introductory word for the second monograph of scientific works. It is a great honor for us that the foreword to the monograph was personally written by the governor of the Karlovy Vary Region. He clearly identifies the strengths and weaknesses of the region, and above all, actively seeks solutions to retain young potential in the region. We hope that cooperation with Pan-European University will contribute to this important goal and that we will have the opportunity to

move our cooperation to the next level. This, in our opinion, should also be the role of the university as an actor of social responsibility – to contribute with its strengths to the development of regions, their modernization and sustainable life. I am very pleased that behind the word "university" here I can mention not only teachers and researchers of Pan-European University, students actively participating in student competitions with excellent results, but also newly doctoral students of Pan-European University. The intertwining and cooperation between levels - teachers, students and doctoral students - is what creates life at the university and prevents excessive academic sterility, which is incompatible with our mission as a professional university. This year's conference contributions touch on several important, interconnected topics that simultaneously show the spectrum of study programs at Pan-European University. Great attention is paid to the topic of economic democracy, which can manifest itself, for example, in the cooperative form of activities, or in employee shares or general employee participation. It is one of the proven forms of increasing initiative and activity, and also how to contribute to solving some macroeconomic imbalances and distortions, which are also mentioned in this monograph. I would also like to highlight the contribution concerning the student competition, which had a great nationwide response and which concerned "forgotten monuments." High school students showed great determination and skill and interest in this issue. The monograph also includes case studies that illustrate the importance of cultural heritage, its care and its development over time – as is the case with the contribution about Ostrava. There are also legal analyses of the issues of operating monuments, or tourist guide services, a view on security contexts or comprehensively on the issue of social responsibility. The quality of the conference and the outputs from the scientific monograph always sets the bar for the upcoming year. Let's hope that the presented scientific monograph sets it high enough for readers and those interested in the issue to return to it and find inspiration in it even after a long time, and at the same time to serve as motivation for the next year. At the end of the introductory word, let me thank Dr. Roman Kořán, without whose personal effort the conference could not have taken place. Knowledge of the region and belonging to it is the first prerequisite for successful change – and our colleague from Pan-European University embodies this perfectly.

The Dean of PEUNI Assoc. Prof. Ing. Ilona Švihlíková, Ph.D.

Úvodní slovo

doc. Ing. Ilona Švihlíková, Ph.D. (*1977) V roce 2024 se již podruhé uskutečnila mezinárodní konference v Mariánských lázních s tématem Společenská odpovědnost za udržitelnost světového dědictví. Druhý ročník ukazuje, že je o daná témata zájem a že zde začíná klíčit důležitá tradice setkávání a hledání odpovědí na důležité otázky s vazbou nejen na rozvoj regionu. S tím souvisí i má milá povinnost napsat k již druhé monografii vědeckých prací úvodní slovo. Je pro nás velkou ctí, že předmluvu k monografii napsal osobně hejtman Karlovarského kraje. Jasně pojmenovává silné i slabší stránky regionu, a především aktivně hledá řešení pro udržení mladého potenciálu v kraji. Doufáme, že spolupráce s Panevropskou univerzitou přispěje k tomuto důležitému cíli a že budeme mít možnost naši spolupráci posunout na další úroveň. Taková by podle nás měla být i role univerzity jako aktéra společenské odpovědnosti – přispívat svými silami

k rozvoji regionů, k jejich modernizaci a udržitelnému životu. Mám velkou radost, že za slovem „univerzita“ zde mohou uvést nejen pedagogy a vědecké pracovníky Panevropské univerzity, studenty aktivně se účastnící studentských soutěží s vynikajícími výsledky, ale nově také doktorandy Panevropské univerzity. Prolínání a kooperace mezi úrovněmi – pedagogy, studenty a doktorandy je tím, co na univerzitě tvoří život a brání přílišné akademické sterilitě, která je neslučitelná s naším posláním profesní univerzity. Příspěvky z letošní konference se dotýkají několika důležitých, vzájemně propojených témat, které ukazují zároveň spektrum studijních programů na Panevropské univerzitě. Velká pozornost je věnována tématu ekonomické demokracie, která se může projevat například v družstevní formě aktivit, nebo třeba v zaměstnaneckých akciích či obecně participaci zaměstnanců. Je to jedna z osvědčených forem, jak zvýšit iniciativu a aktivitu, a také jak přispět k řešení některých makroekonomických nerovnováh a distorzí, které jsou v této monografii rovněž uvedeny. Ráda bych vyzvedla také příspěvek týkající se studentské soutěže, která měla velký celorepublikový ohlas a která se týkala „zapomenutých památek.“ Studenti středních škol předvedli velké odhodlání a šikovnost a zájem o tuto problematiku. V monografii nechybí ani případové studie, které dokreslují důležitost kulturního dědictví, péči o ně a také její vývoj v čase – jako je tomu například u příspěvku o Ostravě. Nechybí ani právní analýzy problematiky provozování památek, či služeb turistických průvodců, pohled na bezpečnostní souvislosti či souhrnně na problematiku společenské odpovědnosti. Kvalita konference i výstupy z vědecké monografie vždy stanovuje laťku pro ročník nadcházející. Doufáme, že předložená vědecká monografie ji stanovuje dostatečně vysoko na to, aby se k ní čtenáři a zájemci o problematiku mohli vracet a hledat v ní inspiraci i po delší době, a zároveň aby sloužila jako motivace pro ročník další. Na závěr úvodního slova mi dovoluňte poděkovat dr. Romanu Kořánovi, bez jehož osobního úsilí by se konference nemohla konat. Znalost regionu a sounáležitost k němu je prvním předpokladem úspěšné změny – a tu náš kolega z Panevropské univerzity ztělesňuje dokonale.

Děkanka PEUNI doc. Ing. Ilona Švihlíková, Ph.D.

Foreword to the Scientific Monograph

Ing. Petr Kulhánek (*1971) The Karlovy Vary Region is a region with breathtaking nature, world-renowned spa industry and tourism. On the other hand, it also has the least inhabitants and is the only region without its own university, which of course leads to an outflow of young people and brains. And it is this trend that needs to be reversed. The Karlovy Vary Region is trying to do its utmost to ensure that young people find opportunities for study and subsequent employment here and have no reason to leave the region. The absence of a university is a significant handicap that we, as the regional leadership, are trying to combat. We have established successful cooperation with the University of West Bohemia (ZČU) and the Cheb branch has been offering studies in two fields focused on management and economics for many years. In Karlovy Vary, it is also possible to study at a private

university of finance and administration, and the Czech University of Life Sciences also offers studies in the region. However, this offer is very limited and does not fully correspond to the needs of the region. Therefore, the offer of university fields will be expanded with those that try to saturate the needs of the region. It will be entirely new to study a unique interdisciplinary and intercultural field of Management and Digital Technologies in Cheb (ZČU branch), which will be implemented in cooperation with the partner university Ostbayerische Technische Hochschule Amberg-Weiden. The teaching will be conducted in English and graduates will receive a double diploma from both participating universities thanks to cross-border cooperation. It is a bachelor's program that also includes practical semesters on both the Czech and German sides of the border. The Karlovy Vary Region is inextricably linked with spa industry, and this fact is reflected in another new field of study, which should be launched directly in Karlovy Vary, namely kinesiology – wellness specialist. Graduates will be prepared for work in spa hotels and wellness facilities. A polytechnic school offering professional bachelor's programs could also be of great benefit. Currently, the main issues being addressed are the status of this school, funding from the Ministry of Education, partnerships with universities, and the composition of fields. The priority fields should be: general nursing, logistics, mechatronics and a socio-economic field. In the future, of course, the range of fields could be expanded. However, the Karlovy Vary Region also targets existing university students, whom it wants to persuade to return to the region after completing their studies. It therefore offers scholarships, up to 150,000 CZK per year for selected fields, also offers financial support for further education of doctors and also offers financial support for equipping medical offices. I believe that our tireless effort to strengthen and develop university studies in the Karlovy Vary Region will bear fruit. Yes, it won't happen immediately, but in a few years we could see the first fruits of our efforts. After all, it is not for nothing that they say that investing in education is one of the best investments.

Governor of the Karlovy Vary Region Ing. Petr Kulhánek

Předmluva k vědecké monografii

Ing. Petr Kulhánek (*1971) Karlovarský kraj je krajem s dechberoucí přírodou, celosvětově proslulým lázeňstvím a cestovním ruchem. Na druhou stranu má také nejméně obyvatel a jako jediný kraj nemá vlastní vysokou školu, což samozřejmě vede k odlivu mladých lidí a mozků. A právě tento trend je třeba zvrátit. Karlovarský kraj se snaží udělat maximum proto, aby zde mladí našli možnost studia a následného pracovního uplatnění a aby neměli důvod odcházet za hranice regionu. Absence vysoké školy je významný hendikep, s nímž se jako vedení kraje snažíme bojovat. Navázali jsme úspěšnou spolupráci se ZČU a chebská pobočka tak již řadu let nabízí studium ve dvou oborech zaměřených na management a ekonomiku. V Karlových Varech je možné také studovat soukromou vysokou školu finanční a správní a studium v kraji nabízí také Česká zemědělská

univerzita. Nicméně tato nabídka je značně omezená a zcela neodpovídá potřebám kraje. Proto v nabídce vysokoškolských oborů přibudou ty, které se snaží potřeby kraje saturovat. Zcela nově bude možné v Chebu (pobočka ZČU) studovat jedinečný interdisciplinární a interkulturní obor Management a digitální technologie, který bude realizován ve spolupráci ZČU s partnerskou vysokou školou Ostbayerische Technische Hochschule Amberg-Weiden. Výuka bude probíhat v angličtině a absolventi díky přeshraniční spolupráci získají dvojí diplom od obou zapojených univerzit. Jedná se o bakalářský program, který obsahuje i praktické semestry na české i německé straně hranice. Karlovarský kraj je kraj neodmyslitelně spjat s lázeňstvím, a právě tento fakt zohledňuje další z nových oborů, jehož výuka by měla být zahájena přímo v Karlových Varech, a to kinantropologie – wellness specialista. Absolventi budou připraveni pro práci v lázeňských hotelech a wellness provozech. Velkým přínosem by mohla být také polytechnická škola, která by nabízela profesní bakalářské programy. V současné době se řeší zejména statut této školy, financování ze strany MŠMT, partnerství s vysokými školami a oborová skladba. Těmi prioritními obory by měly být: všeobecné ošetřovatelství, logistika, mechatronika a sociálně-ekonomický obor. V budoucnu by pak samozřejmě mohlo dojít k rozšíření oborové nabídky. Karlovarský kraj ale cílí také na stávající vysokoškoláky, které chce přimět k návratu do kraje po ukončení studia. Nabízí proto stipendia, pro vybrané obory až ve výši 150 tisíc Kč na rok, dále nabízí finanční podporu pro další vzdělávání lékařů a nabízí také finanční podporu na vybavení ordinací. Věřím, že naše neutuchající snaha o posílení a rozvoj vysokoškolského studia v Karlovarském kraji přinese své ovoce. Ano, nebude to hned, ale již za několik let bychom mohli vidět první plody naší snahy. Ne nadarmo se přece říká, že investice do vzdělání je jednou z nejlepších.

Hejtman Karlovarského kraje Ing. Petr Kulhánek

OBSAH CONTENT

RECENZE K VĚDECKÉ MONOGRAFII <i>Autoři: Roman Hrmo, Pavel Krpálek, Zuzana Svobodová</i>	10
REVIEW OF THE SCIENTIFIC MONOGRAPH <i>Authors: Roman Hrmo, Pavel Krpálek, Zuzana Svobodová</i>	14
Foreword <i>Author: Ilona Švihlíková</i>	15
ÚVODNÍ SLOVO <i>Autor: Ilona Švihlíková</i>	16
FOREWORD TO THE SCIENTIFIC MONOGRAPH <i>Author: Petr Kulhánek</i>	17
PŘEDMLUVA K VĚDECKÉ MONOGRAFII <i>Autor: Petr Kulhánek</i>	18
1. UDRŽITELNOST A EKONOMICKÁ DEMOKRACIE <i>SUSTAINABILITY AND ECONOMIC DEMOCRACY</i> <i>(Author) Autor: Eduard Entler</i>	22
2. SEKTOROVÝ POHLED NA ČESKOU EKONOMIKU <i>SECTORAL OVERVIEW OF THE CZECH ECONOMY</i> <i>(Author) Autor: Ilona Švihlíková</i>	32
3. VÝZNAM HMOTNÝCH PAMÁTEK UNESCO PRO CESTOVNÍ RUCH V ČESKÉ REPUBLICĚ: ANALÝZA A STRATEGICKÉ NÁVRHY <i>THE SIGNIFICANCE OF UNESCO WORLD HERITAGE SITES FOR TOURISM IN THE CZECH REPUBLIC: ANALYSIS AND STRATEGIC RECOMMENDATIONS</i> <i>(Authors) Autoři: Iveta Hamarneh, Natálie Štávová</i>	40
4. KULTURNÍ A PRŮMYSLOVÉ DĚDICTVÍ MĚSTA OSTRAVY A JEHO VÝZNAM PRO BUDOUCNOST MĚSTA <i>CULTURAL AND INDUSTRIAL HERITAGE OF OSTRAVA AND ITS IMPORTANCE FOR THE FUTURE OF THE CITY</i> <i>(Authors) Autoři: Iveta Vozňáková, Karel Plunder</i>	48
5. EFEKTIVNÍ PREVENCE KRIMINALITY JAKO PŘEDPOKLAD UDRŽITELNÉHO ROZVOJE STÁTU V OBLASTI BEZPEČNOSTI <i>EFFECTIVE CRIME PREVENTION AS A PREREQUISITE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE STATE IN THE FIELD OF SECURITY</i> <i>(Authors) Autoři: Jana Firstová, David Zámek</i>	58

- 6. CONTEMPORARY SECONDARY SCHOOL STUDENTS' RELATIONSHIP TO CULTURAL HERITAGE**
VZTAH SOUDOBÝCH STŘEDOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ KE KULTURNÍMU DĚDICTVÍ
(Author) Autor: Jindřiška Vitvarová.....68
- 7. LIDSKÝ ASPEKT PŘI OCHRANĚ A PROVOZOVÁNÍ PAMÁTEK**
THE HUMAN ELEMENT IN THE PROTECTION AND OPERATION OF HERITAGE SITES
(Author) Autor: Karol Hrádela.....77
- 8. POKROČILÉ TECHNOLOGIE A ZMĚNA PRACOVNÍHO TRHU: JAK TECHNOLOGICKÝ POKROK OVLIŇUJE PRACOVNÍ TRH A SOCIÁLNÍ NEROVNOSTI V EKONOMICKÉ DEMOKRACII?**
ADVANCED TECHNOLOGY AND LABOR MARKET CHANGE: HOW DOES TECHNOLOGICAL PROGRESS AFFECT LABOR MARKET AND SOCIAL INEQUALITIES IN ECONOMIC DEMOCRACY?
(Author) Autor: Kateřina Záhorcová.....90
- 9. SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN THE UNESCO DESTINATION LEVOČA, SPIŠKÝ HRAD CASTLE AND SURROUNDING MONUMENTS**
UDRŽITELNÝ ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU V LOKALITĚ UNESCO LEVOČA, SPIŠSKÝ HRAD A PAMÁTKY OKOLÍ
(Authors) Autoři: Lubomír Kmeco, Monika Klímová, Petra Chaloupková Košlíková, Radka Marčeková.....96
- 10. DRUŽSTVA JAKO MOŽNÁ FORMA NÁSTUPNICTVÍ PRO RODINNÉ PODNIKY A MALÉ A STŘEDNÍ PODNIKY**
COOPERATIVES AS A POSSIBLE FORM OF SUCCESSION FOR FAMILY BUSINESSES AND SMES
(Author) Autor: Lucie Orgoníková.....108
- 11. LEARNING PROCESSES: FROM COGNITION TO APPLICATION IN PRACTICE**
PROCESY UČENÍ: OD POZNÁNÍ K APLIKACI DO PRAXE
(Authors) Autoři: Michal Matějka, Roman Kořán.....118
- 12. TOURIST GUIDES AS SEASONAL EMPLOYEES AT CULTURAL MONUMENTS – NEW CHALLENGES ACCORDING TO CURRENT CZECH LEGAL REGULATIONS**
TURISTIČTÍ PRŮVODCI JAKO SEZÓNŇNÍ ZAMĚSTNANCI KULTURNÍCH PAMÁTEK – NOVÉ VÝZVY DLE SOUČASNÉ ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY
(Author) Autor: Ondřej Zelenka.....137
- 13. SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST A KRIZOVÝ MANAGEMENT**
CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND CRISIS MANAGEMENT
(Author) Autor: Pavel Sládek.....146

14. SUSTAINABLE TOURISM IN THE LIBEREC REGION

UDRŽITELNÝ CESTOVNÍ RUCH NA LIBERECKU

(Authors) Autoři: Petra Chaloupková-Košlíková, Monika Klímová, Lubomír Kmeco

.....153

15. INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE AND CULTURAL MEMORY: ON THE EXAMPLE OF ACTION "KÁMEN" - FALSE BORDERS

NEMATERIÁLNÍ KULTURNÍ DĚDICTVÍ A PAMĚŤOVÁ KULTURA:

NA PŘÍKLADU AKCE „KÁMEN“ – FALEŠNÉ HRANICE

(Author) Autor: René Milfait.....160

16. THREATS TO SUSTAINABILITY OF CULTURAL HERITAGE IN CHARTS AND FIGURES

OHROŽENÍ UDRŽITELNOST KULTURNÍHO DĚDICTVÍ V GRAFECH A ČÍSLECH

(Author) Autor: Zdena Lustigová.....179

Závěrem.....188

In conclusion.....190

S poděkováním za spolupráci:.....193

Informace k monografii:.....194

O editorech.....195

About the editors:.....196

Kapitola: 1

UDRŽITELNOST A EKONOMICKÁ DEMOKRACIE

SUSTAINABILITY AND ECONOMIC DEMOCRACY

PhDr. Eduard Entler, CSc.

UDRŽITELNOST A EKONOMICKÁ DEMOKRACIE

SUSTAINABILITY AND ECONOMIC DEMOCRACY

Eduard Entler

Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1
e-mail: eduard.entler@peuni.cz

Abstract: In today's world, many countries face the challenge of finding a balance between market mechanisms and social justice. Simultaneously, in an era of globalization and climate change, the need to seek innovative approaches to economic management is becoming increasingly urgent. One of these approaches is the concept of economic democracy, which emphasizes the participation of citizens and employees in economic decision-making processes. This article explores the interconnection and potential synergy between two key concepts: sustainability and economic democracy. It focuses on their potential to create an environment that supports sustainable social development and equitable prosperity for all. The analysis examines how these concepts can jointly contribute to achieving a sustainable future in the context of current global challenges, such as globalization, climate change, and social inequalities.

Keywords: Sustainability, economic democracy, employee participation, self-government, cooperative.

Úvod

Filosofie udržitelného společenského rozvoje klade otázku, jaké jsou způsoby optimálního uspokojování potřeb lidí v současnosti, aniž by došlo k ohrožení schopnosti budoucích generací uspokojit jejich potřeby. Podmínkou je soulad jak environmentální, tak ekonomické a sociální dimenze dalšího vývoje. Nové technologie, včetně umělé inteligence, automatizace a řešení obnovitelné energie, mají potenciál výrazně napomoci realizovat myšlenky udržitelnosti, avšak jejich zavádění musí být pečlivě řízeno, aby nedošlo ke zhoršení sociálních nerovností nebo ztrátám pracovních míst bez dostatečných sociálních záchranných sítí (Veverka, 2014). Podle Schweickarta (2011) se jako jeden z možných přístupů k řešení současných problémů nabízí ekonomická demokracie, která reflektuje zájmy zaměstnanců a počítá s jejich zapojením v ekonomických rozhodovacích procesech. V době, kdy se mnohé země snaží nalézt rovnováhu mezi tržními mechanismy a sociální spravedlností a jejich ekonomiky se potýkají s výzvami globalizace, klimatických změn a sociální nerovnosti, je důležité zkoumat různé přístupy k řízení ekonomiky hledat nová řešení pro realizaci společenských změn (Smith, 2006).

Ekonomická demokracie je model řízení, který se týká distribuce ekonomické moci a rozhodování v ekonomických otázkách. Velký potenciál ekonomické demokracie spočívá v tom, že umožňuje větší participaci, spravedlnost a efektivitu v ekonomických procesech, což může přinést širší společenský a ekonomický prospěch pro všechny. Oproti tradičním vlastnickým modelům, kde se rozhodování soustřeďuje ve velké míře ve vedení soukromých firem a korporací, ekonomická demokracie zdůrazňuje participaci občanů a zaměstnanců v rozhodovacích procesech týkajících se ekonomiky. Ekonomická demokracie a zaměstnanecká participace však nejsou synonyma. Skutečná ekonomická demokracie znamená de facto změnu kapitalistické formy vlastnictví výrobních prostředků.

Výsledky dotazníkového šetření (Entler, 2024, v přípravě) provedeného autorem v roce 2023 mezi 290 zaměstnanci středočeských firem ukázaly, že část oslovených zaměstnanců ztotožňuje udržitelnost s pracovním prostředím, s udržením stávajících pracovních podmínek, s udržitelností zaměstnání. U těchto zaměstnanců vnímání udržitelnosti pracovního prostředí úzce souvisí s vysokou mírou jejich sounáležitosti s firmou a s firemní kulturou. Tito zaměstnanci projevují vyšší míru loajality než ostatní zaměstnanci. Jestliže k tomu bude vedení firmy přístupné, zapojení zaměstnanců do aktivní realizace společných firemních hodnot a podílem na řízení dá firmě větší příležitost, aby se firemní kultura stala konkurenční výhodou. Skutečné, nikoliv jen deklarované sdílení firemních hodnot umožní zvýšit motivaci, produktivitu a celkově efektivitu práce a vytvoření prostředí otevřené komunikace pomůže získat další loajální zaměstnance. Tyto výsledky naznačují, že mezi zaměstnanci existuje již explicitně vnímaná potřeba podílet se na rozhodovacích procesech ve firmách. To je i důvodem, proč je třeba vážněji se zabývat kontextem společenských změn, které v současnosti probíhají, podporovat změny, které vznikají zdola, a dát jim teoretický rámec, což je i cílem tohoto článku.

Udržitelnost jako reflexe binarity sociálního systému

Udržitelnost je společným jmenovatelem řady binárních polarit (0-1). Podle Latoura (2012) se všechny systémové binarity chovají většinou stejně, když se přidá na jedné straně, musí se nutně ubrat na druhé straně. V tomto duchu udržitelnost vývoje současné společnosti reflektuje změny především dvou markantních binárních polarit: 1) růst populace jako příčina ekologického ohrožení planety a 2) digitální transformace společnosti jako příčina rostoucí společenské nerovnosti (Veverka, 2014). Procesuální dynamika pohybu a změna vektorů těchto binarit sociálního systému vůči udržitelnosti se stala zdrojem diskuze o nových teoretických paradigmatech, hypotézách, ale i zdrojem různých spekulací o variantách budoucího vývoje.

Růst světové populace a tlak na potravinové zdroje

Od šedesátých let minulého století počet obyvatel planety vzrostl čtyřikrát a od sedmdesátých let se dokonce zdvojnásobil. Podle údajů OSN žilo na planetě Zemi v roce 2022 8 miliard lidí. Světová populace by mohla dosáhnout v roce 2050 počtu 9,5 až 10,5 miliardy, tedy za 100 let by došlo k pětinasobnému nárůstu. Válečné konflikty na některých místech planety zpřetrhaly přirozené potravinové řetězce, klimatické změny mění podmínky pro

zemědělství a rostoucí nedostatek vody pro zavlažování omezuje produkci základních potravin a je překážkou rozvoje podnikání v zasažených oblastech (OSN, 2023).

Podle černých scénářů se nacházíme v předvečer planetární potravinové krize. Počet obyvatel čelících závažnému nedostatku potravin ve světě se v posledních letech zdvojnásobil z předpandemických 135 milionů lidí na 276 milionů. OSN uvádí, že počet lidí žijících v podmínkách naprostého hladomoru se od roku 2016 zvýšil o více než 500 %. Do pohybu by se proto mohly dát desítky milionů lidí, ale životní prostor je již omezený, což může vést k nárůstu nespokojenosti a sociálním nepokojům na obou stranách, jak na straně migrantů, tak na straně domácího obyvatelstva. V protikladu k nedostatku potravin v některých částech světa, jsou země, které naopak trpí nadměrnou spotřebou, která přispívá k tlaku na životní prostředí, především v oblasti znečištění vody, vzduchu, ale i půdy a nakonec i ohrožení kulturního odkazu.

Honba globálních korporátních firem za ziskem a situace, kdy výroba převyšuje poptávku a dochází k plýtvání zdroji, je klíčovým systémovým znakem neregulovaného tržního hospodářství, jehož hlavní ideologií je konzumerismus. Průvodním jevem konzumerismu je ostatně také masový nebo také nadměrný cestovní ruch (tzv. *overtourism*). Zastavit drancování přírodních zdrojů lze jediným způsobem: obyvatelstvo zredukuje svoji spotřebu a promění své spotřební chování směrem k „autentickému“ bytí, tj. odmítne konzumerismus jako životu nebezpečný životní styl. Růst populace, nedostatečné zdroje potravin a vody spolu se zvýšeným rizikem přírodních katastrof znamenají, že se do roku 2050 bude podle analýzy globálních ekologických hrozeb migrovat více než miliarda lidí (OSN, 2023).

Digitální transformace společnosti

Umělá inteligence (AI) a kyberfyzické systémy (CPS) přinášejí revoluční změny do toho, jak společnost dosud fungovala. Tyto technologie vytvářejí významné možnosti pro posílení transparentnosti, efektivity řízení a produktivní činnosti včetně občanské a zaměstnanecké participace, což jsou hlavní předpoklady pro rozvoj ekonomické demokracie. Z druhé strany centralizace moci je jedním z hlavních rizik, když rozhodovací procesy závislé na počítačových algoritmech umožňují koncentrovat moc do rukou malé skupiny technologicky zdatných jedinců a korporací, což může vést ke snížení veřejné kontroly a zvýšení nerovnosti v přístupu ke zdrojům jak kulturním a sociálním, tak hmotným. Digitalizace hromadí astronomické zisky v rukou úzké skupiny lidí, což vyvolává nejistotu, jak bude s takto nabytou mocí naloženo a kdo z ní bude profitovat. Navíc robotizace nejen ve výrobě, jak tomu bylo doposud, ale i ve službách, povede v blízké perspektivě k vymizení celé řady profesí a v důsledku ke ztrátě pracovních míst, což zákonitě povede k ekonomické nespravedlnosti a může vyvolat sociální nestabilitu zejména mezi lidmi s různou úrovní digitální gramotnosti (Wrightm 2020).

Rostoucí společenské nerovnosti

Podle údajů Oxfamu, organizace která sleduje bohatství a chudobu ve světě, v současnosti 1 % nejbohatších lidí ovládá 82 % světového bohatství. Není to však známka prosperujícího kapitalistické ekonomiky, ale příznak úpadku kapitalismu jako ekonomického

systému zisků. V postpandemické době ve světě dál sílí nerovnost, protože poprvé za 25 let se extrémní bohatství i extrémní chudoba zvýšily současně. Výrazné zvýšení cen potravin a energií v roce 2022 způsobilo, že miliardáři zbohatli ještě citelněji, takže měřeno od začátku pandemie, tedy za pouhé dva roky, jedno procento nejbohatších lidí v populaci získalo na celkovém růstu nového bohatství dvoutřetinový podíl a získalo dvakrát více majetku než zbývajících 99 procent populace. Celkový majetek všech miliardářů se od roku 2020 zvyšuje v průměru o 2,7 miliardy dolarů denně. Bohaté korporace využívají geopolitické situace jako záminku k tomu, aby mohly výrazně navýšit ceny. A protože potravinářství a energetika patří mezi odvětví, kterým dominuje malý počet hráčů, mají tak efektivní oligopol a nedostatek konkurence jim umožňuje udržovat vysoké ceny.

Scénář budoucnosti

Nejistota ohledně budoucího vývoje a globální výzvy, kterým čelí lidská populace, vedou ke vzniku řady myšlenkových proudů, které hledají východisko z nepříznivé situace. Nejvýraznější postavou je bezesporu Klaus M. Schwab, prezident Světového ekonomického fóra v Davosu. K. Schwab spolu s francouzským investigativním novinářem T. Malleretem považují růst populace spojený s neúměrnou spotřebou za jednu z nejzávažnějších ekologických hrozeb pro naši planetu. Již několik měsíců po vypuknutí covidové krize napsali knihu *Covid-19: Velký reset* (2020), kde přicházejí s myšlenkou nutnosti radikální přeměny světa. Na otázku, kdy se vrátíme k „normálu“, mají autoři jednoduchou odpověď: „Nikdy!“ Pandemii covidu-19 autoři zmiňují jako bod zlomu v celosvětovém směřování a zároveň jako mimořádnou historickou příležitost k vybudování nového, lepšího, spravedlivějšího a odolnějšího světa – ovšem na troskách světa liberální demokracie, který se právě hroutí.

Velký reset je jednou z ideologií postpandemické doby, výzvou k lidem, aby podpořili společenskou změnu. Jde mimo jiné o vizionářskou doktrínu restrukturalizace mezinárodních vztahů a vytvoření nového světového pořádku tak, aby bylo dosaženo nejen ekonomického růstu, ale i větší ekonomické stability, ochrany životního prostředí a odstranění sociální nerovnosti. Přes různé výklady této vize v nich je často zastoupena myšlenka jakéhosi druhu jedné světové vlády, společné globální měny a formování nového člověka ve světě hodnotové koheze. *Velký reset* je v mnohém vstřícný k uplatnění ekonomické demokracie ve společenské praxi. Inspirativní je například deklarovaná podpora kolektivismu a zejména participace pracujících tříd na řízení firem, akcent na veřejnou sféru a posilování státu, stejně jako akcent na lokální rozvoj a změnu charakteru práce.

Schwabův *Velký reset* se stal mantrou pravidelných zasedání Světového ekonomického fóra (WEF) v Davosu. Úkolem globálních elit má být – budování takového monopolárního „nového světového pořádku“ (*NWO*, tj. *New World Order*), který bude brát v úvahu, že současný i budoucí svět je oproti dřívějším dobám mnohem propojenější, složitější a samozřejmě rychle se měnící. Strategickým východiskem pro NWO musí být udržitelný rozvoj, kdy při zachování stávajících vlastnických vztahů dojde k vytvoření „inkluzivní“

společnosti nebo společnosti tzv. účastnického kapitalismu s novým modelem „společenské odpovědnosti“ v podnikání (ESG, tj. Environmental Social Governance) a s důrazem na firemní etiku. Tento navrhovaný ekonomický model, v některých případech poněkud připomíná dost nesourodý ideový „koktejl“ marxismu a maltuziánství, odtud se zřejmě vzalo značně zavádějící označení těchto globalistických plánů jako „neomarxismus“, označení jako „neomaltuziánství“ by bylo stejně tak na místě jako podobný nesmysl (Mertl, 2022).

Ekonomická demokracie jako příležitost pro změnu

Ekonomická demokracie jako nový model řízení společnosti (Smith, 2006) se historicky inspirovuje odkazem významných ekonomů, kteří myšlenkově stáli mimo tábor liberální ekonomie. Vychází z ekonomických teorií K. H. Marxe a J. M. Keynesa. Zejména čerpá z kritické analýzy kapitalismu jako zdroje plýtvání a krizí z nadvýroby a z pojetí státní investiční politiky jako veřejné služby lidem, tj. „viditelné ruky“ státu a jeho intervencí k oživení ekonomiky podporou investic.

Ekonomická demokracie jako zaměstnanecká samospráva znamená pod garancí státu vytvoření centrálních veřejných investičních fondů odvodem z podnikových daní s vlastní strukturou veřejných investičních bank k financování samosprávných podniků. Stát dotuje z těchto fondů samosprávné podniky podle jejich podílu na zisku nebo na ztrátách. Rozhodovací participace zaměstnanců v podnicích je ale pouze na půli cesty ke skutečné ekonomické demokracii. Skutečná rovnost v rozhodování zaměstnanců o ekonomických otázkách předpokládá, že vytvoření samosprávných řídicích struktur v podnicích a v regionech se opírá o vlastnickou participaci, nikoliv pouze o rozhodovací participaci zaměstnanců. Historie již ukázala tři modely konvergence ekonomické demokracie - ve společnosti jako celku, na regionální úrovni a jako zaměstnanecká participace na úrovni na řízení podniků (Procházka et al., 2016).

Jugoslávský ekonomický model, založený na zaměstnaneckých samosprávách a známý také jako „samosprávný socialismus“ nebo jednoduše „jugoslávský model“, byl ekonomický systém, který se pokoušel kombinovat prvky socialismu s prvky tržní ekonomiky a decentralizované správy. Tento model byl implementován v Jugoslávii po druhé světové válce a fungoval až do rozpadu země v 90. letech. Jugoslávský ekonomický model se stal objektem intenzivního zkoumání a diskuse v oblasti ekonomické teorie a politiky a promítl se do diskursu o alternativách k tradičním ekonomickým modelům, zejména v době, kdy se socialistické a komunistické země snažily najít cesty k hospodářskému rozvoji mimo rámec sovětského ekonomického modelu jako tzv. „třetí cesta“ mezi tradičním kapitalismem a socialismem.

Jugoslávský přístup představoval odlišnou cestu, která byla předmětem zájmu a diskuse po celém světě. Tento experiment spočíval v kombinaci centrálního plánování s decentralizovanou formou samosprávy, což mělo za cíl dosáhnout hospodářského růstu a sociální stability. Rozhodnutí byla decentralizována na nižší úroveň v rámci federace a republik. Decentralizace poskytovala větší svobodu místním orgánům a podpořila participaci

a autonomii regionálních jednotek, což mělo potenciál posílit pocit samosprávné identity a solidarity.

Jugoslávský model se snažil kombinovat prvky socialismu, jako je státní vlastnictví základních odvětví ekonomiky, s prvky tržní ekonomiky. To znamenalo, že podniky měly určitou svobodu v obchodování na trzích a přizpůsobování se poptávce. Jedním z klíčových pilířů jugoslávského modelu byly zaměstnanecké samosprávy. Tyto samosprávy byly demokratické orgány, ve kterých měli zaměstnanci určitý stupeň autonomie a rozhodovací pravomoci ve vztahu k řízení a provozu podniků, ve kterých pracovali. Jugoslávský model může být inspirativní svým důrazem na sociální spravedlnost a rovnost, s cílem zajistit, aby hospodářský růst a bohatství byly rozděleny rovnoměrněji mezi občany. Analýza jugoslávského experimentu pomáhá lépe porozumět složitosti ekonomické transformace a přispívá k diskusi o možných cestách k udržitelnému hospodářskému rozvoji a sociální stabilitě v budoucnosti (Schweickart, 2020).

Mondragónský experiment je jedním z nejznámějších příkladů úspěšného družstevního podnikání ve světě. Asociace družstev Mondragón Corporation ve španělském Baskicku poskytuje praktický příklad toho, jak lze ekonomickou demokracii realizovat v praxi na regionální úrovni. Jedinečnost systému spočívá v tom, že zaměstnanci mají rovnoprávný podíl na vlastnictví a řízení podniku, což vytváří silnou komunitní a demokratickou strukturu v podnicích, ale i v celém regionu.

V roce 1943 založil katolický kněz José María Arizmendiarieta Polytechnickou školu (nyní Mondragónská univerzita) jako demokraticky řízené vzdělávací centrum otevřené všem mladým lidem v regionu. Škola rozvíjela vzdělanostní základnu místní komunity, posilovala postavení obyvatel města a sehrála klíčovou roli při vzniku a rozvoji družstevního hnutí. V roce 1956 Arizmendi a několik absolventů školy založili první družstevní podnik, který se brzy rozšířil a diverzifikoval, až se nakonec stal významnou regionální družstevní společností. V současné době se Mondragón Corporation skládá z 81 samostatných, samosprávných družstev s přibližně 70 000 zaměstnanci. Organizačně je rozdělen do čtyř oblastí: finanční, průmyslové, maloobchodní a znalostní. V Mondragónu jsou všechny podniky družstevními společnostmi, ve kterých mají zaměstnanci společné vlastnictví a řízení podniku. To znamená, že zaměstnanci mají právo a možnost podílet se na rozhodování o důležitých otázkách týkajících se podniku, jako jsou strategie, investice a rozdělení zisku. Veškeré rozhodování v rámci mondragónských podniků je tedy založeno na demokratických principech. Zaměstnanci mají možnost volit své vedení a účastnit se rozhodování o důležitých otázkách podniku prostřednictvím různých orgánů, jako jsou valná hromada nebo správní rady. Mondragónský systém představuje zajímavý model alternativního podnikání a ukazuje, že ekonomický systém může být demokratičtější a participativnější, aniž by to nutně omezilo jeho efektivitu či konkurenceschopnost. Spojuje ekonomický růst s péčí o zaměstnance a komunitu. Jeho úspěch a filozofie mohou sloužit jako inspirace pro budoucí podnikatelské snahy zaměřené na regionální rozvoj (Schweickart, 2020).

„Moravský“ Mondragón – byl historicky unikátní pokus vytvořit u nás regionální samosprávu na bázi bezkonkurenčně prosperující družstevní organizace. Bohužel, obec Slušovice se stala nezaslouženě na několik dekád v české kotlině dehonestujícím pojmem.

Zaměstnanecká participace na úrovni podniků ukázala, že účast zaměstnanců na řízení a ekonomickém spolurozhodování má různé formy, od malého po intenzivní zapojení. Uvedme příklady zaměstnaneckého spolurozhodování prostřednictvím podnikových rad v Německu (Mitbestimmung), u nás za první republiky Bařův systém motivace a účasti zaměstnanců na zisku nebo příklady zaměstnaneckých akcií v USA.

Participace zaměstnanců se dokonce může stát posledním záchranným prostředkem pro firmy ohrožené bankrotem, když nedokáží splácet své závazky a dostávají se do platební neschopnosti. Když například v roce 1994 společnost United Airlines čelila značným finančním potížím a hrozil jí bankrot, zavedla program nazvaný Employee Stock Ownership Plan (ESOP), aby se vyhnula bankrotu. ESOP umožnil zaměstnancům zakoupit akcie společnosti za zvýhodněnou cenu. Tímto krokem se zaměstnanci stali spolumajiteli firmy, a získali tak větší zájem na tom, aby firma prosperovala. Tento krok pomohl United Airlines stabilizovat svou finanční situaci a vyhnout se bankrotu (Roemer, 1996).

Zaměstnanecká participace na úrovni podniků se v praxi může projevat jako:

- Členství zástupců zaměstnanců, například v dozorčích radách, představenstvech firem, v revizních a kontrolních komisích, je zpravidla upraveno příslušnou legislativou, bohužel, však může být zneužito, protože zástupce zaměstnanců lze korumpovat finančními výhodami.
- Zaměstnanecké akcie jakožto nižší stupeň ekonomické demokracie bývají součástí agendy pravicových stran.
- Sociální partnerství, kdy jde o kolektivní vyjednávání a smlouvy, pokud jsou v organizacích založeny odbory, sociální partnerství je součástí agendy sociální demokracie, nevýhodou je nejednota odborů a hra o čas, výhodou je sociální smír.
- Skutečná ekonomická demokracie jako zaměstnanecká samospráva a nejvyšší dosažitelná míra zaměstnanecké participace se opírá o změnu vlastnických vztahů (Sekerák, 2014).

A jak již bylo zmíněno v úvodu, výsledky nedávno provedeného výzkumu ukázaly, že zájem zaměstnanců o prosazení ekonomické demokracie do praxe je podmíněn dobrým vztahem vedení firmy ke svým zaměstnancům, což podle našeho šetření úzce souvisí zejména s tím, nakolik je organizace transparentní v hospodaření a jaká je celková informovanost zaměstnanců o dění ve firmě. Hlubší analýza dat ukázala, že na dobrém vztahu vedení k zaměstnancům závisí jejich vzájemná loajalita, která vyvolává potřebu větší participace zaměstnanců. Z toho lze odvodit, že **vzájemná loajalita s firmou vyvolává u zaměstnanců pocit potřeby uplatnění ekonomické demokracie.**

Přínos a rizika ekonomické demokracie. Na tomto místě shrňme argumenty, které hovoří ve prospěch myšlenky ekonomické demokracie, a diskutujme možná

rizika. Ekonomická demokracie je koncept, který zahrnuje různé formy demokratické účasti v ekonomických rozhodovacích procesech. Jak uvádí Procházka (2022) mezi hlavní přínosy ekonomické demokracie patří zvýšená angažovanost a motivace pracovníků. Když mají zaměstnanci větší slovo ve vedení podniku, cítí se více zapojeni a odpovědní za jeho úspěch. To může vést k vyšší produktivitě a lepší pracovní morálce. Demokratické struktury v podnicích mohou vést k spravedlivějšímu rozdělení zisků mezi všechny zaměstnance, čímž se snižují ekonomické nerovnosti. Pracovníci, kteří mají vliv na rozhodování, mohou lépe prosazovat své zájmy, jako jsou lepší pracovní podmínky, bezpečnost na pracovišti a férové mzdy. Demokratické prostředí může podporovat kreativitu a inovace, protože různé názory a přístupy jsou více vítány a integrovány do rozhodovacích procesů. Ekonomická demokracie může přispět k větší sociální stabilitě, protože lidé mají pocit, že mají kontrolu nad svými pracovními a ekonomickými podmínkami, což může vést k menšímu společenskému napětí.

Procházka (2022) rovněž upozorňuje na rizika ekonomické demokracie, mezi něž patří pomalejší rozhodovací procesy, protože demokratické rozhodování může být časově náročné, neboť vyžaduje širokou participaci a konsenzus, což může zpomalit reakční dobu podniku na změny na trhu. Rozdílné názory a zájmy mezi zaměstnanci mohou vést k interním konfliktům, které mohou být obtížně řešitelné a mohou ovlivnit efektivitu podniku. Wright (2006) připomíná, že ne každý zaměstnanec má potřebné odborné znalosti pro strategické rozhodování, což může vést k nekompetentním rozhodnutím, pokud nejsou zavedeny mechanismy na vyvážení odborných názorů a demokratické participace. Některé studie také naznačují, že demokratické podniky mohou mít nižší ekonomickou efektivitu ve srovnání s tradičními hierarchickými strukturami, zejména v konkurenceschopných odvětvích. Ekonomická demokracie může rovněž vést k politizaci pracovního prostředí, kde se mohou objevovat skupiny s různými politickými agendami, což může narušovat pracovní prostředí a rozhodovací procesy (Sekerák, 2014).

Závěr

Ekonomická demokracie jako jedna z alternativ řízení firem přináší potenciál pro pozitivní změny v pracovním prostředí a spravedlivější ekonomické systém, vždy však vyžaduje pečlivé plánování a implementaci, aby se minimalizovala rizika spojená s její aplikací. Významnou roli hraje historický a politický kontext, kdy některé faktory působí příznivě pro vznik zaměstnaneckých samospráv a jiných forem participace zaměstnanců na rozhodovacích procesech. Možností, jak zvýšit angažovanost zaměstnanců jsou zaměstnanecké akcie, které dávají vznik nároku na výsledky ekonomické aktivity.

Na druhé straně jsou tu faktory proti, kde hrozí, že někteří zaměstnanci zůstanou ve své původní pasivní roli a jiní ji zneužijí ke svému vzestupu a získání neoprávněných výhod. Existují rovněž obavy, že demokratické prvky v řízení nebo společné vlastnictví budou mít negativní vliv na výkonnost firmy a její konkurenceschopnost, protože omezují kreativitu a ochotu riskovat.

Ekonomická demokracie, stejně jako doktrína Velkého resetu, sdílí cíle snížení ekonomických nerovností a zvýšení participace zaměstnanců. Zapojení zaměstnanců do rozhodování a spravedlivé rozdělení zisků jsou způsoby, jak toho dosáhnout. Podniky, které jsou řízeny demokraticky, často kladou větší důraz na dlouhodobé a udržitelné praktiky, protože jejich rozhodování není pouze orientováno na krátkodobý zisk. Podniky, které jsou spravovány zaměstnanci, mají tendenci být více zodpovědné vůči komunitám a k životnímu prostředí, což podporuje sociální soudržnost a stabilitu. Demokratické podniky a udržitelné praktiky často podporují inovace, které jsou nezbytné pro úspěšnou implementaci udržitelnosti v regionálním podnikání. Tím, že se podporuje různorodost názorů a kreativita, mohou tyto podniky lépe přicházet s novými řešeními pro udržitelné a spravedlivé hospodářství.

Ekonomická demokracie a udržitelnost se mohou vzájemně podporovat a vytvářet synergický efekt směrem k inkluzivnější, spravedlivější a udržitelnější globální ekonomice. Kombinace těchto přístupů může vést k hospodářskému modelu, který je odolný vůči budoucím krizím, spravedlivěji rozděluje ekonomické výhody a zároveň chrání životní prostředí pro budoucí generace.

Použité zdroje

Bibliografické odkazy

1. BITTNER, Jan. Recenze publikace „Naše budoucnost je lokální“. Fórum sociální politiky, 2022, 2: 34-35.
2. MERTL, Jan. Recenze knihy „Covid-19: Velký reset“. Fórum sociální politiky, 2022, 2: 35-36.
3. PROCHÁZKA, Jan, et al. Ekonomická demokracie: teorie a praxe. KSLP-Česká společnost pro zaměstnaneckou participaci, zs, 2016.
4. ROEMER, John E. Equal shares: Making market socialism work. Verso, 1996.
5. SCHWAB, Klaus; MALLERET, Thierry. The great reset. In: World economic forum, Geneva. 2020.
6. SCHWEICKART, David. After capitalism. Rowman & Littlefield Publishers, 2011.
7. SEKERÁK, Marián. Rawlsův model „demokracie založené na vlastnictví“ jako alternativa k sociálnímu státu?. Politologická revue, 2014, 20.2: 113-139.
8. SMITH, J. W. Economic democracy: A grand strategy for world peace and prosperity. Institute for Economic Dem, Press, 2006.
9. WRIGHT, Erik Olin. Envisioning real utopias. Verso Books, 2020.

Kontaktní adresa

PhDr. Eduard Entler, CSc.

Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1
e-mail: eduard.entler@peuni.cz

Kapitola: 2

SEKTOROVÝ POHLED NA ČESKOU EKONOMIKU

SECTORAL OVERVIEW OF THE CZECH ECONOMY

doc. Ing. Iona Švihlíková, Ph.D.

SEKTOROVÝ POHLED NA ČESKOU EKONOMIKU

SECTORAL OVERVIEW OF THE CZECH ECONOMY

Ilona Švihlíková

Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1
e-mail: ilona.svihlikova@peuni.cz

Abstract: The article deals with the issued of Czech economy structure focusing on analysis of the main distortions. These include the high impact of transnational corporations on the Czech economy. This influence is reflected in high outflows of profits, wage ceiling, the position of price taker etc. Finally some possible solutions to these imbalances is offered, including better regional policy focus, increasing the significance of domestic consumption.

Key words: transnational corporations, GDP, GNI, dividends, distortion, price taker, regional policy, domestic consumption.

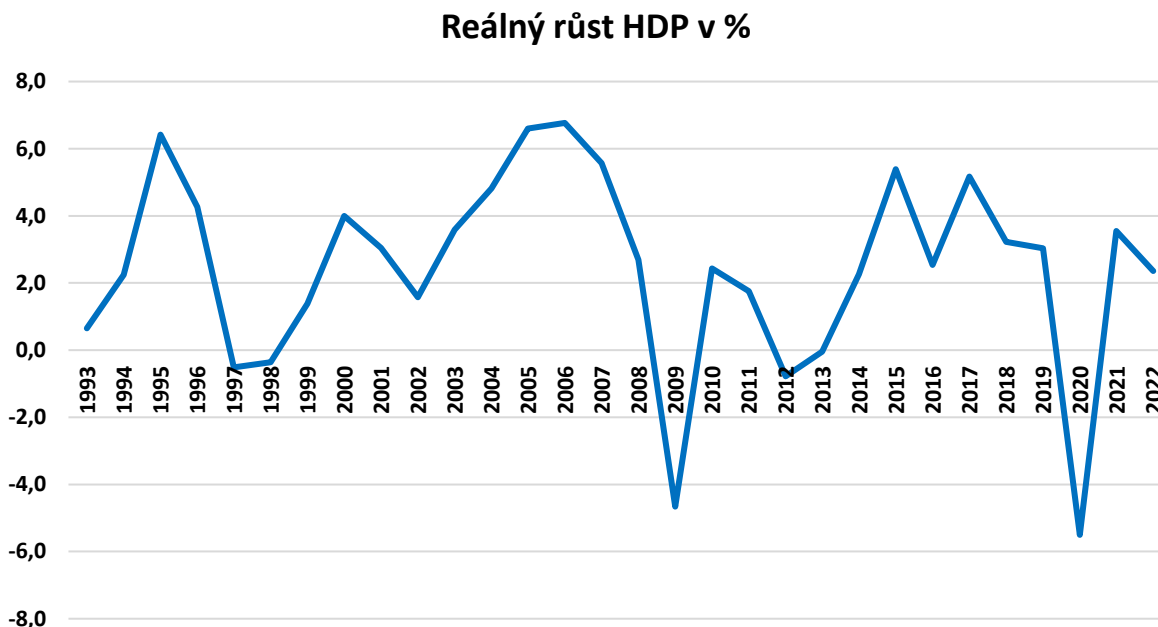
Úvod

Struktura české ekonomiky vykazuje několik specifík. Je to jednak vysoké zastoupení nadnárodních korporací, které se projevuje ve většině sektorů ekonomiky. Dále je to pak velký význam průmyslu, a to jak z hlediska přidané hodnoty, tak i podílu na celkové zaměstnanosti. Distorze související se značným vlivem nadnárodních korporací na území ČR se týkají řady klíčových témat – počínající odlivu zisků, které jsou makroekonomicky reflektovány ve značném rozdílu mezi HDP a HND. Model založený na přílivu přímých zahraničních investic do ČR spojený s generováním nižší střední přidané hodnoty v ekonomice spolu s enormní ziskovostí nadnárodních firem je již delší dobu zcela vyčerpán. To se nutně odráží na poklesu potenciálu ekonomiky ČR. Zároveň je patrné, že je dlouhodobě podceňována role domácí poptávky, zejména spotřeby domácností. Větší sektorová vyrovnanost ekonomiky ČR by mohla přispět i ke zvýšení jejího potenciálu.

Dlouhodobý trendový pohled na ekonomiku ČR

Ekonomika ČR vykazuje několik základních distorzí a nerovnováh, které se následně projevují negativně například v poklesu potenciálu ekonomiky. Jak ukazuje následující graf, zachycující hospodářský cyklus v ČR, vrcholy tohoto cyklu klesají, což může indikovat pokles potenciálu, který je ekonomiky ČR schopna generovat. Zatímco je poměrně logické, že s vyspělostí ekonomiky se snižuje její možnost růst tempy například kolem 10 % (velmi dobře, je to vidět na případu Číny), je také dosti jasné, že nízká tempa růstu neumožňují ekonomice

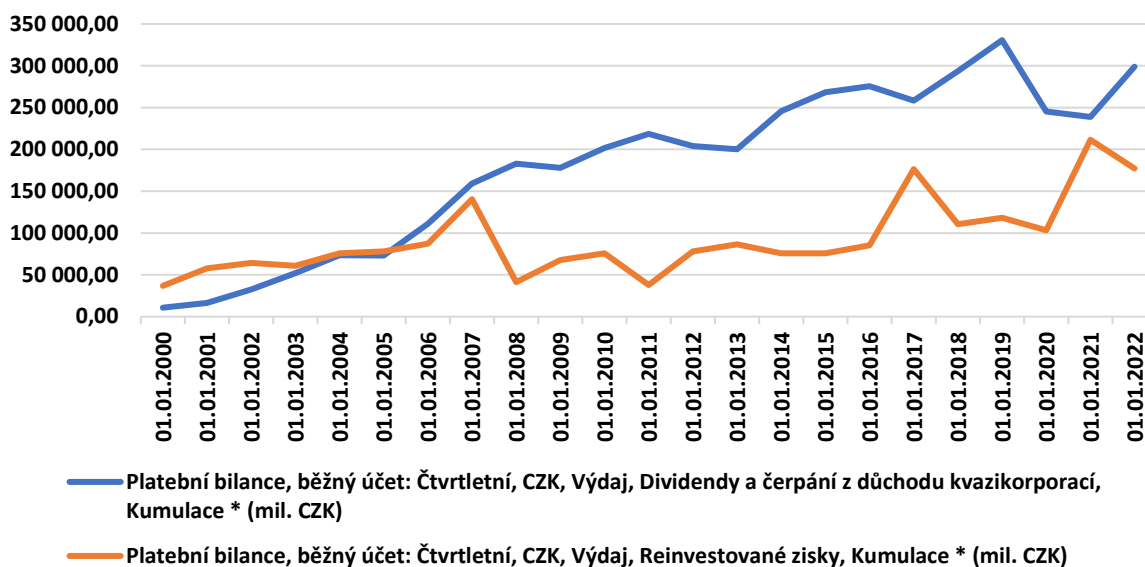
ČR setrvale konvergovat k vyspělejším zemím. Přitom právě konvergence, a to jak v oblasti výkonu, tak v oblasti mezd, byla jedním z klíčových cílů transformace v 90. letech.

Graf č. 1. Reálný růst HDP v %. Zdroj: ČSÚ, 2024

Při sektorové analýze nemůže chybět vlastnický pohled, který byl ovšem v národohospodářských analýzách dosti opomíjen. Je ovšem zcela zjevné, že role nadnárodních korporací v ekonomice ČR je velmi silná, a to napříč sektory a odvětvími. Projevy této skutečnosti můžeme najít jak v ve vysokých, setrvalých odlivech zisků ze země, tak také v makroekonomických projevech jako je markantní rozdíl mezi HDP a HND. Pro ekonomiky tohoto typu, tj. tzv. závislé ekonomiky je charakteristický také tzv. mzdový strop. Pokud je to zahraniční firma, která rozhoduje o finální ceně a o podobě výrobního procesu či jeho části na území jiné země, pak se mzdová úroveň odvíjí od rozhodnutí zahraničních/mateřských firem. S nižší střední přidanou hodnotou souvisí také vzdálenost od finálního zákazníka, obchodní toky tak nedodávají úplnou informaci o povaze exportu a importu. V případě ČR je nutno také uvést velmi vysokou ziskovost nadnárodních firem. Spolu s tím jde ruku v ruce i to, že model založený na přímých zahraničních investicích, což je hlavní nástroj pro nadnárodní korporace, dozrál velice brzy. Zatímco pokusy o domácí cestu privatizace selhaly a toto selhání vyvrcholilo závažnými problémy v bankovním sektoru na konci 90. let, pak následné lákání zahraničního kapitálu výrazně vlastnický pozměnilo strukturu ekonomiky ČR. Model ovšem dozrál velmi brzy, jak ukazuje následující graf. Již kolem 2006 začínají odlivy zisku převyšovat reinvestované zisky. Je tedy patrné, že investice realizované na území ČR se staly velmi rychle ziskovými. Od té doby dochází k trvalým a masivním odlivům zisků ze země, a to ve výši kolem 300 mld. Kč. V této částce, evidované ČNB, přitom není zahrnut další defekt ekonomiky ČR, a to systematické zneužívání vnitřních cen, včetně „zvláštních“ vazeb mezi mateřskou firmou a dcerami. Kvalifikované odhady směřují k dalším minimálně 300 mld. Kč. Tyto zdroje v ekonomice následně chybí, a právě tento rozdíl je do značné míry zodpovědný za zřejmě tu největší deformaci v ekonomice ČR vůbec – obří rozdíl mezi ekonomickým výkonem a mzdovou úrovní.

Porovnání odlivu dividend a reinvestovaných zisků

Graf č. 2. Odliv dividend a reinvestované zisky. Zdroj: ČNB, 2023

Následující tabulka velmi přehledně ukazuje důležitost firem se zahraniční účastí (dle evidence ČSÚ) a to v klíčových kategoriích jako je počet podniků, jejich obrat, výkon, přidaná hodnota i počet zaměstnanců. Disproporce mezi počtem podniků a dalšími ekonomickými kategoriemi ukazují, že z hlediska počtu může v daném sektoru působit velké množství firem v českém vlastnictví, které ovšem budou malé a nebudou mít zdaleka tak velký ekonomický dopad jako firmy se zahraniční účastí.

Tabulka č. 1. Důležitost podniků pod zahraniční kontrolou dle jednotlivých odvětví, podíl z celku v %

	Počet podniků	Obrat	Výkony	Přidaná hodnota	Počet zaměstnanců
Těžba a dobývání	9,5 %	11,3 %	20,7 %	19,7 %	12,3 %
Zpracovatelský průmysl	2,0 %	68,8 %	69 %	59,4 %	50,6 %
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	1,7 %	29,2 %	23,6 %	26,6 %	22,7 %

Zásobování vodou	3,0 %	31,8 %	32,9 %	29,6 %	27,7 %
Stavebnictví	0,7 %	15,7 %	15,7 %	13,4 %	11,7 %
Velkoobchod, maloobchod, opravy vozidel	2,4 %	40,8 %	39,4 %	41,2 %	33,6 %
Doprava a skladování	1,8 %	30,4 %	32,8 %	27,2 %	19,7 %
Informační a komunikační činnosti	2,1 %	39,3 %	39,6 %	44,7 %	43,4 %
Činnosti v oblasti nemovitostí	5,1 %	26,6 %	26,1 %	32,7 %	13,4 %
Profesní, vědecké a technické činnosti	1,3 %	28,1 %	27,1 %	26,8 %	26,4 %
Administrativní a podpůrné činnosti	2,9 %	34,0 %	36,4 %	41,1 %	31,5 %

Zdroj: ČSÚ, národní účty, 2023.

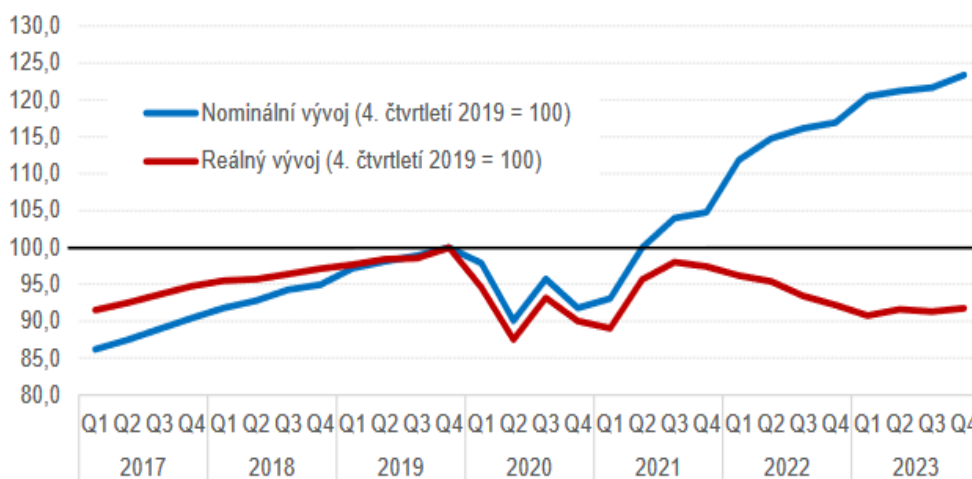
K dlouhodobým rysům ekonomiky ČR dodejme velmi silnou otevřenost. Otevřenost se měří poměrem exportu k HDP, tento ukazatel pro ČR dlouhodobě ukazuje hodnotu kolem 80. Již mnoho let se hovoří o tom, že export ČR je velmi silně koncentrován – jak věcně, tak teritoriálně. Málo se ovšem bere v úvahu, že jak věcně, tak teritoriální zaměření (se silnou koncentrací na země EU, v první řadě na Německo) je do značné míry odrazem vlastnické struktury ekonomiky ČR. Velká očekávání spjatá s exportem, jako s motorem růstu, do značné míry kopírují německý model nastavený na začátku 21. století kancléřem Schröderem. Je ovšem na místě dodat, že důraz na export se může zdát při průmyslové dominanci logický, jenže je z pozice ČR jako závislé ekonomiky dosti těžko ovlivnitelný. Zároveň tato přehnaná očekávání od exportu kladou velký důraz na cenovou konkurenceschopnost a vedou k tomu, že mzdy jsou

chápaný nákladově. Což pak dále vyústí v podceňování spotřeby domácností. Spotřeba domácností přitom tvoří dlouhodobě kolem 48 % HDP a je hlavní komponentou. Je důležité uvést, že mzdy v takovém případě nejsou chápány jako zdroj kupní síly, ale jako nástroj konkurenceschopnosti – a o to více, když je velká část ekonomiky pod mzdovým stropem a není pod českou vlastnickou kontrolou. Vnímání důležitosti spotřeby domácností a spotřeby zboží a služeb v místě v odpovídající kvalitě je jedním z nápravných opatření k potlačení distorzí v české ekonomice.

Aktuální vývoj

Aktuální data (za rok 2023, neboť komplexní údaje k vývoji ekonomiky ČR za I. Kvartál roku 2024 nejsou v době psaní tohoto příspěvku k dispozici) poskytují rovněž řadu zajímavých informací. Údaje o HDP indikují stagnační tendence v ekonomice ČR, charakterizované například také propadem investiční aktivity firem. Reálná spotřeba domácností je v propadu od konce roku 2019. Ještě na konci roku 2023 se navrátila na předkrizovou úroveň. Totéž přitom platí o vývoji HDP, ČR je jedinou zemí v EU, která se ještě nedostala na předpandemickou ekonomickou úroveň. To jsou velmi závažné informace, které zdaleka překračují problémy spojené s cyklickým kolísáním ekonomiky. I na nich najdeme potvrzení vážných distorzí v ekonomice ČR.

Graf 17: Reálný a nominální vývoj spotřeby domácností – 4. čtvrtletí 2019 = 100 (sezónně očištěno)

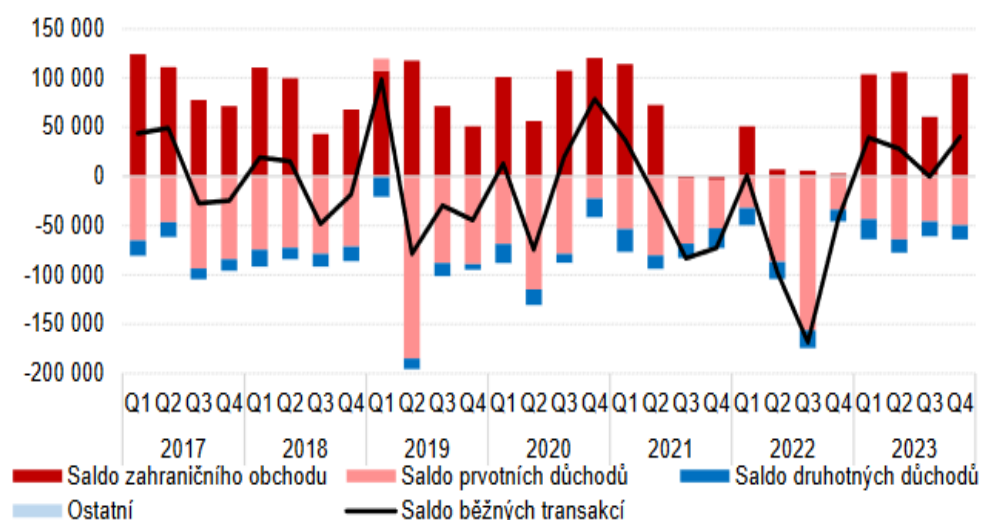

Graf č. 3. Reálný a nominální vývoj spotřeby domácností. Zdroj: ČSÚ, sektorové účty, 2024.

I v roce 2023 se potvrdil dlouhodobější trend patrný ve vývoji platební bilance. Jedná se o vývoj na bilanci zboží (potažmo výkonové bilanci, zahrnující také služby) a na bilanci prvotních důchodů. Bilance prvotních důchodů je velmi silně ovlivněna právě odlivem zisků z ČR. V roce 2023 se bilance zboží vrátila do kladných hodnot (silné cenové nárůsty primárních komodit vedly k vymazání jinak tradičních přebytků na bilanci zboží), nicméně tento přebytek „soutěžil“ se stejně dlouhodobými deficity prvotních důchodů. I zde je patrná silná nevyváženost ekonomiky ČR – na jedné straně jsou to přebytky v bilanci zboží (aniž by ovšem

ČR disponovala silnější schopností ovlivnit teritoriální či věcnou strukturu tohoto exportu, o vývoji světové ekonomiky nemluvě) na straně druhé intenzivní angažmá nadnárodních firem generuje dlouhodobě vysoce zápornou bilanci primárních důchodů. Saldo běžného účtu, klíčový ukazatel vnější rovnováhy ekonomiky, je tak neustále „zmítáno“ právě těmito dvěma hlavními položkami.

Graf 20: Saldo běžného účtu platební bilance z pohledu národního hospodářství (v mil. Kč)

Graf č. 4. Běžný účet platební bilance, Zdroj: ČSÚ, sektorové účty, 2024.

Návrhy a doporučení

Rozsah distorzí v ekonomice ČR je značný, stejně jako přezrálost modelu založeného na vlivu zahraničních korporací napříč sektory. Není možné tyto deformace napravit jedním opatřením, horizont změn by bezesporu překračoval jedno volební období a nutně musí zahrnout strukturální a průmyslovou politiku.

Jedním z klíčových témat je zvýšení významu domácí poptávky a jejího hlavního zdroje – tedy mezd. Vnímání mezd jako hlavního zdroje kupní síly má samozřejmě svou makroekonomickou dimenzi. Ke klíčovým úkolům zde patří kvalita sociálního dialogu a dbání na sociální smír, samozřejmě také politika zadržování zisků na našem území. Je zajímavé, že zatímco centrální vlády dlouhodobě, s několika málo výjimkami, vykazují deficity, pak rozpočty měst obcí a krajů jsou (jako celek) naopak v přebytku. Právě zde se tedy nabízí posílení role domácí poptávky – přes decentralizovanou úroveň měst, obcí a krajů.

Jedním z motorů takového růstu by se mohl stát místní cestovní ruch, spolu s konzumací místních výrobků a služeb. V ČR existuje velký prostor regionální politiku a pro rozvoj lokální ekonomiky. Udržení zdrojů, ať již finančních, či lidských na daném místě patří ke klíčovým úkolům regionální politiky. I zde se pak nutně dostaneme k významu mezd jako hlavního zdroje kupní síly.

Závěr

Ekonomika ČR trpí celou řadou nerovnováh. Velká část z nich má svůj původ v silném angažmá nadnárodních firem. Ke klíčovým deformacím patří vysoké odlivy zisků ze země, mzdový strop, vzdálenost od finálního zákazníka a nižší přidaná hodnota v ekonomice. Náprava této situace, kdy je model založený na přímých zahraničních investic již dávno vyčerpán, bude velmi obtížná a vyžádá si systematickou hospodářskou politiku, která nutně musí zahrnovat politiku strukturální a průmyslovou a bude vysoce převyšovat horizont jednoho volebního období. Vyžaduje tedy kontinuitu hospodářské politiky. Jedním z možných kroků je zapojení měst a krajů, které jako celek vykazují lepší fiskální manévrovací prostor. Zde se nabízí podpora lokální ekonomiky, kde mzdy hrají roli hlavní zdroje kupní síly, nikoliv roli nákladu, který je komparován v rámci světové cenové konkurenceschopnosti.

Použité zdroje

Bibliografické odkazy

1. ČNB. ARAD – systém časových řad. Platební bilance. Online (cit. 20.4.2024). Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/statistika/arad-system-casovych-rad/>
2. ČSÚ. Analýza čtvrtletních sektorových účtů. Online. 19. 4. 2024 (cit. 21.4.2024). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/analyza-ctvrtletnich-sektorovych-uctu-4-ctvrtleti-2023>
3. ČSÚ. Databáze národních účtů. Online. (cit. 20.4.2024) Dostupné z: <https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu>
4. ČSÚ. Makroekonomický přehled. Online (cit. 20.4.2024) Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr

Kontaktní adresa

doc. Ing. Iлона Švihlíková, Ph.D.

Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1
e-mail: ilona.svihlikova@peuni.cz

Kapitola: 3

VÝZNAM HMOTNÝCH PAMÁTEK UNESCO PRO CESTOVNÍ RUCH V ČESKÉ REPUBLICĚ: ANALÝZA A STRATEGICKÉ NÁVRHY

THE SIGNIFICANCE OF UNESCO WORLD HERITAGE SITES
FOR TOURISM IN THE CZECH REPUBLIC: ANALYSIS AND
STRATEGIC RECOMMENDATIONS

Ing. Iveta Hamarneh, Ph.D.

Bc. Natálie Šťávo

VÝZNAM H MOTNÝCH PAMÁTEK UNESCO PRO CESTOVNÍ RUCH V ČESKÉ REPUBLICE: ANALÝZA A STRATEGICKÉ NÁVRHY

THE SIGNIFICANCE OF UNESCO WORLD HERITAGE SITES FOR TOURISM IN THE CZECH REPUBLIC: ANALYSIS AND STRATEGIC RECOMMENDATIONS

Iveta Hamarneh¹, Natálie Štávová²

¹ Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1 Česká republika, e-mail: iveta.hamarneh@peuni.cz

² Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1 Česká republika, e-mail: xstavova.natalie@peuni.cz

Abstract: This article examines the significance of UNESCO World Heritage Sites for tourism in the Czech Republic and provides an analysis of factors influencing their visitation. Through questionnaire surveys among tourists and residents, key aspects such as marketing promotion, local residents' attitudes towards tourism, and strategies to enhance the attractiveness of these sites were identified. Based on the findings, strategies are proposed, including guided tours of the sites, improvement of educational trails, and marketing campaigns aimed at increasing visitation and economic benefits of these destinations. The implications for sustainable tourism development in line with the needs of tourists and local communities are discussed in the conclusion.

Keywords: Czech Republic, Questionnaire, Recommendations, Tourism, UNESCO.

Úvod

Česká republika, s bohatým kulturním a přírodním dědictvím, má na svém území 17 hmotných a 9 nehmotných památek zapsaných na seznamu UNESCO. Tyto památky nejenže zdůrazňují bohatství historie a kultury země, ale také představují klíčový prvek pro rozvoj cestovního ruchu. Jejich zápis na seznam UNESCO přináší zvýšenou mezinárodní prestiž, což pomáhá České republice získat pozornost návštěvníků z celého světa.

V dnešní době, kdy je cestovní ruch intenzivně konkurenčním odvětvím, je nezbytné vyvíjet strategie zaměřené na zvýšení a regulaci návštěvnosti těchto památek a maximalizaci jejich ekonomického přínosu. To zahrnuje opatření ke zlepšení infrastruktury, služeb a ochrany památek, aby byla zajištěna kvalitní a udržitelná turistická zkušenost. Kromě toho je důležité rozvíjet inovativní marketingové strategie a propagační kampaně, které přilákají cestovatele a podpoří cestovní ruch do regionů s UNESCO památkami.

Zvýšení cestovního ruchu k těmto památkám přináší ekonomické benefity v podobě turistických výdajů, které podporují místní ekonomiku a zaměstnanost. Nicméně, je důležité zajistit, aby tento růst byl udržitelný a že památky zůstanou chráněny pro budoucí generace. To vyžaduje spolupráci mezi vládou, místními samosprávami, turistickým průmyslem a komunitami, aby byla nalezena rovnováha mezi rozvojem turismu a ochranou životního prostředí a kulturního dědictví.

Celkově lze říci, že UNESCO památky jsou klíčovým faktorem pro rozvoj cestovního ruchu v České republice, a je nezbytné podniknout opatření pro zajištění udržitelného růstu tohoto sektoru, který přinese prospěch jak ekonomicky, tak i kulturně a environmentálně.

Hlavním cílem této práce je provést analýzu významu hmotných památek UNESCO pro cestovní ruch v České republice. Vedlejším cílem je vypracovat strategické návrhy pro zvýšení jejich atraktivity a ekonomického významu.

V souladu s cíli práce byly stanoveny následující výzkumné otázky:

Q1: Jaké faktory nejvíce ovlivňují návštěvnost hmotných památek UNESCO v České republice?

Q2: Jaký je vztah mezi místními obyvateli a turisty v destinacích s památkami UNESCO a jaké mají obě skupiny postoje k turismu?

Q3: Jaké konkrétní strategie by mohly vést k zvýšení návštěvnosti a ekonomického přínosu těchto památek, resp. těch méně navštěvovaných?

Výzkum bude zahrnovat sběr dat prostřednictvím dotazníkových šetření mezi turisty a rezidenty v lokalitách s památkami UNESCO. Analýza těchto dat umožní identifikovat klíčové faktory ovlivňující návštěvnost a postoje k turismu, a na jejich základě budou navrženy efektivní strategie pro zvýšení atraktivity památek.

Uvědomujeme si, že udržitelnost nepojednává pouze o snaze o minimalizaci negativního dopadu na životní prostředí, ale také zajištění dlouhodobé udržitelnosti hospodářského a sociálního růstu. Což je právě to, co nejen naší generaci Z dále motivuje v prohloubení zájmu o udržitelnost.

Důležitou otázkou je, jak my jako budoucí generace můžeme udržitelnost ovlivnit nejen na úrovni každodenního individuálního života, ale třeba i na úrovni škol či měst. Z komplexního hlediska lze konstatovat, že generace Z má v tomto směru svůj potenciál, ochotu přispívat a být součástí pozitivních změn společnosti. Udržitelnost není jen módním tématem, ale klíčovým faktorem pro budoucí prosperitu a blahobyt celé společnosti.

Památky UNESCO v České republice

Česká republika je vnitrozemský stát nacházející se dle UN Tourism v makroregionu Evropa, subregion Střední a východní Evropa (UN Tourism, 2024). Sousedí se čtyřmi okolními zeměmi – s Německem, Polskem, Slovenskem a Rakouskem. Hlavním městem je Praha, která byla první zapsanou památkou UNESCO v České republice v roce 1992.

Tato země se může pyšnit svým reliéfem, jelikož se zde nachází hory, nížiny a vrchoviny. Česká republika chrání své přírodní bohatství prostřednictvím národních parků, jako jsou Krkonoše, Šumava, Podyjí a České Švýcarsko. Tyto oblasti mají nejpřísnější režim ochrany. V zemi se také nachází mnoho minerálních pramenů, využívaných pro léčebné procedury v lázních a produkci pitných minerálních vod (O České republice, 2023).

Česká republika má zapsáno na Seznamu světového dědictví UNESCO 17 hmotných památek k datu 30.11. 2023. Většinu památek najdeme v jižních Čechách, ale také na Moravě. První zapsaná památka UNESCO byla Praha a její historické centrum v roce 1992. Česká republika s jejími 17 hmotnými památkami patří mezi nejbohatší země v poměru počtu

památek na rozlohu státu. Mezi hmotné památky v České republice patří (UNESCO památky, 2023):

- Historické centrum Prahy (1992)
- Historické centrum Českého Krumlova (1992)
- Historické centrum Telče (1992)
- Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře (1994)
- Kutná Hora: historické centrum města s kostelem sv. Barbory (1995)
- Lednicko-valtický areál v Lednici (1996)
- Zahrady a zámek v Kroměříži (1998)
- Historická vesnice Holašovice (1998)
- Zámek v Litomyšli (1999)
- Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci (2000)
- Vila Tugendhat v Brně (2001)
- Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči (2003)
- Hornický region Krušnohoří (2019)
- Kladruby nad Labem – Krajina pro chov a výcvik koní (2019)
- Lázeňský trojúhelník– Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně (2021)
- Žatec a krajina žateckého chmele (2023)
- Dlouhověké bukové lesy a pralesy Karpat a dalších oblastí Evropy – nadnárodní sériová památka (2021, přírodní památka)

Na obrázku č. 1 jsou znázorněny hmotné památky UNESCO v České republice. Je zřejmé, že tyto památky nejsou rovnoměrně rozprostřeny ve všech krajích České republiky.

Kde v ČR najdete památky UNESCO?

- 1 Telč
- 2 Český Krumlov
- 3 Praha
- 4 Žďár nad Sázavou
- 5 Kutná Hora
- 6 Kroměříž
- 7 Holašovice
- 8 Litomyšl
- 9 Kladruby
- 10 Vila Tugendhat
- 11 Olomouc
- 12 Lednicko-valtický areál
- 13 Třebíč
- 14 Krušnohoří
- 15 Lázeňský trojúhelník
- 16 Jizerskohorské bučiny
- 17 Žatec a krajina žateckého chmele

Obrázek č. 1 Hmotné památky UNESCO v ČR
Zdroj: (V Česku je 17 UNESCO památek, 2024)

Mezi nehmotné památky UNESCO v České republice patří (Nehmotné památky UNESCO, 2023):

- Slovanský verbuňk (2005)
- Sokolnictví (2010)
- Masopust (2010)
- Jízda králů (2011)
- Loutkářství (2016)
- Modrotisk (2018)
- Foukané vánoční ozdoby (2020)
- Vorařství (2022)
- Sklářství (2023)

Zápis českých památek na seznam UNESCO představuje klíčový impulz pro rozvoj cestovního ruchu v zemi. Mezinárodní uznání UNESCO posiluje atraktivitu České republiky jako turistické destinace a přitahuje pozornost návštěvníků hledajících unikátní kulturní a historické zážitky. To vede k zvýšené viditelnosti ČR jako turistického cíle a podporuje ekonomický růst prostřednictvím turistických výdajů a investic do infrastruktury. Díky zápisu na seznam UNESCO se památky stávají prioritou pro péči a ochranu, což přispívá k dlouhodobé udržitelnosti cestovního ruchu a zachování kulturní identity země. Celkově tak zápis na seznam UNESCO má pro Českou republiku významný vliv na rozvoj cestovního ruchu prostřednictvím zvýšeného zájmu turistů, ekonomických přínosů a péče o kulturní dědictví.

Zhodnocení významu hmotných památek UNESCO pro cestovní ruch ČR

Dotazníkové šetření se zaměřilo na dvě skupiny respondentů: rezidenty a turisty. Rezidenti vyjadřovali své názory na návštěvnost dané destinace a jejich postoj k turistům, zatímco turisté poskytovali informace o frekvenci návštěv destinace, počtu navštívených památek UNESCO a zájmu o nové produkty cestovního ruchu, jako jsou např. naučné stezky. Hlavním cílem šetření bylo zjistit, jaký je vztah rezidentů k turistům a jak turisté vnímají památky UNESCO v České republice. Dotazníky byly vytvořeny a distribuovány ve vybraných lokalitách UNESCO v České republice během letní sezóny od června do září 2023. Celkem bylo rozdáno a vyplněno 248 dotazníků, z toho 124 dotazníků bylo vyplněno turisty a 124 rezidenty.

Výsledky dotazníkového šetření – rezidenti

Tabulka č. 1 obsahuje informace o navštívených lokalitách a počtech respondentů v nich. Největší ochota odpovídat na dotazník byla v Karlových Varech, naopak nejmenší ochota byla ve Žďáru na Sázavou, v Českém Krumlově a v Lednicko-valtickém areálu.

Tabulka č 1. Počet respondentů ve vybraných lokalitách UNESCO v ČR

Lokalita	Počet respondentů
Praha	15
Žďár nad Sázavou	9
Třebíč	10
Telč	10
Karlovy Vary	31
Český Krumlov	9
Holašovice	11
Lednice	9
Kladruby nad Labem	10
Kutná Hora	10
Součet	124

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že mezi respondenty převládali studenti, což může být dáno nižší ochotou ostatních věkových skupin se zapojit. Tuto skupinu nejvíce zastupovali respondenti z Karlových Varů, kde tvořili 30 účastníků. Výzkum také odhalil, že ženy byly aktivnějšími účastnicemi, přičemž tvořily 61 % celkového počtu respondentů. Co se týče vzdělání, polovina respondentů měla středoškolské vzdělání a 37 % tvořili absolventi vyšších a vysokých škol. Tato data naznačují vysokou úroveň vzdělání obyvatel České republiky a jejich důležitou roli v cestovním ruchu.

Přístup obyvatel k turistům byl většinou pozitivní, avšak v Českém Krumlově a Lednicko-valtickém areálu panovala negativní nálada kvůli masovému turismu. Pro posílení ekonomiky v regionech se doporučuje zvýšit propagaci méně známých památek a zlepšit úklid veřejných prostor.

Další diskutované aspekty zahrnují ekonomický přínos z turismu, díky zařazení některých destinací na seznam UNESCO, a problémy s kriminalitou a nepořádkem. Přes výzvy jako přelidnění a zdražování služeb v turisticky atraktivních oblastech, většina respondentů vnímá přítomnost turistů pozitivně kvůli ekonomickým přínosům.

Výsledky dotazníkového šetření – turisté

Tabulka č. 2 obsahuje informace o navštívených lokalitách a počtech respondentů v nich. Nejvíce ochotných respondentů bylo v Lednicko-valtickém areálu a v Karlových Varech.

Demografické charakteristiky: Dotazníkové šetření ukázalo převahu žen, které tvořily 57 % respondentů, oproti mužům s 42 %. Jeden respondent odpověděl na tuto otázku „Jiné“. Zaměstnanci představovali nejvíce dotazovanou skupinu (55 %), následovaní seniory (26 %). Vzdělání respondentů bylo převážně středoškolské nebo vysokoškolské.

Zdroje informací o destinacích: Většina respondentů se dozvěděla o destinacích od známých a z internetu. Lokální faktory, jako akce či blízkost destinace, ovlivňovaly zdroje informací. Ukázalo se, že lidé mají tendenci vracet se do míst, která znají nebo kde již byli.

Návštěvnost památek UNESCO: Praha byla nejnavštěvovanější památkou, což není překvapivé, zatímco menší památky měly nižší návštěvnost. Existuje potenciál zlepšit propagaci méně známých památek, a to i prostřednictvím nových forem marketingové komunikace.

Důvody návštěvy destinace: Hlavní důvody návštěvy byly přiměřeně rozděleny mezi cílené návštěvy památek a dovolené v okolí. Místní události mohou ovlivnit důvody návštěvy. Respondenti projevili ochotu platit za produkty cestovního ruchu, přičemž nejčastější byla cena do 500 Kč. Někteří respondenti však nevyplnili tuto otázku pravděpodobně kvůli nejasnostem.

Tabulka č 2. Počet respondentů ve vybraných lokalitách UNESCO v ČR

Destinace	Počet respondentů
Praha	12
Žďár nad Sázavou	11
Třebíč	11
Telč	11
Karlovy Vary	16
Český Krumlov	11
Holašovice	11
Kladruby nad Labem	11
Kutná Hora	11
Lednice	19
Součet	124

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Návrhy a doporučení

Pro podporu cestovního ruchu v České republice, zaměřenou na méně známé památky UNESCO, bychom mohli přistoupit k několika strategiím, které by celkově zlepšily návštěvnost a zájem o tyto lokality.

Integrace digitálního marketingu a sociálních sítí: Vytvoření atraktivních online kampaní, které by využívaly moderní digitální nástroje a sociální sítě, aby oslovily jak domácí, tak zahraniční turisty. Mohlo by se jednat o vizuálně lákavé příspěvky, videa z drone záběrů, interaktivní mapy a příběhové hashtagy, které by turisty lákaly k prozkoumání méně známých míst.

Spolupráce s influencery a blogery: Zapojení cestovatelských influencerů a blogerů, kteří by mohli tato místa navštívit a sdílet své zkušenosti. Tato autentická doporučení by mohla výrazně přispět k zvýšení zájmu o méně známé památky.

Vylepšení služeb pro návštěvníky: Zajistit, aby služby na místě byly na vysoké úrovni, včetně dostupnosti vícejazyčných průvodců, kvalitních informačních materiálů, dobré infrastruktury a přístupnosti pro osoby se sníženou pohyblivostí.

Tematické a kulturní akce: Organizace tematických akcí, jako jsou festivaly, workshopy a výstavy, které by mohly přitahovat návštěvníky během celého roku a zároveň zvyšovat povědomí o historickém a kulturním významu těchto míst.

Naučné stezky a okružní zájezdy: Vytvoření naučných stezek, resp. zkvalitnění těch stávajících a tematických okružních zájezdů, které by propojily více památek v jednom regionu nebo kraji. Tato propojení by mohla zahrnovat speciální zastávky u klíčových památek s aktivitami a zážitky, které by podporovaly hlubší pochopení historie a kultury.

Regulace návštěvnosti přelidněných míst: U přelidněných památek zavést regulace, jako je zpoplatnění vstupů nebo omezení počtu návštěvníků. Tato opatření by pomohla zachovat kvalitu návštěvnického zážitku a minimalizovat negativní dopady na místní komunity a životní prostředí.

Tyto strategie by měly být implementovány v koordinaci s místními obcemi, regionálními zástupci a organizacemi destinačního managementu, aby bylo zajištěno, že se budou projekty a aktivity skládat do širšího plánu rozvoje regionu a respektovat potřeby místních komunit.

Závěr

V rámci tohoto příspěvku jsme se zaměřili na analýzu významu hmotných památek UNESCO pro cestovní ruch v České republice a vypracovali strategické návrhy pro zvýšení jejich atraktivity a ekonomického významu. Naše výzkumné otázky nám pomohly lépe porozumět faktorům ovlivňujícím návštěvnost, vztahu mezi místními obyvateli a turisty a strategiím pro zvýšení atraktivity památek.

Na výzkumnou otázku Q1 ohledně faktorů ovlivňujících návštěvnost památek UNESCO jsme identifikovali klíčové aspekty, jako je marketingová propagace, dostupnost destinací a úroveň ochrany a údržby veřejných prostor. Naše analýzy naznačují, že lepší propagace méně známých památek a regulace návštěvnosti mohou přispět k vyváženějšímu rozložení turistů po celé republice.

Ohledně výzkumné otázky Q2 jsme zjistili, že většina místních obyvatel má pozitivní postoj k turistům, avšak některé lokality, jako Český Krumlov, čelí problémům spojeným s masovým turismem. Naše doporučení zahrnují opatření k regulaci návštěvnosti a zlepšení komunikace mezi místními obyvateli a turisty.

Na výzkumnou otázku Q3 ohledně strategií pro zvýšení atraktivity památek jsme navrhli několik opatření, včetně marketingových kampaní, zavedení okružních cest a vylepšení existujících naučných stezek. Tyto strategie by měly pomoci přilákat více návštěvníků a rozšířit ekonomický přínos cestovního ruchu pro dané lokality.

Celkově lze konstatovat, že hmotné památky UNESCO představují významný zdroj cestovního ruchu v České republice. Pro dosažení udržitelného rozvoje cestovního ruchu je však nezbytné implementovat strategie, které budou respektovat potřeby jak turistů, tak i místních komunit, a zároveň zachovávat kulturní a přírodní dědictví země.

Použité zdroje

Bibliografické odkazy

1. *Nehmotné památky UNESCO*. [online]. [cit. 12. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky-nehmotne/#page>
2. *České republiky*. [online]. [cit. 12. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/o-ceske-republice>
3. *UNESCO památky*. [online]. [cit. 12. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky/>
4. *UN Tourism*. [online]. 2023 Edition. International Tourism Highlights. The Impact of COVID-19 on Tourism (2020-2022). [cit. 12. 5. 2023]. Dostupné z: <https://tourismecotedivoire.ci/wp-content/uploads/2023/12/Tourism-Highlights.pdf>
5. *V Česku je 17 UNESCO památek*. [online]. [cit. 2. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.slevomat.cz/magazin/1784-pamatky-unesco-cr>

Kontaktní adresa

Ing. Iveta Hamarneh, Ph.D.

Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1
Česká republika, e-mail: iveta.hamarneh@peuni.cz

Bc. Natálie Šťávová

Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1
Česká republika, e-mail: xstavova.natalie@peuni.cz

Kapitola: 4

KULTURNÍ A PRŮMYSLOVÉ DĚDICTVÍ MĚSTA OSTRAVY A JEHO VÝZNAM PRO BUDOUCNOST MĚSTA

**CULTURAL AND INDUSTRIAL HERITAGE OF OSTRAVA AND
ITS IMPORTANCE FOR THE FUTURE OF THE CITY**

doc. Ing. Iveta Vozňáková, Ph.D.

Ing. Karel Plunder, Ph.D., MBA

KULTURNÍ A PRŮMYSLOVÉ DĚDICTVÍ MĚSTA OSTRAVY A JEHO VÝZNAM PRO BUDOUCNOST MĚSTA

CULTURAL AND INDUSTRIAL HERITAGE OF OSTRAVA AND ITS IMPORTANCE FOR THE FUTURE OF THE CITY

Iveta Vozňáková¹, Karel Plunder²

¹ Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola podnikání a práva, Michálkoviclá 1810/181, 710 00
Ostrava-Slezská Ostrava, e-mail: iveta.voznakova@peuni.cz

² Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola podnikání a práva, Michálkoviclá 1810/181, 710 00
Ostrava-Slezská Ostrava, e-mail: karel.plunder@gmail.com

Abstract: The article provides basic information about the historical development of Ostrava, its cultural and industrial heritage and explores the key events and changes that have shaped its identity. It examines the specifics of the city, including its industrial heritage, architecture, cultural traditions and contemporary economic and social context within the framework of the city's strategic development. It sees as one of the important directions not only the further development of education, the protection of the environment, but also the change of the image of the city.

Keywords: Ostrava, cultural and industrial heritage, strategic plan.

Úvod

Ostrava, jakožto jedno z nejvýznamnějších průmyslových center střední Evropy, prošla dramatickým historickým vývojem, který ovlivnil její charakter i podobu. Od svých počátků jakožto malého hornického městečka až po současné moderní město. Ostrava se vypracovala na symbol ekonomického rozvoje a kulturního bohatství regionu. Město Ostrava, srdce Moravskoslezského kraje, nese na svých ramenou bohatství historie a unikátního kulturního dědictví, jehož přerod utvořil dnešní moderní metropoli. Město má specifickou atmosféru a charakter, který odráží industriální dědictví a zároveň se otevírá novým trendům a směrům.

Článek přináší základní informace o historickém vývoji Ostravy, přičemž zkoumá klíčové události a změny, které formovaly její identitu. Dále se zabývá specifiky tohoto města, včetně jeho průmyslového dědictví, architektury, kulturních tradic a současného ekonomického a sociálního kontextu.

Průmyslové dědictví jako součást kulturního dědictví

Industriální dědictví je dle Záruby (2015) nedílnou součástí kulturního dědictví a zjednodušeně představuje souhrn objektů, zařízení a prostředků technického a výrobního charakteru. Mezinárodní organizace pro průmyslové dědictví (z anglického The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage, zkratka TICCIH) definuje průmyslové dědictví jako vytvořené pozůstatky průmyslu a techniky a jako součást kulturního dědictví člověka má historický význam pro porozumění civilizačnímu vývoji, pro pochopení principů technologických změn, pro vědomí společenských souvislostí; vztahuje se k událostem a činnostem s dějinnými důsledky. Reprezentuje hodnoty a zkušenosti – technické, vědecké,

architektonické, umělecké i sociální, ale i materiální, pro něž si zaslouží chránit a zachovat (Dvořáková et al. 2007).

Konverzi proměny industriálních objektů je pak Zemánková (2003) specifikuje jako souhrn procesů, kdy po zániku původního účelu těchto entit tyto zachováváme a příslušným způsobem upravujeme pro nové využití.

V České republice můžeme v současnosti nalézt zhruba 17 000 objektů a areálů výrobního a technického charakteru (Záruba, 2015). Památek technického a výrobního charakteru podléhající památkové ochraně je v České republice více než 2 800 (Dvořáková et al., 2007). Z nich největší část tvoří památky, které vznikly během industriální éry. S rozpoznáním historických a památkových kvalit je důležité přijmout fakt, že se vyplatí chránit a zachovat charakteristické, osobité rysy staveb, jako součást programu nového využití.

Proměna v postoji konzumní společnosti, dříve spočívající v odmítání zastaralých předmětů, směřuje čím dál tím více k jejich opětovnému uvedení do života, tedy k novému použití, říká Zemánková (2003). V poslední době se stále více využívá opuštěných industriálních budov pro nové účely. Jde o cestu k záchraně průmyslového dědictví, protože prohlášení těchto objektů za kulturní památku je jen první krok, po němž následuje nutnost objekty zapojit prostřednictvím kultivované obnovy a konverze do současného života (Cossons, 2008).

Město Ostrava má mnoho významných industriálních památek. Nejznámější a nejnavštěvovanější je oblast Dolní Vítkovice – je nejnavštěvovanějším mimopražským turistickým objektem. Jde o národní kulturní památku nacházející se poblíž centra Ostravy ve Vítkovicích. Zahrnuje rozsáhlý průmyslový areál Vítkovických železáren s unikátním souborem industriální architektury. Souboru tří na sebe navazujících celků – černouhelného dolu, koksovny a vysokopečního provozu – se také říká „Ostravské Hradčany“. Tato oblast je zapsána v seznamu Evropského kulturního dědictví. Industriální budovy jsou kromě těch původně zachovalých přestavěna na nová muzea, konferenční sály a restaurace.

Historie města Ostravy

Historii města Ostrava lze započít u jejího pojmenování – podle řeky Ostravice, která město dělí na moravskou a slezskou část. Název Ostrava je spojen s významem „rychle, ostře či bystře tekoucí řeka“. První osídlení území, kde dnes město stojí, je doloženo již v dobách starší doby kamenné. Tehdy, asi před 25 tisíci lety, měli v oblasti Landek tábořiště lovci mamutů. Tuto skutečnost dokazují archeologické objevy, přičemž za nejvýznamnější je nález z roku 1953, při němž byla nalezena 48 mm vysoká soška, torzo ženské postavy z krevele, kterému se říká Petřkovická (Landecká) Venuše. Archeologové rovněž objevili důkazy, že pravěcí lovci používali uhlí z povrchových slojí jako palivo. Toto je první doložené použití černého uhlí k těmto účelům na světě.

Mezi nejstarší části patří Polská, nyní Slezská, Ostrava, zmiňována v dokumentu papeže Řehoře IX. již v roce 1229. Slezskoostravský hrad, střežící hranici mezi Polskem a Českem, stál na ostrohu nad soutokem řek Lučina a Ostravice a zmínky o něm nalezneme v listině z roku 1297. Moravská Ostrava, poprvé zmíněna v roce 1267, získala statut města ještě před rokem 1279 a stala se centrem pro okolní biskupské vesnice. Její jádro tvořilo čtvercové náměstí, dnešní Masarykovo náměstí. V roce 1362 Karel IV. udělil právo konání 16. denního výročního trhu, což zvýšilo prestiž Ostravy a proměnilo ji v důležitý bod pro středověké

obchodníky. Husitské války město příliš nezasáhly, ačkoli v roce 1438 ho na krátkou dobu ovládl husitský hejtman Jan Čapek ze Sán. Od roku 1437 byla Moravská Ostrava trvale součástí hukvaldského panství až do roku 1848.

Kamennou budovou, společně se zámeckým sídlem purkrabího, ve městě byl kostel sv. Václava, zmíněný poprvé v roce 1297. Základní soustava městských hradeb byla postavena mezi lety 1371 a 1376. Budova radnice na Masarykově náměstí je poprvé zmíněna v roce 1539.

Oživení hospodářského života na Ostravsku nastalo s objevem uhlí v roce 1763 v údolí Burňa v Polské Ostravě. Pravidelná těžba začala až v roce 1787 pod vedením Františka Josefa hraběte Wilczeka. Založení železáren v roce 1828 Rudolfem Habsburským a napojení na Severní dráhu Ferdinandovu v roce 1847 způsobily, že se Ostrava ve druhé polovině 19. století stala průmyslovým centrem. Růst průmyslu přilákal přistěhovalce, zvyšující počet obyvatel z necelých dvou tisíc v roce 1830 na více než 13. tisíc okolo roku 1880. Polská Ostrava, Vítkovice a další obce se staly dělnickými koloniemi. Kulturní a společenský život se soustředil do různých národních domů a divadel. V roce 1889 byla dokončena bazilika Božského Spasitele, nejvýznamnější církevní stavba. Po vzniku ČSR v roce 1918 si Ostrava díky železárnám a dolům uchovala významné hospodářské postavení a pomalu se přetvářela ve správní, společenské a kulturní centrum. Toto období je právě obdobím industriálním – z pohledu průmyslového dědictví – a zásadně ovlivnilo také budoucí vývoj průmyslového směřování města.

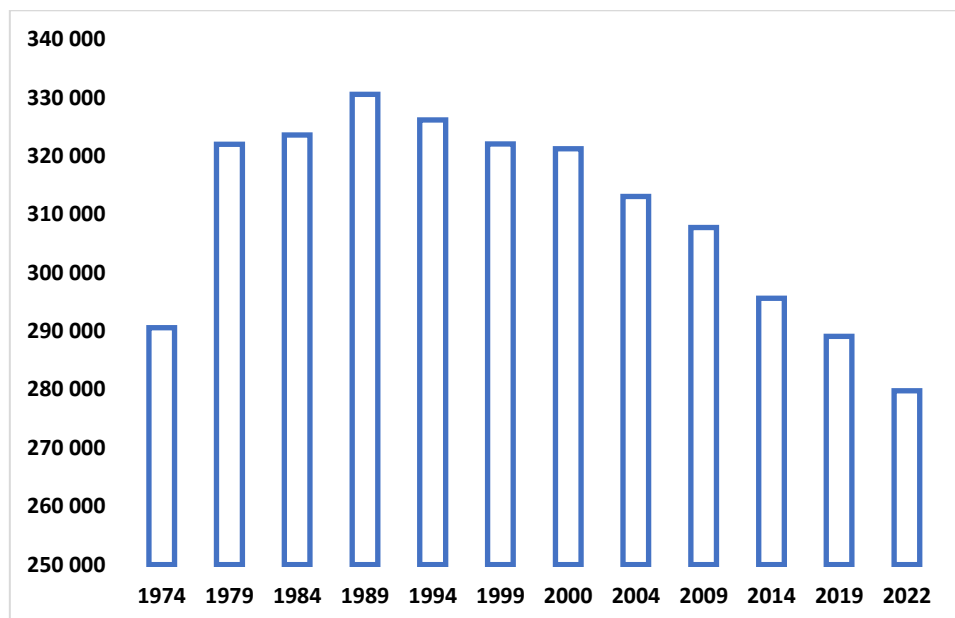
Přesně před 100 lety se naplnil sen o Velké Ostravě, k 1.1.1924 byla vytvořena tzv. Velká Ostrava, která přinesla sloučení sedmi moravských obcí v jeden celek, konkrétně pak části Moravská Ostrava, Přívoz, Mariánské Hory, Vítkovice, Hrabůvka, Nová Ves a Zábřeh nad Odrou. To významně ovlivnilo stavební vývoj města. Vyrostla řada obchodních domů, bank, administrativně správních budov, přičemž nejvýznamnější bylo slavnostní otevření Nové radnice s 75 metrů vysokou prosklenou věží dne 28. října 1930.

Ostrava se po roce 1945 a v průběhu padesátých let 20. století stala „ocelovým srdcem republiky“, nebo také „městem uhlí a železa“. V roce 1949 začala výstavba rozsáhlého průmyslového komplexu Nová huť v Ostravě-Kunčicích (dnes Liberty Ostrava), což přineslo masivní podporu těžkého průmyslu a nové pracovní síly do města a okolí. Vznik nových sídlišť jako Poruba, Zábřeh, Hrabůvka, Výškovice a Dubina ve čtvrtích města reagoval na příliv pracovní síly a vzniku života v, do té doby, okrajových částech města. Ostrava se stala sídlem Vysoké školy báňské (přemístěné roku 1945 z Příbrami) a pobočky Pedagogické fakulty brněnské Masarykovy univerzity. Tato pobočka se osamostatnila v roce 1959 a později byla začleněna do nově vzniklé Ostravské univerzity v roce 1991. Také toto období je významným milníkem průmyslového dědictví, jako vlivu na vytváření současné podoby města. Navíc z pohledu ekonomického, ale i společenského je, řešení dalšího fungování areálu někdejší „Nové Huti“, víc než aktuálním tématem. Tato skutečnost je živým důkazem vlivu průmyslového dědictví na současnou podobu města.

Po roce 1989 došlo v Ostravě k významným politickým a hospodářským změnám, Ostrava se stala statutárním městem. Restrukturalizace průmyslu vedla k útlumu důlní činnosti. Poslední vozík uhlí opustil jámu Odra v Přívoze v červnu 1994, ukončující tak dvě století dějin důlního podnikání v Ostravě. Vítkovické vysoké pece, dnes výrazná městská, kulturní, společenská dominant, zhasly v roce 1998, přičemž Vítkovice samotné se přeorientovaly na strojírenskou výrobu. Ocelářství se soustředilo do Nové huti (dnes Liberty Ostrava). V roce 1996 se Ostrava stala sídlem ostravsko-opavské diecéze a bazilika Božského

Spasitele byla povýšena na katedrálu. Od roku 2000 je Ostrava také krajským městem a sídlem Moravskoslezského kraje. Zdroj: *fajnova.cz, online, cit. 13. 2. 2024*

Graf. č 1. Vývoj počtu obyvatel města Ostrava.

Zdroj: Vlastní grafické zpracování dle dat z <https://csu.gov.cz>, 2024

Strategický plán FajnOVA

V posledních letech Ostrava svůj rozvoj realizuje na základě strategického plánu města, který je znám pod značkou fajnOVA. Značka symbolizuje proces tvorby i očekávaný cíl strategického plánu. Značkou fajnOVA je zastřešena také komunikace i participace, či obecné vyjádření unikátního ostravského přístupu. FajnOVA vyjadřuje sounáležitost a tím vybízí veřejnost k identifikaci se s městem a jeho budoucností. Všemi těmito prvky fajnOVA opět naplňuje nástroje zachování industriálního dědictví a respektuje skutečnosti, ze kterých Ostrava vyšla. Zdroj: *fajnova.cz, online, cit. 13. 2. 2024*

První z plánů byl realizován již pro období let 2009–2015, který v 7 dílčích vizích stanovoval 22 strategických cílů a 56 opatření, kterými měla být strategie naplněna. V plánu je možné vidět, že se některá opatření opakují napříč jednotlivými cíli, resp. dílčími vizemi. Již struktura samotného plánu je poměrně obsáhlá a čitelnost v něm není přehledná. Oproti tomu strategický plán vytvořený v roce 2017, resp. pro období let 2017–2023 se v základní struktuře zaměřil na 3 priority, pod písmeny A až C, v níž vymezil 7 strategických cílů a 15 klíčových oblastí změny, ve kterých mělo dojít k transformaci. Aktuálně platný strategický plán, na období let 2024–2030 ctí předchozí rozdělení do 3 základních priorit, na které navazuje 7 strategických cílů a 20 klíčových oblastí, prostřednictvím jejichž naplňování se strategický plán má naplňovat. Zdroj: *fajnova.cz, online, cit. 13. 2. 2024*

Do dotazníkového šetření, pro tvorbu Strategického plánu na období 2017–2023, se během 17 dnů v únoru 2016 zapojilo přes 6800 lidí, tedy 2,3% obyvatel Ostravy, přičemž výsledky šetření byly následující:

1. S životem v Ostravě a časem tráveným ve městě jsou respondenti spokojeni průměrně z 64 %
2. Lidé jsou nejvíce (téměř ze 70 %) spokojeni s dopravou ve městě, zdravotními a sociálními službami a školstvím. Naopak pouze necelých 30 % spokojeni s kvalitou životního prostředí a přibližně ze 40 % s kulturou chování obyvatel a bezpečností.
3. Lidé si nejvíce přejí zlepšit kvalitu životního prostředí, bezpečnost ve městě nebo čistotu a vzhled veřejných prostor.
4. Podnikatelé a OSVČ vidí pro svou práci jako nejdůležitější zlepšit kvalitu pracovní síly, image města a služby veřejného sektoru.
5. Lidé jsou v průměru nejvíce spokojeni se ZOO, divadly, kiny, památkami a hudební scénou. Ti, kteří nejvíce volného času tráví v centru, jsou spokojenější s parky, divadly a kiny, naopak méně spokojeni jsou s obchody a restauracemi.
6. Téměř 25 % respondentů s trvalým bydlištěm v Ostravě (mimo žáků a studentů) se v následujících letech plánuje stěhovat mimo město.
7. Téměř 60 % žáků základních a středních škol a vysokoškolských studentů by po ukončení studií chtělo bydlet mimo Ostravu.

Občané města se zapojili na přípravě podkladů pro vznikl plánu:

- doplněním informací do pocitové mapy
- vyplněním fajnového dotazníku
- diskusí se zástupci města a magistrátu
- společným představením prostoru, problematik při společné procházce městem s primátorem a architekty
- diskusemi na školách
- soutěžemi pro děti. *Zdroj: fajnova.cz, online, cit. 13. 2. 2024*

Dotazníkového šetření spokojenosti se životem v Ostravě v rámci tvorby Strategického plánu rozvoje města Ostravy na období 2024–2030 se konalo v březnu a dubnu 2023 a zapojilo 5 190 respondentů. *Zdroj: fajnova.cz, online, cit. 13. 2. 2024*

V rámci **spokojenosti s oblastmi života v Ostravě** přinesl dotazníky tyto informace: Doprava ve městě, trávení volného času, školství a zdravotnictví a sociální služby jsou nejlépe hodnocenými oblastmi života v Ostravě (průměrná spokojenost všech respondentů dotazníku je u těchto oblastí nad 60 %). Naopak nejhůře hodnotí respondenti kulturu a chování obyvatel, čistotu a vzhled veřejných prostor, bezpečnost ve městě a životní prostředí (průměrná spokojenost pod 50 %). Oblast kvality životního prostředí sice stále patří, v porovnání s dalšími oblastmi kvality života, mezi nejhůře hodnocené, ale oproti dotazníkovému šetření z roku 2016 je zde vidět výrazný posun ve vnímání zlepšení kvality životního prostředí mezi obyvateli – v roce 2016 se jednalo o z daleka nejhůře hodnocenou oblast.

V oblasti **životního prostředí** lidé nejlépe hodnotí kvalitu vody, zeleň a přírodu, udržitelnou městskou dopravu a nakládání s odpady (vše 60 a více %). V odpovědích na otázku „Co vám v Ostravě v posledních letech udělalo radost?“ je totiž velmi často zmiňována právě snaha o to udělat Ostravu zelenější, konkrétně úpravy, údržba, výsadba a péče o zeleň a květinové louky a záhony. Méně než průměrná, 50% spokojenost naopak stále panuje

s kvalitou ovzduší jako takovou a adaptací města na klimatickou změnu pravděpodobně zejména v podobě nedostatku projektů zaměřených tímto směrem. **Trávení volného času** je jednou z nejlépe hodnocených oblastí celkově i v hodnocení dílčích kategorií (u všech dílčích kategorií je průměrné hodnocení více než 60 %). Největší spokojenost je mezi respondenty s kulturními akcemi, jako jsou festivaly a koncerty. Vysoká spokojenost je také s kulturně společenským zázemím, jako jsou kina, divadla, muzea, galerie apod. (75 %, resp. 73 %). Více než sedm lidí z deseti hodnotí pozitivně také osobní služby (kadeřník, masáže, wellness apod.), obchody a sportovní akce v Ostravě. Relativně nejnižší je spokojenost s rodinnými, mateřskými a komunitními centry a spolkovou činností, i přesto je i u nich spokojenost 60 %. **Oblast školství** byla respondenty vnímána následovně – kromě jeslí a dětských skupin, s nimiž je spokojenost mezi dotazovanými podprůměrná, jsou ostatní typy vzdělávání v Ostravě hodnoceny s více než 60 % spokojeností. Nejlépe jsou hodnoceny vysoké školy s 67 %.

Z výsledku této otázky je patrné, že lidé, kteří v Ostravě přímo studují, jsou s kvalitou škol spokojeni. Relativně výrazný je rozdíl v hodnocení spokojenosti s různými typy **zdravotních a sociálních služeb** ve městě. Zatímco domovy pro seniory a zubní lékaři byli hodnoceni s méně než 50 % spokojeností, tak více než 60 % je průměrná spokojenost respondentů s nemocniční péčí, dětskými a praktickými lékaři a veterinárními službami. Se svým **bydlením** v Ostravě je více než spokojena polovina dotazovaných (průměrná spokojenost s vlastním bydlením v Ostravě je 63 %). Výraznější nespokojenost projevilo pouze 16 % dotazovaných. Spokojenost s bydlením by většině respondentů zvýšily hlavně lepší podmínky pro parkování, kvalitnější veřejné prostranství v okolí bydliště a větší pocit bezpečí. **V dopravě** respondenti hodnotí nejlépe službu a možnosti sdílených kol (bikesharing), které v Ostravě fungují od roku 2018 a často jsou zmiňovány respondenty také v odpovědích na otázku, co lidem udělalo v posledních letech v Ostravě největší radost. Dále je velmi pozitivně hodnocena městská veřejná doprava a meziměstská a příměstská doprava v podobě vlaků a autobusů (vše více než 60 % průměrná spokojenost respondentů). Naopak nejmenší spokojenost je u obyvatel s možnostmi parkování ve městě. O tom, že mají dostatek možností, jak se **zapojit do rozhodování o rozvoji města**, je přesvědčeno 19 % respondentů. Opak vnímá 31 % respondentů a celá polovina dotazovaných neví nebo to nedokáže posoudit.

Bezmála 3 000 lidí v dotaznících zaznačilo, že mají status zaměstnance (ve veřejném, státním nebo soukromém sektoru) a 87 % z nich uvedlo, že jsou se svou **prací** spokojeni, pouze 10 % dotazovaných tvrdí, že se svou prací spokojeni nejsou. Na otázku, zda uvažují o vlastním **podnikání**, nebo v minulosti podnikali, odpovědělo kladně 39 % respondentů. Mezi nejčastějšími důvody, proč respondenti nezačali podnikat, nebo podnikat přestali, zaznívala zejména obava a strach z neúspěchu, nedostatek finančních prostředků, absence nápadu, kreativity, know-how, nejistota stabilního příjmu, byrokracie či administrativa, složitost podnikání v ČR, rodina a děti, finanční krize, pandemická krize Covid-19.

Celkem 79 % ze 4 158 respondentů, kteří aktuálně žijí v Ostravě, o stěhování mimo město v následujících 10 letech neuvažuje. Téměř polovina (48 %) se dokonce v žádném případě stěhovat neplánuje. Velmi pravděpodobně se v příští dekádě z Ostravy přestěhuje pouze 9 % z dotazovaných. Naopak o stěhování se do Ostravy aktuálně reálně uvažuje 20 % z dotazovaných respondentů, kteří nyní ještě ve městě nežijí (1 032). Ostrava se v této souvislosti musí nadále snažit vytvářet podmínky, které současné obyvatelstvo ve městě udrží a naopak obyvatele z užšího i širšího okolí do města přiláká.

Ostravě se podařilo zastavit a zvrátit trend odcházení obyvatel. V Ostravě přibývá studentů vysokých škol a vědeckých kapacit, rostou investice, přibývá kvalitní architektury

a kvalitního bydlení. Město je připraveno využít příležitosti, které s sebou přináší propojení s vysokorychlostní vlakovou tratí. *Zdroj: fajnova.cz, online, cit. 13. 2. 2024*

Změna image města Ostrava jako součást strategického plánu

Součástí prvního strategického cíle strategického plánu je klíčová oblast změny image Ostravy, neboť image má někdy větší váhu než realita a v současnosti má město stále negativní image tzv. černé Ostravy, i když realita je již jiná. Image města spočívá nejenom na subjektivních (subjektivně vnímaných), ale i objektivně daných skutečnostech. Pozitivní image města je velmi důležitý fenomén. Město s pozitivní image přitahují obyvatelé, pracovníky, podnikatele a turisty.

Vytváření nebo změnu image města přitom musíme vnímat jako dlouhodobý, v podstatě nikdy nekončící proces, který si od všech aktérů vyžaduje integrovaný přístup. Analýza image města se v posledních desetiletích stala neodmyslitelnou součástí sociálního a marketingového výzkumu měst. Image města lze cílevědomě vytvářet nebo měnit. A to hlavně prostřednictvím selektivního výběru zpráv a nástrojů marketingové komunikace. V poslední době se stále významnějším nástrojem krátkodobé změny image města stává pořádání různých akcí.

Ostrava nabízí turistům i místním obyvatelům mnoho zajímavých příležitostí a atrakcí. Jak bylo výše uvedeno, součástí industriálního dědictví Ostravy je tzv. DOV – Dolní oblast Vítkovice, kde lze navštívit bývalou huť, podívat se dovnitř vysoké pece či navštívit Landek Park, který připomíná hornickou historii regionu. V těchto oblastech industriálního dědictví je pořádáno mnoho kulturních akcí a festivalů po celý rok. Mezi nejznámější patří například Colours of Ostrava, mezinárodní hudební festival, který se koná každý rok v červenci, a nabízí širokou škálu žánrů od rocku až po world music, či neméně známé Beats for Love.

I přes svou industriální minulost pověst tzv. černé Ostravy má Ostrava krásné parky a zelené plochy, které zcela popírají její již zastaralou image. Jedním z nejpoblárnějších míst jsou Komenského sady, které nabízí prostor k relaxaci, sportu a dalším volnočasovým aktivitám, které jen člověka napadnou.

Město nabízí také širokou škálu architektonicky významných míst, jako je například Nová radnice, nejrozsáhlejší radniční komplex v tuzemsku, Katedrálu Božského Spasitele (druhá největší sakrální památka v tuzemsku) či industriální Trojhalí nebo nejmodernější administrativní budovu Organica. Ostrava má bohatou kulturní scénu, která zahrnuje divadla, muzea a galerie. Mezi nejznámější patří Národní divadlo moravskoslezské s hned několika scénami, Ostravská galerie výtvarného umění, Muzeum Ostrava nebo Národní zemědělské muzeum až po alternativní kulturní scény. Sportovní a rekreační aktivity jsou další formou, kterou město poskytuje, má několik plaveckých bazénů, respektive vodních areálů, městských i soukromých sportovišť, bruslařský areál, volně přístupná workoutová hřiště, rozsáhlou síť cyklostezek a mnoho možností pro pěší turistiku v okolní přírodě.

Závěr

Ostrava se nechává neustále inspirovat i jinými dříve průmyslovými městy jako je například americké město Pittsburgh nebo japonská Ósaka, která překonala svůj průmyslový a ekonomický obraz a stála se symbolem kvality, excelence a péče. Úspěch této transformace

v Japonsku naznačuje, že města mohou překročit své tradiční role a stát se významnými značkami s identitou a hodnotami. To může mít pozitivní dopady jak na místní ekonomiku, tak na celkovou image města jak doma, tak v zahraničí. Přestože implementace podobných strategií může být obtížná a vyžaduje spolupráci různých aktérů, jako jsou místní vlády, podniky a občanská společnost, příběh Ósaky ukazuje, že takové změny jsou možné a mohou mít dlouhodobě pozitivní dopady. *Zdroj: kiwi.com, online, cit. 13. 2. 2024.* O podobnou změnu se snaží také Ostrava.

Představitelé města Ostravy a další odborníci přemýšlejí nad možnými cestami rozvoje města, které propojí průmyslové dědictví města s jeho budoucností. Jednou z mnoha vizí, která by mohla změnit tvář Ostravy a přístup lidí k průmyslovému dědictví, je například využití vody z bývalých dolů pro lázeňství, neboť v důlních štolách pod Ostravou jsou velké zásoby minerální vody. Jde o silně mineralizovanou solanku chloridosodného typu se zvýšeným obsahem stroncia, bromidů a síranů, která by byla vhodná například pro léčbu kožních onemocnění. *Zdroj: patriotmagazin.cz, online, cit. 13. 2. 2024*

Další vizí je využití bývalých dolů k řešení současné energetické situace. Přejít k alternativním zdrojům energie není pouze záležitostí environmentální, ale také záležitostí strategického zájmu z hlediska zajištění dodávek a geopolitické stability. Technologie skladování energie je klíčovým prvkem, který je třeba vyvinout, aby se obnovitelné zdroje staly spolehlivou alternativou k fosilním palivům. Pokusy s jedním takovým neotřelým řešením ukládání energie se odehrávají v ostravských dolech. Skotský start-up Gravitricity pracuje na vývoji systému, v němž se elektřina mění na potenciální energii (energii polohy) těžkých závaží. Využití opuštěných důlních šachet pro tyto účely je zvláště inovativní a může poskytnout nové řešení jejich využití. Firma Gravitricity už úspěšně vyzkoušela experimentální věž vysokou 16 metrů ve skotském přístavu Leith, jenže aby získala smysluplnou kapacitu, musela by být vysoká stovky metrů, a tak se začali zajímat o opuštěné důlní šachty. Start-up chce vybudovat systém s několika závažími o celkové hmotnosti až 12 tisíc tun v Ostravě. *Zdroj: archiv.nh.cz, online, cit. 13. 2. 2024*

Ať již bude dřívější průmyslové zatížení města Ostravy přeměněno jakkoliv, je jasné, že budoucnost města je především v lidech. Je potřebné, aby Ostrava bylo město plně spokojených vzdělaných, sportujících a kulturních lidí. *Zdroj: e15.cz, online, cit. 13. 2. 2024.*

Město neustále prochází vývojem, který nepřetržitě utváří charakter a jeho podobu. V Ostravě vyrůstají nové objekty financované městem jako je nová koncertní síň i nové objekty soukromých investorů mezi něž bude patřit i nejvyšší mrakodrap v České republice. Sice se dodnes v Ostravě zavírají dlouhodobě existující firmy, příkladem je v poslední době firma Liberty, ale město nepřetržitě řeší tyto problémy a tak se zde usazují významné celosvětově působící organizace, vznikají průmyslové parky, logistická centra a rozšiřuje se infrastruktura. Město tak mění svou image černé Ostravy na zelené město zaměřené na vzdělávání a inovace. Přitom však Ostrava zůstává hrdá na svůj původ a historii.

Použité zdroje

Bibliografické odkazy

1. ZÁRUBA, J. *Ekonomický potenciál nemovitých industriálních památek a jeho využití, bakalářská práce.* Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2015.

2. DVOŘÁKOVÁ, E., FRAGNER, B., ŠTENBERGER, T. *Industriál – paměť – východiska*. Praha: Titanic, spol. s r. o., 2007. ISBN 978-80-86652-33-7.
3. ZEMÁNKOVÁ, H. *Tvořit ve vytvořeném. Nové funkční využívání uvolněných objektů*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Akademické nakladatelství CERM, 2003. ISBN 80-214-2365-X.
4. COSSONS, S. N. a kol. *Průmyslové dědictví*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2008. ISBN 78-80-01-04067-6.
5. *Historie města*. [online]. © 2020 [cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.os-trava.cz/cs/o-meste/historie-mesta>
6. *Strategický plán Ostravy fajnOVA*. [online]. © 2017–2024 [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: <https://fajnova.cz>
7. *FajnOVA / Dotazník*. [online]. © 2017–2024 [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: <https://fajnova.cz/dotazniky/>
8. *FajnOVA / Jak jste se zapojili*. [online]. © 2017–2024 [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: <https://fajnova.cz/jak-jste-se-zapojili/>
9. *Výsledky dotazníkového šetření spokojenosti se životem v Ostravě v rámci tvorby Strategického plánu rozvoje města Ostravy na období 2024-2030*. [online]. © 2017–2024 [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: https://fajnova.cz/wp-content/uploads/2023/08/Vysledky-dotaznikoveho-setreni-spokojenosti-s-zivotem-v-Ostrave_2023_fajnOVA_opendata.xlsx
10. *FajnOVA / Výsledky dotazníku*. [online]. © 2017–2024 [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: <https://fajnova.cz/vysledky-dotazniku/>
11. *FajnOVA / Jak plán vzniká*. [online]. © 2017–2024 [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: <https://fajnova.cz/strategicky-plan/>
12. *FajnOVA / Strategický plán rozvoje města Ostravy na období 2024-2030*. [online]. © 2017–2024 [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: <https://fajnova.cz/wp-content/uploads/2024/03/Strategicky-plan-rozvoje-mesta-Ostravy-na-roky-2024-2030.pdf>
13. *Jak se města mění*. [online]. © 11. 8. 2021 [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.kiwi.com/stories/cs/jak-se-mesta-meni-a-predelavaji/>
14. *Plán na využití miliard litrů mořské vody pod Ostravou ožívá. Vítkovice chtějí lázně*. [online]. © 19. 11. 2022 [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.patriotmagazin.cz/plan-na-vyuziti-miliard-litru-morske-vody-pod-ostravou-oziva-vitkovice-chteji-lazne>
15. *Ukládání energie bude výnosné podnikání. Stačí vymyslet, jak to dělat*. [online]. © 10. 2. 2022 [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-67032500-ukladani-energie-bude-vynosne-podnikani-staci-vymyslet-jak-to-delat>
16. *Ostrava 2050: nové centrum, bydlení na Emě a nesmrtelný Baník*. [online]. [cit. 13. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/ostava-2050-nove-centrum-bydleni-na-eme-a-nesmrtelny-banik-840287>

Kontaktní adresa

doc. Ing. Iveta Vozňáková, Ph.D.

Panevropská univerzita, Fakulta Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Praha 1, Česká republika, e-mail: hradela@is.peuni.cz

Ing. Karel Plunder, Ph.D., MBA

Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola podnikání a práva, Michálkovická 1810/181, 710 00 Ostrava-Slezská Ostrava, e-mail: karel.plunder@gmail.com

Kapitola: 5

EFEKTIVNÍ PREVENCE KRIMINALITY JAKO PŘEDPOKLAD UDRŽITELNÉHO ROZVOJE STÁTU V OBLASTI BEZPEČNOSTI

EFFECTIVE CRIME PREVENTION AS A PREREQUISITE FOR
SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE STATE IN THE FIELD
OF SECURITY

JUDr. PhDr. Jana Firstová, Ph.D., LL.M, MBA

doc. JUDr. David Zámeck, Ph.D., LL.D.

EFEKTIVNÍ PREVENCE KRIMINALITY JAKO PŘEDPOKLAD UDRŽITELNÉHO ROZVOJE STÁTU V OBLASTI BEZPEČNOSTI

EFFECTIVE CRIME PREVENTION AS A PREREQUISITE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE STATE IN THE FIELD OF SECURITY

Jana Firstová¹, David Zámek²

¹ Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1 Česká republika, e-mail: jana.firstova@peuni.cz

² Panevropská univerzita, Fakulta: Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1 Česká republika, e-mail: david.zamek@peuni.cz

Abstract: The paper deals with the system of crime prevention in the Czech Republic in the context of sustainable development of state security. The authors define crime prevention as an integral part of the security system with an emphasis on the implementation of preventive activities at the local level. Emphasis is placed on the definition of prevention activities that can significantly affect the quality of life of citizens of a given locality.

Keywords: safety, crime, prevention, social pathologies, prevention systém.

ÚVOD

Česká republika prošla v posledním čtvrtstoletí významnými společenskými, politickými i ekonomickými změnami, které s sebou přinesly též změny v oblasti kriminality. Funkční bezpečnostní systém každého státu včetně jeho dílčích komponent musí pružně na tyto změny reagovat. V souvislosti s tzv. krizí vězeňství, krizí trestu odnětí svobody hledají jednotlivá společenství stále nové formy reakce na protispolečenskou činnost jejich členů. Dříve ve větší míře uplatňované strategie kontroly kriminality, zaměřené na její důsledky v podobě ukládání a výkonu trestů, ustupují pomalu do pozadí a v popředí zájmu odborné, ale též laické veřejnosti se objevuje požadavek na možnosti předcházení sociálně patologickým jevům, kriminalitu nevyjímaje. Nedílnou součástí bezpečnostního systému České republiky se tak stala prevence kriminality jakožto vyvážená strategie uplatňovaná v rámci kontroly kriminality vedle dříve převažující strategie represivní.

Prevence kriminality jako nedílná součást kontroly kriminality

Kontrola kriminality je realizována dvěma subsystemy kriminální politiky – subsystemem trestní politiky a subsystemem preventivní politiky (Novotný, Zapletal, 2001, s. 158). Trestní politika jako součást obecné politiky se zaměřuje nejen na regulaci trestního zákonodárství, ale též na aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení (soudů, státních zástupců, policie, vězeňských, probačních pracovníků). Předmětem zájmu trestní politiky je kontrola kriminality a ji doprovázejících nebo jinak s ní souvisejících sociálně patologických

jevů za využití poznatků získaných vědeckými metodami a postupy, zejména kriminologickým výzkumem, tak přímým uplatňováním trestněprávních a souvisejících norem v praxi, zahrnujíc též snahy o sjednocování této aplikační praxe (Kuchta, Válková a kol. 2012). Širší vymezení trestní politiky zahrnuje „veškerá státní opatření přijímaná k ochraně společnosti a jejich jednotlivých členů před kriminalitou a v boji s ní“ (Schwind, 1999). V tomto pojetí se však již též odráží i druhý z uvedených subsystémů kriminální politiky – preventivní.

S ohledem na různorodost opatření spadajících v širokém kontextu do oblasti preventivní politiky je vhodné prevenci kriminality klasifikovat dle některých, teorií ale i praxí osvědčených, kritérií. Na tomto místě uvádíme pouze jednu ze základních. Aktivity, opatření, konkrétní preventivní programy, které jsou vytvářeny a následně rozvíjeny za účelem předcházení kriminalitě, jsou bezprostředně cílené proti kriminalitě, nazýváme přímými preventivními strategiemi. Jedná se např. o informativní kampaně v hromadných dopravních prostředcích upozorňující na rizika kapesních krádeží, přednášky pro seniory zaměřené na druhy kriminálních aktivit, jimiž je tato cílová skupina zvýšeně ohrožena (např. různé druhy podvodů, násilná kriminalita apod.). Nepřímé preventivní strategie si jako svůj primární cíl nekladou předcházet kriminalitě, snižovat počet trestných činů. Na tomto místě se jedná o aktivity zaměřené do oblasti politiky zaměstnanosti, bydlení apod. s cílem zvyšování kvality života společnosti jako celku. V kontextu propojení kriminality s dalšími společenskými, ekonomickými, psychologickými, zdravotnickými a jinými faktory však dochází při realizaci rozličných opatření v těchto oblastech společenského života též k pozitivnímu ovlivňování výskytu kriminality. Omezování počtu trestných činů se tak stává v některých případech přirozeným vedlejším efektem (Tomášek, 2014, s.9). Jako příklad můžeme uvést budování sociálního bydlení pro osoby ohrožené sociálním vyloučením, promyšlený, efektivní systém sociálních dávek apod.

Trestní represi společně s prevencí lze považovat za dva základní subsystémy kontroly kriminality, jež zahrnuje veškeré společenské instituce, strategie a sankce, jejichž cílem je dosažení konformity chování v oblasti regulované trestním právem (Zapletal, 2000). V rámci kontroly kriminality je stále ve větším rozsahu akcentována nutnost vyváženosti dvou výše zmiňovaných strategií: strategie preventivní a represivní.

Funkční systém prevence kriminality předpoklad udržitelného rozvoje

Bezpečnosti

Dominantní postavení v oblasti realizace prevence kriminality měla před rokem 1989 Komunistická strana Československa se svými orgány, jež vymezovaly koncepci tzv. boje s kriminalitou. Ze spíše mocenského pojmu „boj“ je zřejmé, že převládaly spíše strategie represivní nad těmi preventivními, o čemž koneckonců svědčí též ústřední role prokuratury v koordinaci prevence v tehdejší Československu. Konkrétní preventivní aktivity pak byly v gesci okresních (městských) správ Sboru národní bezpečnosti a jednotlivých komisí národních výborů, které se vybranými sociálně patologickými jevy ve své činnosti zabývaly (Nezkusil, 1978). O systému prevence však v té době nemůžeme hovořit. Ten se začal konstituovat realizací jednotlivých dílčích kroků až po revolučních změnách po roce 1989.

Gjuričová (1997) hovoří o šesti etapách vytváření systému prevence kriminality v České republice:

1. Konstituování Republikového výboru pro prevenci kriminality, jehož členy se postupně stalo Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo obrany, Ministerstvo financí a Meziresortní protidrogová komise.
2. Organizace prevence kriminality na úrovni ústředních orgánů státní správy – včetně vymezení působnosti Republikového výboru pro prevenci kriminality a rezortů v něm zastoupených.
3. Zpracování Programu sociální prevence a prevence kriminality – aktuální stav a východiska do roku 1996 a jeho rozpracování resorty zastoupenými v Republikovém výboru pro prevenci kriminality.
4. Vytvoření systému prevence kriminality na místní úrovni.
5. Vytvoření systému finanční podpory ze státního rozpočtu na programy prevence kriminality.
6. Zpracování a schválení Strategie prevence kriminality do roku 2000.

Již na počátku budování funkčního systému prevence kriminality v České republice v devadesátých letech minulého století byly definovány hlavní cíle tohoto systému, které lze vysledovat nadále ve všech strategických dokumentech dotýkajících se prevence kriminality až do současné doby:

- Zvyšování pocitu bezpečnosti občanů a jejich aktivní spoluúčast na omezování příčin kriminality,
- snižování míry a závažnosti trestné činnosti,
- začlenění prevence kriminality do generelu rozvoje obcí,
- spolupráce mezi orgány státní správy, samosprávy, Policií ČR, občany a nevládními organizacemi, včetně racionálního využívání personálních i finančních zdrojů,
- obohacování práce Policie ČR o sociálně preventivní prvky, včetně poradenských a informačních služeb občanům,
- prohlubování povědomí veřejnosti o legálních možnostech ochrany před trestnou činností (Gjuričová, 1997).

Stávající systém prevence kriminality je v České republice tříúrovňový: republiková, krajská a místní úroveň.

Strategický rámec realizace prevence kriminality nacházíme na republikové, celostátní úrovni. Na této úrovni jde o vytváření preventivní politiky vlády a koordinaci aktivit jednotlivých subjektů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality. Ten zajišťuje koordinaci preventivních aktivit na celorepublikové úrovni. Působí jako meziresortní iniciační, koordinační a metodický orgán s cílem vytváření a sjednocování koncepce preventivní politiky vlády České republiky na meziresortní úrovni a metodické pomoci při její realizaci na všech úrovních veřejné správy. Členy výboru jsou zástupci jednotlivých ministerstev, v jejichž gesci jsou především bezpečnostní otázky, problematika justice, sociálních věcí, školství, zdravotnictví, ale též financí, dále zástupci policie, státního zastupitelství, vězeňské služby, probační a mediační služby, členy se stali též další důležité aktéři působící v oblasti prevence kriminality, a to zástupci krajských a obecních samospráv, konkrétně Asociace krajů ČR a Svazu měst a obcí ČR. Činnost Republikového výboru pro prevenci kriminality je zajišťována na úrovni Ministerstva vnitra, konkrétně jeho Odborem

prevence kriminality. Hlavním úkolem Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra je právě tvorba a koordinace politiky v oblasti prevence kriminality na resortní i vládní úrovni.

Prostředníkem a koordinátorem mezi ministerstvy participujícími na realizaci prevence kriminality v České republice a jednotlivými obcemi v rámci svého území plní kraje. Na úrovni kraje se jedná o koordinaci aktivit v oblasti prevence na území příslušného kraje, zprostředkovávání informací mezi ministerstvy a obcemi, o zapojení se a realizaci dotačních aktivit v oblasti prevence kriminality. Kraje postupují při realizaci preventivních aktivit v souladu s vládou schválenou Strategií. Kraje koordinují prevenci kriminality na svém území především prostřednictvím Manažérů prevence kriminality, jejichž kompetence a kapacity je třeba stále posilovat. Krajští metodici koordinují preventivní aktivity kraje, metodicky vedou manažery prevence kriminality měst a obcí a informují je o aktuálních otázkách systému prevence kriminality. Plní tak primárně roli koncepční, koordinační, metodickou a mediální.

K zajištění realizace preventivních aktivit mohou kraje zřizovat různé pracovní skupiny či komise prevence kriminality, gestorem jejichž činnosti by měli být manažeři prevence kriminality, jejichž úkolem je úzká v rámci těchto pracovních skupin realizovaná spolupráce s dalšími odborníky na rozličné oblasti společenského života, do kterých oblast prevence významně zasahuje. Jedná se především o protidrogové koordinátory, metodiky sociální prevence, školské koordinátory prevence, policejní preventisty či zástupce Probační a mediační služby. Na úrovni kraje je nezbytně nutná spolupráce nejen s orgány veřejné správy, ale též s dalšími subjekty působícími v oblasti prevence kriminality jako jsou např. nestátní neziskové organizace, akademická sféra, podnikatelé, ale též jednotlivé fyzické osoby. Ve vztahu k obcím v rámci jejich území sehrávají kraje v oblasti prevence kriminality především roli informační, koordinační a metodickou. Preventivní politiku realizují kraje v samostatné působnosti. Zapojením se na úrovni krajů do prevence kriminality mohou jednotlivé kraje ovlivňovat podobu preventivní politiky na svém území, stanovovat priority pro svůj region, získávat státní účelovou dotaci pro realizaci svých cílů a priorit, ale také hodnotit programy prevence kriminality měst a obcí. V současné době se jejich aktivity v oblasti prevence kriminality zintenzivňují též díky členství zástupců Asociace krajů ČR v Republikovém výboru pro prevenci kriminality. Kraj významným způsobem pomáhá obcím, které mají zájem řešit svou bezpečnostní situaci, při plánování a realizaci preventivních aktivit na místní úrovni. Místní úroveň je pro efektivní realizaci preventivní politiky státu klíčová.

K naplňování opatření prevence kriminality dochází primárně na lokální, místní úrovni. O místní úrovni lze tedy hovořit, jako o těžišti prevence kriminality v ČR. Lokální úroveň je tou, na které je třeba při znalosti specifických místních podmínek řešit konkrétní problémy. Jako nejefektivnější se jeví právě programy postavené na místní znalosti, potřebách lokality a místních možnostech jejich řešení. Na lokální úrovni se do prevence kriminality zapojují samosprávné orgány obce, orgány, které vykonávají přenesenou působnost státu, státní subjekty jako policie, ale též nestátní neziskové organizace, podnikatelské subjekty či jednotliví občané.

Města a obce, které postupují v oblasti prevence kriminality v samostatné působnosti tvoří její základní úroveň. Leží na nich váha praktického výkonu projektů, aktivit a opatření prevence kriminality. Zaměřují se především na (Strategie prevence kriminality na území ČR):

- Snižování výskytu delikventní činnosti u definovaných cílových skupin nebo na jejich ochranu.
- Zvyšování bezpečí na veřejných prostranstvích.
- Oslabování rizikových faktorů, které přispívají k výskytu delikventního jednání.

- Vytváření efektivního a stálého systému sběru, předávání a poskytování informací v oblasti prevence kriminality na a mezi všemi úrovněmi subjektů prevence kriminality.

Obce a města realizují vlastní program prevence kriminality zaměřený primárně na místní záležitosti veřejného pořádku související s pácháním kriminality a dalších sociálně patologických jevů na daném území. Realizace preventivních aktivit na místní úrovni je dlouhodobou, systematickou, důkladně promyšlenou aktivitou odvíjející se od dostatečných personálních, materiálních, technických či institucionálních prostředků, které mohou jejich realizátoři v praxi využít.

Zásadní pro efektivní realizaci prevence na místní úrovni je politické rozhodnutí orgánů obce zabývat se dlouhodobě otázkou regulace kriminality a jiných sociálně patologických jevů s ní spojených na daném území (Večerka 1997). S tím úzce souvisí též vybudování solidní institucionální základny pro její uskutečňování v praxi. Stejně tak jako na úrovni krajů se na místní úrovni osvědčuje činnost specializovaných pracovních skupin – komisí pro prevenci kriminality, jejichž sestavením bývá pověřen erudovaný, organizačně schopný pracovník úřadu – koordinátor prevence kriminality. Složení komise se v jednotlivých městech a obcích může individuálně lišit s ohledem na jejich specifické podmínky a možnosti. Obecně se doporučuje, aby členy komise v zájmu jejího efektivního fungování, koncepčnosti, provázanosti vedoucí ve svém důsledku k naplňování cílů prevence kriminality byly subjekty intervenující na prevenci v jejím širokém sociálním kontextu. Jedná se jak o státní, tak občanská, zájmová, charitativní, církevní či jiné instituce, ale též o jednotlivce, kteří se předmětnou problematikou odborně zabývají a jsou motivováni k participaci na této velice důležité oblasti společenského života. Přehled o těchto subjektech působících na daném území by měl mít koordinátor preventivních aktivit, který by měl vytipované subjekty pravidelně kontaktovat a vyzývat je k možné spolupráci.

Nezbytným předpokladem efektivní prevence na místní úrovni je důkladná, systematická analýza prostředí, ve kterém mají být preventivní aktivity realizovány. Nejedná se pouze o analýzu kriminality a souvisejících sociálně patologických jevů v lokalitě, ale též o popis základních sociodemografických, ekonomických údajů charakterizujících dané místo, popis společenského klimatu, pocitu bezpečí občanů – jejich strach z kriminality, hodnocení činnosti bezpečnostních složek v dané lokalitě ze strany obyvatel či analýzu prostředků, které má daná obec/město k dispozici pro realizaci preventivních aktivit. Tato analytická činnost nesmí být v zájmu efektivního řešení místních záležitostí veřejného pořádku, včetně úspěšné realizace prevence, podceňována. Je třeba ji věnovat náležitou pozornost ze strany kompetentních subjektů a vyžaduje tedy i dostatek času.

Základní sociodemografické údaje má k dispozici každá obec. Pravidelně je též obec aktualizuje. Jedná se především o počet obyvatel, složení z hlediska věku, pohlaví, národnosti, etnika, profesní a vzdělanostní struktury, podílu ekonomicky aktivních a závislých osob či některých dalších specifík významných pro realizaci preventivních aktivit v dané lokalitě. Pro analýzu daného území jsou též důležité údaje dotýkající se typu zástavby, míry nezaměstnanosti, množství a typů pracovních příležitostí, popisu zařízení občanské vybavenosti jako jsou např. školská, výchovná, poradenská, kulturní, sportovní zařízení v daném místě a další specifika obce/města, jež mohou mít význam pro plánování a realizaci preventivních aktivit.

Analýza kriminality registrované na daném území, včetně jejich příčin či podmínek páchání, je základem tzv. bezpečnostní analýzy zpracovávané na lokální úrovni. Jde o důkladnou analytickou činnost zaměřenou na detailní zmapování místních bezpečnostních

problémů, které mohou být řešeny v rámci lokálních programů prevence kriminality. Je třeba zdůraznit potřebu detailnosti, preciznosti zpracovávaných kriminologických analýz. V praxi se bohužel často setkáváme s případy, kdy jsou na několika málo listech papíru prezentovány grafy znázorňující dynamiku kriminality (v lepším případě vybraných druhů) bez dalšího. Pro účely plánování a realizace úspěšné prevence je nezbytně nutné mít k dispozici poměrně široké penzum aktuálních informací dotýkající se aktuální fenomenologie kriminality jako celku, ale též z hlediska její struktury. Můžeme říci, že i pro prevenci kriminality jsou především důležité odpovědi na sedm základních kriminalistických otázek: *Kdo, co, kdy, kde, jak, čím a proč* páchá kriminalitu? Pro účely realizace preventivních aktivit na místní úrovni zpracovávají analýzu kriminality a jejich příčin základní útvary Policie ČR. Ty je mohou efektivně využívat též pro svou vlastní činnost ve smyslu organizace policejní práce a vytváření návrhů opatření ke zvýšení bezpečnosti, včetně preventivních projektů.

K tomu abychom byli na poli prevence kriminality úspěšní je potřeba získat též podporu ze strany běžného obyvatelstva. Názory občanů na bezpečnostní situaci v lokalitě, jejich postoj k bezpečnostním složkám a dalším subjektům působícím v oblasti kontroly kriminality, úroveň strachu z kriminality, pocitu bezpečí, jsou okolnosti, kterými bychom se měli při přípravě preventivních aktivit zabývat. Měly by se stát součástí námi realizované analýzy. Obce často realizují v této souvislosti dílčí sondy zaměřené na pocit bezpečí, jejichž součástí jsou právě výše zmiňované otázky.

Jako příklad lze uvést výzkum, který realizoval Magistrát hlavního města Prahy (Analýza pocitu bezpečí, 2018) ve spolupráci s výzkumnou agenturou Ipsos na konci roku 2018, kdy výsledky porovnávaly s výsledky výzkumů realizovaných v letech 2010 a 2015. Jednalo se o Analýzu pocitu bezpečí na území hl. m. Prahy. Respondenty byly občané žijící na území hl. m. Prahy a vzorek turistů z tuzemska i ze zahraničí. Naprostá většina obyvatel Prahy uvedla v předmětném výzkumu, že se cítí v místě svého bydliště bezpečně. Pokud se cítí ohroženi kriminalitou, tak je to u těch méně závažných trestných činů, jako jsou kapesní krádeže, či vloupání do bytů a sklepů. Znepokojení u občanů vzbuzuje sociální chování určitých skupin obyvatelstva, nejčastěji drogově závislých. Obdobně bezpečně se v Praze cítí turisté oslovení v rámci tohoto výzkumu, ohrožení se cítí v převážné většině pouze kapesními krádežemi a jako hlavní problémy města vidí drogy a graffiti. Obdobný výzkum od té doby nebyl realizován a jistě by bylo žádoucí v zájmu udržitelného rozvoje bezpečnosti v pražském regionu tento zopakovat.

Pro širší podporu preventivních aktivit ze strany veřejnosti lze využít média, a to nejen pro prezentaci kriminálních kauz páchaných v daném regionu, ale především v zájmu širší informovanosti občanů o možnostech zajištění osobní bezpečnosti, o probíhajících, ale i plánovaných preventivních aktivitách v obci/městi i o možnosti zapojení se do jejich realizace.

Nedílnou součástí uvedené analýzy je shrnutí materiálních, personálních, technických, administrativních prostředků, které má příslušná obec k dispozici pro realizaci preventivních aktivit. V tomto ohledu sehrává nezastupitelné místo koordinátor prevence, který by měl mít komplexní přehled o dostupných prostředcích, o limitech, úskalích, se kterými se realizace preventivních aktivit v obci/městi potýká. Již při sestavování komise pro prevenci kriminality má dostupné informace o možnosti využití kapacit jednotlivých subjektů v komisi zastoupených, o jimi realizovaných preventivních aktivitách, o možných finančních, materiálních zdrojích či o potřebě ustálení vybraných specializovaných pozic participujících na preventivních aktivitách na místní úrovni.

Zpracování analýzy v celé její komplexnosti, tak jak bylo popsáno výše, je nezbytně nutné pro vytyčení si koncepce preventivní práce na místní úrovni. Obce tak zpracovávají programy prevence kriminality zahrnující projekty zaměřené na řešení místních problémů veřejného pořádku související s pácháním rozličných sociálně patologických jevů, kriminalitu nevyjímaje, při zvážení jejich priorit a dostupnosti prostředků pro jejich řešení.

Program prevence kriminality na místní úrovni

Jádrem každé koncepce /programu/ prevence kriminality, a to nejen na místní úrovni, je vymezení objektu preventivního působení. Tedy určení toho, na jaký problém (případně osoby) bude zaměřen. S tím úzce souvisí též určení prostředků působení a oblasti prevence. Zda se bude jednat o prevenci primární, sekundární, či terciární a zda bude objekt ovlivňován v rámci prevence sociální, situační či viktimologické. Transparentní z hlediska možnosti následného vyhodnocení programu by měl být též popis metod realizace programu.

Velice důležité je též určení toho, kdo bude v praxi program zajišťovat. Často se jedná o velmi odborné, specializované činnosti vyžadující určitou odbornost, erudovanost či zkušenosti na straně nositelů preventivních aktivit. Nutné je též stanovit příslušné kompetence a odpovědnost za realizaci programu. Tedy především toho, kdo jej bude řídit a kdo bude za něj zodpovědný. Součástí projektu by měl být též časový harmonogram realizace, který by měl být rozvržen do několika kontrolovatelných fází a taktéž finanční rozpočet. Finance na realizaci preventivních projektů na místní úrovni lze získávat ze tří základních zdrojů: stát, prostředky obce a sponzoři. Nedílnou součástí preventivní práce je též vyhodnocování úspěšnosti jednotlivých preventivních programů. Určitá kritéria vyhodnocování příslušného preventivního programu by měly být též součástí předkládaného projektu. Obecně by tedy měly být uvedeny okolnosti, které bude možno považovat za úspěch preventivního programu. Tyto okolnosti by měly být nějakým reálným způsobem měřitelné.

Posuzování programů prevence kriminality na místní úrovni probíhá zpravidla formou oponentního řízení (zpracovávají se obvykle dva oponentní posudky erudovaných odborníků na danou problematiku), následně se program projednává v komisi pro prevenci kriminality. Hlavními kritérii, které jsou při hodnocení projektu sledovány jsou: zaměření programu, zda je v souladu s cíli, prioritami preventivní strategie, koncepce, zda program řeší konkrétní problém, identifikovaný obcí v bezpečnostní analýze, personální, finanční, materiální zabezpečení, zda měří svou efektivitu a hospodárně rozpočtují finanční prostředky, realnost realizace v čase. Po projednání se projekt předkládá ke standardnímu schvalovacímu řízení příslušnému orgánu.

Poslední fází, kterou realizované programy prevence kriminality na místní úrovni procházejí je hodnocení jejich úspěšnosti. To se děje na základě vyhodnocení kritérií, které byly vymezeny již v samotném projektu. Prvotní zhodnocení úspěšnosti provádí zpravidla realizátor projektu a následně nezávislí oponenti. Jak samotný průběh, tak i vyhodnocení úspěšnosti realizovaných preventivních projektů by měla projednávat na svých pravidelných zasedáních komise pro prevenci kriminality. Hodnocení efektivit preventivních projektů je v praxi často nelehkou záležitostí. Některá kritéria, která bývají v této souvislosti v bezpečnostní praxi využívána, jako např. snížení určitého druhu kriminality na místě realizace preventivního programu, či snížení kriminality u vybraných cílových skupin zasažených realizací programu, jsou v praxi často nepřesná. Nereflektují další faktory, které současně spolupůsobí a nelze tak s určitou přesností říci, že právě realizace určitého preventivního programu měla ten zásadní

význam pro tu konkrétní pozitivní změnu. Hodnocení úspěšnosti programu se tak stává velice složitou záležitostí.

Oblast prevence sociálně patologických jevů, kriminalitu nevyjímaje, zasahuje rozličné oblasti společenského života. Neexistuje univerzální návod, jak sociálně patologickým jevům v jejich komplexnosti předcházet. V této souvislosti je třeba zdůraznit základní principy preventivní politiky ČR zmiňované ve Strategii prevence kriminality v České republice.

Těmito principy jsou:

- Prevence jako předpoklad pro udržitelný rozvoj a růst společnosti.
- Sdílení kompetencí a odpovědnosti.
- Spolupráce a koordinovaný přístup – zapojení více aktérů.
- Sdílení dat a jejich analýza.
- Diferenciace a komplexnost preventivních opatření.
- Přebírání pozitivních příkladů a zkušeností.

Tyto principy je nutné mít na paměti při realizaci veškerých preventivních aktivit na všech úrovních a ve všech oblastech společenského života. Nezapustitelné jsou zde aktivity a činnosti řady subjektů participujících na prevenci kriminality na rozličných úrovních. Je třeba uvažovat o těchto subjektech jako o důležitých aktérech v rámci nastaveného systému prevence kriminality v ČR, je nezbytně nutné zabývat se otázkami možné kooperace, spolupráce s cílem maximálního využití jejich kompetencí, zkušeností a kapacit v zájmu efektivity prevence realizované napříč společností.

Závěr

Preventivní politika jako rovnocenná součást kriminální politiky s cílem efektivní vyváženosti represivních a preventivních aspektů se v České republice začala systematicky formovat na úrovni vlády od roku 1993. Se vznikem první strategie prevence kriminality, která byla přijata v roce 1996 jako čtyřletý strategický dokument zahrnující širokou škálu opatření a aktivit dotýkajících se rozličných oblastí prevence kriminality, došlo k postupnému budování organizačních, personálních, finančních a dalších elementů nezbytných pro efektivní realizaci systémově pojaté prevence v ČR. Po více jak pětadvaceti letech již dnes můžeme konstatovat, že Česká republika disponuje poměrně stabilním systémem prevence kriminality. Na tento systém je však třeba stále nahlížet i kritickým pohledem a usilovat o jeho kontinuální rozvoj v zájmu udržitelného rozvoje bezpečnosti regionů a státu jako celku.

Použité zdroje

Bibliografické odkazy

1. FIRSTOVÁ, J., ZÁMEK, D. *Prevence kriminality nedílná součást systému vnitřní bezpečnosti*, Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-057-8.
2. GJURIČOVÁ, J. *Systém prevence kriminality v České republice*. In. *Prevence kriminality ve městech*. Sborník přednášek. Ministerstvo vnitra. Odbor prevence kriminality. Benešov, 1997.

3. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2.
4. NEZKUSIL, J. a kol. *Československá kriminologie*. Praha: Panorama, 1978.
5. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-08-4.
6. SCHWIND, H. J. *Kriminologie*. 13. vyd. Heidelberg: Kriminalistik Verlag, 1999.
7. TOMÁŠEK, J. *Prevence kriminality*. Praha: VŠRR, 2014.
8. VEČERKA, K. a kol. *Prevence kriminality v teorii a praxi*. Praha: Odbor prevence kriminality MV ČR, 1997.
9. ZAPLETAL, J. *Prevence kriminality*. Praha: Prevence kriminality, 2000.
10. ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 3. přepracované vydání. Praha: PA ČR, 2008. ISBN 80-7251-200-5.

Internetové zdroje

11. *Aktuální seznam členů Republikového výboru pro prevenci kriminality* [online]. [cit. 14. 05. 2024]. Dostupné z: Republikový výbor pro prevenci kriminality – Ministerstvo vnitra České republiky (mvcr.cz)
12. *Analýza pocitu bezpečí*. Praha: Magistrát hl. m. Prahy, 2018. [online]. [cit. 16. 10. 2020]. Dostupné na: http://www.praha.eu/public/c2/6b/9c/3007732_1013403_Analyza_pocitu_bezpecni_2018.pdf.
13. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022–2027*. Ministerstvo vnitra ČR, Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality. [online]. [cit. 14. 05. 2024]. Dostupné z: Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022 až 2027 - Ministerstvo vnitra České republiky (mvcr.cz)

Kontaktní adresa

JUDr. PhDr. Jana Firstová, Ph.D., LL.M, MBA

Panevropská Univerzita, Vysoká škola podnikání a práva, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1
Česká republika, e-mail: jana.firstova@peuni.cz

doc. JUDr. David Zámek, Ph.D., LL.D.

Panevropská Univerzita, Vysoká škola podnikání a práva, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1
Česká republika, e-mail: david.zamek@peuni.cz

Kapitola: 6

CONTEMPORARY SECONDARY SCHOOL STUDENTS' RELATIONSHIP TO CULTURAL HERITAGE

VZTAH SOUDOBÝCH STŘEDOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ KE
KULTURNÍMU DĚDICTVÍ

Ing. Jindřiška Vitvarová

CONTEMPORARY SECONDARY SCHOOL STUDENTS' RELATIONSHIP TO CULTURAL HERITAGE

VZTAH SOUDOBÝCH STŘEDOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ KE KULTURNÍMU DĚDICTVÍ

Jindřiška Vitvarová

Panevropská univerzita, Fakulta Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1 – Nové Město, Czech Republic, e-mail: jindriska.vitvarova@peuni.cz

Abstract: This article deals with teenagers (secondary school students) and their relationship with the cultural heritage. Those students are often considered to be uninterested in terms of keeping traditional values connected with cultural monuments. This article aims to prove that the young are aware of the importance of our historical heritage and can help a lot to preserve it. After doing a literature review on the topic of how the young perceive historical heritage a case study based on a students' competition is presented. This part of the article deals with a brand new project where secondary school students are invited to focus on a chosen „forgotten“ historical monument the value of which is not appraised at the time. The students work on its revealing and promotion and the best projects participate in national final held at Panevropská univerzita, Prague. The research proved that the students of teen age are interested in being „cultural heritage patrons“ and they engage in helping and promoting their selected monument with great commitment.

Keywords: students, culture, heritage, monument, relationship, education.

Introduction

Culture creates humanity and humanity creates culture. The preservation of traditions and cultural values is one of the basic attributes of the functioning of human society. Limited cultural outlook and absence of cultural awareness lead to loss of human belonging. Failure to preserve and develop culture leads to stunting, uprooting and ambivalence. It is not for nothing that a number of instruments and programmes have been developed to preserve and transmit cultural heritage to the next generation. The aim of this contribution is to research and give insight to the problematics of the young and their perception of world historical heritage. At the state, regional and local level, these are various projects or funds run by public and private institutions, as well as at the supranational level where there are a number of conventions adopted by transnational organizations. Here we cannot fail to mention the basic document, which is the Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage (Centre, n.d.). This was approved in Paris in 1972 by the General Conference of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO). In its programme, the Convention describes the protection and conservation of sites of 'outstanding universal value' as a major task for the world community. The significance of a World Heritage Site is defined as 'so exceptional that it transcends national boundaries and is of common importance to present and future generations of mankind'. Since then, the so-called World Heritage Committee has met once a year to decide, among other things, on the inscription of new sites on the UNESCO

World Heritage List. The organisation calls for the promotion of culturally, economically and environmentally sustainable use of cultural sites, based on the guiding principles of sustainable development. It is very important to educate the young to be aware of these facts and to let them participate in our heritage protection is crucial and essential for all of us. Especially the teachers can do a big amount of work regarding the young generations' relationship with cultural values.

The Relationship of Contemporary Secondary School Youth to Cultural Heritage – Literature Search

The future of the world's cultural and natural heritage, as well as intangible cultural heritage, will depend significantly on the decisions and actions of the new generation, which will have a leading and decisive voice in the years to come (Prepis, 2018). Children and the young generation are being led to awareness of cultural heritage primarily by their parents and teachers or educators. Individual countries have then embedded the teaching of pupils and students in this area in their school and after-school curricula, and they are thus shaped to be aware of their own culture and the cultures of others in various school subjects. In secondary schools, this includes subjects such as history, geography or social sciences, but also, for example, specialised subjects in vocational secondary schools such as tourism, tourism geography, guiding or cultural heritage. However, it could be said that cultural heritage and the relationship to it permeates all school curricula, and there is probably no teacher who has never touched on it in their teaching.

The issue of the relationship of youth to cultural heritage has been dealt with in professional publications. Let us now take a look at some of them.

The aim of the first reported study (Kafadar, 2021) was, in addition to examining the school curriculum, also to explore the awareness of cultural heritage among secondary school students. A case study approach was used for the research; it was qualitative research. The study group was selected using criterion sampling method, it was a purposive sampling. Secondary school students then mostly reported that cultural heritage was important for a variety of reasons. It is inherited from our ancestors, it allows us to learn about past events, it is something that reflects us so that we do not forget the old times, it is our culture, our history, it serves for the perpetuity of our state, so that we can learn from past experience, and they also stated that cultural heritage should be protected by the state, its awareness should be raised, commemorated, its damagers should be warned and punished.

A study with a similar focus (Röll & Meyer, 2020) was published in Germany, where an article was published to explore young people's perceptions of the world's cultural heritage and to address the presumed reasons for its imbalanced global distribution. Here it was a qualitative study based on so-called focus groups conducted with 43 high school students aged 14-17 from Lower Saxony, Germany. In addition, a site visit was conducted after the focus groups to explore the universal and personal values that participants attach to cultural heritage through hermeneutic photography. The research findings reveal Eurocentric patterns of thinking. In light of these results and in relation to education for sustainable development, which empowers students to become citizens of sustainable development, the authors offer suggestions for critical and reflective education in the field of world (cultural) heritage.

Another study that can be mentioned in relation to the young generation and its relationship to cultural heritage is a new study (Bermúdez-González et al., 2023) of Generation Z (the group of people born from the second half of the 1990s to 2012, also known as the Internet generation) and its relationship to cultural heritage. The research focused on the factors

that motivate young people from this generation to have a desire to work in tourism in their hometown of Antequera (Malaga region, Spain) in the specific tourism context of World Heritage Sites. According to the Theory of Planned Behaviour, the influence of young residents' perceptions on tourism development was estimated through their interest in World Heritage sites, community involvement and place attachment. A structural equation model based on partial least squares variance was proposed. The results show that Generation Z's community involvement, place attachment, and positive perceptions of tourism development directly influence their intentions to work in their hometown, while negative perceptions of tourism development do not directly influence these intentions.

The Chinese research on this topic (Wang et al., 2017) then aims to present a case study of local teenagers in Tai'an city, China, to explore how they have developed an awareness of their role as "guardians of World Heritage," with local teenagers an important force for current and especially future World Heritage conservation. Cultivating their awareness of World Heritage conservation is essential. The method used for the research is semi-structured interviews, specifically examining the awareness of 15 local teenagers about World Heritage conservation. The results of the interviews are then qualitatively analysed through a process of systematic coding. The results show that the formation of the role of custodian of these values takes place through three dimensions: recognition, emotion and action; those shaping the young generation should focus on awakening this role, identifying the role and reinforcing the role. It is suggested that the research, findings should be used as a practical guide for school teachers, government officials and cultural heritage managers to better implement educational programs for teenagers.

One of the findings of the research (Wang et al., 2017) is that the teenage population is underrepresented in the literature when it comes to community engagement with world heritage. Yet their perceptions are highly sensitive and unencumbered and can enrich the cultural world and heritage care. It is for this reason that a new project aimed at the younger generation has been launched at a Czech university, which we present below.

Relationship of contemporary youth to cultural heritage – case study – competition "Discovering Forgotten Monuments"

A project was launched within the Panevropská univerzita (one of the university specializations is „Travel and Tourism“) to determine the level of interest of secondary school students in cultural heritage. The main idea and objective of this project was to find out and awaken the interest of high school students of vocational schools from different regions in cultural heritage and its protection. The project was established with the aim of motivating secondary school students to be creative, to search, sort and process information, to work as a team, and above all, just to gain interest in the heritage of their ancestors and its preservation. The main idea was to activate the interest of the young generation in reviving forgotten monuments. The initial question was whether the young people would seize this opportunity, be interested in this topic and get the support of their teachers. The concept of the competition was as follows.

1.) Aim and content of the competition

The competition deals with the field of culture and heritage conservation, but it also intersects with the teaching of history, geography (geography of tourism, marketing (tourism marketing) and project work, which are taught at many secondary schools. Many monuments and sites have something to offer domestic and foreign tourists, but their owners do not know how to sell what they have. Many monuments are neglected, unvisited and forgotten. The aim of the competition is for young people to learn how to know and promote historically and culturally interesting but lesser-known destinations, to learn about the projects of preserving world heritage, their preparations and formalities involved, and to unleash their creativity.

2.) Target Schools

The competition is aimed at all secondary schools that have the above-mentioned subjects in their curriculum, which can be schools with a specialization in tourism, but also economic and hotel schools and vocational schools.

3.) Content of the Competition

The competition consists in creating a student project to promote a selected lesser-known Czech monument or historical site. The students' task is to choose a monument from a list or they can choose a monument near their home and create a project to promote it. The project in the form of their own proposal of a strategy for promoting the monument is created by students in groups. Each student has a role and creates something. One of the students can for example create historical content, another creates a promotional video, other may deal with finance and prepare a calculation of the promotion strategy, other may create a presentation of the project and other may create a promotional poster. They may also work in teams which is even a better option that promotes students' ability of teamwork. The students will first get acquainted with the chosen monument, they can visit it or study information from internet sources, or they can search in archives, for public monuments they can approach the relevant institutions, for private monuments they can approach private owners and search for information and possibilities to remind the forgotten monument to potential patrons, public representatives, local community and potential future visitors. After gathering information, the participants work on a project to promote the monument. The outcome of the project should then be:

- A promotional video that draws attention to the monument, makes its value and benefits clear to the viewer, as well as the reasons why the monument should not be forgotten.
- Presentation of the promotional strategy, summarizing the possibilities and ways of promoting the monument, the types of media where the monument can be presented (TV spots, billboard, posters in media, radio broadcasting, press advertising, P.R. articles in magazines, internet publicity or promotion on social networks), the indicative budget of the promotional campaign, the role of organizations and individuals - e.g. sponsors and patrons who could get involved, public projects and funds, students' own ideas how to help the monument, etc.
- Promotional poster for an event that could take place at the monument (concerts, festivals, workshops, night tours, escape game, falconers' performances, historical markets, food or wine festivals, celebrations of regional or Czech traditions...)

4.) Competition Time Schedule

During the beginning of the school year, the organisers of the competition approach schools with a relevant focus. Teachers at these schools select students and help to form teams and assign tasks. The students then start working on the project, consulting their work with their teachers. If there are a larger number of interested students at a school, it is possible to run a school round of the competition, or the best work is selected by the lead teacher. In the spring, the finals take place at the premises of the competition organizer (Panevropská univerzita, Prague), where students present their results and the jury decides on the placement. The evaluation criteria are as follows:

- Selection of the monument (the monument should be less known, not well discovered by tourists, neglected, or even in a bad condition with the need of reconstruction).
- The quality, processing and content of the video (the protagonists can be the students themselves, owners or managers of the monuments, representatives of the local community or personalities associated with the monument), the video should last about 5 minutes and deal with the history and current significance and condition of the monument, its visitation, or the attitude of the locals towards the monument and its preservation.
- Level of elaboration of the promotional part. Graphic design of the poster created and elaboration of the proposal for the cultural event to be held as part of the promotion of the monument.
- The overall standard of the students' performance and their speaking skills.

5.) Course of the First Year of the Competition and its Evaluation

There were 8 high schools from all over the country, that were registered for the first year of the competition. Hotel schools, business schools and schools with marketing and tourism majors were enrolled, including schools from the cities of Prague, Pilsen, Opava and Brno. Teachers of the schools selected the competition teams and communicated with the competition organizers about their participation and the conditions to be met by their students. Then the students themselves got in touch and made their results available for viewing on the Instagram page: objevujeme_pamatky_soutez. Then, in April, all the participants came together for a final evaluation by an expert jury composed of representatives of the different departments of the Panevropská univerzita and members of the student council and presented the outputs of their work.

The students took their task very responsibly. They worked on the videos and the promotional strategy for several months under the guidance of their teachers. During the final round of the competition, it was evident that they were not afraid to let their creativity and imagination run wild and to devote their free time to this charitable activity.

Most of the videos were of high quality and standard, the promotional posters had a sophisticated design and some groups did not hesitate to appear in the video in person, to film an interview with the castellan of the monument or to communicate with its owner and negotiate a filming directly in the interiors, as well as to search for usable subsidy titles or to spend time searching for various forms of promotion and the possibilities of their use, including the proposal of budget calculations. Such initiatives develop pupils and can be useful for their future lives and careers. Above all, as an example of success, two

participants in the competition made contact with the castellan of the monument and the representatives of the municipality that owns it, and these two students decided that the competition was not the end of their interest in preserving the monument and that they would continue their efforts and voluntary work for the monument.

6.) Impacts of the Project

The organisers of the competition believe that the benefits will be visible for all stakeholders, for teachers and students, but also for the owners and managers of the monuments with whom young people interested in culture communicate. However, raising this topic will also have a societal benefit in the form of the interest and publicity that the forgotten monuments involved will gain (which will of course also be gained by the topic of care for cultural heritage). These benefits are:

- Benefits for the students themselves: improvement in project and team work, gaining new information and experience, broadening their horizons in the field of history and Czech (Moravian) cultural heritage, social contacts with other students.
- Benefits for teachers: participation in an interesting national competition, students' independence and teamwork, gaining interesting new information in the field of culture.
- Benefits for the owner of the monument – gaining publicity for the monument and enthusiasts who can help to preserve, save or renew interest in the monument.
- Connecting project participants with the local community, gaining a relationship with and interest in their surroundings.
- The effect will also be societal – it is about encouraging students to develop a relationship with their country and cultural heritage.
- Disseminating the results of the competition on the schools' websites and social networks, this may motivate other students to engage in similar activities.
- Some of the results of the competition were published at the Social Responsibility for Sustainability of World Heritage conference in Mariánské Lázně, where the work of the students could be seen by numerous participants of the event, which further encouraged the students' interest in the issue.

7.) Future Prospects

Given the importance of the topic, the "Discovering Forgotten Monuments" competition should become a permanent feature of Czech secondary education in the field of culture. For this to happen, more interest in the competition needs to be sparked so that many more schools organise their own school rounds, more students participate and only the best student projects actually make it to the national finals. Greater publicity will be built up gradually, through the creation of a competition website, which is being worked hard on, and with the help of further dissemination of the supporting idea in the media.

The ideal form of spreading the idea of preserving and promoting cultural heritage would then be the involvement of owners and managers of monuments as well as private and public institutions in the competition, which could happen as follows:

- Involving public officials in the competition (local and regional officials).

- Presentation of the competition in the public media (local, regional and national newspapers).
- Involvement of students in promotional events and work on the rediscovery of the monument, e.g. as part of their school experience.
- Accreditation of the competition by the Ministry of Education or Culture.

Figure 1. Students who won the competition together with the organisers and the jury.

Source: competition organizers' archive

Conclusion

The role of the younger generation in the interest and care of cultural heritage is, according to many literary sources, largely underestimated. Although many of the available sources exploring the role of youth in this field and their willingness to get involved publish optimistic results and see good prospects for educating teenagers to take responsibility for cultural heritage, there could be many more real projects. As proof that secondary school students are not without interest in the heritage of our ancestors, a practical demonstration of the possibilities of their involvement is provided by the organisation of the secondary school competition "Discovering Forgotten Monuments". High school students from different parts of the country, led by their teachers, participate in this competition, showing their interest in these values and their desire to change the plight of some cultural monuments in the Czech Republic. Their activity and willingness to support "forgotten monuments" can serve as a springboard for other similar activities.

Použité zdroje

Bibliographic references

1. BERMÚDEZ-GONZÁLES, G., SÁNCHEZ-TEBA, E. M., BENÍTEZ-MÁRQUEZ, M.-D., & VEGAS-MELERO, J. J. (2023). Generation Z members' intentions to work in tourism in their World Heritage Site hometowns. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1–14. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02349-8>
2. KAFADAR, T. (2021). Cultural Heritage in Social Studies Curriculum and Cultural Heritage Awareness of Middle School Students. *International Journal of Progressive Education*, 17(2), 260–274. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1293252>
3. PREPIS, A. (2018). The values of the World Heritage and the younger generation. *Наследие и современность*, 1(3), Article 3. <https://cyberleninka.ru/article/n/the-values-of-the-world-heritage-and-the-younger-generation>
4. RÖLL, V., & MEYER, C. (2020). Young People's Perceptions of World Cultural Heritage: Suggestions for a Critical and Reflexive World Heritage Education. *Sustainability*, 12(20), Article 20. <https://doi.org/10.3390/su12208640>
5. WANG, W., ZHANG, Y., Han, J., & Liang, P. (2017). Developing teenagers' role consciousness as "world heritage guardians". *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 7(2), 179–192. <https://doi.org/10.1108/JCHMSD-06-2015-0023>

Internet resources

6. PANEVROPSKÁ UNIVERZITA. *Objevujeme zapomenuté památky*. Online. VITVAROVÁ, Jindřiška. *Objevujeme zapomenuté památky*. 2023. Dostupné z: https://www.instagram.com/objevujeme_pamatky_soutez/. [cit. 2024-04-26].
7. Centre, U. W. H. (b.r.). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. UNESCO World Heritage Centre. Získáno 26. duben 2024, z <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>

Contact address

Ing. Jindřiška Vitvarová

Panevropská univerzita, Fakulta Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1 –
Nové Město, Czech Republic
e-mail: jindriska.vitvarova@peuni.cz

Kapitola: 7

LIDSKÝ ASPEKT PŘI OCHRANĚ A PROVOZOVÁNÍ PAMÁTEK

THE HUMAN ELEMENT IN THE PROTECTION AND
OPERATION OF HERITAGE SITES

JUDr. Karol Hrádela, Ph.D.

LIDSKÝ ASPEKT PŘI OCHRANĚ A PROVOZOVÁNÍ PAMÁTEK

THE HUMAN ELEMENT IN THE PROTECTION AND OPERATION OF HERITAGE SITES

Karol Hrádela

Panevropská univerzita, Fakulta Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, 110 00 Praha 1 – Nové Město, Česká republika e-mail: hradela@is.peuni.cz

Abstract: The paper explores various aspects of people's involvement in the care and protection of heritage sites from a legal perspective. In particular, it focuses on the most common ways in which people are involved in these activities, and on those ways of their involvement in which the most frequent mistakes and risks occur for the owners and managers of heritage sites, as well as for the persons who provide them with services

Keywords: Preservation of heritage sites, wage labour, basic employment relations & civil service, business corporations & cooperatives, civic assistance, work obligation & temporary help, statutory body's labour, volunteering & European Solidarity Corps, self-employment, management of own assets

Úvod

Péči o památky nelze realizovat bez zapojení lidí v různých formách přinášejících někdy nezanedbatelná právní a ekonomická rizika. Různé druhy takového zapojení z právních aspektů zkoumá tento příspěvek, když osobu, pro kterou se činnost dělá, tj. vlastníka či provozovatele památek, pro zjednodušení nazývá provozovatelem. Příspěvek podrobněji zkoumá pouze některé aspekty tohoto zapojení, které jsou nyní pro péči o památky aktuální či rizikovější.

Závislá práce

Základním problémem při legálním zapojení lidí do péče o památky je nejčastěji správné vyhodnocení skutečnosti, zda při konkrétním zapojení jde či nejde o závislou práci, protože chyba při hodnocení tohoto zapojení může mít závažné důsledky. Závislou práci definuje ustanovení § 2 odst. 1 zákoníku práce (dále jen ZPr)¹ jako práci, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele a zaměstnanec ji pro zaměstnavatele vykonává osobně. Podle odst. 2 téhož ustanovení musí být závislá práce vykonávána za mzdu, plat nebo odměnu za práci, na náklady a odpovědnost zaměstnavatele, v pracovní době na pracovišti zaměstnavatele, popř. na jiném dohodnutém místě. Nejvyšší správní soud kritéria pro její posuzování shrnul takto: „[29] Nejvyšší správní soud uzavírá, že společným rysem a jakýmsi leitmotivem všech znaků závislé práce vymezených (nově) v § 2 odst. 1 zákoníku práce, je osobní či hospodářská závislost zaměstnance na zaměstnavateli. Tyto znaky slouží k odlišení závislé práce od jiných

¹ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce v platném znění

ekonomických aktivit (zejména samostatného podnikání), ale také od aktivit jiného charakteru (zejména mezilidské výpomoci). Proto musí správní orgány při postihování nelegální práce v řízení obviněnému prokázat naplnění všech těchto znaků – zaměstnanec osobně a soustavně vykonává práci jménem zaměstnavatele a podle jeho pokynů, přičemž se vůči zaměstnavateli nachází v podřízeném vztahu. Odměna tedy sice přísně vzato nepředstavuje samostatný definiční znak závislé práce (jde o povinnost, která zaměstnavateli na základě výkonu práce vzniká), avšak pokud jedna osoba poskytne nebo přislíbí druhé za její činnost odměnu, jde o významnou skutečnost pro posouzení, zda mezi nimi existuje vztah nadřízenosti a podřízenosti vyplývající z hospodářské závislosti zaměstnance na zaměstnavateli.² Pro posouzení lidské činnosti jako „závislé práce“ tak není rozhodující, zda odměna byla vyplacena, či to, zda šlo o dlouhodobou činnost. „I časový úsek o délce 1 týdne je totiž dostatečně dlouhý k tomu, aby se mohlo jednat o soustavný výkon práce...soustavnost nelze zaměňovat s dlouhodobostí.“³ Navíc od 1.1.2024 v souvislosti se závislou prací došlo ke změně definice nelegální práce⁴ v zákoně o zaměstnanosti.⁵ Nelegální prací je práce, která má znaky závislé práce podle § 2 odst. 1 zákoníku práce a je konána: „ 1. fyzickou osobou mimo pracovněprávní vztah; to neplatí, pokud výkon této práce mimo pracovněprávní vztah umožňují jiné právní předpisy, 2. cizincem v rozporu s vydaným povolením k zaměstnání nebo bez tohoto povolení, je-li podle tohoto zákona vyžadováno, nebo v rozporu se zaměstnaneckou kartou, kartou vnitropodnikové převedeného zaměstnance nebo modrou kartou vydanými podle zákona o pobytu cizinců na území České republiky nebo bez některé z těchto karet; to neplatí v případě výkonu jiné práce podle § 41 odst. 1 písm. c) zákoníku práce, nebo 3. cizincem pro právnickou nebo fyzickou osobu bez platného oprávnění k pobytu na území České republiky, je-li podle zákona o pobytu cizinců na území České republiky vyžadováno. Pro posouzení toho, zda se jedná o nelegální práci, není podstatná délka výkonu této práce.“

Je tak třeba velmi podrobně zkoumat, zda činnost lidí pro provozovatele je v souladu se zákoníkem práce, s jinými předpisy, nebo zda s předpisy v souladu není a tomuto souladu se případně třeba kvůli odvodům vyhýbá. Nelegální prací je například i tzv. švarcsystém, kdy zdánlivě lidé poskytují provozovateli služby na základě jiných právních titulů než základního pracovněprávního vztahu dle zákoníku práce, zejména na základě obchodních smluv, ale fakticky vykonávají závislou práci. „Pokutu za výkon nelegální práce je možné ze strany orgánů inspekce práce uložit jak za výkon nelegální práce – tedy nelegálně pracující fyzické osobě, tak za umožnění výkonu nelegální práce. V případě výkonu nelegální práce se fyzická osoba dopustí přestupku, za který ji může být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč. Za umožnění výkonu nelegální práce je pak možné uložit fyzické osobě pokutu až do výše 5 000 000 Kč, právnické osobě nebo podnikající fyzické osobě pak pokutu až do výše 10 000 000 Kč, v tomto případě je však stanovena také spodní hranice pokuty, a to nejméně ve výši 50 000 Kč.“⁶

² Rozsudek NSS ze dne 13. února 2014, sp. zn. 6 Ads 46/2013

³ Rozsudek NSS ze dne 18.10.2023, sp. zn. Ads 53/2023–37

⁴ Zákon č. 408/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

⁵ Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti v platném znění

⁶ Nelegální zaměstnávání, nelegální práce. *Státní úřad inspekce práce*. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: https://www.suip.cz/informace-ze-zamestnanosti/-/asset_publisher/YK1IEEp7MjdO/content/nelegalni-prace

Základní pracovněprávní vztah a služební poměr

Základní pracovněprávní vztah k provozovateli či jinému subjektu poskytujícímu provozovateli plnění je typickým vztahem zabezpečujícím péči o památky prostřednictvím závislé práce. Základními pracovněprávními vztahy jsou pracovní poměr a právní vztahy založené dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr, tj. dohodami o provedení práce a pracovní činnosti dle § 74 a násl. zákoníku práce. Podle § 3 ZPr⁷ může být závislá práce vykonávána jen v základním pracovněprávním vztahu, není-li upravena zvláštními právními předpisy. V souvislosti s ním (s výjimkou dále probírané problematiky tzv. souběhu a nelegální práce) nevznikají aktuální právní problémy, a proto se jím příspěvek téměř nezabývá. Stejně tak z jiného důvodu neřeší ani problematiku dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, kde nově platí řada nových a často nepromyšlených právních úprav. Zdá se totiž, že mnoho z aktuálních změn nebude za 2 měsíce platit. Rozbor platné a pravděpodobné budoucí úpravy by tak byl nejen nad rámec rozsahu tohoto příspěvku, ale relativně i nadbytečný.

Z dikce § 3 odst. 1 ZPr vyplývá, že existují či mohou existovat i jiné formy závislé činnosti, než je základní pracovněprávní vztah. Typickým příkladem je služební poměr⁸. Na osoby ve služebním poměru se ZPr vztahuje částečně tehdy, kdy tak stanoví zákon upravující služební poměr (představený je povinen plnit vůči podřízeným povinnosti vedoucího zaměstnance podle zákoníku práce,⁹ použije se § 16 a 17 ZPr obdobně¹⁰ při rovném zacházení a zákazu diskriminace ve služebním poměru se atd.).

Další právní vztahy zapojení lidí do ochrany a provozování památek

Existují i další právní vztahy účasti na práci mimo základní pracovněprávní vztah¹¹, které se „*dělí podle míry podřízenosti forem účasti na práci zákoníku práce anebo speciálnímu zákonu.*“¹²

Práce společníka pro obchodní korporaci a práce člena družstva pro družstvo

Zákon o obchodních korporacích (dále jen ZOK)¹³ v § 103 ZOK uvádí: „(1) *Připouští-li to společenská smlouva, může společník za podmínek ve společenské smlouvě určených a se souhlasem všech společníků splnit svou vkladovou povinnost také provedením nebo prováděním práce nebo poskytnutím nebo poskytováním služby. V takovém případě obsahuje společenská smlouva i ocenění prováděné práce nebo poskytované služby nebo způsob ocenění. (2) Jestliže je společník povinen pro společnost provádět práci nebo jí poskytovat služby, aniž tím plní svou vkladovou povinnost, poskytne mu společnost podíl na*

⁷ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce v platném znění

⁸ Srovnej zejména zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě v platném znění

⁹ Srovnej § 78 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů v platném znění

¹⁰ Slovo „obdobně“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu vyjadřuje, že toto ustanovení se vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu. (srovnej Legislativní pravidla vlády čl. 41 odst. 1)

¹¹ Srov. PICHT. J. in BĚLINA, M. a kol.: *Pracovní právo. 6. doplněné a podstatně přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 129 a násl. ISBN 978-80-7400-283-0.

¹² MACHÁLEK. P. in GALVAS, M. a kol.: *Pracovní právo*. Masarykova univerzita, Brno, 2012. ISBN 978-80-210-5852-1.

¹³ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) v platném znění

zisku ve výši odpovídající ocenění provedených prací nebo poskytnutých služeb, ledaže společenská smlouva stanoví jiný způsob vypořádání.“¹⁴ Společník tak může pracovat pro obchodní korporaci jak v základním pracovněprávním vztahu, tak i mimo základní pracovněprávní vztah podle citovaného ustanovení ZOK za podmínky, že tak stanoví společenská smlouva. Za svoji činnost tak má společník nárok na jistou úhradu i mimo základní pracovněprávní vztah. Není důležité zkoumat s ohledem na relativně malou četnost splácení vkladu prací, zda skutečně přes výslovnou dikci ZOK lze prací splatit peněžitý vklad do obchodní společnosti prací, a to i s přihlédnutím k Směrnici o některých aspektech práva obchodních společností¹⁵, či zda jej takto splatit nelze. Důležité je, že společník může, pokud tak stanoví společenská smlouva, i za úhradu poskytovat jako plnění své právní povinnosti činnost společnosti, která je provozovatelem či která poskytuje služby provozovateli, aniž by šlo o protiprávní činnost a aniž by šlo o pracovněprávní vztah.

U členů družstev § 579 ZOK stanoví: „(1) Podmiňují-li stanovy vznik členství pracovním poměrem člena k družstvu, může se členem družstva stát pouze osoba způsobilá k uzavření pracovní smlouvy. (2) Členství v družstvu vzniká dnem vzniku pracovního poměru a končí dnem zániku pracovního poměru, je-li podle stanov podmínkou členství v družstvu pracovní poměr člena k družstvu; stanovy mohou určit, že členství nezaniká zánikem pracovního poměru.“ Zákonodárce neuvádí jinou výdělečnou činnost ve vztahu člena a družstva než v rámci pracovního poměru podmiňujícího členství v družstvu. Zároveň však nevylučuje, aby v případě družstev, kde podmínkou členství není pracovní poměr, byl člen družstva nejen členem družstva, ale i osobou v základním pracovněprávním vztahu nesouvisejícím s členstvím v družstvu. Tento závěr je však poněkud sporný. ZPr v § 1 písm. a) uvádí, že: „upravuje právní vztahy vznikající při výkonu závislé práce mezi zaměstnanci a zaměstnavateli; tyto vztahy jsou vztahy pracovněprávními.“ Důvodová zpráva k návrhu ZOK ale poněkud nelogicky uvádí: „Oproti současné úpravě není nadále umožněno mít vůči družstvu pracovněprávní vztah, do budoucna bude možné mít pouze pracovněprávní poměr. Pracovněprávní vztah není vůči družstvu důvodný, navíc je dnes využíván k obcházení zákona o trvalém pobytu. Navrhuje se proto sjednotit podmínku vzniku členství v družstvu pouze na pracovní poměr.“¹⁶ Komplikace však právní úprava družstev přináší i v souvislosti s tzv. souběhem za situace, kdy je pracovní poměr podmínkou členství v družstvu. Přestože pravděpodobně význam družstevnictví pro péči o památky je menší, než býval (srovnej například Kunětické družstvo založené 26.3.1920¹⁷ nebo Chrámové družstvo republiky Československé založené 16. 11. 1922¹⁸) a spíše souvisí

¹⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 103 [Vklady splácené pracemi nebo službami]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 300, marg. č. 4. ISBN: 978-80-7400-799-6.

¹⁵ SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017 o některých aspektech práva obchodních společností (kodifikované znění) (Text s významem pro EHP). [online]. [cit. 26.4.2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017L1132>

¹⁶ Vláda. Vládní návrh na vydání zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). Praha. 2012 [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71126&pdf=1>

¹⁷ Mücke, Petr. KUNĚTICKÉ DRUŽSTVO. HISTORIE ZÁCHRANY VÝZNAMNÉ PŘÍRODNÍ A KULTURNÍ PAMÁTKY. Východočeský sborník historický. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2007. II. ISBN:978-80-86046-98-3., ISSN:1213-1733 [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: https://www.vcm.cz/documents/1195/mucke_vcsh14-2007.pdf

¹⁸ Chrámové družstvo. Družstevní Asociace České republiky. Praha. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.170let.cz/clanek/chramove-druzstvo-20>

s dodávkami prací pro provozovatele¹⁹ či s vlastnictvím přírodních památek či správou pozemků, kde se nacházejí²⁰, nelze se o této problematice nezmínit.

Příjmy za činnost pro obchodní korporaci či družstvo podle ustanovení § 6 odst. (1) písm. b) zákona o dani z příjmu²¹ se považují za příjmy ze závislé činnosti jako příjmy za práci obdobně jako jsou podle ustanovení téhož § příjmem ze závislé činnosti spočívající v „*a) plnění v podobě 1. příjmu ze současného nebo dřívějšího pracovněprávního, služebního nebo členského poměru a obdobného poměru, v nichž poplatník při výkonu práce pro plátce příjmu je povinen dbát příkazů plátce, 2. funkčního požitku,*“ případně odměny člena orgánu právnické osoby.

Občanská výpomoc

V souvislosti s pomocí provozovatelům nelze vyloučit ani tzv. občanskou výpomoc. Jde o nyní právně nepojmenovaný institut spíše jednorázového charakteru, který dokonce umožňuje i poskytnutí určité odměny. Při poskytnutí odměny či jejím příslibu však vznikají nejen aspekty daňové, když příležitostně nepodnikatelské a neautorské příjmy do výše 50 tisíc korun ročně (do roku 2023 30 tisíc korun) se nedaní,²² ale v určitých případech i správní či trestněprávní, pokud by docházelo k obcházení právní úpravy základního pracovněprávního vztahu.

Pracovní povinnost a pracovní výpomoc

Ve zcela výjimečných případech se můžeme v souvislosti s památkami setkat i s pracovní povinností fyzické osoby spočívající v povinnosti vykonávat po nezbytně nutnou dobu určenou nutnou prací pro řešení krizové situace, kterou je tato osoba povinna konat v místě určeném orgánem krizového řízení, případně s pracovní výpomocí jako s povinností fyzických osob vykonávat jednorázové a mimořádné úkoly nezbytné pro řešení krizové situace, které jsou povinny konat v místě určeném orgánem krizového řízení. Tyto instituty by mohly být uplatněné v případě vyhlášení stavu nebezpečí například tehdy, jsou-li ohrožené památky jako majetek, pokud nedosahuje intenzita ohrožení značného rozsahu, a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností správních úřadů, orgánů krajů a obcí, složek integrovaného záchranného systému nebo subjektů kritické infrastruktury. Pro zcela výjimečný charakter se uvádí ve stručnosti jen pro orientaci.

Práce statutárního orgánu

Problematika pracovněprávního vztahu statutárního orgánu prošla bouřlivým vývojem. Pro řešení vztahu je zásadní rozhodnutí Ústavního soudu z ledna 2024.²³ V něm soud uvedl, že „*v mezidobí Nejvyšší soud změnil svůj právní názor v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia sp. zn. 31 Cdo 4831/2017. Nejvyšší soud v tomto*

¹⁹ Dřevozpracující družstvo, IČ 60109106, údaje například v Podorlický skanzen Krňovice: [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.krnovice.cz/>

²⁰ Například Přírodní památka Vysoký kámen se nachází v areálu Lesního družstva ve Štokách, 6482956, IČ, srovnej Památky. Lesní družstvo ve Štokách. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.ldstoky.cz/index.php?page=kontakty>

²¹ Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v platném znění

²² Srovnej § 10 zákona o dani z příjmu

²³ Nález ze dne 17. 1. 2024, sp. zn. III. ÚS 410/23 [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz:443/Search/GetText.aspx?sz=3-410-23_2

rozhodnutí ze dne 11. 4. 2018 uvedl, mimo jiné, že vztah mezi členem statutárního orgánu a obchodní korporací, jehož předmětem je výkon činností spadajících do působnosti statutárního orgánu, může být podřízen i zákoníku práce, aniž by se tím ovšem stal vztahem pracovněprávním. Nadále se zde ale uplatní i kogentní ustanovení práva korporálního. Proto je třeba na "manažerskou smlouvu" mezi obchodní korporací a členem statutárního orgánu nahlížet de facto jako na dodatek ke smlouvě o výkonu funkce a klást na něj stejné formální požadavky jako na samotnou smlouvu o výkonu funkce, včetně povinnosti jejího schválení příslušným orgánem.“ Tento názor byl uznán jako názor odpovídající ústavnímu pořádku.

Manažerská smlouva" uzavřená v režimu zákoníku práce není vždy stižena neplatností. To ale automaticky neznamená její platnost a ani to, že by z takovéto smlouvy vždy náležela odměna. Je nezbytné z jedné strany upřednostnit svobodnou vůli jednajících, a tedy i takový výklad smluvních ujednání, který nezakládá neplatnost smlouvy, ale z druhé je nezbytné respektovat limity autonomie vůle. *„Limitem autonomie vůle jsou v korporálním právu mj. pravidla vymezující základní právní povahu vztahu mezi členem voleného (statutárního) orgánu a obchodní korporací....obecné soudy připustily, že přestože výkon funkce člena statutárního orgánu není možné vykonávat paralelně v obchodněprávním a pracovněprávním režimu (poměru), je možné si smluvním ujednáním stran zvolit, aby do sebe obchodněprávní poměr (tj. vztah mezi obchodní společností a členem jejího orgánu) smluvně "inkorporoval" úpravu obsaženou v zákoníku práce. Jinými slovy, ač nejde o výkon závislé práce a mezi stranami nevznikne pracovní poměr, mohou si smluvní strany zvolit, že se jejich vzájemná práva a povinnosti budou řídit – s určitými limity – ustanoveními zákoníku práce, sjednají-li to platně a účinně jako součást této smlouvy...Nálezy Ústavního soudu ... již dříve akceptovaly závěr obecných soudů, že výkon funkce člena statutárního orgánu není výkonem závislé práce, a Ústavní soud nevidí ani nyní důvod jejich závěry přehodnocovat.“* Na výkon funkce člena statutárního orgánu tak nelze uzavřít pracovněprávní smlouvu a pravý souběh mezi pracovním poměrem a funkcí člena statutárního orgánu je tak zakázaný. Tento zákaz se vztahuje i na členy představenstva družstev a členy dalších statutárních orgánů právnických osob.

V případě tzv. nepravého souběhu nastává situace, kdy druh práce sjednaný v pracovní smlouvě nezahrnuje obchodní vedení společnosti a ukládá například jednatelem povinnosti nesouvisející s povinnostmi jednatele vyplývajícími ze zákona. Na rozdíl od pravého souběhu je nepravý souběh přípustný. Je však často sporné, co je a co není nepravým souběhem. Navíc ani skutečnost, že někdo vykonává činnost nespádající do činnosti statutárního orgánu ještě neznamená přípustnost pracovního poměru. Za nepřípustný označil Nejvyšší soud souběh pozice minéra-kopáče a jednatele společnosti, protože kopáč svoji činnost nevykonával ve vztahu podřízenosti.²⁴

Situaci navíc komplikuje ustanovení § 61 odst. 1 ZOK, že: *„Jiné plnění ve prospěch osoby, která je členem voleného orgánu obchodní korporace, než na které plyne právo z právního předpisu, ze smlouvy o výkonu funkce schválené podle § 59 odst. 2 nebo z vnitřního předpisu schváleného orgánem obchodní korporace, do jehož působnosti náleží schvalování smlouvy o výkonu funkce, lze poskytnout pouze se souhlasem toho, kdo schvaluje smlouvu o výkonu funkce, a s vyjádřením kontrolního orgánu, byl-li zřízen.“* Dalo by se usuzovat, že se tato úprava vztahuje i na nepravý souběh. Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb. ale uvádí. *„Stávající pravidlo § 61 odst. 3 bylo převzato z § 66d odst. 3 ObchZ, avšak bylo významně rozšířeno. Obchodní zákoník upravoval pouze odměnu plynoucí z pracovněprávního vztahu, jehož předmětem byl výkon obchodního vedení (pravidlo navazovalo na výslovné připuštění souběhu funkcí), oproti tomu stávající odstavec 3 dopadá na odměnu za jakoukoli práci*

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. 21 Cdo 2999/2016 [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/21-cdo-2999-2016>

vykonávanou v pracovněprávním vztahu. Ani za účinnosti obchodního zákoníku neschvalovala valná hromada odměnu zaměstnanci, který byl zároveň i členem statutárního orgánu, pokud vykonával jinou práci než obchodní vedení společnosti. Zároveň došlo k rozšíření pravidla i na schvalování odměny osobě blízké členu statutárního orgánu. Jeví se příliš přísným, aby v případech, kdy je ve společnosti zaměstnána osoba blízká členu statutárního orgánu, schvalovala tuto odměnu valná hromada (například syn člena představenstva vykonává ve společnosti letní brigádu). Navíc lze vystačit s úpravou konfliktu zájmů (srov. § 55, 56 a 57). V souladu s touto úpravou podléhá uzavření smlouvy s osobou blízkou členovi jejího orgánu notifikaci, přičemž nejvyšší orgán nebo kontrolní orgán může uzavření smlouvy zakázat. Z těchto důvodů se pravidlo odstavce 3 navrhuje zrušit bez náhrady. Smyslem navrhované změny je stanovit, že je – li člen statutárního orgánu současně zaměstnancem společnosti, jeho odměna plynoucí z pracovněprávního vztahu nepodléhá souhlasu valné hromady; to platí i pro odměny vyplácené osobě blízké členu statutárního orgánu. Pro takovou regulaci v zákoně obchodních korporací není důvod. Odměna vyplácená zaměstnanci, který je zároveň členem statutárního (resp. obecněji voleného) orgánu, nebude podléhat schválení valnou hromadou ani na základě § 61 odst. 1.²⁵ I kdyby se však úprava § 61 odst. 1 ZOK skutečně na nepravý souběh nevztahovala, vždy je nutné před uzavřením smlouvy s členem statutárního orgánu či s osobou jemu blízkou toto oznámit kontrolnímu a není-li pak nejvyššímu orgánu korporace před uzavřením smlouvy, a to s výjimkou smluv uzavíraných v rámci běžného obchodního styku.

Dobrovolnictví a Evropský sbor solidarity jako nevyužitá možnost

Při ochraně památek může hrát velkou roli i bezplatné dobrovolnictví. Dobrovolnickou službou je činnost, při níž dobrovolník poskytuje mj. pomoc při péči o zachování kulturního dědictví.²⁶ Podporuje ji i řada vysokých škol. V roce 2023 vznikla pod vedením Univerzity Karlovy Metodika uznávání dobrovolnictví na vysokých školách²⁷, a to jako výsledek projektu Rozvoj systému uznávání neformálního vzdělávání na vysokých školách ve spojení s realizací dobrovolnických aktivit. Dobrovolnictví však nemůže být součástí studia pro rozpor s § 3 odst. 3 zákona o dobrovolnické službě, protože je-li fyzická osoba v pracovněprávním vztahu, služebním poměru, členském poměru nebo je-li žákem nebo studentem, vykonává jako dobrovolník dobrovolnickou službu mimo svůj pracovněprávní vztah, služební poměr, členský poměr, školní vzdělávání nebo studium. Nic však nebrání i vysokým školám podporovat dobrovolnictví mimo rámec studia.

Výhodou dobrovolnictví je existence vysílající veřejně prospěšné právnické osoby²⁸ akreditované ministerstvem vnitra, která uzavírá s dobrovolníkem smlouvu, a to dokonce písemnou v případě dlouhodobé dobrovolnické služby nebo při které je dobrovolník vyslán do zahraničí. Dle smlouvy může dobrovolníkovi dokonce i náležet kapesné na krytí běžných výdajů v místě působení i náhrada jeho některých nákladů a výdajů, pracovní prostředky, ochranné pomůcky atd. Stejně tak je uzavřena smlouva mezi vysílající a přijímající organizací

²⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., rým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=135881> Vláda.

²⁶ Srovnej § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě

²⁷ Metodika uznávání dobrovolnictví na vysokých školách. 2023. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: https://municipomaha.cz/media/3613860/metodika_dobrovolnictvi.pdf

²⁸ Podle § 146 občanského zákoníku je veřejně prospěšná právnická osoba, jejímž posláním je přispívat v souladu se zakladatelským právním jednáním vlastní činností k dosahování obecného blaha, pokud na rozhodování právnické osoby mají podstatný vliv jen bezúhonné osoby, pokud nabyta majetek z poctivých zdrojů a pokud hospodárně využívá své jmění k veřejně prospěšnému účelu.

(případně fyzickou osobou). Za osoby vykonávající dlouhodobou dobrovolnickou službu na základě smlouvy s vysílající organizací, které byla udělena akreditace Ministerstvem vnitra, v rozsahu překračujícím v průměru alespoň 20 hodin v kalendářním týdnu platí v některých případech pojistné zdravotního pojištění stát.²⁹ Stejně tak jsou v některých případech dobrovolníci účastní důchodového pojištění.³⁰ Od daně z příjmu je osvobozeno plnění poskytované v souvislosti s výkonem dobrovolnické služby podle zákona upravujícího dobrovolnickou službu³¹ stejně jako jsou osvobozené příjmy plynoucí v souvislosti s výkonem dobrovolnické služby.³²

Dobrovolnictví je ale pro ochranu památek v ČR téměř nevyužívané. Ve dnech 25. až 28. dubna probíhají dny dobrovolnictví. Spojuje se v nich 12 ze 14 krajů ČR k propagaci dobrovolnictví, v jejichž rámci 180 organizací v různých krajích České republiky nabízí lidem více než 300 dobrovolnických akcí.³³ Ani jedna z nich nesouvisí s kulturním dědictvím s výjimkou jedné návštěvy výstavy se seniory, úklidu v jednom zařízení a několika zahradních akcí.

V rámci Evropské unie existuje Evropský sbor solidarity, u kterého je z ČR zaregistrováno 106 organizací³⁴. Nachází se zde několik málo organizací, které mají výstavní sál, několik škol, ale většina organizací je zaměřena na sociální práci či využívání volného času. Některé dobrovolnické akce v různých oblastech jsou spolufinancovány z EU. Z nich s kulturní činností souvisí³⁵ a to a) vzdělávání a odborná příprava a b) kreativita a kultura. Ani jeden ze 106 projektů v ČR podporovaných Evropským sborem solidarity s kulturním dědictvím nesouvisí.

Dobrovolnictví se tak podílí na obnově a provozování kulturně-historických památek v ČR zanedbatelně.³⁶ Například v roce 2023³⁷ se několik dobrovolníků podílelo na péči o Velkou pevnost Terežín³⁸ pod hlavičkou nevládní neziskové organizace, INEX-SDA, z.s. která se od roku 1991 zabývá mezinárodním dobrovolnictvím a mezikulturním vzděláváním. Při prohlídkách Památníku Terežín pro školní skupiny působí v omezeném rozsahu i dobrovolníci z Rakouska a Německa.³⁹

²⁹ § 7 odst. 1 písm. m) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů v platném znění

³⁰ § 6 odst. 1 písm. d) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění v platném znění

³¹ § 4 odst. 1 písm. o) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v platném znění

³² § 19 odst. 1 písm. zb) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v platném znění

³³ Poznejte dobrovolnictví na vlastní kůži: Dny dobrovolnictví 2024 jsou tady! [online]. [cit. 26. 4. 2024].

Dostupné z: <https://dobrovolnictvi.net/aktuality/dny-dobrovolnictvi-2024/>

³⁴ Evropský portál pro mládež, [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z:

https://youth.europa.eu/volunteering/organisations_cs?country=CZ&topic=&scope%5Bq1%5D=volunteering&to wn=&name=&combine=&inclusion_topic=&op=Apply+Filter

³⁵ Příležitosti k dobrovolné činnosti financovaných EU dostupné online na https://youth.europa.eu/go-abroad/volunteering/opportunities_cs

³⁶ Například v roce 2023 se několik dobrovolníků podílelo na péči o velkou pevnost Terežín pod hlavičkou nevládní neziskové organizace, INEX-SDA, z.s. která se od roku 1991 zabývá mezinárodním dobrovolnictvím a mezikulturním vzděláváním

³⁷ Tietjen, Henryk Josef. Mladí dobrovolníci se zapojují do péče o pevnost Terežín. *Litoměřický deník*. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://litomericky.denik.cz/ctenar-reporter/mladi-dobrovolnici-se-zapojuji-do-pece-o-pevnost-terezin-20230710.html>

³⁸ Hlavní (neboli Velkou pevnost) tvoří pevnostním systémem obehnané město na levém břehu Ohře

³⁹ Semináře pro zahraniční školní skupiny. *Památník Terežín*. 2017. Terežín. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/seminare-pro-zahranicni-skolni-skupiny>

Spolupracující rodinný příslušník a rodinný závod

U podnikatelů – fyzických osob se můžeme setkat i s institutem spolupracující osoby. Vznikl s přihlédnutím ke skutečnosti, že § 318 zákoníku práce, stanoví, že: „*Základní pracovněprávní vztah uvedený v § 3 nemůže být mezi manžely nebo partnery.*“ Partnerství upravuje zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 261/2007 Sb. Podle §13 zákona o dani z příjmu platí zejména, že: „*(1) Příjmy a výdaje na jejich dosažení, zajištění a udržení při samostatné činnosti s výjimkou podílu společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti mohou být rozděleny mezi poplatníka a s ním spolupracující osoby, kterými se rozumí*

- a) *spolupracující manžel,*
- b) *spolupracující osoba žijící s poplatníkem ve společné hospodařící domácnosti,*
- c) *člen rodiny zúčastněný na provozu rodinného závodu.*“

Spolupracující osoba není samostatným podnikatelem a nemusí mít živnostenské oprávnění. Rodinný příslušník s výjimkou spolupracujícího manžela, za kterého se považuje pro účely daní z příjmů také partner podle zákona upravujícího registrované partnerství, pokud nežije s podnikatelem ve společné domácnosti, však nemůže být spolupracující osobou. Podmínka společné domácnosti se však nevyžaduje u provozu rodinného závodu. Ten upravuje zejména § 700 OZ⁴⁰, když na jeho provozu se musí podílet a) oba manželé nebo b) alespoň s jedním z manželů i jejich příbuzní až do třetího stupně nebo c) alespoň s jedním z manželů osoby s manžely sešvagřené až do druhého stupně, když toto ustanovení stanoví i další podmínky pro vymezení rodinného závodu. Určení stupně příbuzenství stanoví § 773 OZ a určení stupně švagrovství § 774 OZ. Řada důležitých skutečností vyplývá i ze soudního rozhodnutí „*14. Rodinný závod není právnickou osobou ve smyslu § 118 až 418 o. z. ani se nezapisuje do veřejného rejstříku podle § 126 o. z. Rodinný závod je specifickou variací obchodního závodu, jenž podle § 502 o. z. představuje organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu. I v případě rodinného závodu tak bude rozhodující účelové určení věci tvořící jeho základ (materiální substrát) a kvalifikované účastenství na jeho provozu (personální substrát), které spojuje osobní, trvalá a společná práce. 15. Lze tak souhlasit s komentářovou literaturou, podle níž účastenství člena rodiny na provozu rodinného závodu má povahu závazkového právního vztahu vůči majiteli rodinného závodu – je souborem obligačních práv a povinností. Účastenství není věcným právem, především není vlastnictvím ani spoluvlastnictvím rodinného závodu. Veškerá věcná práva vůči závodu tak zůstávají v rukou člena rodiny, který se stal vlastníkem rodinného závodu a na jehož provozu se ostatní účastní. Pakliže členu rodiny z titulu účastenství na provozu rodinného závodu vznikne určité právo, dostává se do postavení věřitele vůči majiteli rodinného závodu a naopak, pokud mu vznikne určitá povinnost, je ohledně této povinnosti dlužníkem majitele závodu (KOŽIÁK, J. In: HRUŠÁKOVÁ, M., HULMÁK, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 131).*“⁴¹

Samostatné podnikání

Pro provozovatele mohou poskytovat plnění i podnikatelé – fyzické osoby s příslušným podnikatelským oprávněním, které, pokud nezapojují jiné podnikatelské subjekty, musí plnění

⁴⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 21 Cdo 4888/2016

poskytovat osobně. U právnických osob k zapojení fyzických osob některým z výše popsaných způsobů musí dojít vždy.

Správa vlastního majetku

Občanský zákoník výslovně upravuje správu cizího majetku⁴², ale neřeší správu vlastního majetku. Správa vlastního majetku může být v závislosti na okolnostech konkrétního případu jak pouhou správou majetku, která nevyžaduje jakéhokoliv povolení, registraci atd., ale i podnikáním – například v některých případech pronájmů atd. Za podnikatele se považuje ten, kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, a to se zřetelem k této činnosti (§ 420 odst. 1 o. z.). Při zapojení lidského aspektu do ochrany a provozování památek nelze jednotlivé případy posuzovat vždy stejně a závisí na konkrétních okolnostech.

Závěr

Zapojení lidí do péče o památky e může realizovat v řadě různých forem, a to jak úplatných, tak bezúplatných. U některých z těchto forem existuje řada právních rizik vyžadujících předchozí posouzení uvažovaného zapojení, aby se účastníci této péče vyhnuli riziku nepřijemných, a to případně i trestněprávních sankcí.

Použité zdroje

Bibliografické odkazy

Zákony

1. § 1400 občanského zákoníku
2. § 19 odst. 1 písm. zb) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v platném znění
3. § 4 odst. 1 písm. o) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v platném znění
4. § 6 odst. 1 písm. d) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění v platném znění
5. § 7 odst. 1 písm. m) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů v platném znění.
6. Dřevozpracující družstvo, IČ 60109106, údaje například v Podorlický skanzen Krňovice: [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.krnovice.cz/>
7. Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb, rým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony. [online]. [cit. 26.4.2024]. <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=135881>Vláda.
8. Evropský portál pro mládež, [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: https://youth.europa.eu/volunteering/organisations_cs?country=CZ&topic=&scope%5

⁴² § 1400 občanského zákoníku

- Bql%5D=volunteering&town=&name=&combine=&inclusion_topic=&op=Apply+Filter
9. Hlavní (neboli Velkou pevnost) tvoří pevnostním systémem obehnané město na levém břehu Ohře Chrámové družstvo. *Družstevní Asociace České republiky*. Praha. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.170let.cz/clanek/chramove-druzstvo-20>
 10. MACHÁLEK, P. in GALVAS, M. a kol.: Pracovní právo. Masarykova univerzita, Brno, 2012. ISBN 978-80-210-5852-1.
 11. Metodika uznávání dobrovolnictví na vysokých školách. 2023. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: https://munipomaha.cz/media/3613860/metodika_dobrovolnictvi.pdf
 12. Mücke, Petr. KUNĚTICKÉ DRUŽSTVO. HISTORIE ZÁCHRANY VÝZNAMNÉ PŘÍRODNÍ A KULTURNÍ PAMÁTKY. Východočeský sborník historický. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2007. II. ISBN:978-80-86046-98-3., ISSN:1213-1733 [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: https://www.vcm.cz/documents/1195/mucke_vcsh14-2007.pdf
 13. Nález ze dne 17. 1. 2024, sp. zn. III. ÚS 410/23 [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz:443/Search/GetText.aspx?sz=3-410-23_2
 14. Například Přírodní památka Vysoký kámen se nachází v areálu Lesního družstva ve Štokách, 6482956, IČ, srovnej Památky. Lesní družstvo ve Štokách. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.ldstoky.cz/index.php?page=kontakty>
 15. Například v roce 2023 se několik dobrovolníků podílelo na péči o velkou pevnost Terezín pod hlavičkou nevládní neziskové organizace, INEX-SDA, z.s. která se od roku 1991 zabývá mezinárodním dobrovolnictvím a mezikulturním vzděláváním
 16. Nelegální zaměstnávání, nelegální práce. *Státní úřad inspekce práce*. [online]. [cit. 26.4.2024]. Dostupné z: https://www.suip.cz/informace-ze-zamestnanosti/-/asset_publisher/YK1IEEp7MjdO/content/nelegalni-prace
 17. Podle § 146 občanského zákoníku je veřejně prospěšná právnická osoba, jejímž posláním je přispívat v souladu se zakladatelským právním jednáním vlastní činností k dosahování obecného blaha, pokud na rozhodování právnické osoby mají podstatný vliv jen bezúhonné osoby, pokud nabyla majetek z poctivých zdrojů a pokud hospodárně využívá své jmění k veřejně prospěšnému účelu
 18. Poznejte dobrovolnictví na vlastní kůži: Dny dobrovolnictví 2024 jsou tady! [online]. [cit. 26.4.2024]. Dostupné z: <https://dobrovolnictvi.net/aktuality/dny-dobrovolnictvi-2024/>
 19. Příležitosti k dobrovolné činnosti financovaných EU dostupné online na https://youth.europa.eu/go-abroad/volunteering/opportunities_cs
 20. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. 21 Cdo 2999/2016 [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/21-cdo-2999-2016>
 21. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 21 Cdo 4888/2016
 22. Rozsudek NSS ze dne 13. února 2014, sp. zn. 6 Ads 46/2013
 23. Rozsudek NSS ze dne 18.10.2023, sp. zn. Ads 53/2023–37
 24. Semináře pro zahraniční školní skupiny. *Památník Terezín*. 2017. Terezín. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/seminare-pro-zahranicni-skolni-skupiny>
 25. Slovo „obdobně“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu vyjadřuje, že toto ustanovení se vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu. (srovnej Legislativní pravidla vlády čl. 41 odst. 1)

26. SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017 o některých aspektech práva obchodních společností (kodifikované znění) (Text s významem pro EHP). [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017L1132>
27. Srov. PICHRT, J. in BĚLINA, M. a kol.: Pracovní právo. 6. doplněné a podstatně přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 129 a násl. ISBN 978-80-7400-283-0.
28. Srovnej § 10 zákona o dani z příjmu
29. Srovnej § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě
30. Srovnej § 78 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů v platném znění
31. Srovnej zejména zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě v platném znění
32. ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 103 [Vklady splácené pracemi nebo službami]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 300, marg. č. 4. ISBN: 978-80-7400-799-6.
33. Tietjen, Henryk Josef. Mladí dobrovolníci se zapojují do péče o pevnost Terezín. *Litoměřický deník*. [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://litomericky.denik.cz/ctenar-reporter/mladi-dobrovolnici-se-zapojuji-do-pecce-o-pevnost-terezin-20230710.html>
34. Vláda. Vládní návrh na vydání zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). Praha. 2012 [online]. [cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71126&pdf=1>
35. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce v platném znění
36. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce v platném znění
37. Zákon č. 408/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
38. Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti v platném znění
39. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v platném znění
40. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění
41. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) v platném znění

Kontaktní adresa

JUDr. Karol Hrádela, Ph.D.

Panevropská univerzita, Fakulta Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00
Praha 1, Česká republika, e-mail: hradela@is.peuni.cz

Kapitola: 8

POKROČILÉ TECHNOLOGIE A ZMĚNA PRACOVNÍHO TRHU: JAK TECHNOLOGICKÝ POKROK OVLIŇUJE PRACOVNÍ TRH A SOCIÁLNÍ NEROVNOSTI V EKONOMICKÉ DEMOKRACII?

ADVANCED TECHNOLOGY AND LABOR MARKET CHANGE:
HOW DOES TECHNOLOGICAL PROGRESS AFFECT LABOR
MARKET AND SOCIAL INEQUALITIES IN ECONOMIC
DEMOCRACY?

Kateřina Záhorcová

POKROČILÉ TECHNOLOGIE A ZMĚNA PRACOVNÍHO TRHU: JAK TECHNOLOGICKÝ POKROK OVLIŇUJE PRACOVNÍ TRH A SOCIÁLNÍ NEROVNOSTI V EKONOMICKÉ DEMOKRACII?

ADVANCED TECHNOLOGY AND LABOR MARKET CHANGE: HOW
DOES TECHNOLOGICAL PROGRESS AFFECT LABOR MARKET AND
SOCIAL INEQUALITIES IN ECONOMIC DEMOCRACY?

Kateřina Záhorcová

Panevropsk univerzita, Fakulta Vysok škola obchodní, Spálená 76/14, Nov Msto, 110 00 Praha 1,
esk republika, e-mail: xzahorcova.katerina@peuni.cz

Abstract: With technological advances, new questions and dilemmas concerning ethics and social justice arise. This article focuses on the issues that may emerge in relation to the use of new technologies in the labor market and the ways to address these questions.

Keywords: Technology Implementation, Demographic Challenges in Emerging Economies, Technology and Jobs, Automation and Artificial Intelligence, Economic Democracy and the Labor Market.

vod

S technologickm pokrokem se objevuj nov otázky a dilemata tkajc se etiky a sociln spravedlnosti. V tomto lnku se zamřme na to, jak problémy mohou vzniknout v souvislosti s vyuřivnm novch technologií na pracovním trhu a jak by měly být tyto otázky řešeny. Budeme diskutovat také o tom, jak opatření by měla být přijata, aby se zabránilo zvyšování sociálních nerovnosti v důsledku technologického pokroku.

Dopady technologických změn bude mořn definovat v několika rovinách, piemř zsadn budou dopady na pracovní pozice, skupiny obyvatel a sektory národního hospodárství.

Rozmanit vlivy na globální trhy prce v roce 2023

Zatímco v zemích s vysokými pjimy převládá napjat situace na trhu prce, zem s nízkými a niřmi středními pjimy nadále zaznamenávají vyř nzamstnanost, neř před pandemií COVID-19. Na individuln urovn se výsledky na trhu prce také rozcházejí, neboř pracovníci pouze se základním vzděláním a řeny se potýkají s niř mrou zaměstnanosti. Reln mzdy zároveň klesají v důsledku probíhající krize řivotních nákladů a měnící se očekávání pracovníků a obavy o kvalitu prce, se v celosvtovm měřítku stávají stále vznamnřmi problémy.

Proměna podnikání v následujících pěti letech: Zavádění technologií na prvním místě

Více než 85 % organizací vidí jako trendy, které nejspíše povedou k transformaci v jejich organizaci, zvýšené implementace nových a hraničních technologií a rozšiřování digitálního přístupu. Důležitým faktorem bude také širší používání standardů ESG (Environmentální, Sociální a Správní Governance) v organizacích. Další významné trendy jsou makroekonomické: nárůst životních nákladů a pomalý ekonomický růst. Investice do podpory ekologické transformace byly označeny jako šestý nejvýznamnější makrotrend, následovaný nedostatkem dodávek a zájmem spotřebitelů o sociální a environmentální otázky. I když se očekává, že přibližně polovina firem bude hnací silou transformace v následujících pěti letech, pokračující dopad pandemie COVID-19, zvýšené geopolitické napětí a demografické výzvy v rozvíjejících se ekonomikách, budou nadále hrát důležitou roli.

Vliv environmentálních, technologických a ekonomických trendů na pracovní trh

Podle uvedených makrotrendů se podniky domnívají, že hlavním faktorem tvorby pracovních míst bude investice do ekologické transformace, standardů ESG a lokalizace dodavatelských řetězců. I když růst pracovních míst bude částečně kompenzován přesunem pracovních míst, očekávají se pozitivní účinky adaptace na změnu klimatu a demografické dividendy. Technologický pokrok a zavádění nových technologií by měly vést k růstu pracovních míst, ale opět bude částečně kompenzován očekávaným přesunem pracovních míst. Hlavními příčinami ztráty pracovních míst jsou pomalý hospodářský růst, nedostatek nabídky a rostoucí životní náklady. Zaměstnavatelé si také uvědomují, že rostoucí geopolitické rozdíly a pokračující dopad pandemie COVID-19 povedou k narušení trhu práce – přičemž se rovnoměrně rozdělí na zaměstnavatele, kteří očekávají, že tyto trendy budou mít pozitivní dopad, a zaměstnavatele, kteří očekávají, že budou mít negativní dopad na pracovní místa.

Inovace prostřednictvím technologií: Velká data, cloud computing a umělá inteligence ve středu pozornosti

Více než 75 % firem plánuje implementovat tyto technologie do svých provozů v následujících pěti letech. Studie také naznačuje dopad digitalizace na obchod a prodej. Digitální platformy a aplikace jsou technologiemi, které jsou nejvíce preferované organizacemi, u kterých 86 % předpokládá, že je začlení do svého provozu v následujících pěti letech. Přibližně 75 % firem očekává, že začnou využívat elektronický obchod a digitální obchod. Roboti, technologie skladování energie a technologie distribuované účetní knihy se nacházejí níže na seznamu priorit.

Nové technologie: pozitivní dopad na pracovní místa v příštích pěti letech

Očekává se, že hlavními hnacími silami růstu zaměstnanosti budou analýza velkých dat, technologie pro řízení změny klimatu a ochrany životního prostředí, šifrování a kybernetická bezpečnost. Predikuje se, že zemědělské technologie, digitální platformy a aplikace,

elektronický obchod a umělá inteligence způsobí výrazné změny na trhu práce, kdy mnoho firem přesune pracovní místa, ale celkově dojde k pozitivní změně. Očekává se, že v následujících pěti letech všechny technologie, s výjimkou humanoidních robotů a nehumanoidních robotů, vytvoří pracovní místa.

Očekávaný strukturální odliv pracovních míst: 23 % za pět let

Průzkum Future of Jobs naznačuje, že dochází k proměnám na trhu práce, kde se očekává jak nárůst, tak úbytek pracovních míst. Tento vývoj představuje přibližně 2 % současné zaměstnanosti, což znamená pokles o 14 milionů pracovních míst. Respondenti očekávají větší fluktuaci v dodavatelském řetězci a dopravě, zatímco ve zpracovatelském průmyslu, maloobchodu a velkoobchodu se spotřebním zbožím, je očekávána nižší fluktuace. Celkově se předpokládá nárůst o 69 milionů pracovních míst a pokles o 83 miliony pracovních míst.

Automatizace se rozvíjí pomaleji, než se očekávalo: Hranice mezi člověkem a strojem se posunula

Organizace dnes odhadují, že pouze 34 % všech úkolů souvisejících s podnikáním provádějí stroje, zatímco zbývajících 66 % provádějí lidé. Tento nárůst o 1 % oproti očekávání respondentů průzkumu Future of Jobs z roku 2020 je zanedbatelný. Očekávání automatizace úkolů se od té doby snížilo, a tak se nyní predikuje, že do roku 2027 bude automatizováno 42 % obchodních úkolů. Tento posun je doprovázen očekáváním většího důrazu na automatizaci uvažování, komunikace a koordinace, což jsou oblasti, kde má člověk komparativní výhodu. S tím souvisí i očekávání výrazného nárůstu využití umělé inteligence, která se stane klíčovou hnací silou v budoucích transformacích pracovního trhu. Vysoká fluktuace je očekávána, přičemž 50 % organizací předpokládá růst pracovních míst a 25 % očekává ztrátu pracovních míst v důsledku této transformace.

Vliv kombinace makrotrendů a technologií na růst a pád zaměstnanosti

Nejrychleji se rozvíjející role dnes vycházejí z technologií, digitalizace a udržitelnosti. Většina nejrychleji rostoucích rolí je spojena s technologiemi. Na vrcholu seznamu rychle rostoucích pracovních pozic jsou specialisté na umělou inteligenci a strojové učení, následovaní odborníky na udržitelnost, analytiku Business Intelligence a analýzy informační bezpečnosti. Inženýři obnovitelných zdrojů energie a inženýři instalace a systémů solární energie patří také mezi relativně rychle rostoucí role, když se ekonomiky stále více orientují směrem k obnovitelné energii. Technologie a digitalizace způsobují nejrychlejší úbytek pracovních pozic v administrativních a sekretářských oborech. Nejvíce postižené profese jsou bankovní pokladníci, úředníci poštovních služeb, pokladníci a pracovníci v oblasti zadávání dat. Očekává se, že počet pracovních míst v oblasti vzdělání, zemědělství a digitálního obchodu a obchodu bude rapidně růst. Předpokládá se, že počet pracovních míst ve školství vzroste o 10 %, což znamená vznik 3 milionů pracovních míst pro učitele odborného vzdělávání a vysoké školy. Odborníci v zemědělství, zejména obsluha zemědělské techniky, by měli očekávat nárůst až o 30 %, což znamená nárůst o další 3 miliony pracovních míst. Digitální odvětví se rovněž rozroste, přičemž se předpokládá až 4 miliony nových pozic, jako jsou specialisté na e-commerce, digitální transformaci a digitální marketing a strategii. Očekávají se největší ztráty pracovních míst na pozicích v administrativě a tradičních rolích v oblasti

zabezpečení, továren a obchodu. Podle průzkumu se předpokládá, že do roku 2027 klesne počet pracovních míst o 26 milionů v oblastech jako je evidence a administrativa, včetně rolí jako jsou pokladní, zadávání dat, účetnictví, mzdová účtárna a administrativní tajemníci. Tento trend je především důsledkem digitalizace a automatizace.

Analytické a kreativní myšlení – klíčové dovednosti pro rok 2023 a další roky

Analytické myšlení je považováno za klíčovou dovednost mnoha společností a tvoří průměrně 9 % základních dovedností, které společnosti uvádějí. Kreativní myšlení, další kognitivní dovednost, je druhá nejdůležitější po analytickém myšlení. Důležitost schopnosti pracovníků přizpůsobit se narušeným pracovním je zdůrazněna tím, že self-efficacy, flexibilita, agilita, motivace, sebeuvědomění, zvědavost a celoživotní učení jsou ve zbytku top 10 základních dovedností.

Odborná příprava pracovníků do roku 2027- Nová studie odhaluje nedostatek přístupu k odborné přípravě u poloviny stávajících pracovníků

Odborná příprava v oblasti dovedností v letech 2023–2027 dává největší důraz na analytické myšlení, které má tvořit zhruba 10 % všech vzdělávacích aktivit. Kreativní myšlení se pak řadí na druhé místo s 8 % zvyšování kvalifikace. Školení v oblasti umělé inteligence a velkých dat je na třetím místě s 42 % preferencí zaměřením pro firemní školení dovedností. Zaměstnavatelé také hodlají investovat do rozvoje dovedností v oblasti vedení, sociálního vlivu, odolnosti, flexibility, agility, zvědavosti a celoživotního učení. Většina společností očekává, že investice do školení dovedností se jim vrátí během jednoho roku od provedení, ať už prostřednictvím zvýšené mobility pracovníků, vyšší spokojenosti nebo zvýšené produktivity

Důvěra v rozvoj pracovní síly a obavy z nedostatku talentů: výsledky průzkumu mezi respondenty

Podle průzkumu organizace uvádí nedostatky v dovednostech a problémy s přilákáním talentů jako hlavní překážky transformace odvětví. V reakci na to 48 % firem označilo zdokonalení procesů rozvoje a povyšování talentů za klíčovou strategii, která může zvýšit dostupnost talentů pro jejich organizaci, před nabídkou vyšších platů (36 %) a poskytováním účinné rekvalifikace a zdokonalování kvalifikací (34 %).

Investice do vzdělávání a automatizace: klíčové strategie pro dosažení obchodních cílů organizací

Čtyři z pěti respondentů předpokládají, že tyto strategie budou uskutečněny v následujících pěti letech. Vývoj pracovní síly je obvykle vnímán jako zodpovědnost zaměstnanců a vedoucích pracovníků, s tím, že 27 % odborného vzdělávání bude poskytnuto prostřednictvím školení a koučování na pracovišti, 23 % prostřednictvím interních vzdělávacích oddělení a 16 % formou učňovské přípravy s finanční podporou zaměstnavatele. Dotazovaní očekávají, že k odstranění nedostatků v dovednostech se soustředí na vnitropodnikové iniciativy a upřednostní je před externím odborným školením.

Ekonomická demokracie může hrát důležitou roli při řešení těchto výzev. Zajišťuje transparentnost ve správě ekonomiky a umožňuje občanům podílet se na tvorbě hospodářských politik. To může zlepšit spravedlnost na trhu práce a zajistit, aby výhody nových technologií byly rozděleny spravedlivěji. Ve větší míře zapojení občanů do ekonomických rozhodnutí může také vést k lepšímu chápání dopadů nových technologií na trh práce a umožnit přijetí politik, které podporují inovaci a tvorbu nových pracovních míst. Je tedy důležité kombinovat principy ekonomické demokracie s inovativními technologiemi na trhu práce, aby bylo zajištěno udržitelné a rovné hospodářství pro všechny.

Závěr

V souhrnu lze říci, že pracovní trh prochází dynamickými změnami, které budou mít výrazný dopad na strukturu zaměstnanosti. Téměř čtvrtina pracovních míst projde změnou, přičemž se očekává vznik 69 milionů nových pozic a zánik 83 milionů stávajících pracovních míst. Jedním z klíčových faktorů těchto změn budou technologie, které paradoxně způsobí více vzniků než zániků pracovních míst. Tři čtvrtiny organizací plánují využít umělé inteligence, což podtrhuje význam technologického pokroku pro budoucnost pracovního trhu. Aktuálně vykonávají stroje třetinu úkolů, avšak do pěti let by toto procento mělo stoupnout na 43 %. To klade zvýšené nároky na pracovní sílu v oblasti technických a měkkých dovedností. Největší poptávka bude po pracovnících s analytickým a kreativním myšlením, odolností, flexibilitou a motivací. Schopnost učit se novým věcem a ovládat nové technologie bude klíčová, stejně jako schopnost získávat nové dovednosti. Rekvalifikace a další vzdělávání budou nezbytné, jelikož celkově bude potřeba změnit 44 % základních dovedností u pracovníků, přičemž v Česku je to odhadováno na 37 %. To zahrnuje nejen naučit se novým věcem, ale také adaptovat se na měnící se požadavky trhu práce. V nadcházejících letech se očekává vznik milionů pracovních míst zejména v oblastech vzdělávání, zemědělství a v digitálních oblastech jako je digitální marketing. Pracovní trh se bude nadále vyvíjet směrem, který vyžaduje nejen technické dovednosti, ale také vysokou míru adaptability a ochotu k neustálému vzdělávání. Tyto dynamiky vyžadují od firem i jednotlivců aktivní přístup k rekvalifikaci a rozvoji dovedností, což bude klíčovým faktorem pro úspěch na trhu práce budoucnosti.

Použité zdroje

Bibliografické odkazy

1. Technologie mění trh práce, ale pomáhají i se zvládnutím změn | Technický týdeník (technickytydenik.cz), The Future of Jobs Report 2023 | World Economic Forum (weforum.org), TVP_2019_2 (2) (zcu.cz)

Contact address

Kateřina Záhorcová

Panevropská univerzita, Fakulta Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Praha 1, Česká republika, e-mail: xzahorcova.katerina@peuni.cz

Kapitola: 9

SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN THE UNESCO DESTINATION LEVOČA, SPIŠKÝ HRAD CASTLE AND SURROUNDING MONUMENTS

**UDRŽITELNÝ ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU V LOKALITĚ
UNESCO LEVOČA, SPIŠSKÝ HRAD A PAMÁTKY OKOLÍ**

doc. Ing. Ľubomír Kmeco, Ph.D.

Mgr. Monika Klímová, Ph.D.

Mgr. et. Mgr. Petra Chaloupková Košílková, Ph.D.

doc. Ing. Radka Marčeková, Ph.D.

SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN THE UNESCO DESTINATION LEVOČA, SPIŠKÝ HRAD CASTLE AND SURROUNDING MONUMENTS

UDRŽITELNÝ ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU V LOKALITĚ UNESCO LEVOČA, SPIŠKÝ HRAD A PAMÁTKY OKOLÍ

**Lubomír Kmeco¹, Monika Klímová², Petra Chaloupková Košlíková³,
Radka Marčeková⁴**

¹ Pan-European University Prague, Faculty College of Business, Spálená 76/14, 11000 Prague 1,
e-mail: lubomir.kmeco@peuni.cz

² Pan-European University Prague, Faculty College of Business, Spálená 76/14, 11000 Prague 1,
e-mail: monika.klimova@peuni.cz

³ Pan-European University Prague, Faculty College of Business, Spálená 76/14, 11000 Prague 1,
e-mail: petra.chaloupkova@peuni.cz

⁴ Matej Bel University, Faculty of Economics, Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica, e-mail:
radka.marcekova@umb.sk

Abstract: The basis of the sustainable development of human society are three pillars, namely social, economic and ecological. The aim of the papers is to characterize the possibilities of strategic development of tourism in the investigated UNESCO destination based on the analysis of supply and demand for tourism. The destination has an excellent offer of tourism, especially in the area of cultural heritage, which is represented by the unique monuments of the towns of Levoča and Spišská Podhradie, the location of Spišská Kapitula and Spišský hrad Castle. The tourism superstructure (number of accommodation facilities and their development in the period from 2001 to 2023), tourism infrastructure (museums, galleries, tourist and cycling trails, educational trails, etc.), tourism demand (number of accommodated guests and its development in the period 2001 – 2023, average length of stay, number of visitors to the SNM - Spisske Museum Levoča and its development in the period 1999 to 2023, etc.) are also examined in the papers. At the end of the paper, the appropriate forms of tourism that can be developed in this destination and the effects of the strategic development of tourism on the social, economic and ecological pillar of sustainable development are defined.

Keywords: Keywords: Levoča, Spišský hrad Castle and Monuments in Vicinity, sustainable tourism, cultural heritage, natural heritage, tourism supply and demand, World's heritage.

Introduction

The urgency of the sustainable development of human society is evidenced by the fact that global (e.g. UN, UNWTO) as well as pan-European (EU) organizations and institutions have been dealing with the issue of the environment and its sustainability for several decades. The basis of the sustainable development are three pillars, namely social, economic and ecological. For many years, the European Union has been using tools to promote the sustainability of these three pillars, which include, for example, the European Ecological Network (EECONET), NATURA 2000, Agenda 21, Environmental Impact Assessment (EIA), Strategic Environmental Assessment (SEA). The last two tools mentioned (EIA, SEA) are used

in the countries of the European Union to assess the impact of strategic investments on the environment. In Slovakia, the assessment of environmental impacts within the framework of EIA/SEA was established by Act No. 24/2006 Coll. The Act on Environmental Impact Assessment and Amendments to Certain Acts (<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2006-24>), which was later amended several times.

The sustainability of the tourism development in destinations registered on the UNESCO World Cultural and Natural Heritage List is gaining importance especially in recent years, because some of these destinations are currently facing big problems of mass tourism (e.g. Venice, Barcelona).

Levoča, Spišský hrad Castle and surrounding monuments are ones of Slovak destinations registered on the UNESCO list. In order to be able to develop tourism strategically in this locality in a sustainable way, the town of Levoča prepared the Strategy of Tourism in the Levoča District for the period of 2021 to 2027 prospectively until 2030 in accordance with the Act No. 24/2006 Coll. (EIA/SEA). They defined the possible effects of the strategic development of tourism on the three pillars of sustainability.

Based on the analysis of supply and demand for tourism in the investigated locality, the aim of the papers is to characterize the possibilities of strategic development of tourism in the territory of the destination in accordance with the principles of sustainable development with a focus on the balance of all three pillars, namely economic, ecological and social. We use the scientific methods of analysis and synthesis, induction and deduction, as well as abstraction, while focusing on the Levoča district, on the territory of which most of the UNESCO monuments are located (the towns of Levoča, Spišské Podhradie, Spišská Kapitula and the Spišský hrad Castle).

Tourism supply

The destination of Levoča, Spišský hrad Castle and surrounding monuments was included in the UNESCO Cultural Heritage List twice. In 1993, only the Spišský hrad Castle and surrounding monuments were included in the list. Later this destination was expanded to include an urbanistic medieval jewel – the town of Levoča in 2009. This destination represents an extremely important set of cultural medieval monuments. The destination is located in the territory of the Spiš region.

In the history and development of the entire Spiš region, three different territorial administrative centres played an important role, namely the Spišský hrad Castle, the towns of Levoča and Spišská Kapitula. The Spišský hrad Castle represented the seat of royal power and the aristocratic administrative district. The town of Levoča represented the centre of urban social life and the Spišská Kapitula was a Roman Catholic religious centre with the seat of the Spiš bishop. (Husovská et al., 1995, p. 273)

Natural heritage: There are several protected natural areas in the destination. Three national nature reserves are the locations of Dreveník, Sivá Brada and Rajtopíky. Two nature reserves are located in Hájik and Na bani. Six natural monuments are represented by Jazerec, the Travertine mound Sobotisko, Zlatá brázda, Ostrá hora, Jazierko na Pažiti and Podhorské. The Spišský hrad Castle hill is a national natural monument. There are also four protected trees (1 forest pine in Spišský Štvrtok and 3 oaks in Bijacovce).

There are many caves in the Levočské vrchy Hills. In 2004, the longest pseudo-karst cave in Slovakia was discovered here – “Jaskyňa pod Spišskou”, which is completely unique

in Slovakia in terms of dimensions and morphological spaces. Particularly unique are the travertine mounds called Sivá Brada and Dreveník. The mounds were formed from springs of mineral water. There are many different tower-like formations, caves and abysses, various fossil and archaeological finds, etc.

In the Levoča district, there are seven areas of the European importance. They belong to the NATURA 2000 system of protected areas. They include the Dravčianska stráň slope, the Levočské dubiny oak forests, the Spišskopodhradské stráne slopes, the Spišskopodhradské travertines, etc. Their total area is 1452.9 ha. There is also the Levočské vrchy Hills protected bird area with an area of 45,597.6 ha. (City of Levoča, 2021, pp. 32–43)

Cultural – historical heritage: The town of Levoča became a city heritage reserve in 1950. This town represents the main centre of the German colonization in the Spiš region from the 13th century. In 1271, the town became the capital of the Community of Saxons living in the Spiš region. It was a free royal city from 1323. International trade was developing in the town. It was located on the Magna Via trade route. There are almost 60 Renaissance houses around the central square. It was included in the UNESCO list for its preserved medieval town planning, the medieval wall system together with the moats, preserved typological layout of a medieval house with its subsequent stages of development up to the present day. (City of Levoča, 2021, pp. 67–68) The most important cultural and historical monuments include the Gothic Basilica of St. James (1st half of the 14th century). There are 11 Gothic altars in the basilica; the main altar has a height of 18.62 metres, and is the highest wooden Gothic altar in the world and represents the masterpiece of Master Pavel of Levoča. Other important tourist attractions are the originally Renaissance historic town hall (around the middle of the 15th century); the house of Master Pavol of Levoča, which has preserved its appearance from the 15th-16th centuries; the Roman Catholic Gothic church of the Virgin Mary with an old Minorite monastery; the Evangelical Classicist church; the Roman Catholic late Baroque Church of the Holy Spirit with a Minorite monastery (the mid-18th century); a wall system and city gates (the turn of the 13th and 14th centuries). Nearby the town of Levoča on the Mariánska hora Hill there is the neo-Gothic Basilica of the Visitation of the Virgin Mary, which is one of the oldest pilgrimage sites in eastern Slovakia. (Město Levoča, 2021, pp. 69–78)

The city of Spišské Podhradie – the first mention of it dates from 1249. Since 1321, it became a town. Economic development of the city resulted in construction activity that affected the appearance of this town – houses were built around the square, a hospital complex was built in a street near the square, there was founded the Latin School, etc. In 1456, the city obtained the right to organize markets every week. In the second half of the 15th century, the Hussites destroyed the parish church, then it was reconstructed and fortified between 1462 and 1497.

After the city was destroyed by fire in 1583, the originally Gothic houses were restored in the Renaissance style. The Baroque reconstruction affected both the town houses as well as the church and the monastery of the Merciful Brothers. In the years 1799-1808 an evangelical church was built. (Husovská et al., 1995, pp. 273–276) The most important monuments of the city include the originally Gothic Roman Catholic Church of the Nativity of the Virgin Mary; a classicist evangelical church, the monastery of the Merciful Brothers with a hospital; neo-gothic synagogue with elements of oriental architecture; the baroque column of Virgin Mary, originally a Renaissance town hall built in 1546; the city mill, which represents the oldest economic and technical building in the city, etc.

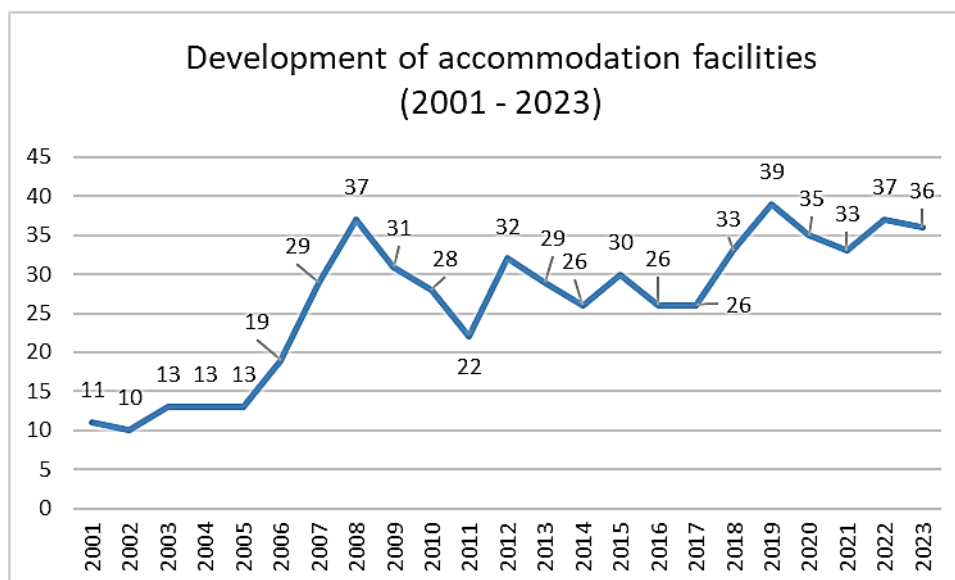
Spišská Kapitula – represents a Roman-Catholic locality where religious buildings and institutions are concentrated. The centre of Spišská Kapitula is the Romanesque cathedral of St. Martin, built as a three-nave basilica between 1245 and 1275. A statue of St. John of Nepomuk from 1732 represents the patron of the seminary located here. Originally the provost's palace,

now the bishop's palace, was built together with the cathedral. The buildings of the church canons and the priest's seminary are located within the fortified part. Spišská Kapitula is nicknamed the "Slovak Vatican". In the Spišská Kapitula and the locality of Pažica, there used to be the "Spišský Jerusalelem", which in its territorial concept resembled ancient Jerusalem and served believers as a substitute for the pilgrimage to the Holy Land during the wars with the Ottoman Empire. (City of Levoča, 2021, p. 89–90)

The Spišský hrad Castle represents a unique urban-landscape ensemble that grows out of a travertine cliff. Its construction dates back to the end of the 12th and the beginning of the 13th century. To this day, the castle has preserved its appearance from the end of the 13th century. The castle belonged to the royal dynasties of Árpád and Anjou, later it was the property of the noble families of the Zápoľský, Thurzo and Csáky. The Spiš hrad Castle is one of the top most visited castles in Slovakia. It is one of the largest medieval castles in the Central Europe. (City of Levoča, 2021, p. 90)

Tourism suprastructure: In the investigated destination there are several dozen accommodation facilities of various categories, e.g. Boutique hotel Pracháreň ****, Hotel u leva***, Hotel Barbakan***, Pension Kiska Levoča, Ubytovanie u Janusa**. (www.booking.com) Development of the number of accommodation facilities from 2001 to 2023 is shown in Chart 1.

Chart 1 Development of accommodation facilities in the Levoča district in the period 2001–2023

Source: Own processing based on data from the Statistical Yearbook of the Slovak Republic (datacube.statistics.sk, 2024)

As it can be seen from the chart, the Levoča district had the smallest number of accommodation facilities in 2002 (10), the highest number was in 2019 (39). In the period from 2002 to 2008, it is possible to observe a gradual increase in the number of accommodation facilities. What is interesting is the sharp increase in the number of accommodation facilities over the course of three years, from 2005 to 2008, when the number of accommodation facilities increased by up to 28.5 %. An explanation is offered that such a sharp increase in accommodation facilities in this destination is related to the preparation of the inscription of the city of Levoča in the UNESCO list, which happened in 2009, and the expectation of businesses

that greater interest of visitors will be awakened. The decrease of accommodation facilities in the next 3 years by approx. 41 % may be indicative of the sobering of business expectations and adaptation of accommodation supply to demand. The development of the number of accommodation facilities is also interesting in the fact that in the period after 2019, at the end of which the Covid-19 pandemic broke out, there was no significant decrease. We came to a similar conclusion in the past when we examined the UNESCO destination Banská Štiavnica. Probably also in the case of Levoča, the owners of accommodation facilities had no choice but to wait for the end of the pandemic, which luckily caused only a temporary decline in tourism. In the last years of the examined period, the number of accommodation facilities has relatively stabilized.

Tourism Infrastructure: The tourism infrastructure in this destination is represented by the Slovak National Museum – Spišské Museum Levoča (hereafter SNM – Spišské Museum Levoča), Levoča City Gallery, Museum of Special Education, tour operators and travel agencies, tourist information centres, congress centres, sports facilities, educational trails, hiking and cycling trails, lookouts, etc.

The SNM – Spiš Museum in Levoča has 5 departments, namely the Historic Town Hall, the House of Master Paul, the Building of Museum Headquarters, the Old Minorite Monastery and the Spišský hrad Castle. Since 1994, there has been a permanent exhibition in the Historical Town Hall, which illustrates the history of the city of Levoča from its beginnings, through its development, its heyday to the present day. In 2001, the long-term ethnographic exhibition called the Beauty woven from threads was opened here. It represents the field of folk textiles and blueprints in the Spiš region. The Historic Town Hall is one of the most visited objects.

The House of Master Paul is the place where the exhibition dedicated to the life and work of one of the most important late Gothic carvers is located. It was opened in 1987. There are exhibition halls in the Building of Museum Headquarters. The exhibition of the Art Culture of the Spiš region is located here. The old monastery of the Minorites and the exhibition in it is among the newest attractions (from 2021). The Spišský hrad Castle has had a permanent exhibition since 1983. In 2022, new exterior exhibitions were set up in former residential buildings, namely the Castle Torture House in the lower courtyard and the History of the Castle in the central courtyard.

The City Gallery of Levoča was opened in 2014. Its halls are used for the presentation of contemporary fine art. It is managed by the Municipal Cultural Centre.

The Museum of Special Education, which has a nationwide scope is focused on the field of special pedagogy for pupils with medical disabilities (visual, hearing, physical, mental).

There are four travel agencies operating in Levoča (OÁZA, TOUR, INVIA, Britannia Connection and Gotik). The agencies mostly offer products for the urban population, they sell tours outside the city (to other Slovak regions and abroad). Only the Gotik Travel Agency offers sightseeing stays and excursions along the Gothic Way, in the Levočské vrchy Hills, and nearby national parks (the Tatranský National Park, the Pieninský National Park and the Slovak Paradise National Park). Only one travel agency (SPIŠBUS) operates in the town of Spišské Podhradie.

There are three information centres operating in the destination, namely the Levoča City Information Office (since 1994), the Spišská Podhradie Tourist Information Centre and the Spišská Kapitula Information Centre. All these information centres perform the usual services of tourist information offices, e.g. provide information about the destination, offer products, collect statistical information.

Congress facilities are available in the towns of Levoča and Spišské Podhradie. In Levoča, there are suitable spaces for organizing congress events in the building of the Municipal Theatre and the Cinema Smile. The capacities of these institutions are as follows – Congress hall (up to 200 people), Theatre hall (up to 170 people), Blue Lounge (up to 40 people), Green Lounge (25-30 people), Balcony Lounge (up to 40 people), Atrium of the Municipal Theatre (up to 400 people), the Cinema Smile (up to 350 people). The Congress and Concert Hall is located in Spišské Podhradie.

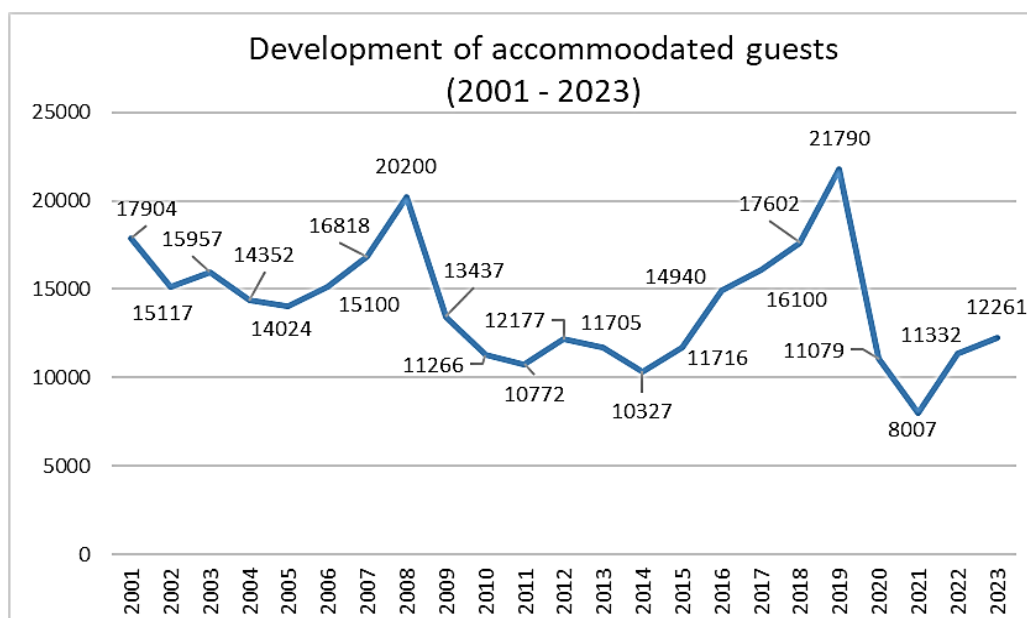
The Sivá Brada – Dreveník educational trail is located in the destination, which is 14 km long and has an elevation gain of 150 m. It is a year-round, pedestrian, two-way trail of medium difficulty and follows the route Spišské Podhradie – Sivá Brada – Pažica – Spišská Kapitula – Spišské Podhradie – Dreveník – Žehra – Hodkovce. There are over 200 km of hiking trails and over 380 km of bike trails. (City of Levoča, 2021. p. 37–133).

Tourism Demand

The demand for tourism in the destination can be examined by the realized demand for accommodation in accommodation facilities and the demand for the services of cultural and social facilities.

Chart 2 shows the development of the number of guests staying in accommodation facilities in the Levoča district in the period 2001 to 2023.

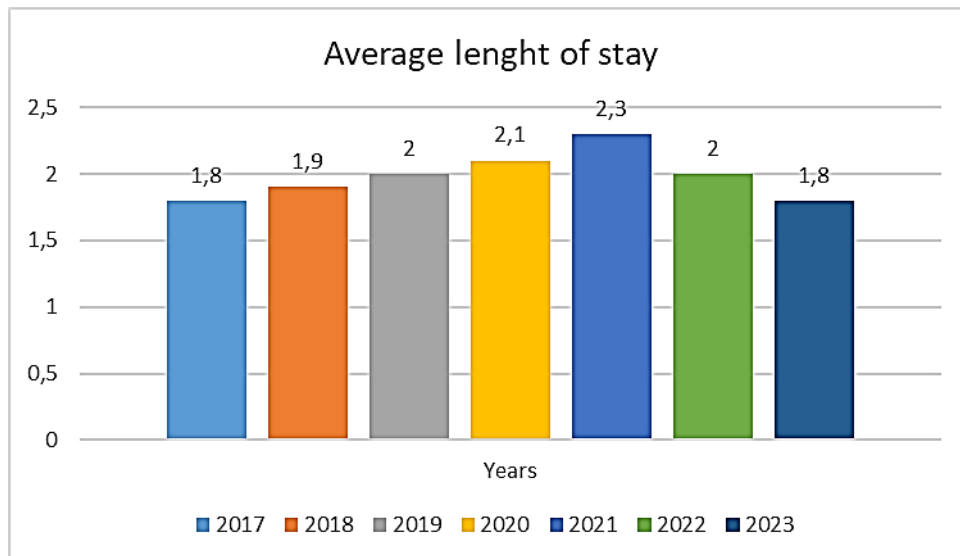
Chart 2. Development of accommodated guests in accommodation facilities in the Levoča district in the period 2001–2023

Source: Own processing based on data from the Statistical Yearbook of the Slovak Republic (datacube.statistics.sk, 2024)

The average length of stay is also an important indicator of the development of tourism in a destination. The development of the average length of stay in the period from 2017 to 2023 is presented in Chart 3.

Chart 3. Development of the average length of stay in the period 2017–2023

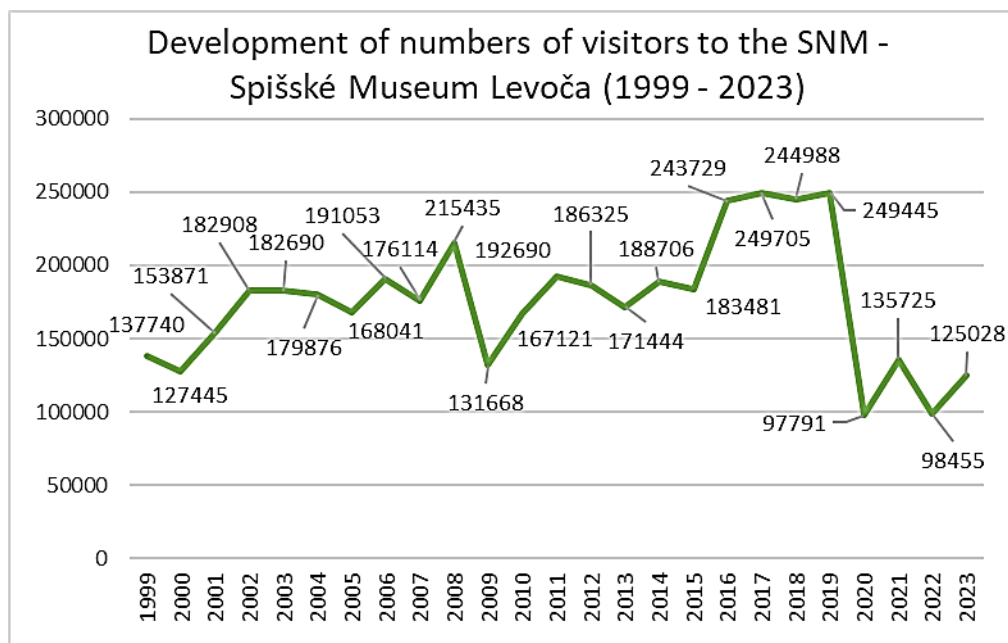
Source: Own processing based on data from the Statistical Yearbook of the Slovak Republic (datacube.statistics.sk, 2024)

The average length of stay in the examined destination ranges from 1.8 to 2.3 days of stay. This fact indicates that visitors do not stay in the destination for more than about 2 days. This average length of stay corresponds to the fact that more or less city tourism is developing in this destination. In Slovakia, the average length of stay in cities is about 2-3 days. Products that, in combination with the cultural-historical heritage, would also offer activities in the surrounding nature could serve as a suitable way to extend the length of stay in the destination.

Another important indicator of tourism demand is the attendance of cultural and social facilities (e.g. museums, galleries). In this case, we also use the method of abstraction and focus only on the selected most visited facilities, namely the SNM – Spišské Museum of Levoča and the Basilica of St. Jacob. Chart 4 shows the development of the number of visitors to the SNM – Spišské Museum Levoča between 1999 and 2023.

As can be seen from the Chart 4 (below), hundreds of thousands of visitors come to SNM – Spišské Museum Levoča every year. The largest number of visitors was in 2019, namely 249,445. This number was followed by a sharp drop caused by the Covid-19 pandemic. In 2020, the museum had the fewest number of visitors in the entire long examined period of 25 years; there were only 97,791. In the last examined year, 2023, number of visitors was still almost half as many as in the most visited year, 2019.

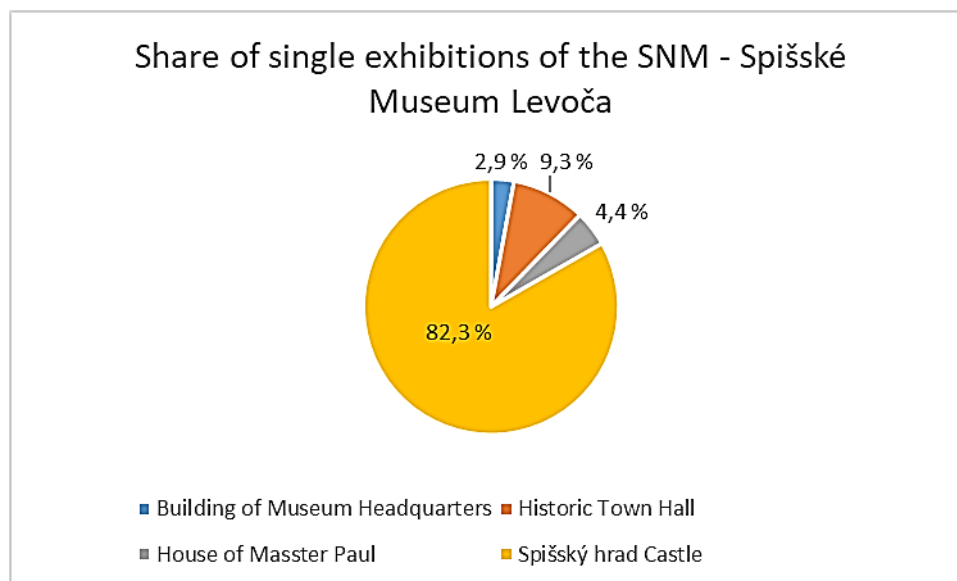
Chart 4. Development of the number of visitors to the SNM – Spišské Museum Levoča in the period 1999 – 2023

Source: Own processing according to the Annual Reports of the Slovak National Museum in the years 1999–2023

One very important fact should be mentioned, namely that the largest share of museum visitors goes to the Spišský hrad Castle (82.3 %). The share of single exhibitions from the point of view of attendance of SNM – Spišské Museum Levoča is presented in Chart 5.

Chart 5. Share of single exhibitions of the SNM – Spišské Museum Levoča

Source: Own processing according to the Annual Reports of the Slovak National Museum in the years 1999–2023

The second most visited cultural-historical object in Levoča is the Basilica of St. Jacob, which is visited by tens of thousands of visitors every year. The number of visitors to this Gothic gem of sacral architecture is shown in Table 1.

Table 1. Number of visitors to the Basilica of St. Jacob in Levoča

Year	2017	2018	2019	2020
Number of visitors	67 770	65 976	69 023	36 956

Source: City of Levoča, Tourism Strategy in the Levoča District (2021-2027) with a view to 2030. Appendix 1 Analytical part, p. 70

Sustainable tourism development in the destination

In the destination, both basic components of the primary offer are important for the development of tourism, namely the cultural-historical and natural potential. This destination is a part of the Spiš region of tourism. This region has a high potential in the medium and long term for such forms of tourism as staying in a mountain/forest environment, hiking, exploring cultural and historical monuments; good potential for country stays/countryside tourism, cycling, downhill skiing and snowboarding, ski tourism (ski trips and ski mountaineering); increased potential for visiting caves, etc. (Weiss, 2005, p. 37–40). The main types of tourism that can be developed in the area are domestic and arrival tourism, short-stay tourism, one-day and transit visits. The most important locations for tourism development are the towns of Levoča and Spišské Podhradie (urban, cultural and pilgrimage tourism), Baldovce (spa and medical tourism), the SKI centre Levoča – Levočská Dolina Valley, Dravce, the Závada resort, Krúžok (winter tourism and winter sports), Levoča water reservoir – Levočská Dolina Valley, Dravce (summer tourism and staying by the water), Levočské vrchy Hills area – Vyšné and Nižné Repaše, Torysky, Olšavica (rural tourism and agrotourism). (City of Levoča, 2021, pp. 13-14). These forms and types of tourism do not represent a threat to the UNESCO destination due to excessive development of tourism.

In its tourism strategy, the city of Levoča defined likely significant environmental impacts on selected areas using a matrix of causes and effects. It defined strategic areas of development and the effects of tourism on them. It focused on the three pillars of sustainability, namely social, economic and environmental, and within them defined the likely impacts of the tourism strategy. The development of tourism will have a significantly positive effect on the following areas:

▪ The social pillar of sustainability

- development of infrastructure and services will have a positive effect on solving social problems (local employment, stopping the outflow of young people from the destination, etc.),
- the improvement of transportation infrastructure will positively affect the use of natural and cultural heritage and the offer of infrastructure and services

- applying the principles of cultural landscape protection will improve the state of the entire natural and cultural heritage and will have a positive impact on the infrastructure and services as well
 - protection of the heritage fund will have a significantly positive effect on natural and cultural heritage
 - culture and its development will significantly affect cultural heritage and the field of infrastructure and services
 - a change in the awareness of the population (education, enlightenment, education) will positively affect the natural and cultural-historical heritage as well as the field of infrastructure and services
- **Economic pillar of sustainability**
- the development of tourism in the destination will have a significant positive impact on all investigated areas (management, marketing and communication, partnership, knowledge, natural and cultural-historical heritage, infrastructure and services)
 - construction activities will positively affect field of cultural heritage and infrastructure and services
- **Ecological pillar of sustainability**
- atmospheric and hydrological conditions and protection of environment will have a positive effect on the use of natural and cultural-historical heritage
 - World's Heritage protection and the territorial system of ecological stability will have a significant positive effect on natural and cultural-historical heritage. (City of Levoča, 2021)

Conclusion

Tens of thousands to hundreds of thousands of visitors come to the city of Levoča and its surroundings every year with the motive of getting to know the cultural-historical and natural heritage of this destination, which has been on the UNESCO World Cultural and Natural Heritage List since 1993 and 2009. This destination is rightfully a part of the world's heritage, as it contains a number of unique medieval monuments of all architectural styles, which create a unified urban unit documenting the development of society in this area. The natural potential is also significant, offering opportunities for the implementation of sustainable tourism activities in nature (tourism, cycling, rural tourism, etc.). The monuments of this destination are mainly concentrated in the towns of Levoča and Spišské Podhradie Spišská Kapitula and Spišský hrad Castle. Tourism in the town of Levoča and its surroundings shows signs of short-term tourism (city tourism, visits to the Spišský hrad Castle, etc.). The City Hall in Levoča has prepared the Tourism Strategy in the Levoča district for the period from 2021 to 2027 with a view to 2030. When developing the strategy, the Environmental Impact Assessment (EIA) and Strategic Environmental Assessment (SEA) were respected. By analysing the potential of tourism and its strategic development possibilities, the town of Levoča came to know the effects of tourism on the environment. Applying the principles formulated in this strategy and their effect on the social, economic and ecological pillar of sustainability is a guarantee that this UNESCO destination will be developed in a sustainable way in the future.

Grant support: The papers is a part of the solution of the project VEGA 1/0360/23 Tourism of the new generation – responsible and competitive development of destinations in Slovakia in the post-COVID era.

Resources used

Bibliographic references

1. HUSOVSKÁ, Ľ. et al. *Slovakia Walking through Centuries of Cities and Towns*. Bratislava: Príroda, 1995. ISBN 80-07-00654-0.
2. Mesto Levoča. *Stratégia cestovného ruchu v okrese Levoča (2021–2027) výhľadovo do roku 2030. Príloha 1 Analytická časť*. Levoča: Mesto Levoča, 2021.
3. WEISS, P. et al. *Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike*. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva SR, odbor cestovného ruchu, 2005.

Internet resources

4. Booking.com. [online]. [cited 12 April 2024]. Available from: www.booking.com
5. *Zelená dohoda pre Európu*. Evropská komise. 2019. Sdělení komise. COM/2019/640 Final. *Zelená dohoda pro Európu*. In: Brusel, 2019. [online]. [cited 12 April 2024]. Available from: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2006-24>
6. Ministerstvo kultury Slovenskej republiky. *UNESCO*. [online]. [cited 12 April 2024]. Available from: <https://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/medzinarodna-spolupraca/unesco/>

Contact address

doc. Ing. Ľubomír Kmeco, Ph.D.

Pan-European University Prague, Faculty College of Business, Spálená 76/14, 11000 Prague 1, e-mail: lubomir.kmeco@peuni.cz

Mgr. Monika Klímová, Ph.D.

Pan-European University Prague, Faculty College of Business, Spálená 76/14, 11000 Prague 1, e-mail: monika.klimova@peuni.cz

Mgr. et. Mgr. Petra Chaloupková Košílková, Ph.D.

Pan-European University Prague, Faculty College of Business, Spálená 76/14, 11000 Prague 1, e-mail: petra.chaloupkova@peuni.cz

doc. Ing. Radka Marčeková, Ph.D.

Matej Bel University, Faculty of Economics, Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica, e-mail: radka.marcekova@umb.sk

Kapitola: 10

DRUŽSTVA JAKO MOŽNÁ FORMA NÁSTUPNICTVÍ PRO RODINNÉ PODNIKY A MALÉ A STŘEDNÍ PODNIKY

**COOPERATIVES AS A POSSIBLE FORM OF SUCCESSION FOR
FAMILY BUSINESSES AND SMES**

Ing. Lucie Orgoníková

DRUŽSTVA JAKO MOŽNÁ FORMA NÁSTUPNICTVÍ PRO RODINNÉ PODNIKY A MALÉ A STŘEDNÍ PODNIKY

COOPERATIVES AS A POSSIBLE FORM OF SUCCESSION FOR FAMILY BUSINESSES AND SMES

Lucie Organíková

Panevropská univerzita, Fakulta Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Praha 1,
Česká republika, e-mail: xorgonikova.lucie@peuni.cz

Abstract: The article compares cooperative ownership with family businesses in terms of principles and values as defined by the ICA /International Cooperative Organization/. It addresses the question of whether these co-operative principles and values can also be the basis for family-owned businesses. Furthermore, whether cooperatives can be an appropriate form of succession for family businesses where there is no successor to take over the family business. The articles Relevance and potential of co-operative values and principles for family business research and practice – Sanjay Goel, and Cooperativa y empresa familiar are the basis for this analysis. Cañabate Pozo, R.: "Cooperativa y empresa familiar". SMEs also face the problem of succession, as described in the article Succession in the firm: an opportunity for cooperation - Claude-André Guillotte, Anne-Marie Merrien, Josée Charbonneau & Étienne Fouquet , which deals with SMEs in the Quebec economic structure and their continuation through the transition to cooperative ownership. Based on a literature search and a comparative analysis, it seeks to clarify whether cooperatives can be a form of sustainability for family businesses and SMEs and the associated preservation of jobs in the region.

Keywords: Operatives, cooperative business, employees and cooperatives.

Úvod

“Družstva jsou především organizace založené na členství (Jussila, Goel a Tuominen, 2012). Družstva internalizují individuální a diskrétní výměny do formální organizace. Družstva se spoléhají na dlouhodobé a opakované výměnné vztahy se svými členy, aby vytvořila kolektivní užitek, který je větší než součet vstupů jednotlivých členů. Tyto výměny samozřejmě usnadňují a také produkují emoce, které jednak usnadňují budoucí výměny, zlepšují vzájemnou angažovanost členů a také produkují produktivní konflikty a různé směry jednání, které je třeba sledovat. To jsou v mnoha ohledech také hlavní rysy rodinného podniku.” (Sanjay Goel Význam a potenciál kooperativních hodnot a principů pro výzkum a praxi rodinných podniků – University of Minnesota Duluth, Duluth, MN 55811, USA Science Direct - str. 41)

Definice družstev pochází z Mezinárodní družstevní aliance – ICA "Družstvo je samosprávné sdružení osob, které se dobrovolně sdružují za účelem uspokojování svých společných ekonomických, sociálních a kulturních potřeb a aspirací prostřednictvím společně

vlastněného a demokraticky řízeného podniku" (ICA,1995). Podle vědců zabývajících se družstevnictvím tato organizační forma sdružuje nejméně 1 miliardu členů na celém světě. (International Co-operative Alliance, 2012a <https://ica.coop/>). Družstva poskytují více pracovních míst, než všechny nadnárodní společnosti dohromady a jen 300 největších družstev tvoří celkový obrat 2,146 bilionu USD/ročně. Družstva přispívají k udržitelnému hospodářskému růstu a stabilní a kvalitní zaměstnanosti a poskytují pracovní místa nebo pracovní příležitosti 280 milionům lidí na celém světě, což představuje 10 % zaměstnaných lidí na světě. (<https://ica.coop/en/cooperatives/facts-and-figures> , 2020) Z těchto údajů je zřejmé, že družstva jsou v současné ekonomice dobře ukotvené a jsou jednou z dominantních socioekonomických organizačních forem

Rodinné podniky – definice v ČR dle MPO <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/rodinne-podnikani/zmena-definice-rodinneho-podniku-v-ceske-republice---265670/>

Rodinným podnikem je rodinná obchodní korporace nebo rodinná živnost.

- 1) Rodinnou obchodní korporací je obchodní korporace, ve které členové jedné rodiny přímo nebo nepřímo vykonávají většinu hlasovacích práv a alespoň jeden člen této rodiny je členem statutárního orgánu této obchodní korporace; znaky rodinné obchodní korporace jsou splněny i tehdy, je-li jediným jejím společníkem člen jedné rodiny, který je současně členem statutárního orgánu, a alespoň jeden jiný člen téže rodiny je členem jejího statutárního orgánu, jejím zaměstnancem, jejím prokuristou nebo členem její dozorčí rady. Za rodinnou obchodní korporaci se považuje také obchodní korporace, ve které většinu hlasovacích práv vykonává ve prospěch jedné rodiny fundace nebo svěřenský správce svěřenského fondu, pokud je současně alespoň jeden člen této rodiny členem statutárního orgánu fundace, nebo svěřenský správce svěřenského fondu.
- 2) Rodinná živnost je podnikání, na kterém se svojí prací anebo majetkem podílejí nejméně dva členové jedné rodiny a nejméně jeden z členů této rodiny je držitelem živnostenského nebo jiného obdobného oprávnění nebo je oprávněn k podnikání z jiného důvodu.
- 3) Za členy jedné rodiny se pro účely rodinného podniku považují společně pracující manželé nebo partneři*) nebo alespoň s jedním z manželů nebo partnerů i jejich příbuzní až do čtvrtého stupně, osoby s manžely nebo partnery sešvagřené až do třetího stupně, dále osoby příbuzné v přímé linii, nebo sourozenci.

Jedná se o nelegislativní úpravu, stejně tak není právní úprava rodinného podniku zakotvena ve španělském právu Cooperativa y empresa familiar (Družstva a rodinné podniky) Rosario Cañabate Pozo

Obecně lze říci, že existuje tolik právních forem rodinného podnikání, kolik náš právní řád umožňuje, a to v rámci určeném pro zvolenou formu a s možností přizpůsobit ji konkrétní realitě rodinného podnikání v souladu s režimem dispozitivního práva, který zvolený typ umožňuje. / Cooperativa y empresa familiar (Družstevní a rodinné podniky) Rosario Cañabate Pozo str. 2013

Podle společnosti IFERA /International Family Enterprise Research Academy/ (2003) jsou rodinné podniky další organizační forma, která je nejrozšířenější, dominantní a nejstarší forma ekonomických organizací na světě. V současné době čelí obor rodinného podnikání několika praktickým a teoretickým výzvám. Rodinní vlastníci se například potýkají

s nástupnictvím a řízením rodinného podniku, včetně konfliktů a rivality mezi členy rodiny a potenciálními nástupci. Trvalým problémem podnikatelských rodin je také otázka poskytnutí hlasu všem členům rodiny, spravedlivé a čestné jednání se všemi členy rodiny a vštěpování etických hodnot a modelování odpovědného chování v souladu s rodičovskou povinností vychovávat další generaci. Po podnikatelské stránce se rodinné podniky potýkají se zvládnutím změn a obnovy a s udržení podnikatelského ducha v dalších generacích. / Sanjay Goel *Význam a potenciál kooperativních hodnot a principů pro výzkum a praxi rodinných podniků University of Minnesota Duluth, Duluth, MN 55811, USA Science Direct/

Mezinárodní družstevní principy

V souladu s demokratickými hodnotami uskutečňují družstva své cíle na základě následujících mezinárodních principů:

1. Dobrovolné a otevřené členství v družstvu

Družstva jsou dobrovolnými organizacemi, otevřenými pro všechny osoby, které mohou využívat jejich služeb a jsou ochotny plnit členské povinnosti bez diskriminace pohlaví, společenské, rasové, politické nebo náboženské diskriminace.

2. Demokratická spoluúčast vykonávaná členy

Družstva jsou demokratickými organizacemi spravovanými svými členy, kteří se aktivně podílejí na plánování, řízení a kontrole jejich činnosti. Muži a ženy, kteří pracují ve volených funkcích, jsou odpovědní přímo členské základně. Družstva na všech stupních se řídí demokratickými principy, všichni členové mají v zásadě stejné hlasovací právo (jeden člen, jeden hlas).

3. Ekonomická spoluúčast členů

Družstevníci se podílejí na vytváření majetku družstva a kontrolují jeho využití. Alespoň část tohoto majetku je obvykle v nedělitelném vlastnictví družstva. Členové obvykle dostávají podíly na zisku podle výše majetku, který vložili do družstva. Členové rozhodují o použití zisku družstva na některý z následujících účelů: na vlastní rozvoj družstva nebo, je-li to možné, na vytvoření rezerv, z nichž alespoň část se stane součástí nedělitelného majetku družstva; na členské výhody, které jsou v poměru k hospodářskému vztahu člena k družstvu (např. výše nákupů ve spotřebním družstvu) a na další účely schválené členskou základnou.

4. Autonomie a nezávislost

Družstva jsou samostatnými a nezávislými organizacemi spravovanými svými členy. Zajištění demokratické samosprávy a zachování družstevní nezávislosti je základní podmínkou při jednání družstva o spolupráci s jinými organizacemi a institucemi, včetně vlády, nebo při získávání finančních prostředků z vnějších zdrojů.

5. Výchova, vzdělávání a informovanost členů a veřejnosti

Družstva zajišťují výchovně vzdělávací programy pro své členy, volené funkcionáře, řídicí pracovníky a zaměstnance tak, aby co nejefektivněji přispěli k rozvoji družstva. Informují širokou veřejnost, především mládež a významné osobnosti, o charakteru a přednostech družstevnictví.

6. Spolupráce mezi družstvy

Družstva slouží co nejlépe svým členům a přispívají k rozvoji družstevního hnutí ve spolupráci s dalšími družstevními organizacemi na místní, národní a mezinárodní úrovni.

7. Spoluodpovědnost družstev za společnosti

Družstva usilují na základě programu schváleného svými členy o dosažení trvale udržitelného rozvoje společnosti. Zdroj: <http://www.170let.cz/clanek/mezinarodni-druzstevni-principy-44>

Rozdíl mezi řízením rodinného podniku a družstva

Družstvo je spravedlivě řízeno členy představenstva, které má své povinnosti a je odpovědné vůči všem členům družstva. Rodinné podniky se oproti tomu potýkají se spravedlností v souvislosti s rozdělením moci mezi členy rodiny a kontrolní roli členů rodiny. S tím je logicky spojen boj o větší moc a kontrolu. To následně způsobuje otevřené i skryté konflikty v rodině. To má vliv na emoce samotných členů rodiny a roztržky mezi nimi. Výsledkem pak může být nedůvěra mezi samotnými členy rodiny.

Pokud jsou hodnoty rovnosti, spravedlnosti a demokracie uplatňovány i v rodinném podniku, pak mají všichni členové rodiny stejný hlas.

Jak problém konfliktů v důsledku nerovnoměrného rozdělení moci a zdrojů souvisejících s mocí, tak problém důvěry a schopnosti využívat důvěru k pozitivním výsledkům a nenést důsledky "temné strany" lze podpořit využitím kooperativních hodnot demokracie, solidarity, rovnosti a spravedlnosti a posílit je kooperativními hodnotami poctivosti, otevřenosti a péče o druhé. Aktivní uplatňování příslušných kooperativních hodnot by zajistilo, že moc vedoucích představitelů rodiny bude zmírněna přitakáním respektování demokratických zásad a odlišných názorů. Uznání identity a hlasu každého jednotlivce posílí rovnost (ve smyslu, že každý jednatel je členem rodiny, a tudíž má stejný nárok na rodinu) a spravedlnost. Příslušné kooperativní hodnoty navíc vzbudí spíše důvěru než podezíravost a zajistí, že rodina bude schopna fungovat jako kolektiv. Sanjay Goel *Význam a potenciál kooperativních hodnot a principů pro výzkum a praxi rodinných podniků" University of Minnesota Duluth, Duluth, MN 55811, USA Science Direct

Pevnými rodinnými hodnotami jsou mimo jiné úcta, důvěra mezi partnery, ochota přinášet oběti, převaha společného zájmu, etické chování, uzavřenost podniku nebo podnikatelský duch. Družstevní a rodinné podniky – Rosario Cañabate Pozo - str. 230.

Porovnání článků srovnávajících aplikování družstevních principů a hodnot v rodinných podnicích a zda může být družstvo vhodnou formou pro nástupnictví pro rodinný podnik

Oba autoři článků – Sanjay Goel i Rosario Cañabate Pozo popisují, že **zásada otevřeného a dobrovolného členství**, která je přístupná všem osobám, se sice dá aplikovat i na rodinné podniky, ale u rodinných podniků je přesně dáno, kdo do rodiny patří a kdo nikoliv. Nárok na členství tedy nevzniká na základě právní normy, ale je dán vlastním "statutem", který si rodina vytvořila a posuzuje, zda člen, který se chce stát členem rodinného podniku je vhodný či nikoliv. Tento rys najdeme i u družstva, protože být je stanovami družstva dáno kdo a za jakých podmínek se může stát členem družstva, je posuzováno, zda byly splněny

objektivní a případně i subjektivní požadavky na členství a v zájmu samotného družstva. Na základě toho pak může být subjektivním hodnocením odepřen přístup do družstva, pokud není zájem zvyšovat počet členů družstva a navyšovat kapitál. Na základě tohoto subjektivního hodnocení přístupu do družstva Rosario Cañabate Pozo ve své analýze připouští uzavřenější charakter družstva.

Zásada demokratické kontroly členů

Podle druhé zásady ICA jsou družstva “demokratické organizace řízené svými členy, kteří se aktivně podílejí na stanovování jejich politiky a rozhodování” Ve družstvech mají členové stejná hlasovací práva tzn. jeden člen = jeden hlas (obecné hlasovací právo) Toto rozhodování se dá použít u i malých rodinných podniků.

V rámci družstva se tak jedná o zásadní princip, protože požadavek jeho demokratického fungování je součástí jeho vlastní právní definice.

“Přijetí demokratických principů v rodině má tři konkrétní výhody. Ty se týkají zlepšení kvality rozhodování, zlepšení vztahů a komunikace mezi generacemi, zlepšení rozvoje další generace vedoucích pracovníků, což vede k lepším výsledkům nástupnictví.” - Sanjay Goel *Význam a potenciál kooperativních hodnot a principů pro výzkum a praxi rodinných podniků str. 44.

Formulace principu podle iCA v roce 1995 uznává různé úrovně družstev, pro které by mohlo být vhodné použít různé systémy hlasování, aniž by však přestaly být demokraticky řízeny svými členy. Připouští se vážené pluralitní hlasování s určitými omezeními a v různých případech.

“Tyto aspekty by mohly sloužit zájmům rodinného podniku. Tímto způsobem by kromě prokázaného lepšího fungování družstva, kdy je hlas vážen úměrně objemu družstevní činnosti, dokonce i obtížnosti jeho výpočtu, byl "ve službách rodinného podniku jako regulační nástroj vážené účasti na rozhodování rodinného podniku” - Družstevní a rodinné podniky – Rosario Cañabate Pozo - str. 246

Oba autoři se shodují, že principi demokratického řízení je dobře aplikovatelný v rodinném podniku a to zejména v případě menších rodinných podniků, kde se uplatňuje obecné hlasovací právo tj. jeden člen = jeden hlas.

“Duch demokracie by tak mohl zabránit vzniku rozdělovacích generačních rozdílů a autokratických vůdců rodinných podniků – to jsou nebezpečné patologie zejména v podnikatelských rodinách, protože odcizují další generaci od rodinného vedení a následně také od rodinného podniku, což ohrožuje úspěch a následnictví.” Sanjay Goel – Význam a potenciál kooperativních hodnot a principů pro výzkum a praxi rodinných podniků - str. 44

Zásada ekonomické účasti členů

Tento princip je ICA formulován ve smyslu, že se nejedná o uspokojování ziskového zájmu členů družstva, ale naopak výnosy/výsledky družstva jsou určeny k tvorbě rezerv, k vrácení přebytku v poměru k činnosti člena družstva a k podpoře dalších činností dohodnutých družstvem. Tzn. že hlavním cílem družstevních podniků není zisk, ale uspokojování potřeb

členů družstva.

Přebytky družstva se dělí na tyto účely: rozvoj družstva, případné vytvoření rezerv, z nichž alespoň část je nedělitelná; ve prospěch členů v poměru k jejich vkladům ať už peněžitým či nepeněžitým; k podpoře dalších činností schválených členy.

U rodinných podniků se obecně předpokládá “zájem o rezervy a jejich růst prostřednictvím samofinancování a v závislosti na typu rodinného podniku i návratnost vlastní družstevnímu systému na rozdíl od kapitalistických společenských forem.” - Družstevní a rodinné podniky – Rosario Cañabate Pozo - str. 249

U družstva je minimální vklad členů určen stanovami družstva, na tvorbě základního kapitálu se podílejí všichni členové dle účelu družstva, přičemž žádný z nich nesmí přesáhnout 1/3 základního kapitálu družstva – dle španělské právní úpravy. Česká právní úprava omezení vkladu členů družstva neupravuje. Družstva se v českém právním řádu řídí zákonem 90/2012 Sb. Zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

V rodinném podniku jsou příslušníci rodiny vychováváni k tomu, že každý musí přispívat do rodinného podniku. Jejich odměna bývá minimální, která může být variabilní a na základě formálních dohod s “vedoucím rodiny”. Někteří členové rodiny pak mohou mít pocit, že přispívají více než je jim “odměňováno”. A to může být příčinou odporu.

“Důraz na dodržování zásady spravedlnosti by proto mohlo pomoci udržet podnikatelskou rodinu pohromadě, zvýšit soudržnost rodiny a zajistit, aby každý měl pozitivní pocit ze svého přínosu a byl ochoten nezištně přispívat rodinnému podniku.” - Sanjay Goel Význam a potenciál kooperativních hodnot a principů pro výzkum a praxi rodinných podniků str. 44

Odměňování členů rodiny může být rozdílné na základě toho zda se podílejí na řízení rodinného podniku a pracují pro “družstvo” nebo jsou pouze členy a jsou odměňováni pouze na základě členství.

...což rovněž znamená, že družstvo mohou financovat jak členové rodiny, tak členové rodiny, kteří se nepodílejí na přímém řízení podniku a kteří mohou být odměňováni jako členové družstva. Stručně řečeno to také znamená, že rodinní příslušníci, kteří jsou členy družstva, budou zaměstnanci nebo pracovníky družstva, což je zároveň možná forma rodinné samostatné výdělečné činnosti. Družstevní a rodinné podniky – Rosario Cañabate Pozo - str. 249

Omezující faktor formy družstva jako rodinného podniku může být nemožnost rozdělit majetek v družstev, který je spojen s tvorbou povinných rezerv. To může být chápáno jako nevýhoda pro rodinný podnik při volbě družstva jako formy obchodní společnosti.

Snížení hranice povinnosti tvorby rezervního fondu a fondu vzdělávání pak může být pro rodinný výhodné. (jedná se o španělskou právní úpravu – v české právní úpravě fond vzdělávání není ukotven)

Zásada samostatnosti a nezávislosti

Na základě tohoto principu jsou družstva zřizována jako samostatné a nezávislé organizace. V případě, že uzavírají dohody se třetími stranami např. jinými organizacemi,

vládou či získávají kapitál z vnějších zdrojů, vždy to musí být za podmínek demokratického řízení a kontroly členů družstva, které zajišťují jeho autonomii.

Sanyel Goel se tomuto principu věnuje z širšího úhlu pohledu. U rodinného podniku se také klade důraz na samostatnost a nezávislost a je kontrolován členy rodiny. A právě z důvodu zachování této autonomie je v rodinném podniku konzervativnější a opatrnější přístup k cizímu kapitálu, aby se neztratila kontrola nad svým podnikem a byl zachován rodinný charakter, který zahrnuje dosažení rodinných cílů, jimiž jsou zachování a zhodnocení majetku a touha či odpovědnost předat podnik další generaci. “Tím si zachovává i konkurenční výhodu, protože rodinné vlastnictví je obvykle jedním ze zdrojů konkurenční výhody podniku.” - Sanyel Goel – Význam a potenciál kooperativních hodnot a principů pro výzkum a praxi rodinných podniků str. 44.

Zásada vzdělávání, odborné přípravy a informovanosti

Podle páté zásady ICA poskytují družstva svým členům, voleným zástupcům, manažerům a zaměstnancům vzdělávání a školení, aby mohli účinně přispívat k rozvoji svých družstev. Informují zároveň veřejnost o povaze a výhodách družstevnictví.

Rodiny přirozeně investují do vzdělávání další generace, vychází to z jejich odpovědnosti vůči další generaci zajistit jim lepší budoucnost a zachovat rodinné podnikání. Zároveň by měly podle Sanyela Goela část výchovy věnovat tomu, aby pomohli příští generaci uvědomit si hodnoty rodiny a podniku, aby mohla účinně přispívat k rozvoji podniku. To zvyšuje i konkurenceschopnost rodinného podnikání.

Tato hodnota tak velmi zapadá do zásad družstevnictví.

V rámci družstevnictví se část zisku odvádí do fondu na vzdělávání a propagaci, jeho účel může sloužit kromě samotného vzdělávání členů, manažerů a zaměstnanců i k informování veřejnosti o povaze a výhodných družstevnictví. Zároveň prostředky z něj mohou být poskytnuty svazu nebo federaci, ke kterému je družstvo přidruženo, na družstevní vzdělávání.

Zásada spolupráce mezi družstvy

Šestá zásada ICA navrhuje: družstva slouží svým členům nejefektivněji a posilují družstevní hnutí tím, že spolupracují prostřednictvím místních, národních, regionálních a mezinárodních struktur. Sanyel Goel – Význam a potenciál kooperativních hodnot a principů pro výzkum a praxi rodinných podniků str. 45.

Rodinné podniky se mohou od kooperativních organizací učit a převzít některé zásady spolupráce, aby byly efektivnější na konkurenčním poli. Toto připouští oba autoři článků.

Zásada péče o komunitu

Tato zásada podle ICA říká, že “družstva pracují na udržitelném rozvoji svých komunit prostřednictvím politik schválených jejich členy.” To více než u jiné formy podnikání platí pro rodinné podniky, které jsou silně vázány na svou komunitu a proto lze očekávat, že se budou podílet na udržitelném rozvoji této komunity. Přestože jak u rodinných podniků, tak družstev je cílem ekonomická nezávislost, tak obě formy silně podporují komunitu v níže se nacházejí.

Závěr

Čtyři z výše družstevních hodnot jsou dobře aplikovatelné i v rámci rodinných podniků. Jedná se zejména o zásadu samostatnosti a nezávislosti, zásadu vzdělanosti, odborné přípravy a vzdělanosti, zásadu spolupráce mezi družstvy (v tomto případě rodinnými podniky) a zásadu péče o komunitu.

Zbylé tři hodnoty tj. zásada otevřeného a dobrovolného členství, zásada demokratického řízení a zásada ekonomické účasti členů mohou být rovněž aplikovatelné, ale za předpokladu demokratického a spravedlivého řízení hlavního člena tj. hlavy rodiny. Autoritativní styl řízení, odlišný přístup ke členům rodiny, uzavřenost rodinného podniku pro ostatní členy mohou být překážkou pro převzetí těchto družstevních hodnot jako hodnot rodinného podniku.

Zásada ekonomické účasti členů u rodinných podniků je dána již výchovou a to ve smyslu že každý přispívá do rodinného podniku. Následná odměna pak ale bývá minimální a může být závislá na dohodách s “vedoucím rodiny”. Někteří členové rodiny pak mohou mít pocit, že přispívají více než by se jim mělo vracet a to pak může být příčinou nedorozumění a špatných vztahů v rodině, což se následně může projevit i na výsledcích rodinného podnikání.

V současné době řeší mnoho rodinných podniků problém s nástupnictvím. V rodině chybí následník – syn, dcera či další člen rodiny, který by chtěl podnik převzít. Družstva tak mohou být vhodnou formou nástupnictví a udržitelnosti tohoto druhu podnikání.

Rodinné podniky mají většinou strukturu malých a středních podniků. Jejich právní forma je různá dle právního řádu dané země. Může mít tedy tolik právních forem, kolik jich daný právní řád umožňuje. Stejně jako družstva je to další organizační forma, která je nejrozšířenější a nejstarší na světě (zdroj IFERA)

S problémem nástupnictví se potýkají i malé a střední podniky. Jak popisuje článek Nástupnictví ve firmě: příležitost ke spolupráci - ANSERJ Canadian Journal of Nonprofit and Social Economy Research / Kanadský časopis pro výzkum neziskových organizací a sociální ekonomiky / Claude-André Guilloite, Anne-Marie Merrien, Josée Charbonneau & Étienne Fouquet - podzim 2021 str. 23-26. Autoři se věnují malým a středním podnikům (podniky do 500 zaměstnanců) v Kanadě, zejména v Quebecu, na začátku 80 let minulého století, kteří se potýkali s problémem nástupnictví, kdy se majitelé blíží odchodu do důchodu, ale nemají žádný formální plán nástupnictví. Zvažovali tři možnosti nástupnictví – převzetí členem/ny rodiny, které je často preferovanou variantou, prodej podniku managementu nebo prodej soukromé třetí straně. Nezamýšleli se nad čtvrtou možností a to převzetím družstevním. A právě tato čtvrtá varianta se ukázala jako nejefektivnější.

Hospodářskou strukturu Quebecu tvoří z velké části malé a střední podniky, tedy společnosti s méně než 500 zaměstnanci (podle údajů z roku 2019 tvoří 99,8 % celkového počtu zaměstnanců). Podle nejnovější studie Business Development Bank Canada (BDC)¹ bude muset v příštích pěti letech najít kupce téměř 116 000 kanadských podniků.

Od roku 1980 v Quebec převzalo podnik 106 družstev za účelem jejich pokračování. K 1. červenci 2021 stále existovalo 96 % těchto družstev – firem pokračujícím pod novým statutem “družstvo”. Tato udržitelnost, včetně zachování souvisejících pracovních míst a místní hospodářské činnosti, je dobrým důvodem pro zkoumání užitečnosti družstevního modelu pro převzetí podniků. - Zdroj: Claude-André Guilloite, Anne-Marie Merrien, Josée

Charbonneau & Étienne Fouquet Nástupnictví ve firmě: příležitost ke spolupráci (2021) Institut de recherche et d'éducation pour les coopératives et les mutuelles de l'Université de Sherbrooke (IRECUS).

Použité zdroje

Bibliografické odkazy

1. GUILLOTTE CLAUDE-ANDRÉ, MERRIEN ANNE-MARIE, CHARBONNEAU JOSÉE & FOUQUET ÉEIIENNE Nástupnictví ve firmě: *příležitost ke spolupráci* Institut de recherche et d'éducation pour les coopératives et les mutuelles de l'Université de Sherbrooke (IRECUS).
2. ANSERJ Canadian Journal of Nonprofit and Social Economy Research Kanadský časopis pro výzkum neziskových organizací a sociální ekonomiky Revue canadienne de recherche sur les OSBL et l'économie sociale Roč. 12, č. 2 Podzim / automne 2021/ str. 23–26
3. SANJAY GOEL, *Význam a potenciál kooperativních hodnot a principů pro výzkum a praxi rodinných podniků* /University of Minnesota Duluth, Duluth, MN 55811, USA S. Goel / Journal of Co-operative Organization and Management 1 (2013) 41-46
4. CAÑABATE POZO, R.: *Cooperativa y em – presa familiar*, CIRIEC-España, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa, n° 37, 2020, str. 207-246. DOI: 10.7203/CIRIEC-JUR.37.17424

Internetové zdroje

5. Rodinné podniky – definice v ČR dle MPO. Zdroj: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/rodinne-podnikani/zmena-definice-rodinneho-podniku-v-ceske-republice---265670/>
6. Definice družstev – Mezinárodní družstevní asociace (ICA). Zdroj: (<https://ica.coop/en/cooperatives/facts-and-figures>, 2020)
7. Družstevní asociace – Mezinárodní družstevní principy – definice: Zdroj: <http://www.170let.cz/clanek/mezinarodni-druzstevni-principy-44>

Kontaktní adresa

Ing. Lucie Orgoniková

Panevropská univerzita, Fakulta Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Praha 1, Česká republika, e-mail: xorgonikova.lucie@peuni.cz

Kapitola: 11

LEARNING PROCESSES: FROM COGNITION TO APPLICATION IN PRACTICE

PROCESY UČENÍ: OD POZNÁNÍ K APLIKACI DO PRAXE

PaedDr. PhDr. Michal Matějka, Ph.D., DBA

Ing. Roman Kořán, Ph.D.

LEARNING PROCESSES: FROM COGNITION TO APPLICATION IN PRACTICE

PROCESY UČENÍ: OD POZNÁNÍ K APLIKACI DO PRAXE

Michal Matějka¹, Roman Kořán²

¹ Pan-European University Faculty of Business High School, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Prague 1, Czech Republic, External Employee, e-mail: matejka5@peuni.cz

² Pan-European University Faculty of Business High School, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Prague 1, Czech Republic, e-mail: roman.koran@peuni.cz

Abstract: An effective learning process requires the careful selection of appropriate teaching methods that enable students to visualize the material and engage directly with the subject matter. A wide range of approaches is available, from oral and written instruction to the use of visual materials. The most crucial component of learning is understanding the surrounding world, and it is essential to consider that each individual responds to the learning process differently and with varying levels of intensity. The learning process integrates teaching approaches, defined goals and content, organizational forms of instruction, diverse teaching methods, and aids. Its quality is influenced by internal factors such as material resources, classroom climate, and teacher competence, as well as external influences like educational policy, labor market demands, parental and societal expectations, and developments within the field. A key role is played by the creative approach of experiential pedagogy, which allows for an open, creative process based on thinking and the individual competencies of students with different abilities. Creativity offers extensive possibilities, from simple cognitive operations to sophisticated solutions. The result is a unique learning experience that reflects the specific needs and capabilities of each student.

Keywords: Application in practice, Behavioral theory, Lifelong learning, Czech education system, Constructivism, Cognitive psychology, Neuroscience, Learning processes, Teaching strategies 2030+

Introduction

Among the key concepts is constructivism, which emphasizes the active role of the student in building their own knowledge and skills based on prior experiences. Furthermore, behavioral theories focus on understanding the impact of rewards, punishments, and repetition on human learning. Equally important are insights from cognitive psychology about how the human brain processes information and creates memory traces. Lastly, we must not overlook neuroscience, which provides fascinating insights into the brain processes associated with learning. These theoretical foundations should be reflected in specific educational methods and approaches used in schools. For example, a constructivist approach could be manifested through project-based learning, discussions, and real-world problem-solving. Behavioral techniques can help teachers with effective classroom management, rewarding, and reviewing content. Findings from cognitive psychology suggest how to structure lectures and activities to align with the way people receive and store information. It is also crucial to prepare teachers

themselves, who should have a thorough understanding of the theoretical foundations of learning processes and be able to apply them in their daily practice. Ensuring quality education for future educators in these areas is necessary. However, applying knowledge about learning to school practice encounters several challenges and obstacles. These include outdated teaching methods, insufficient funding for innovations, administrative overload for teachers, lack of motivation, resistance to change, and more. These factors must be systematically addressed so that innovative and effective educational practices can succeed in as many schools as possible. It is very important to place a strong emphasis on research and data collection on the functioning of various educational methods in the real conditions of Czech schools. Only on the basis of solid empirical findings can we propose and implement truly effective changes. Finally, it is essential to involve all relevant stakeholders in the entire process teachers, students, parents, school administrators, academics, and policymakers. A change as fundamental as improving education based on new insights requires a participatory approach and collaboration across sectors and society.

Cognitive Learning Processes

Cognitive learning processes represent a complex set of mental operations that enable individuals to acquire, process, and store new information and knowledge. These processes are crucial for effective learning and understanding of the surrounding world. They involve a range of intricate mechanisms such as attention, perception, memory, thinking, problem-solving, and metacognitive regulation. Attention is the selective process of focusing on relevant stimuli from the environment while filtering out unwanted information. Perception then allows for organizing and interpreting these stimuli in a meaningful way. Memory, as a central cognitive component, ensures the encoding, storage, and retrieval of information for later use. Thinking involves the creation of mental representations, reasoning, decision-making, and problem-solving. Metacognition represents the ability to monitor and regulate one's own cognitive processes to achieve effective learning (Bílková, 2023).

A significant concept in cognitive learning processes is the formation of schemas, which are mental structures representing organized knowledge about the world. Schemas facilitate the efficient integration of new information with existing knowledge, aiding in understanding and retention. Cognitive strategies such as organization, elaboration, and metacognitive monitoring play a key role in promoting deep understanding and long-term memory. Another important aspect of cognitive learning processes is knowledge transfer the ability to apply learned information and skills to new situations and contexts. This process requires flexible and creative thinking, the ability to reason by analogy, and an understanding of underlying principles and concepts.

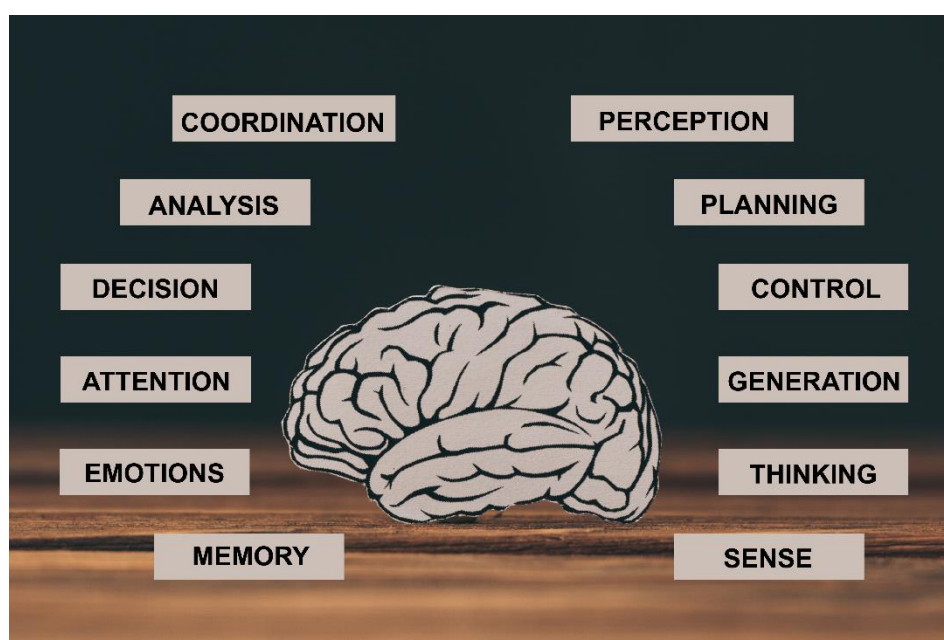
Current research in the field of cognitive learning processes focuses on the impact of individual differences, such as personality traits, motivation, emotions, and prior knowledge, on learning effectiveness. It also examines the role of social and cultural factors and their interaction with cognitive processes. These insights can lead to a better understanding of learning processes and the improvement of educational methods and strategies (Bílková, 2023).

Learning can be characterized as a long-term change in behavior or thinking resulting from life experiences. These experiences may introduce new stimuli or situations. Therefore, the outcome of learning is a change that is a response to a given stimulus or situation and has a long-term nature. This change can be conscious or unconscious to varying degrees. For example, learning specific word lists involves conscious effort and focus. Developing a positive

attitude towards a particular school subject is also a form of learning, but it is largely unconscious. Animals predominantly learn unconsciously, with learning serving the function of adapting to their environment (Klucká & Volfová, 2016).

In humans, the general goal of learning is to adapt to societal conditions and demands. However, in the human context, it also involves acquiring prerequisites for a fuller, more active, and creative life and personality development. Learning processes entail a combination of various mental processes that occur concurrently and subsequently. They involve cognitive (cognitive) abilities such as perception, attention, and memory, as well as language skills and other factors. Emotional processes also play a role in learning, contributing to motivation. Free processes of active decision-making to "learn something" and perseverance in this effort, even when faced with more tempting alternatives, also have a significant impact. The ways in which we learn deeply influence our cognitive development and personality formation. High-quality and appropriate educational practices can significantly support the development of cognitive abilities, emotional intelligence, and character traits of students. Therefore, it is essential to place great emphasis on the implementation of modern and effective educational methods based on scientific understanding of human learning (Klucká & Volfová, 2016).

Image 1: Cognitive Organization of Information and its Categorization

Source: www.futurelearn.com, online, accessed 23. 5. 2024

Theoretical Foundations of Cognitive Psychology

Cognitive Processes and Their Role in Learning

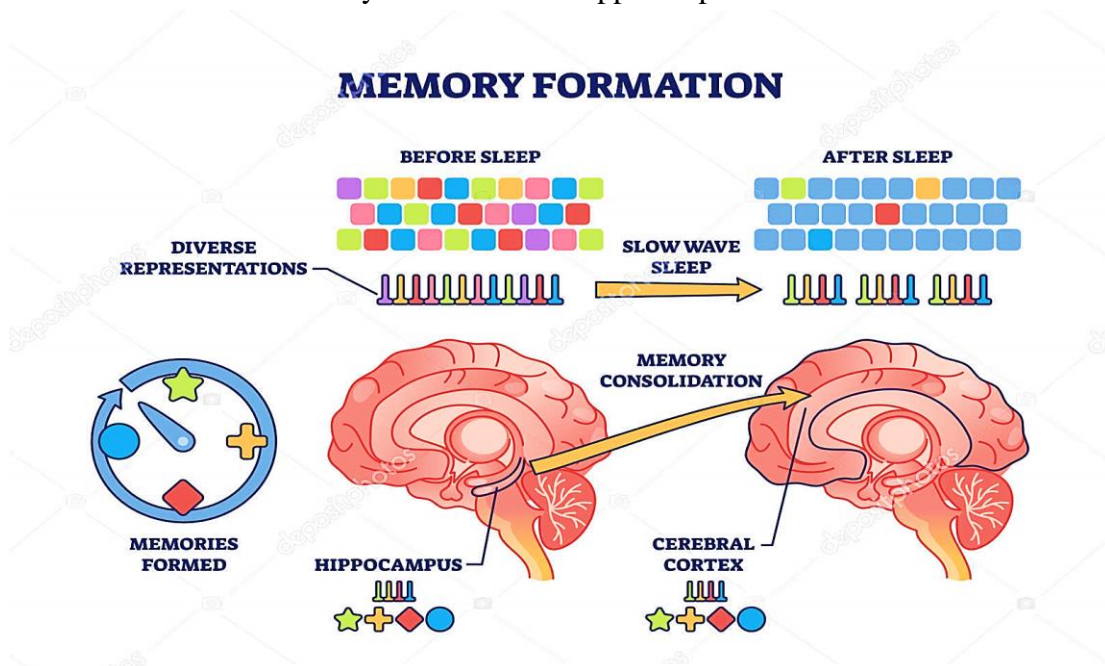
The theoretical foundations of cognitive psychology focus on the processes of learning and acquiring new knowledge and skills. The cognitive approach to education emphasizes not only the static reception of information but also observes and develops dynamic thought processes that are crucial for effective learning. Cognitive psychology is based on the paradigm of social constructivism, which emphasizes the active role of individuals in shaping their own knowledge and skills through interaction with the environment. This approach is based on the

ideas of psychologists such as Jean Piaget, Lev Vygotsky, and Alfred Binet, who studied cognitive development, intelligence, and possibilities for its development. The aim of cognitive education is to teach individuals to effectively utilize their cognitive functions such as memory, attention, thinking, and problem-solving. Emphasis is placed on actively engaging students in the learning process and providing constructive feedback, which helps develop their metacognitive skills and self-regulation. Theorists of the cognitive approach, such as Carl Haywood or Jacques Leebeers, emphasize that learning is not a passive process but an active and lifelong effort by individuals to adapt to changing environmental demands (Vágnerová, 2012). Learning brings about behavioral and mental changes that can modify not only acquired knowledge and skills but also cognitive processes, attitudes, and personality traits. Cognitive psychology views learning as a complex process enabled by biological prerequisites such as a functional nervous system and memory capabilities.

However, it also emphasizes that effective learning requires active student engagement and the use of appropriate metacognitive strategies. Thus, the goal of cognitive education is to develop not only knowledge and skills but also metacognitive skills and adaptability to changes in modern society (Jedlička, Kořa, Slavík, 2018). The cognitive approach to education also emphasizes the development of higher cognitive skills such as critical thinking, problem solving, and creative thinking. These skills are crucial for successfully tackling complex tasks and challenges in the modern world (Konečný, 2009). Critical thinking involves the ability to analyze information, identify assumptions, evaluate arguments, and draw reasoned conclusions. Teaching critical thinking can utilize methods such as discussion, asking questions, analyzing case studies, or deconstructing texts. Problem-solving requires the ability to define a problem, generate alternative solutions, evaluate their suitability, and implement the chosen solution. Strategies such as backward problem-solving, analogical reasoning, or visualization help develop these skills (Haywood, 2013).

Creative thinking enables the generation of new and unusual ideas, combining concepts in new ways, and finding innovative solutions. Methods such as brainstorming, gradual improvement of ideas, or the use of random stimuli can support creative processes in students. In addition to these higher cognitive skills, cognitive education also focuses on developing effective learning strategies and self-regulatory skills (Kulič, 1992).

Image 2: Information Processing During Sleep and Memory Consolidation: Mapping Anatomical Pathways Between the Hippocampus and the Brain Cortex

Source: depositphotos.com, online, accessed 23. 5. 2024

Students learn to plan and monitor their learning, set goals, choose appropriate strategies, and evaluate their progress. Cognitive education also includes methods that enhance students' motivation and interest in learning. These methods may include linking curriculum to real-life situations, using meaningful examples and analogies, or providing feedback focused on the learning process. Overall, the goal of the cognitive approach is to prepare students for lifelong learning and cultivate the skills necessary for successful functioning in today's dynamic and information-rich society. Research shows that these methods can lead to deeper understanding of content, better transfer of knowledge and skills, and greater academic success for students (Vágnerová, 2012).

Cognitive Processes in Education: Haywood's Concept of Cognitive Education

Professor H. Carl Haywood was a pioneer in applying insights from cognitive psychology and neuroscience to the field of education. His vision for reforming educational systems involved replacing traditional transmissive models of one-way knowledge transmission with constructivist approaches based on active knowledge construction by students themselves. Haywood identified a pressing need to restructure curriculum guidelines and methodological approaches in line with the latest scientific findings on the functioning and development of human cognition. He criticized the fact that despite the generally perceived necessity for educational reform, there was considerable disagreement regarding the nature of the problems and the ways to address them. A central issue, as he saw it, was the outdated curricular priorities focused solely on memorizing isolated facts rather than developing higher cognitive functions such as critical thinking, analytical skills, systemic thinking, and metacognitive competencies enabling effective self-regulation and self-directed learning. According to Haywood (2004), the focus of any innovative pedagogical approach must be on fostering students' metacognitive awareness and applying logical thinking processes in knowledge construction.

Haywood's concept of "lifelong independent learners" reflects the demands of a dynamically evolving information society, where the ability for lifelong learning, critical processing of new data, and adaptation to rapidly changing conditions is essential for every individual. Education should therefore develop instrumental knowledge and skills that enable individuals to effectively cope with the increasing complexity and variability of the world. Another important aspect of cognitively oriented education, according to Haywood, is taking into account interindividual differences in cognitive profiles and learning styles of students. Only an individualized and differentiated approach that respects neurodiversity will allow for the full development of each individual's unique potential. Haywood's cognitive education program is thus a comprehensive system designed to cultivate creative, critically thinking, and lifelong learning individuals equipped with adaptive metacognitive tools for successful navigation in the dynamic and complex world of the present and future (Sternberg, 2009).

The subject of investigation is the paradigmatic restructuring of educational systems through the integration of insights from neuropsychology, cognitive sciences, and evolutionary epistemology. The goal is to optimize the procedural and content aspects of didactic methods in light of ontogenetic and phylogenetic development of cognitive abilities and metacognitive competencies (Haywood, 2013).

Key Areas:

- 1) Neuroeducation – implementation of neuroscientific findings on the functioning and plasticity of the human brain into pedagogical practice.
- 2) Metacognitive facilitation – development of metacognitive strategies, self-regulation, and executive functions as predispositions for lifelong learning.
- 3) Curriculum individualization – diversification of educational plans according to idiosyncratic differences in individuals' cognitive profiles (Haywood, 2013).

The key is the reformulation of content priorities towards the development of higher cognitive operations such as critical thinking, analytical deduction, systemic integration, and transdisciplinary synthesis. Also essential is the evaluation and redesign of methodological procedures aiming to maximize the transfer of learning and its applicability in diverse contexts. Interdisciplinary convergence of knowledge will enable the construction of new holistic models of instructional processes respecting the complexity of human cognition and the integrity of educational goals within dynamically evolving sociocultural conditions. The result will be a qualitative transformation of the educational landscape towards the development of autonomous, adaptive, and creative personalities (Millová, 2012).

The central axis of the reform of educational systems is the epistemological reconceptualization of the learning process as a recursive cycle of accommodating and assimilating new knowledge and experiences into existing cognitive schemas of individuals. This constant reorganization and restructuring of internal mental models of reality represent an ontogenetic parallel to phylogenetic processes of evolutionary cognitive development. Educational interventions should reflect these epigenetic dynamics through the facilitation of metacognitive processes aimed at developing conscious self-regulation and self-direction of one's own learning (Sternberg, 2009). Students should be guided to explicitly conceptualize their cognitive strategies, monitor their effectiveness, and flexibly reorganize these strategies in accordance with the demands of specific learning situations. A necessary precondition is the transition from transmissive models of one-way knowledge transmission to a constructivist paradigm in which students are active architects of their own (knowledge) episteme.

In this constellation, the teacher plays the role of a facilitator and guide in the process of active discovery and knowledge creation by the students themselves. The content dimension of the curriculum should include systematic development of metacognitive competencies, executive functions, critical thinking, analytical skills, and transdisciplinary integration of knowledge from various fields. The form should be conceived as a cycle of iterative loops of action-reflection, practice-theory, where there is constant reaffirmation and reconstruction of knowledge. At the same time, diversification of pedagogical approaches reflecting interindividual differences in students' cognitive profiles is desirable. Neurodiversity and multiple forms of intelligence require adaptation of instructional methods to the specific learning style preferences of individual students (Haywood, 2004). The central philosophy of the entire system should be the cultivation of independent and lifelong learning personalities equipped with adaptive cognitive tools for successful navigation in the turbulent and highly complex sociocultural environment of the contemporary epoch. Education conceived in this way thus forms a coherent approach to the comprehensive development of human potential to the highest possible extent (Průcha, 2020).

Constructivist Approach to Learning

Role of the Student and Teacher in the Constructivist Approach

In the middle of the 20th century, within the stream of cognitive psychological theories, a fundamental conceptual approach was born, with Jean Piaget as its spiritual father. This broad direction in behavioral and social sciences emphasized the active role of the individual and their interaction with the surrounding environment (Kosíková, 2011). Originally structured as a theory of learning, it gradually transformed into a comprehensive concept of education. Constructivism views learning as a dynamic modification of children's original concepts to the current state of scientific knowledge. It became one of the key theoretical foundations of psychodidactics. According to this doctrine, the cognitive operations of the learner determine the cognitive process. It seeks to utilize spontaneous ways of children's learning and work with children's preconceptions, which are constantly being reconstructed. For a new piece of knowledge to be incorporated, it must go through mechanisms of assimilation and accommodation into existing structures. Emphasis is placed on revealing individually specific ways of thinking, with metacognition playing a fundamental role.

The constructivist theory conceives learning as a process during which students actively construct their knowledge, with the teacher creating suitable conditions for it. Currently, it represents the most significant psychodidactic theory emphasizing the activity and social aspect of school education. The student's activity is the fundamental principle of teaching. Cognition is not merely a reflection of reality but a creation of the mind. This doctrine is often understood as a synthesis of individual and social constructivism. Pedagogical/didactic constructivism sees learning as knowledge construction under conditions of understanding and emphasizes meaningfulness. It builds on acquired experiences and knowledge, emphasizing the social dimension of learning. The student's cognition is deliberately developed or modified in relation to their original concepts of reality. Constructivist models of instructional activity seek to utilize attributes typical of spontaneous learning. According to Mareš (2013), knowledge is not passively received but actively shaped by the subject during the cognitive process. The individual constructs their subjective images of the world reflecting their individual experience. This approach explicitly and intentionally works with children's conceptions, emphasizing individual and specific ways of thinking and acquiring knowledge. Learning is seen as an intervention into the internal cognitive system, which is modified and restructured under the influence of newly acquired information, with this system being more flexible at a younger age (Mareš, 2013).

The transmissive approach to teaching involves transmitting ready-made knowledge to children, with the child being a passive recipient. The teacher conveys individual facts through a mechanical procedure. In contrast, the constructivist approach allows the child to discover new knowledge themselves, for example, by solving problems. The child is active, finds connections, builds on what they already know, and is influenced by previous knowledge. The student has the opportunity to actively engage with the subject matter, leading to a convergence between the world of children's concepts and scientific terms (Kosíková, 2011). The transmissive conception of school and teaching assumes that a child comes to school without any knowledge of a given topic or concept. Intelligence is understood as knowledge that children acquire during school attendance, with the teacher's task being to teach children everything and pass on knowledge to them. In this regard, we must engage in a substantive discussion about the complex issue of human intelligence, which is the subject of many professional studies and debates. While it is certain that intelligence has an innate basis determined by an individual's genetic makeup, its development and specific manifestations are significantly influenced by learning and acquiring new knowledge and skills throughout life.

Psychological theories and research suggest that intelligence is not a fixed variable but rather a dynamic construct that evolves and changes in interaction with the external environment and experiences. The learning process and education play a fundamental role in the development of cognitive abilities, critical thinking, problem-solving, and other aspects of intelligence.

It is also necessary to remind that the concept of intelligence is multidimensional and includes various components, such as verbal, logical-mathematical, spatial, emotional, and other types of intelligence. These components may develop at different rates and to different extents in individuals, highlighting the complexity of the whole issue. Lastly, it is important to mention that the development of intelligence is also influenced by sociocultural factors, educational opportunities, and the quality of teaching, with these influences being significantly uneven across different societies and socioeconomic groups. In contrast, the constructivist approach assumes that children come to school with a wealth of knowledge. Intelligence develops through active learning and cognitive activities during learning. The teacher's task is to create conditions for the child to construct and shape their knowledge in accordance with scientific findings (Kosíková, 2011).

The constructivist approach to school education relies on children's preconceptions (what the child already knows) and being able to diagnose and find them (preconceptions, misconceptions). It is necessary to induce cognitive conflict in the child (cognitive dissonance, where the child is dissatisfied with their understanding). Furthermore, it is essential to utilize the child's own active engagement (through experiments, problem-solving, fostering cognitive activity) and cooperative learning for conceptual changes in understanding.

Transmissive approach:

- The teacher delivers ready-made knowledge to the students,
- The student is a passive recipient of information,
- The teacher delivers individual facts in a mechanical manner,
- It is assumed that the student comes with no prior knowledge of the subject,
- Intelligence is understood as the amount of acquired knowledge,
- The teacher's task is to teach students everything and pass on knowledge to them.

Constructivist approach:

- The student actively constructs new knowledge, for example, by solving problems,
- The student is active and finds connections,
- It builds on the student's prior knowledge and ideas,
- The student has the opportunity to actively engage with the subject matter,
- There is a convergence between the student's preconceptions and scientific knowledge,
- It is assumed that the student already comes with certain knowledge and ideas,
- Intelligence develops through active learning.

- The teacher's task is to create conditions for the student's own construction of knowledge (Fontana, 2014).

Processes of learning

Learning is a lifelong process that occurs at several levels. Sensorimotor learning involves acquiring motor skills and habits through repetition. Examples include learning to ride a bike, play a musical instrument, and so on. Verbal learning involves acquiring knowledge mediated through speech, whether spoken or written, such as in classroom education. Conceptual learning allows for the development of abstract thinking and the formation of general concepts, ideas, and theories based on previous experiences. Problem-solving is a higher form of learning in which an individual uses previously acquired knowledge and skills to handle new, unfamiliar situations (Gavora, 2005).

Some experts further distinguish between intentional (conscious) and unintentional learning, as many skills are acquired incidentally through everyday experiences. Memory plays a crucial role in the learning process, allowing us to store and retrieve learned information. There are different types of memory, such as sensory, short-term, and long-term, which vary in the duration of information retention. Effective learning requires active encoding and retrieval strategies from memory. Another key aspect of learning is transfer, which is the application of learned knowledge and skills to new situations. Positive transfer involves using previous experiences to facilitate learning, while negative transfer refers to the interference between previous and new knowledge (Jedlička, Kořa, Slavík, 2018).

Theories of Teaching

The Theory of Instruction, also known as general didactics, examines the goals, content, methods, and organizational forms of the educational process (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). The educational sphere is immensely complex and encompasses a wide range of theoretical concepts, terms, and assertions, leading experts to attempt to clarify this issue. According to (Kalhouse, Obst et al.), who perceive the theory of instruction as follows:

"Some theories convey the same idea, but they use different terminology for it (duplication); sometimes they differ in the recommended optimal approach to the same problem (contradiction); at other times, they focus on different aspects of the problem and offer different solutions for them (complementing each other, or possibly leading to a more general theory)" (Kalhous, Obst et al., 2002, p. 41).

Familiarizing ourselves with key theories of learning provides us with orientation in the field, the ability to grasp and work with relevant concepts, build on existing knowledge, and critically reflect on it. Various theories can be applied to different types of issues and practical applications. Traditionally, theories of learning are divided into several groups. In the following text below, we outline the most significant ones commonly used by various scientific disciplines such as sociology focusing on upbringing and education, pedagogy, andragogy, and psychology.

This definition emphasizes several key aspects of learning:

1. Permanent change in behavior or potential for behavior,
2. Influence of experience,
3. Differentiation from transient states of the organism or maturation (Maňák, Švec, 2003).

The learning process is influenced by a variety of factors, which can be divided into internal and external:

Internal factors include the characteristics of the learner themselves, such as:

- Intellectual functions (intelligence, memory, attention, etc.),
- Self-concept (self-perception, self-confidence, attitudes),
- Personal attributes (persistence, self-control, discipline),
- Habits and approaches to learning,
- Motivation (internal and external),
- Age and associated cognitive and emotional changes,
- Gender and associated differences,
- Previous experiences and knowledge,
- Health status (physical and mental).

External factors represent influences from the surrounding environment, such as:

- Curriculum (content, structure, difficulty),
- Learning environment (school, home, facilities),
- Teacher (teaching style, communication, approach),
- Social group (peers, family environment, competence),
- Specific learning situations and contexts,
- Cultural and societal influences,
- Technologies used in teaching (Maňák, Švec, 2003).

Instructional techniques and methods

Pedagogical practice encompasses a wide range of instructional approaches, which can be categorized into several fundamental categories.

Traditional methods include (according to Maňák and Švec, 2003):

1. Verbal techniques (explanation, description, lecture, text work),
2. Visual-demonstrative means (demonstration, observation, use of visual materials),
3. Practical activities (frontal experiments, imitative activities, workshop work, field work).

Verbal techniques encompass:

- a) Monologic forms (lectures, explanations, instructions),
- b) Dialogic approaches (conversations, discussions, dramatization),
- c) Written assignments,
- d) Working with textbooks and books.

Visual-demonstrative means involve:

- a) Observing objects and phenomena,
- b) Presenting images, objects, experiments, activities,
- c) Static and dynamic projection.

Practical activities focus on:

- a) Practicing motor and work skills,
- b) Student experiments and laboratory activities,
- c) Work activities (workshops, field work),
- d) Graphic and artistic work (Maňák, Švec, 2003).

Activating types of methods:

- a) Discussion techniques,
- b) Heuristic approaches, problem solving,
- c) Situational methods,
- d) Dramatic methods,
- e) Didactic games (Maňák, Švec, 2003).

According to Maňák and Švec (2003), complex methods are defined as "*complex methodological units assuming a varied but always comprehensive combination and connection of several basic elements of the didactic system, such as methods, organizational forms of teaching, didactic means, or life situations; their unifying element is the teaching method*" (Maňák, Švec, 2003, p. 131).

According to the authors, this category includes:

1. Frontal teaching,
2. Group and cooperative learning,
3. Partner teaching,
4. Individualized and independent student work,
5. Critical thinking,
6. Brainstorming,
7. Project-based learning,
8. Drama in education,
9. Open learning,
10. Learning in real-life situations,

11. Television-based learning,
12. Computer-supported learning,
13. Suggestopedia and superlearning,
14. Hypnopedia (Maňák, Švec, 2003 In Zormanová, 2013, p. 18).

Classification of teaching methods according to the stages of the educational process by L. Mojžíšek (1988) includes categories:

1. Motivational techniques (motivational dialogue, storytelling, real-life cases, visualization, incentives, rewards),
2. Presentation of the subject matter (lectures, presentations, observation, manipulative activities, laboratory work, gaming elements, simulations, illustrative materials, artistic expressions, problem situations, individual tasks, indirect learning),
3. Consolidation of knowledge (oral and written repetition, conversations, reading texts, discussion groups, seminars, homework, practice),
4. Diagnosis and classification of performance (written and oral examinations, didactic tests). (Zormanová, 2013)

Current State and Challenges of the Czech Educational System in the 2030+ Strategy

The current era presents us with significant social and economic changes that affect all areas of human activity. To cope with these changes, it is necessary to make fundamental changes in education. The 2030+ Strategy represents a set of measures aimed at addressing the issues of the Czech educational system and adapting it to today's reality. The main goal of this strategy is to modernize educational processes so that young people and adults can succeed in the constantly changing world of the 21st century. The strategy aims for a substantial transformation of the organization and methods of teaching in the Czech Republic, which currently reflect more past than future needs. Its goal is to develop a system that enables students to acquire knowledge, skills, and attitudes applicable in personal, civic, and professional life. Considering significant societal and cultural changes driven by rapid development, it is essential to adjust the content, methods, and forms of education while creating safe, fair, stimulating, and sufficiently challenging environments in educational institutions (Fryč, Matušková, Katzová, Kovář, Beran et al., 2020).

The strategy seeks to create an educational system that does not deepen inequalities but enables equal access to quality education for all, regardless of personal characteristics or socio-economic status. It emphasizes reducing the influence of parents' social status on their children's academic performance and eliminating disparities in the quality of education between regions and schools. Greater attention will be paid to individualizing teaching to support the development of each student's potential. Implementing these measures requires providing necessary regional support and connectivity among education stakeholders. Key attention will be given to teachers and principals as the main pillars of every school, their preparation before entering practice, further education, and dissemination of best practices. The indispensable role of parents in education, their involvement, and participation in school development will be supported. The strategy also responds to current trends that are changing many areas of human activity, especially the fourth industrial revolution in the form of digitalization and automation. This fundamentally changes the ways of information processing, communication, cognitive processes, and problem-solving. There is a growing need for critical analysis and

evaluation of information flows, implying the necessity of developing new competencies for personal and professional success. Equally important are environmental changes such as climate change, loss of biodiversity, pollution, depletion of non-renewable resources, and reduction of raw material bases, significantly altering our living environment. (Fryč, Matušková, Katzová, Kovář, Beran et al., 2020).

Information on the 2030+ strategy for the needs of today's society in the 21st century

In an effort to reflect the significant societal and cultural changes resulting from the dynamic evolution of social reality, it is necessary to adequately adjust educational content, methodologies, and forms in light of this accelerating development. A key aspect is also the development of pathways leading to the intrinsic motivation of pupils and students, the embracement of systematic error correction, and, last but not least, the creation of conditions enabling the individualization of the educational process, which would support the development of the potential of all participants in education. To create time for pedagogical work, deeper cognitive penetration into the curriculum, repetition, and assimilation of curriculum content, it is crucial to focus on the expected outcomes of the framework educational programs with the aim of restructuring the taught curriculum, which would lead to its overall reduction. The purpose of reducing the extensive volume of anticipated knowledge is to support the ability for deeper understanding of issues in broader contexts, as opposed to the current state where students are overloaded with information. The taught curriculum is excessively extensive and includes many superfluous facts and data. Teachers are unable to cover mandatory content, and students do not have sufficient space to internalize knowledge, grasp contexts comprehensively, and apply them in real situations (Matějka, Holeková, 2023).

As part of the modernization of the educational system, it is crucial to develop an interconnected and clearly defined educational content for individual areas and cross-cutting themes at different levels of formal education. This content should adequately describe the relationship of a given area to the anticipated goals and outcomes of education and enable the selection of suitable pedagogical strategies. Emphasis will be placed on the practical application of knowledge for creative activities and teamwork. Linking natural science and mathematical disciplines and their application in practice will develop critical thinking, comprehensive understanding of entrepreneurship principles, and environmental issues among students. Schools will be provided with conditions for the potential implementation of outdoor education (in the community, nature, etc.) and visits to various institutions, where through the connection of educational areas with real life and the possibility of interaction, students can acquire knowledge in contexts, develop competencies, and gain practical experience. In addition to inquiry-based and project-based learning, creative learning methods and the STEM concept can be utilized. The application of these methods in education further strengthens motivation for lifelong learning (Fryč, Matušková, Katzová, Kovář, Beran et al., 2020).

The Importance of Lifelong Learning from an Andragogical Perspective

Andragogy as the science accompanying adults in further education after completing formal studies emphasizes the necessity of lifelong learning. After completing tertiary education, it is crucial for adults to continuously deepen their knowledge and develop skills,

whether in a professional or personal capacity. Adult learners often face many obstacles, such as balancing study with family and work responsibilities, adapting to a new university environment, or adopting different study methods compared to secondary education. Andragogy can help them better cope with these demands, teach them effective study techniques, and leverage their rich life experiences as an advantage in learning (Beneš, 2014). For educational practitioners, who are constantly surrounded by information, stress, bureaucracy, and sometimes unpleasant reactions from parents of students, andragogy can be a valuable source of inspiration. It acquaints them with appropriate teaching methods that respect the specific needs and learning styles of adults. Emphasis should be placed on the practical application of knowledge, experiential learning, popularization of science, and maintaining contact even outside the school through information technologies (Barták, Demjanenko, 2021).

Andragogy accompanies adults in their professional and personal development, shows them the path to success and self-realization through the use of their experiences. It intersects with sociology, psychology, and pedagogy. An adult student does not need to learn so many new things again, but rather to be shown how to correctly apply their existing knowledge and skills. Answers to many questions often come in productive age when a person gains the necessary experience for deeper understanding. Andragogy emphasizes the importance of continuous self-education for adults and provides tools to facilitate and make this process accessible regardless of age or previous education (Beneš, 2014).

Author's Note:

Continuous education for adults is essential not only for their professional development but also for maintaining mental flexibility and an active approach to life. Education in adulthood brings a variety of benefits.

1. Helps prevent cognitive decline associated with aging. Learning new things and expanding horizons keeps brain cells active and strengthens neural connections:
 - ***Learning new things strengthens brain connections and may delay the onset of dementia.***
2. Promotes social inclusion and contacts. Courses and lectures provide opportunities to meet new people and make friends based on shared interests. This is especially important for seniors who often suffer from loneliness:
 - ***Courses enable the establishment of new social bonds, which is particularly important for lonely seniors.***
3. Increases self-confidence and sense of fulfillment. Acquiring new knowledge and skills strengthens healthy self-confidence and brings a sense of personal growth and purpose:
 - ***Acquiring new knowledge and skills promotes healthy self-confidence and a sense of self-realization.***
4. Opens up new opportunities for self-realization, such as volunteering, interest groups, or even career changes through retraining:
 - ***Education opens up opportunities for volunteer activities, hobbies, or potential retraining.***

Therefore, andragogy helps adult participants understand the benefits of lifelong learning and establish suitable conditions for their education. This can be achieved, for example, by using appropriate teaching methods based on adults' life experiences, providing flexibility in balancing study with employment, or creating a friendly and motivational environment. At the same time, andragogy aims to make education accessible to all adults regardless of age, social status, or previous education:

- *Andragogy helps tailor the conditions of learning to the needs and experiences of adults.*

Challenges and Opportunities in the Teaching Profession

The current profile of educational professionals significantly differs from the situation three decades ago. In the past, the teaching profession was traditionally associated with a positive social status; however, its perception has undergone a marked transformation in recent times. Previously, not every candidate had the opportunity to study educational disciplines, as the requirements for applicants were strict (Čábalová, 2011). For those interested who were not able to study pedagogy, there was an alternative of becoming a non-teaching assistant assisting in teaching and complementing the teacher. However, these workers had to acquire pedagogical qualifications through a pedagogical minimum within further education. The contemporary educator faces a multitude of demanding situations stemming from the necessity to continually deepen their qualifications in the context of lifelong learning. This fact influences teachers' attitudes toward further education and retraining (Průcha, 2017).

The low attractiveness of the teaching profession in the last three decades is related to low financial compensation. As a result, students tend to prioritize other fields over pedagogical faculties, which offer prospects of more prestigious employment and higher future incomes. Another negative factor is the absence of clearly defined partial objectives for evaluating teaching performance and qualifications. Higher qualifications (PhDr., Ph.D.) should be reflected in higher financial compensation, respecting the fulfillment of requirements set by legislation on further education for educational professionals.

The perspective of the teaching profession is also influenced by the perception of it as an attractive field of study in society. If this occupation is perceived as prestigious, analogous to professions such as doctors, lawyers, or engineers, its attractiveness will increase. However, society is yet to fully appreciate the authentic nature and role of educators and the significance hidden within this insufficiently recognized profession. The teaching profession is an integral part of the functioning of society and human socialization. Providing quality education to children and young people is key to the development of the entire society. Nevertheless, this profession is perceived differently, from positive to negative views (Vališová, 2012).

Parents typically appreciate teachers who provide their children with a solid foundation for future personal and professional development. A teacher should be a motivator who guides students to take responsibility for their own growth and readiness to manage various life situations. At the same time, they should be open to learning from their students; it's a two-way process. The teaching profession is not just a job but rather a vocation and life purpose. It should be pursued only by talented individuals with highly developed empathy, perseverance, moral qualities, and an ethical code (Kyriacou, 2004). A teacher should possess extensive knowledge, respect the values and norms set by the state. Their naturalness, fairness, honesty, and perspective are essential for quality performance. Besides character prerequisites, key for

a modern teacher are professional knowledge and skills acquired during university education and subsequent further training (Vališová, 2012).

The teaching profession in contemporary society no longer serves solely for the transmission of knowledge; rather, teachers have become facilitators of the cognitive, social, and emotional development of students, essential for their successful life paths. Among the key tasks of educators are the cultivation of critical thinking, creativity, collaboration, and adaptability to change among their students. Modern educational professionals face a variety of challenges, such as inclusive education of students with specific educational needs, the integration of digital technologies into teaching, and the promotion of student well-being and mental health. This reality requires continuous professional development of teachers and the ability to respond flexibly to changing societal demands. Although the role of educators in the development of future generations is crucial, the prestige of teaching currently does not reach adequate societal recognition, particularly in terms of financial compensation. Therefore, there is a need for a change in public perception of this profession and appropriate appreciation of the key role of teachers in shaping future generations. Only respected and sufficiently motivated educators can fully develop their potential and contribute to creating a quality future (Petty, 2013).

Conclusion

The study of learning processes remains one of the key research areas at the intersection of cognitive science, psychology, and pedagogy even in the 21st century. Despite undeniable progress achieved in recent decades thanks to new insights from neuroscience, many questions remain unanswered. We are aware of the complexity of factors influencing effective knowledge acquisition and practical skills. However, their mutual interactions and optimal integration methods to achieve maximum learning potential largely remain unclear. It is evident that mere transmission of isolated facts is no longer sufficient for successful knowledge transfer into applicable competencies. Modern educational approaches must integrate various components, including adequate motivational elements leading to internal identification with the learning material, the development of metacognitive strategies for managing one's own learning process, and the creation of stimulating and safe environments that provide the desired level of cognitive load without becoming a paralyzing stressor. In addition, the involvement of emotional and social dimensions, including the strengthening of self-confidence, resilience, and the development of interpersonal skills, is indispensable.

Considering the ever-increasing demands of the knowledge society for a high level of adaptability and flexible acquisition of new competencies, it is absolutely essential to cultivate learning processes as a lifelong continuous activity extending beyond the metaphorical "school desk." Continuous development of these metacognitive abilities in terms of "learning how to learn" will be the key to creating human capital capable of adapting to rapidly changing conditions. A more comprehensive understanding of learning processes requires an interdisciplinary approach combining neuroscientific, cognitive, and applied psychological perspectives. Only then will it be possible to elevate our understanding of these phenomena to a higher level and transform theoretical concepts into practical applications reflecting the real needs of learners and society as a whole. The development of innovative teaching methods, curricular frameworks, and educational systems based on scientifically grounded knowledge will undoubtedly contribute to maintaining competitiveness and economic prosperity in a changing global reality.

Resources used

Bibliographical References

1. BARTÁK, Jan., DEMJANENKO, Milan. *Sociální andragogika*. Praha: Grada, 2021, ISBN 978-80-271-4185-2.
2. BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.
3. BÍLKOVÁ, Jana. *Kognitivní trénink pro třetí věk*. Praha: Grada, 2023. ISBN 978-80-271-0067-5.
4. ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.
5. FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0741-2.
6. FRYČ, Jindřich., MATUŠKOVÁ, Zuzana., KATZOVÁ, Pavla., KOVÁŘ, Karel., BERAN, Jaromír et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4.
7. GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9.
8. HAYWOOD, H. C. (2004). Thinking In, Around, and About The Curriculum: the role of cognitive education. *International Journal of Disability, Development and Education*, 51(3), 231–252. <https://doi.org/10.1080/1034912042000259215>
9. HAYWOOD, H. C. (2013). What is cognitive education? The view from 30,000 feet. *Journal of Cognitive Education and Psychology*, 12(1), 26-44. <https://doi.org/10.1891/1945-8959.12.1.26>
10. JEDLIČKA, Richard, KOŤA, Jaroslav, SLAVÍK, Jan. *Pedagogická psychologie pro učitele – Psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0586-1.
11. KALHOUS, Zdeněk., OBST, Otto., a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-571-4.
12. KLUCKÁ, Jana., VOLFOVÁ, Pavla. *Kognitivní trénink v praxi*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5580-9.
13. KOSÍKOVÁ, Věra. *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2433-1.
14. KULIČ, Vladimír. *Psychologie řízeného učení*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0447-5.
15. KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-965-8.
16. MAŇÁK, Josef, ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
17. MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
18. MATĚJKA, Michal., HOLEKOVÁ, Iva. *Standard učitele pro 21. století pro vzdělávací strategii 2030+* In: MATĚJKA, Michal., KOŘÁN, Roman., MILFAIT, René. *Monografie vědeckých prací: Společenská odpovědnost za udržitelnost světového dědictví*. Praha: Panevropská univerzita v Praze, 2023, s. 136 145. ISBN 978-80-86847-95-5.
19. MILLOVÁ, Katarína. *Psychologie celoživotního vývoje: Uvedení do moderních teorií*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-699-0.
20. PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.
21. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.
22. PRŮCHA, Jan. *Psychologie učení: Teoretické a výzkumné poznatky pro edukační praxi*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-2853-2.

23. PRŮCHA, Jan., WALTEROVÁ, Eliška., MAREŠ, Jan. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
24. STERNBERG, J., Robert. *Kognitivní psychologie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-638-4.
25. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
26. VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3357-9.
27. ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice – S praktickými ukázkami*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4100-0.

Internet Sources

28. *Formování paměti*. [online]. © 2024 [cit.: 23. 5. 2024]. Dostupné z: <https://depositphotos.com/cz/vector/memory-formation-effective-processing-night-sleep-outline-diagram-labeled-educational-657401684.html>
29. *Uspořádání informací*. [online]. © 2022 [cit.: 23. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.futurelearn.com/info/courses/know-your-learners/0/steps/329726>

Contact Address

PaedDr. PhDr. Michal Matějka, Ph.D., DBA

Pan-European University Faculty of Business High School, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Prague 1, Czech Republic, External Employee, e-mail: matejka5@peuni.cz

Ing. Roman Kořán, Ph.D.

Pan-European University Faculty of Business High School, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Prague 1, Czech Republic, e-mail: roman.koran@peuni.cz

Kapitola: 12

TOURIST GUIDES AS SEASONAL EMPLOYEES AT CULTURAL MONUMENTS – NEW CHALLENGES ACCORDING TO CURRENT CZECH LEGAL REGULATIONS

TURISTIČTÍ PRŮVODCI JAKO SEZÓNŇÍ ZAMĚSTNANCI
KULTURNÍCH PAMÁTEK – NOVÉ VÝZVY DLE SOUČASNÉ
ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Mgr. Ondřej Zelenka, MBA

TOURIST GUIDES AS SEASONAL EMPLOYEES AT CULTURAL MONUMENTS – NEW CHALLENGES ACCORDING TO CURRENT CZECH LEGAL REGULATIONS

TURISTIČTÍ PRŮVODCI JAKO SEZÓNŇÍ ZAMĚSTNANCI KULTURNÍCH PAMÁTEK – NOVÉ VÝZVY DLE SOUČASNÉ ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Ondřej Zelenka

University of Business and Law, Pan-European University, a.s., Spálená 76/14, 11000 Prague 1, Nové Město, Czech Republic, e-mail: zelenka.ondrej@seznam.cz

Abstract: The Czech Republic is known for its rich range of cultural monuments, which annually attract visitors from all over the world. Seasonal guides, often employed on the basis of work or employment contracts, play a key role in bringing these sights to tourists. However, in recent years there have been significant changes in legislation that have a direct impact on their working conditions. This article deals with the impact of the amended legislation on seasonal guides in the Czech Republic, while focusing on new challenges and opportunities arising from these changes. The article analyzes in detail the changes in the Labor Code that entered into force on September 19, 2023, and their consequences for seasonal workers. The new legislation brings greater predictability of working hours, holiday entitlement, mandatory meal and rest breaks, and also introduces additional payments for working in difficult conditions, at weekends and at night. These changes aim to increase the legal protection and social security of seasonal guides, who traditionally use more flexible forms of employment outside of their main employment relationship. Furthermore, the article deals with the historical development of labor law and its adaptation to the changing needs of the labor market. He also mentions the role of the European Landscape Convention and its influence on the formation of Czech legislation regarding the care of cultural heritage. Despite all the legislative changes, it is still clear that the sustainability and protection of cultural heritage require not only the care of the monuments themselves, but also the provision of suitable working conditions for those involved in their management. The article also discusses the practical issues that seasonal guides may encounter and offers possible strategies to deal with these challenges. Among the recommendations are promoting collaboration between guides, monument management and policy makers, providing comprehensive training and professional development for guides, and exploring innovative approaches to staffing, including the use of technology and the involvement of volunteers. Overall, this article provides a comprehensive view of the new legislative changes and their impact on seasonal guides in the Czech Republic, emphasizing the need to adapt to new conditions and find effective ways to ensure the permanent protection and attractiveness of cultural monuments

Keywords: Cultural monuments, seasonal guides, legislation, labor code, working hours, holidays, breaks, extra payments, working conditions.

Introduction

Cultural monuments, especially given the location of the Czech Republic, still attract visitors from all over the world, and guides as seasonal employees play a key role in providing enriching experiences to tourists. However, with the changes in the Czech legislation, new challenges have appeared for guides, and others will appear in the future. In this article, we will deal with the impact of the current amended legislation on seasonal guides in the Czech Republic. The aim of this article will be to point out the changes concerning workers outside the main employment relationship, i.e. so-called contract workers or part-timers. (BUHALIS, 2000, s. 97-116)

The sustainability of world heritage is connected not only to the care of monuments and their management, but also to guiding and conducting tours of monuments. Guiding is mostly associated with seasonal employment, as the greatest workload for cultural heritage and monuments is associated with the tourist season, most often from April to September. And it is these workloads that have to be covered by employees who work elsewhere for the rest of the year. Therefore, the agreements are an ideal opportunity for them. (AGRIC. ECON. – CZECH, 49, 2003, s. 317-321).

Becoming a seasonal guide to a cultural monument is often an opportunity for the general public, whether lay or professional, but the legal conditions are the same for both categories. As tourism and employment continue to evolve, so do the regulations and laws that govern these areas. The development of not only labor law in the Czech Republic has been especially turbulent in recent months and it is not easy to find your way around it. Therefore, the article also aims to provide an overview of the new opportunities that can flow to seasonal guides from the current Czech legislation.

Understanding current law

The legislation describes not only the rights and obligations of guides, but also deals with contractual conditions, working hours and should also deal with the necessary qualifications of people working in this position. Furthermore, it is essential to examine how legislation has evolved over time and the reasons behind recent turbulent changes.

The European Convention on Landscape, of which the Czech Republic is a part, played a significant role in shaping the current legislation regarding the care of cultural monuments and their maintenance. The Convention emphasizes the importance of preserving the cultural heritage of the countryside, which has led to a shift in the approach to heritage conservation. In addition, the amendment to Act No. 20/1987 Coll. *The Act of the Czech National Council on State Monument Care* also had a significant influence on the role of seasonal guides (Frolík, 2022, s. 89-94).

Although the existing legislation is generally characterized as inadequate, it is essential to understand how these changes have affected the work performance of seasonal guides.

How to deal with challenges

With the further development of legislation, seasonal guides in the Czech Republic must adapt to new challenges in order to ensure the permanent protection of cultural monuments and quality experiences for visitors. Although we have noticed improvements in the area of

restoration of cultural monuments, especially in recent years, the current state of the monument fund cannot be considered satisfactory. The causes are to be found in many years of neglected mandatory care of entrusted cultural monuments on the part of some owners and in unsystematically performed regular maintenance and preventive protection. The limiting factor is mainly insufficient implementation capacity, which results in a relatively long-term and thus often inefficient development of individual properties and a growing number of buildings in distress. The sources of funds also do not show significant changes, even taking into account the significant price adjustments that took place in the field of construction (Vláda: Důvodová zpráva k zákonu České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, č. 20/1987 Dz).

The problem outlined above could be countered by encouraging more collaboration between guides, monument management and policy makers. Providing comprehensive training and professional development opportunities for guides could also help guides navigate the changing environment, especially the legal one. Additionally, exploring innovative approaches to staffing, such as the use of technology or the involvement of volunteers, may help mitigate the impact of new legislation on seasonal guides (Ap & Wong, 2001, s. 551-563).

Despite the challenges presented by the current legislation, which will be discussed in this article, there are strategies that can be used to effectively navigate the new environment. These include exploring alternative employment structures, advocating for the rights of seasonal guides and seeking professional development opportunities to match evolving qualifications. In addition, discussions with relevant authorities and stakeholders can lead to a better understanding of the needs and concerns of seasonal guides and thus pave the way for possible changes to existing legislation.

Labour Code

Since ancient times, work has been associated with human activity and represents a basic means for ensuring the livelihood and development of the individual and society as a whole. However, over time, labor relations, working conditions and the rights and obligations associated with work have evolved to meet changing social, technological and economic conditions. In this context, the Labor Code plays a key role as a legal framework that sets the basic norms and rules for labor relations between employers and employees in the Czech Republic. The Labor Code is not just a static set of rules, it is a multidimensional document that is constantly evolving and adapting to new needs and challenges of the labor market and society as a whole. It was his development that led me to write this article.

The Labor Code is built on building pillars, which we can describe as principles. These policies are valid for all types of employees and serve to protect the rights and interests of employees and employers. The principle of equal treatment and the principle of fair remuneration can be considered the most important principles. Employees, even those under contract, have the right to fair and adequate remuneration for their work in accordance with work results, work commitment and corresponding legal regulations. This includes minimum wage, overtime pay and other forms of remuneration. The entire Labor Code is then built on the principle of the supremacy of the employer and the subordination of the employee.

Transposition amendment to the Labor Code

The first amendment that we will discuss in this article is the so-called transposition amendment to the Labor Code, which entered into force on September 19, 2023. This

amendment transposed several European directives and brought a number of novelties and positive changes for employers and employees, benefits for working parents, caregivers, and above all, for the purposes of this article, the most important changes for so-called contract holders. For the purposes of this article, we will call seasonal employees working in cultural monuments as guides, just as contractors. For these so-called contract workers, the amendment brought greater predictability of work and a completely new right to vacation. (Novela zákoníku práce, n.d.)

It is necessary to notify that agreements from the point of view of the Labor Code are distinguished by current legal practice into an agreement on the performance of work and an agreement on work activities. Although the legislator prefers work on the basis of a main employment relationship to an employment contract, it nevertheless devotes a lot of space to contract workers.

Non-employment agreements are agreements that are more flexible and offer a greater degree of contractual freedom than traditional employment relationships. These agreements were introduced into the legal order to enable employers to carry out tasks using a wider range of labor than is available under an employment relationship. They are especially important for seasonal workers. They provide employers with greater flexibility in dealing with the workforce, as the legal regulation of these agreements is more liberal in terms of conclusion, progress and termination, which does not bind the employer as is the case with classic employment relationships. On the other hand, employees who work under these agreements have less legal protection.

However, as a result of the implementation of the directives with effect from 1 October 2023, there has been a significant limitation of the flexibility of work based on these agreements and an increase in the protection of employees working on their basis. This implementation brought a significant approximation of the legal framework for employees to work on the basis of agreements. From 1 October 2023, work carried out on the basis of these agreements will be subject to rules relating to working hours, rest periods and obstacles to work, which were usually only applied to employment relationships. And from January 1, 2024, employees working on the basis of these agreements are entitled to vacation (Bělina, Drápal a kol., 2023, s. 505-508).

Working hours of seasonal employees

In view of the greater time flexibility of agreements on work outside the employment relationship until 30 September 2023, the employer was not obliged to specify working hours in the agreement. As a result, not only the guides could work according to the agreement with the employer and change the working hours according to his needs. From 1 October 2023, however, there was a fundamental change in the legislation regarding the working hours of employees working on the basis of these agreements. The employer is now obliged to set the working hours in advance and to inform the employee about this no later than three days before the start of the shift or the period for which the working hours are planned. (Dohody po novele zákoníku práce | AVENSIO SW, n.d.-a)

This change was made to increase the protection of employees and strengthen their legal certainty. These new rules therefore provide the same protection for employees working under non-employment agreements as for those in standard employment. In this way, employees on these agreements are practically equal to employees in an employment relationship. The Labor Code does not determine the form of the agreement between the employee and the employer

regarding the change of the deadline for familiarization with the written working time schedule. This means that such an agreement can be concluded verbally, but it is recommended to negotiate it in writing (Bělina, Drápal a kol., 2023, s. 505-508).

Rest at work

The transposition amendment to the Code brought additional benefits to contract holders, including in the area of working hours in relation to work breaks.

According to the Labor Code, employees performing work based on agreements on work performed outside the employment relationship are provided with meal and rest breaks. This represents a significant expansion of their rights. The employer is obliged to provide this employee with a meal and rest break lasting at least 30 minutes after six hours of continuous work. If the employee's working day (shift) exceeds six hours, the employer is obliged to provide this break. The meal and rest break is not included in the working time, but the work shift is extended by the time of the break provided. The employee must follow the employer's instructions regarding taking a break that is provided within the set work shift. Even if the break is not counted as working time, the employee is obliged to use it, and he does not have the option to skip it and leave the workplace earlier. The employer can provide a break even earlier than after six hours of work, and can also divide it into several shorter parts if practical reasons allow, but they must be at least 30 minutes in total. For longer shifts, such as 12 hour shifts, the employee must have at least two 30-minute work breaks. These breaks are intended to allow employees to rest or eat, and it is the employer's responsibility to provide them. (Jak dlouho může zaměstnanec po práci odpočívat? - Články – Advokátní deník, n.d.)

In this case, however, a practical problem must be pointed out, as employees often leave their workplace during breaks, for example to go to lunch. However, this work problem cannot always be interpreted unambiguously. If the employee is not provided with food at the workplace or on the employer's premises, the employer cannot infer that the employee cannot leave the workplace during a break at work. In cases where meals are provided in the premises of the workplace, it is possible for it to be stipulated in the work regulations and negotiated in the employment contract or collective agreement, a ban on leaving the workplace during a break at work. In cases where it is required by work safety, the protection of the building or workplace equipment, the nature of the workplace, it is possible to allow the establishment or negotiation of a ban on leaving the employer's premises (Legislativní změny v oblasti nepřetržitého odpočinku, n.d.).

Surcharges

A new provision has been added to the Labor Code, which may have a hidden effect, but it brings another benefit to contract holders, in the form of additional payments. At the end of § 138 of the amended Labor Code, from 1 October 2023, the essential sentence is added: "For the provision of remuneration from the agreement, § 115 to § 118 shall be applied *mutatis mutandis*, while the remuneration from the agreement is assessed *as wages for these purposes*." of the Act, the above allowances such as wages, compensatory time off or compensation for holiday wages, wages for night work, wages and allowances for work in a difficult working environment and wages for work on Saturdays and Sundays belong to the Act.

The employer may voluntarily provide other additional payments to the contract holders, if this is enshrined in the agreement on the performance of the work or on work

activities, or if it is stipulated in an internal regulation or collective agreement. With this benefit for employees, however, the employer has another obligation, namely the necessity of recording working hours.

Holiday

The amendment to the Labor Code brought 1. 1. 2024 further significant changes and benefits for employees working on an agreement. In addition to compensation for working on a holiday or for working at night or the mentioned right to rest, the employer must also pay them a holiday. Even considering that the opening season of cultural monuments is starting, and the so-called big summer holidays are starting, I think it is important that the guides have an idea of how they can choose an accumulated holiday and how the length of the holiday is calculated.

Prior to the entry into force of this amendment, the employer had the sole authority to decide whether or not to grant leave to contract workers. It is now a new law that the employer is obliged, under certain conditions, to provide leave.

Despite the fact that it is a new provision, it is not necessary to conclude new contracts. These current changes concern all parties to the agreement, including those who concluded the agreement before the amendment came into force, i.e. before 1 January 2024.

Entitlement to vacation is not automatic for every contractor. Just like regular employees, contract workers must meet certain requirements regarding the duration of the contract and the hours worked. Before the amendment entered into force, the law did not specify weekly working hours for contractors. The fictitious weekly working hours are now set at 20 hours per week.

A contractor is entitled to paid vacation only if he has a contract for at least 4 weeks, i.e. exactly 28 days, and at the same time works at least four times his fictitious working time. An employee working on the basis of an agreement is therefore entitled to paid leave if he works at least 80 hours per calendar year and at the same time fulfills the condition of the length of the contract for at least 28 days. If he does not meet any of these conditions, he is not entitled to paid leave. The specific number of hours of vacation to which the contractor is entitled depends on the length of the vacation offered and the number of hours worked by the contractor (Novela zákoníku práce: nárok na dovolenou u DPP a DPČ od roku 2024, n.d.).

Therefore, if the employer offers a vacation lasting 4 weeks, the contractor will be entitled to approximately 1.5 hours of vacation for every 20 hours worked, provided that all conditions are met. In practice, however, we will not encounter vacation taking, as guides want to work seasonally and it is assumed that they want to earn money through work, not vacation.

Other significant changes for employees working on the basis of agreements

Within the framework of this article, it is not possible to summarize in detail all the changes that are established by the amendments to the Labor Code for contract holders. Therefore, the last chapter will summarize the most important changes that guides or other negotiators might come into contact with.

Just like employees in an employment relationship, contractors must be given time off work, for example to see a doctor, attend a wedding, funeral, with the only difference that,

unlike a regular employee, they are not entitled to compensation. Furthermore, no later than 7 days from the start of work performance, the employer must be informed in writing about important facts regarding the given agreement, where it will be noticeable, for example, a closer description of the agreed work, continuous rest that must be provided to him, etc. The contractor must also be informed about important facts when sending him to work abroad.

The advantage for the contract worker is that if he has worked for the employer within the scope of the agreements for at least 180 days in the last 12 months, he can submit an application for employment in an employment relationship to the employer, to which the employer must give him a reasoned written answer within 1 month. It is therefore not a claim of the employee.

A contractor who takes care of a person dependent on his help or a child under the age of 9, or a pregnant employee, can submit a request to perform work remotely, which corresponds to the employer's obligation to justify its possible rejection in writing, but this is also not a claim of the contractor. However, this is hard to imagine in the case of guides.

Finally, under certain conditions, the contracting party may ask the employer to provide written reasons for terminating the agreement (Změny oblasti dohod účinné k 1. říjnu 2023, n.d.).

Conclusion

The new legislation in the field of work for seasonal guides in the Czech Republic brings both challenges and opportunities. With the implementation of the transposition amendment to the Labor Code and other changes, the working conditions and rights of these workers are changing. The previously flexible working hours and lack of legal protection are changing in favor of greater security and protection for employees.

The introduction of the obligation to determine working hours in advance and to provide meal and rest breaks strengthens legal certainty and protection of workers. In addition, the new provisions guarantee the agreement holders the right to remuneration, including bonuses, which contributes to greater social and economic stability for workers.

The recent change to allow contract workers to be entitled to paid leave marks another step towards greater equality and social justice. Although the possibility of taking a holiday may be rather theoretical for guides, it represents an important symbolic step towards the recognition of their rights and the dignity of working conditions.

Overall, it can be concluded that the new legislation brings a positive shift towards greater protection and security for seasonal guides in the Czech Republic, while maintaining the necessary flexibility for the field of tourist guiding. However, in order for these workers to fully apply themselves and contribute to the sustainable development of cultural monuments, it is important not only to comply with new legal standards, but also to further support their professional growth and cooperation between the various actors in this sector.

Resources used

Bibliographical References

1. BĚLINA, Miroslav, 2023. *Zákoník práce: komentář*. 4. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-951-8.

2. Důvodová zpráva k zákonu České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, č. 20/1987 Dz.

Internet resources

3. Agricultural Economics: Care for monuments in Central Europe regarding the revitalisation of the countryside. [online]. [cited 14 May 2024]. Available from: http://agricecon.agriculturejournals.cz/artkey/age-200307-0003_care-for-monuments-in-central-europe-regarding-the-revitalisation-of-the-countryside.php
4. Ap, J., & Wong, K. K. F. (2001). Case study on tour guiding: professionalism, issues, and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551–563. [online]. [cited 14 May 2024]. Available from: [https://doi.org/10.1016/s0261-5177\(01\)00013-9](https://doi.org/10.1016/s0261-5177(01)00013-9)
5. Dohody po novele zákoníku práce | AVENSIO SW. [online]. [cited 14 May 2024]. Available from: AVENSIO SW. <https://www.alfasoftware.cz/blog/dohody-po-novele-zakoniku-prace/>
6. Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism Management*, 21(1), 97–116. [online]. [cited 14 May 2024]. Available from: [https://doi.org/10.1016/s0261-5177\(99\)00095-3](https://doi.org/10.1016/s0261-5177(99)00095-3)
7. Frolík, J.: RESCUE ARCHAEOLOGICAL RESEARCH AND ITS IMPORTANCE IN THE PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE, *Int. Arch. Photogramm. Remote Sens. Spatial Inf. Sci.*, XLVI-5/W1-2022, 89–94, [online]. [cited 14 May 2024]. Available from: <https://doi.org/10.5194/isprs-archives-XLVI-5-W1-2022-89-2022>.
8. Novela zákoníku práce. [online]. [cited 14 May 2024]. Available from: Průvodce. <https://www.mpsv.cz/novela-zakoniku-prace>
9. Změny oblasti dohod účinné k 1. říjnu 2023 [online]. [cited 14 May 2024]. Available from: Průvodce. <https://www.mpsv.cz/zmeny-oblasti-dohod-ucinne-k-1.-rijnu-2023>
10. Novela zákoníku práce: nárok na dovolenou u DPP a DPČ od roku 2024. [online]. [cited 14 May 2024]. Available from: Money Blog. <https://money.cz/novinky-a-tipy/mzdy-a-personalistika/novela-zakoniku-prace-narok-na-dovolenou-u-dpp-a-dpc-od-roku-2024/>
11. Jak dlouho může zaměstnanec po práci odpočívat? - Články – Advokátní deník. [online]. [cited 14 May 2024]. Available from: Advokátní deník. <https://advokatnidenik.cz/2023/09/27/jak-dlouho-muze-zamestnanec-po-praci-odpocivat/>
12. Legislativní změny v oblasti nepřetržitého odpočinku. [online]. [cited 14 May 2024]. Available from: Práce a mzda. <https://www.praceamzda.cz/clanky/18351/legislativni-zmeny-v-oblasti-nepretrziteho-odpocinku>

Contact address

Mgr. Ondřej Zelenka, MBA

University of Business and Law, Pan-European University, a.s., Spálená 76/14, 11000 Prague 1, Nové Město, Czech Republic, e-mail: zelenka.ondrej@seznam.cz

Kapitola: 13

SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST A KRIZOVÝ MANAGEMENT

**CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND CRISIS
MANAGEMENT**

Mgr. Pavel Sládek, Ph.D.

SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST A KRIZOVÝ MANAGEMENT

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND CRISIS MANAGEMENT

Pavel Sládek

Panevropská univerzita, Fakulta Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Praha 1, Česká republika, e-mail: sladek1@is.peuni.cz

Abstract: Corporate Social Responsibility (CSR) has become a key topic in corporate behavior and management in light of increasing emphasis on sustainability and ethical principles in business. Developed since the 1970s, this concept emphasizes that companies should take responsibility for their economic, social, and environmental impacts on society and the environment. Historically rooted in critiques of corporate behavior, notably initiated by Ralph Nader in 1965, CSR addresses the need for businesses to consider broader societal and environmental implications. Significant milestones include the Shell controversy in the late 20th century, highlighting the importance of ethical business practices and stakeholder theory. Despite criticism, CSR influences business and society positively, enhancing reputation, and fostering environmental improvement and community support. Crisis preparedness and management are integral to contemporary business activities, especially within the CSR framework, enabling companies to contribute to sustainable development and stakeholder protection. Demands for democracy and accountability intersect with crisis management principles, emphasizing human-centric, satisfaction-driven, and effective responses. In the Czech Republic, the evolution of crisis management reflects historical challenges, with firms increasingly engaging in CSR to aid disaster relief efforts and enhance societal resilience.

Keywords: Corporate social responsibility, CSR, stakeholder theory, Code of Ethics, corporate citizenship, crisis preparedness, crisis management, bayanihan, damayan.

Úvod

Společenská odpovědnost firem (Corporate social responsibility – CSR) se stala klíčovým tématem v oblasti korporátního chování a řízení ve světle rostoucího důrazu na udržitelnost a etické zásady v podnikání. Tento koncept, rozvíjený od sedmdesátých let, klade důraz na to, že firmy by měly nést odpovědnost za své ekonomické, sociální a environmentální dopady na společnost a prostředí.

Historický vývoj

Historické pojetí CSR vychází z kritiky korporátního chování, kterou zahájil americký právník a aktivista Ralph Nader svou knihou "Unsafe at Any Speed" v roce 1965. Nader ve své práci ostře kritizoval nedostatečné bezpečnostní standardy společnosti General Motors. Tento incident nejenže přitáhl pozornost k problematice korporátního chování, ale také položil základy pro budoucí pojetí CSR (Nader, 1965).

Dalším významným mezníkem v historii CSR byla kauza britsko-nizozemské ropné společnosti Shell na konci minulého století. Tato společnost se ocitla pod palbou kritiky za své

postupy v Nigerii, kde těžba ropy způsobovala značné ekologické škody. Situace vygradovala popravou nigerijského aktivisty Kena Saro-Wiwy, což vedlo k masivním ekonomickým problémům pro společnost Shell a ukázalo sílu spotřebitelské moci (Okome, 2000).

Významným aspektem CSR je stakeholderská teorie, která zdůrazňuje propojenost firem se svým okolím a důležitými zúčastněnými stranami. Tato teorie, poprvé formulována ve 30. letech minulého století, se stala základem pro pochopení širších dopadů podnikání na společnost a životní prostředí.

Rozvoj CSR zahrnuje i etické aspekty podnikání, jako je podnikatelská etika a firemní občanství. Etický kodex a firemní občanství definují povinnosti podniků vůči společnosti a prostředí. Tyto principy se stávají stále důležitějšími, protože firmy čelí tlaku ze strany veřejnosti, investorů a regulátorů, aby přijaly odpovědnější přístup ke svému chování.

Obrázek. č 1. Společenská odpovědnost firem

Zdroj: pikwizard, online, cit. 10. 5. 2024

Kontraverze a kritika

Nicméně, koncept CSR není bez kontroverzí. Kritici argumentují tím, že podniky by se měly zaměřit pouze na maximalizaci zisku pro své akcionáře, namísto toho, aby investovaly do sociálních a environmentálních iniciativ. Podle nich je CSR pouze iluzí a pouhou součástí public relations firem.

Přestože CSR čelí kritice, vliv na podnikání a společnost je nepopiratelný. Firmy, které přijímají zásady CSR, si často vytvářejí lepší reputaci a mohou získat výhody v podobě loajálnějších zákazníků a investorů. Navíc, CSR může hrát klíčovou roli při zlepšování stavu životního prostředí a podpory místních komunit.

Krizová připravenost a krizový management

Krizová připravenost a krizový management jsou nedílnou součástí podnikatelských aktivit v současném prostředí, kde rizika a nejistoty hrají stále významnější roli. V kontextu společenské odpovědnosti firem (CSR) jsou tyto oblasti zvláště důležité, neboť mohou mít významný dopad na schopnost firem přispět k udržitelnému rozvoji a ochraně zájmů stakeholderů.

Krizová připravenost zahrnuje identifikaci potenciálních rizik a krizových situací, vypracování plánů pro jejich řízení a prevenci a vytvoření mechanismů pro rychlou reakci v případě vzniku krize. Firmy by měly provádět pravidelně audit rizik a simulace krizových scénářů, aby byly lépe připraveny na možné události.

Krize mohou mít různé podoby, od přírodních katastrof po reputační skandály nebo ekonomické krize. Krizový management je proces, který umožňuje firmám účinně reagovat na tyto situace a minimalizovat jejich dopad na společnost a prostředí. To zahrnuje koordinaci komunikace s veřejností, ochranu zaměstnanců a zainteresovaných stran a obnovu obchodních operací po skončení krize.

V rámci CSR mohou firmy věnovat zvláštní pozornost krizové připravenosti a managementu v několika klíčových oblastech. Patří sem například ochrana životního prostředí před možnými haváriemi nebo nehodami, zajištění bezpečnosti zaměstnanců a komunity v případě krizových událostí a transparentní řízení a komunikace během krizových situací.

Dobře navržené a implementované strategie krizové připravenosti a managementu mohou posílit důvěru stakeholderů ve firmu a její schopnost efektivně reagovat na nepředvídané události. Tím mohou přispět k udržitelnému rozvoji a dlouhodobé prosperitě podniků a společnosti jako celku.

V době covidu byly velké společnosti více ochotny se zapojovat, ale podle XY jen dočasně a nekoordinovaně. Spoléhání se na tzv. dobrovolný korporátní altruismus nemusí vždy fungovat. Proto podle Billedeau (Billedeau, 2022) je nutná regulace v této oblasti. Podle Ngo je potřeba uplatňovat morální hledisko také v rozvojových zemích, kde je tato tradice méně častá (Ngo,2023).

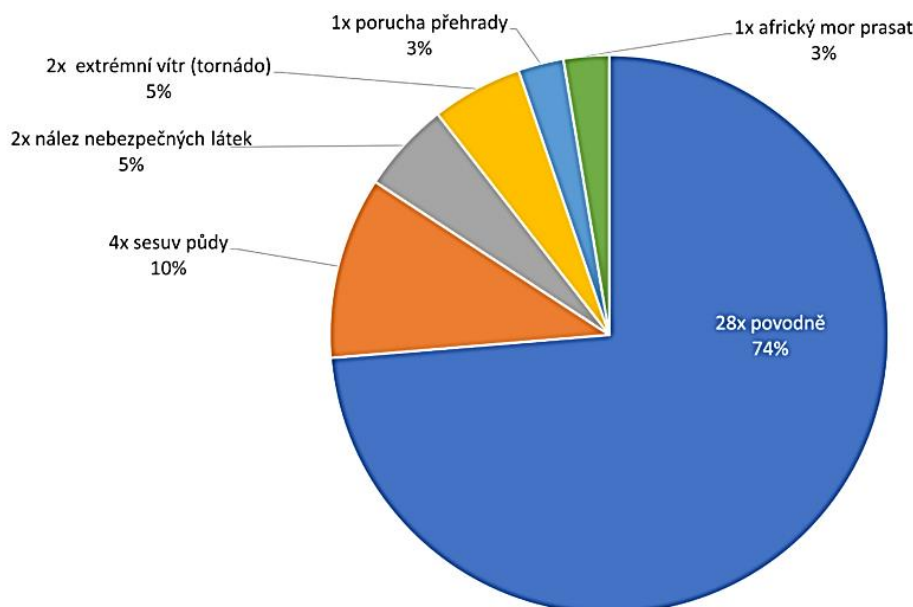
Přestože tradice společenské odpovědnosti není v těchto zemích tak rozšířena jako v zemích EU a Spojených státech, zajímavé kulturní tradice mají v tomto ohledu Filipínci. Díky této tradici se zapojují do pomoci své komunitě v době nouze. Jsou to zvyky nazvané *bayanihan* a *damayan*. *Bayanihan* je starověký filipínský zvyk, který zahrnuje kolektivní pomoc své rodině, přátelům, sousedům a členům širší komunity v době nouze *Damayan* je smyslem komunity pro společenskou odpovědnost a solidaritu prostřednictvím soucitu, který se projevuje projevováním podpory a poskytováním pomoci jinému členovi komunity v nouzi. Tato tradice byla pozorována v kalamitních situacích včetně případů tajfunu a při řešení pandemie COVID-19. (Aruta, 2022).

Podle Balaguera Franche finanční krize silně zasáhla společnosti a krize zcela změnila globální scénu a roli, kterou budou společnosti a další sociální aktéři hrát v ekonomice a finančním systému. Implementace etického managementu a společenská odpovědnost podniků podle Balaguera Franche posílila svoji důležitost. (Balaguer Franch, 2013)

Krizové řízení v České republice a společenská odpovědnost firem

Historie krizového řízení v České republice sahá až do počátku 20. století, kdy lidé čelili nejen válkám, ale i živelným pohromám, jako požáry, povodně nebo sesuvy půdy. V té době však neexistoval systém pro zvládání mimořádných událostí a občané si museli většinou pomáhat sami. Teprve kolem roku 1935 začaly vznikat první pokusy o ochranu obyvatelstva, zaměřené zejména na válečné konflikty. Po skončení 2. světové války byla civilní obrana v Československu plnohodnotně nastartována až v roce 1961 zákonem o obraně. Přestože se kolem roku 1985 objevily snahy o legislativní definici řešení mimořádných událostí a myšlenky na integrovaný záchranný systém, vývoj v této oblasti byl po roce 1989 zpomalován jinými legislativními a praktickými problémy. Katastrofální povodně v roce 1997 však ukázaly, že stávající legislativa není dostačující. Absence přijatých opatření vedla k situaci, kdy ani jeden z postižených okresních úřadů nevyhlásil stav ohrožení. Vláda musela přenechat řešení povodní Armádě České republiky, což ukázalo nutnost aktualizace legislativy v oblasti krizového řízení. Společenská odpovědnost firem se stává stále důležitějším aspektem, kdy firmy hrají aktivní roli ve zvládání mimořádných událostí, poskytují pomoc postiženým oblastem a zapojují se do obnovy po katastrofách. Jejich účast při přípravě na krizové situace a ochraně kritické infrastruktury přispívá k celkové odolnosti společnosti vůči různým hrozbám. Dále je zde reflektována zejména v kontextu jejich role při poskytování pomoci a podpory během krizových událostí, a to prostřednictvím finančních a materiálních zdrojů, ale i dobrovolnické práce a odborných znalostí. (Krizové řízení v České republice)

Graf. č 1. Důvody vyhlášení stavů nebezpečí v České republice od roku 2000 dosud

Zdroj: <https://www.priruckazastupitele.cz/10-krizove-rizeni-v-ceske-republice/> cit. 10. 5. 2024

Během existence České republiky se hejtmani nejčastěji uchýlovali k vyhlášení stavu nebezpečí z různých důvodů. Nejčastěji se tak dělo kvůli povodním, které vyvolaly tato opatření celkem 28krát. Další časté příčiny byly sesuvy půdy (4krát), nalezení nebezpečných látek (2krát), extrémní větrné jevy, jako tornáda (2krát), poruchy vodních děl (jednou) a africký mor prasat (jednou). Pro prodloužení stavu nebezpečí musí hejtman získat souhlas vlády.

Nouzový stav byl vyhlášen vládou České republiky v různých situacích. Například v roce 2002 byl vyhlášen kvůli rozsáhlým povodním v 5 krajích a v Praze. O čtyři roky později, v roce 2006, byl nouzový stav vyhlášen kvůli povodním v 7 krajích. Podobně v roce 2007 byl vyhlášen kvůli orkánu Kyrill v 8 krajích. Další nouzové stavy byly vyhlášeny například v roce 2013 kvůli povodním v 6 krajích a v Praze nebo v letech 2020 a 2021 kvůli pandemii koronaviru SARS-CoV-2 na celém území České republiky. V roce 2022 byl nouzový stav vyhlášen kvůli ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti v souvislosti s migrační vlnou velkého rozsahu po celém území České republiky. Stav ohrožení státu a válečný stav zatím nebyly vyhlášeny. Vyhlášením těchto krizových stavů by se však rozsáhlé pravomoci a kompetence týkající se zajištění vnější bezpečnosti České republiky přenesly do rukou orgánů krizového řízení, především do rukou vlády. (Krizové řízení v České republice)

Závěr

Celkově je zřejmé, že společenská odpovědnost firem (CSR) hraje klíčovou roli v moderním podnikání a řízení. Tento koncept vychází z požadavku, aby firmy přijímaly odpovědnost za své ekonomické, sociální a environmentální dopady na společnost a prostředí. Historicky se CSR vyvinula z kritiky korporátního chování, jako je případ Ralph Nadera a kauza Shell v Nigérii. Důležitou součástí CSR je stakeholderská teorie, která zdůrazňuje propojenost firem se svým okolím a důležitými zúčastněnými stranami.

Etické aspekty podnikání, jako je podnikatelská etika a firemní občanství, hrají klíčovou roli v CSR. Přestože CSR čelí kritice, firmy, které ji implementují, získávají lepší reputaci a mohou dosáhnout výhod v podobě loajálnějších zákazníků a investorů. CSR může hrát rovněž významnou roli v zlepšování stavu životního prostředí a podpory místních komunit.

Krizová připravenost a management jsou také důležitou součástí CSR. Identifikace rizik, vypracování plánů pro jejich řízení a prevenci a rychlá reakce v případě krize jsou klíčové prvky tohoto procesu. Dobře navržené strategie krizové připravenosti a managementu mohou posílit důvěru stakeholderů ve firmu a její schopnost efektivně reagovat na nepředvídané události.

V kontextu České republiky má krizové řízení dlouhou historii, ale nedostatečně fungující legislativa byla patrná v případech, jako byly katastrofální povodně v roce 1997. Společenská odpovědnost firem hraje rostoucí roli v krizovém řízení, kdy firmy poskytují pomoc postiženým oblastem a zapojují se do obnovy po katastrofách.

Celkově lze konstatovat, že CSR a krizové řízení jsou neoddelitelně spojeny. Jejich implementace a úspěšné provádění mohou přispět k udržitelnému rozvoji a dlouhodobé prosperitě podniků a společnosti jako celku, přičemž klíčovými aspekty jsou etika, odpovědnost a schopnost efektivně reagovat na rizika a krizové situace.

Použité zdroje

Bibliografické odkazy

1. NADER, R. *Unsafe at any speed. The designed-in dangers of the American automobile.* 1965. ISBN 10: 0670741590.
2. OKOME, O. *Before I am hanged: Ken Saro-Wiwa, literature, politics, and dissent.* Africa World Press, 2000.
3. BILLEDEAU, D. B., WILSON, J., SAMUEL, N. From responsibility to requirement: COVID, cars, and the future of corporate social responsibility in Canada. *Sustainability*, 2022. ISSN: 2071-1050.
4. NGO, T., LE, D., DOAN, T. “Are your employees mentally prepared for the pandemic?” Wellbeing-oriented human resource management practices in a developing country. *International Journal of Hospitality Management*, 2023. ISSN: 1873-4693
5. ARUTA, J. J. BENZON, R. Measurement and community antecedents of positive mental health among the survivors of typhoons Vamco and Goni during the COVID-19 crisis in the Philippines. *International journal of disaster risk reduction*, 2022. ISSN
6. 22124209.
7. BALAGUER FRANCH, M. R. GUIDELINES OF THE CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN A CONTEXT OF INTERNATIONAL CRISIS. *PRISMA SOCIAL*, 2013, ISSN1989-3469.

Internetové zdroje

8. Krizové řízení v České republice [online]. © [cit. 12. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.piruckazastupitele.cz/10-krizove-rizeni-v-ceske-republice/>

Kontaktní adresa

Mgr. Pavel Sládek, Ph.D.

Panevropská univerzita, Fakulta Vysoká škola obchodní, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Praha 1, Česká republika, e-mail: sladek1@is.peuni.cz

Kapitola: 14

SUSTAINABLE TOURISM IN THE LIBEREC REGION

UDRŽITELNÝ CESTOVNÍ RUCH NA LIBERECKU

Mgr. & Mgr. Petra Chaloupková-Košlíková, Ph.D.

Mgr. Monika Klímová, Ph.D.

doc. Ing. Lubomír Kmeco, Ph.D.

SUSTAINABLE TOURISM IN THE LIBEREC REGION

UDRŽITELNÝ CESTOVNÍ RUCH NA LIBERECKU

Petra Chaloupková-Košlíková¹, Monika Klímová², Eubomír Kmeco³

¹ Panevropská univerzita Praha, Fakulta vysoké školy obchodní, Spálená 76/14, 11000 Praha 1, e-mail: petra.koslikova@peuni.cz

² Panevropská univerzita Praha, Fakulta vysoké školy obchodní, Spálená 76/14, 11000 Praha 1, e-mail: monika.klimova@peuni.cz

³ Panevropská univerzita Praha, Fakulta vysoké školy obchodní, Spálená 76/14, 11000 Praha 1, e-mail: lubomir.kmeco@peuni.cz

Abstract: Sustainable tourism is a very topical issue in the Liberec Region, which is not specifically addressed in the analysed destination. The Liberec Region, despite being the second smallest region in the Czech Republic, attracts visitors from abroad and from the Czech Republic because of its rich cultural and natural heritage. Administratively, it is divided into the districts of Liberec, Česká Lípa, Jablonec nad Nisou and Semily. The destination has a rich tourism offer, both in terms of natural potential (the most forested region of the Czech Republic with the oldest national park KRNAP, the oldest protected landscape area Bohemian Paradise, UNESCO monument National Nature Reserve Jizerskohorské bučiny and others), cultural heritage, whether tangible (TV transmitter and mountain hotel Ještěd, many lookout towers, ruins, castles and chateaux, the oldest zoo in Europe, Botanical Garden) or intangible (traditions in the production of costume jewellery, glass, jewellery). The aim of the paper is to map the approach to sustainable tourism by organisations and institutions.

Keywords: Liberec Region, sustainable tourism, destinations, cultural heritage, accessible tourism.

Úvod

Cestovní ruch představuje jeden z největších sektorů světové ekonomiky, a to navzdory složité situaci v důsledku pandemie COVID-19. V roce 2023 tvořil 9,1 % světového HDP a zaměstnával každého desátého člověka na světě (WTTC 2024), přičemž dle agentury Bloomberg bude turismus v roce 2024 tvořit 11,4 světového HDP (Lebawit 2024). Růst tohoto průmyslového odvětví však nepřináší jen benefity, ale rovněž obavy o environmentální, sociální i ekonomickou udržitelnost a výzvy v podobě rovného přístupu všech segmentů k službám a atraktivitám cestovního ruchu. Růst osob se zdravotním postižením či se speciálními potřebami je vyšší než samotný růst světové populace. Data Světové zdravotnické organizace ukazují, že se jedná o více jak 1,3 miliardy osob se zdravotním handicapem, přičemž tento segment s ohledem na omezené cestování nejčastěji doplňují zejména rodiny s dětmi, mládež a senioři. Udržitelnost cestovního ruchu je předmětem zájmu jak světových, tak evropských institucí již několik desítek let. Na propojení cestovního ruchu pro všechny s udržitelností mimo jiné odkazuje Globální etický kodex cestovního ruchu, a to zejména prostřednictvím článku 2, 3, 7 a 8 (UNWTO 2001), či Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením, jež vstoupila v platnost roku 2008. Na přístupnost služeb, přírodních a kulturních atraktivit či destinací se rovněž zaměřila i norma ISO 21902:2021. V roce 2022 pak Rada Evropské Unie přijala Evropskou agendu pro cestovní ruch do roku 2030, jejíž nedílnou součástí je ochrana i přístupnost cestovního ruchu. Cílem tohoto textu je představit možnosti rozvoje cestovního ruchu pro všechny v destinaci Liberecký kraj na základě analýzy stávající nabídky a poptávky turismu. Dosavadní poznatky ukazují, že se jedná o cestu, jak zvyšovat image destinace, snižovat sezónnost v místě a generovat vyšší příjmy oproti běžnému turismu (s každou osobou se speciálními potřebami cestuje minimálně 1,5 doprovodu). Pro naplnění cíle

byla provedena analýza, syntéza, indukce a dedukce. Hlavní výzkumnou metodu pak byly polostrukturované rozhovory se zainteresovanými stranami, cíleně vybranými, terénní průzkum uskutečněný v letech 2022–2023 autory příspěvku.

Nabídka cestovního ruchu

Liberecký kraj, který má rozlohu 3 163 km² a více než 449 tisíc obyvatel, je druhý nejmenší kraj v České republice. Návštěvníkům nabízí bohaté kulturní a přírodní dědictví, což z něj činí zajímavou destinaci po celý rok. Sousedí s krajem Ústeckým, Středočeským a Královéhradeckým, a také se Saskem a Dolnoslezským vojvodstvím. Administrativně se skládá z okresů Liberec, Česká Lípa, Jablonec nad Nisou a Semily. Jedná se o nejlesnatější kraj České republiky, který je domovem nejstaršího národního parku KRNP a nejstarší chráněné krajinné oblasti Český ráj. Mezi další chráněné oblasti patří Jizerské hory (viz obr 1), Kokořínsko, České Středohoří a Lužické hory. V roce 2021 se národní přírodní rezervace Jizerskohorské bučiny stala součástí Seznamu světového dědictví UNESCO.

Obrázek č. 1 - Turistický region – Jizerské hory

Zdroj: NPÚ - <https://www.npu.cz/cs/pro-media/102349-vyssi-navstevnost-zajem-o-pamatky-po-obnove-v-roce-2023-na-hrady-zamky-a-dalsi-objekty-ve-sprave-narodniho-pamatkoveho-ustavu-prislo-vic-nez-4-miliony-navstevniku>

Na území kraje se nacházejí rašeliniště, minerální prameny a lázně. Liberecký kraj se rovněž může pyšnit bohatou průmyslovou historií v oblasti textilnictví, sklářství a strojírenství. Toto dědictví se promítlo mimo jiné do produktu cestovního ruchu s názvem Crystal Valley a napomohlo k zápisu české výroby ručního skla na seznam UNESCO (2023). Tomuto zápisu předcházela zápis foukaných perličkových ozdob firmy Rautis v roce 2020. V Libereckém kraji jsou 4 okresy a 20 statisticky sledovaných památkových objektů. Nejvíce památkových objektů (7) je v okrese Česká Lípa, 5 objektů je v okrese Semily a po 4 objektech v okresech Jablonec nad Nisou a Liberec. Nejnavštěvovanější památkou Libereckého kraje je státní zámek Sychrov s 91 998 návštěvníky, který sloužil v letech 1825–1945 jako letní rezidence francouzského rodu Rohanů a od roku 1950 byl zpřístupněn veřejnosti. Na

druhém místě je státní hrad Trosky s 85 777 návštěvníky. Trojici nejnavštěvovanějších památek doplňuje státní hrad a zámek Frýdlant s 55 930 návštěvníky.

Tabulka č. 1 - Návštěvnost památek Libereckého kraje v letech 2020–2022

Liberecký kraj	2022	2021	2020
Památky	20	21	20
Návštěvnost	561 187	490 217	508 427

Zdroj: NIPOS – Centrum informací a statistik kultury, statistický výkaz Kult (MK) 17–01

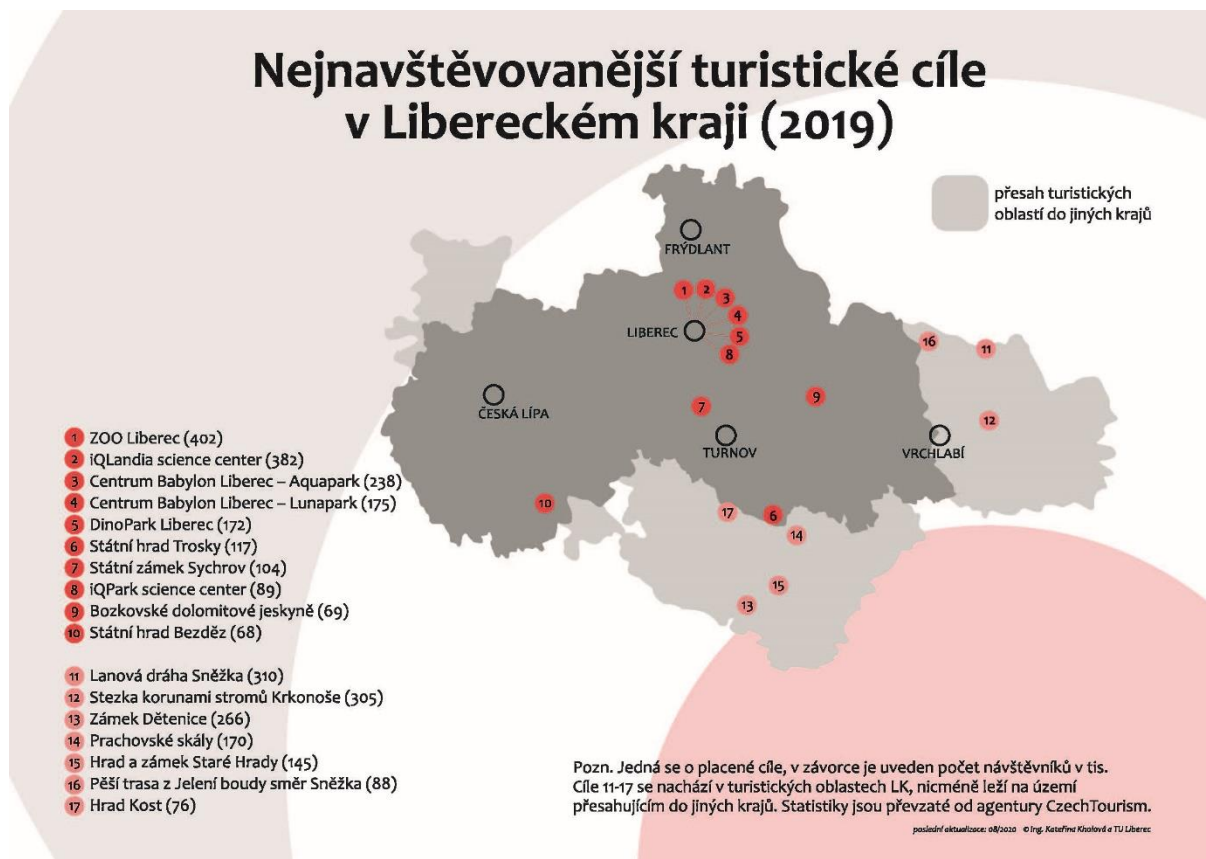
Tabulka č. 2 - Návštěvnost ve vybraných objektech Libereckého kraje

Název	webové stránky	návštěvnost 2022	návštěvnost 2021	návštěvnost 2020
Celkem Okres Česká		169 505	.	.
Státní hrad Bezděz	www.hrad-bezdez.cz	54 548	53 086	56 483
Skalní hrad a poustevna	www.hradsloup.cz	40 228	39 741	40 758
Státní hrad Lemberk	www.zamek-lembek.cz	27 930	24 583	27 218
Státní zámek Zákupy	www.zamek-zakupy.cz	22 516	17 912	22 235
Hrad Houska, Blatce	www.hradhouska.cz	18 259	17 264	.
Vodní hrad Lipý a	www.cl-kultura.cz	4 371	3 299	.
Vyhlídková věž,	www.jablonnevp.cz	1 653	.	.
Celkem Okres		42 899	.	.
Hrad Frýdštejn,	www.frydstejn.cz	24 549	26 064	22 851
Vranov – Pantheon	www.vranov-pantheon.cz	.	.	.
Radniční věž, Jablonec	www.jablonec.com	.	1 130	.
Kostel sv. Anny,	www.jablonec.com	.	1 196	.
Celkem Okres		178 287	110 316	.
Státní zámek Sychrov	www.zamek-sychrov.cz	91 998	58 907	60 052
Státní hrad a zámek	www.zamek-frydlant.cz	55 930	31 232	33 992
Státní hrad Grabštejn,	www.hrad-grabstejn.cz	17 996	11 568	18 270
Zámek Svijany	www.zameksvijany.cz	12 363	8 609	.
Celkem Okres Semily		170 496	178 087	.
Státní hrad Trosky,	www.hrad-trosky.cz	85 777	97 214	99 780
Hrad Valdštejn, Turnov	www.hrad-valdstejn.cz	55 425	51 551	48 622
Zámek Hrubý Rohozec,	www.zamek-	14 509	14 096	.
Hrad Rotštejn, Turnov	www.hrad.rotstejn.info	12 639	13 060	13 668
Synagoga Turnov	www.synagoga-turnov.cz	2 146	2 166	1 915

Zdroj: NPÚ - <https://www.npu.cz/cs/pro-media/102349-vyssi-navstevnost-zajem-o-pamatky-po-obnove-v-roce-2023-na-hrady-zamky-a-dalsi-objekty-ve-sprave-narodniho-pamatkoveho-ustavu-prislo-vic-nez-4-miliony-navstevniku>

Turisty do Libereckého kraje lákají i horské rozhledny, muzea a galerie, lidová architektura, tradice, lázně a zábavní parky. Mezi nejvýznamnějšími turistickými cíli je Televizní vysílač a hotel Ještěd od architekta K. Hubáčka.

Obrázek č. 2 - Nejnavštěvovanější turistické cíle v Libereckém kraji 2019

Zdroj: Kateřina Kholová a TU Liberec dle CzechTourism

Nabídka cestovního ruchu pro osoby se specifickými potřebami

Pro osoby se specifickými potřebami jsou zajímavé ZOO a Botanická zahrada v Liberci, Státní hrad a zámek ve Frýdlantu v Čechách, Státní zámek Lemberk, zřícenina gotického hradu Rotštejn, Severočeské muzeum v Liberci a Oblastní galerie Liberec, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. Toalety, parkoviště, bezbariérový přístup a možnost pohybu pro imobilní návštěvníky. Všechny tak nabízejí široké spektrum kulturních zážitků. Z provedeného terénního průzkumu jednoznačně vyplynulo pozvolné zlepšování a snaha o zpřístupnění některých kulturně historických objektů osobám se specifickými potřebami. Alespoň v míře, kterou povolují architektonické, finanční a správní možnosti. Dobrým příkladem dobré praxe spojeného nejen s rekonstrukcí budovy, v níž se mimo jiné umístily výtahy, ale i úpravou expozice doplněné například haptickými modely expozice, je například Severočeské muzeum. Na osoby se specifickými potřebami myslí například i vedené Botanické či ZOO v Liberci. Zde jsou nejen rozšířené cesty tak, aby mohly osoby pohybově znevýhodněné, či rodiny s kočárky a malými dětmi, pohodlně vychutnat procházky celým areálem zmíněných zahrad. Obě zahrady nabízejí i řadu doplňkových služeb zaměřených na tento specifický segment návštěvníků. Mezi ně patří například půjčení kočárků pro děti, invalidního vozíku, možnost návštěvy s doprovodem vodících psů apod.

Možnosti zpřístupnit zejména historické objekty v podobě zámků či hradů, zřícenin, zpravidla znemožňuje nejen členitost terénu, umístění v horách či obtížně dostupných lokalitách kopcovitého terénu, četná schodiště v objektech a především fakt, že řada z navštěvovaných památek jsou národními kulturními památkami a možnost rekonstrukce je tudíž výrazně okleštěna legislativou a pokyny NPÚ, kterým jsou objekty spravovány. Přesto lze konstatovat, že snaha kastelánů či správců stále stoupajícího množství hradů a zámků v Libereckém kraji se snaží být nápomocna a zpřístupnit objekt osobám se specifickými potřebami alespoň do určité míry. Příkladem dobré praxe může být Státní hrad a zámek ve Frýdlantu v Čechách, který po předchozím objednání, případně domluvě přímo na pokladně objektu, umožňuje osobám s pohybovým znevýhodněním alespoň vstup na nádvoří zámku, návštěvu historické kuchyně, případně přízemí, 1. patra zámku. Sluchově indisponovaným návštěvníkům je umožněna samostatná prohlídka objektu, podobně vstřícné je vedení objektu vůči nevidomým návštěvníkům. Ti mají k dispozici haptickou mapu, mohou si projít objekt v doprovodu vodícího psa. Přesto z rozhovoru s kastelánem objektu vyplynul fakt, že osob se specifickými potřebami na Frýdlantský hrad a zámek ročně dostaví pouze několik desítek návštěvníků. Pro lepší orientaci osob se specifickými potřebami slouží semaforové značení na webovém portále Libereckého kraje, není však uvedené u všech turistických cílů.

Výrazné rezervy jsou v Libereckém kraji z hlediska přizpůsobení nabídky osobám se specifickými potřebami v poskytování ubytovacích a stravovacích služeb. Pokud už ubytovací zařízení má k dispozici bezbariérový přístup, většinou nemá k dispozici vyhovující bezbariérové toalety, případně disponuje pokojem pro osoby s pohybovým omezením v nízkém počtu. Např. Hotel Babylon v Liberci má sice zcela vyhovující pokoj pro pohybově indisponované návštěvníky, ovšem pouze jeden s jedním lůžkem. Není počítáno s doprovázející osobou, případně s větším počtem podobně handicapovaných osob.

Závěr

Cílem příspěvku bylo představit možnosti rozvoje cestovního ruchu pro všechny v destinaci Liberecký kraj na základě analýzy stávající nabídky a poptávky turismu. Pro naplnění cíle byla provedena analýza primárních a sekundárních zdrojů, syntéza, indukce a dedukce. Hlavní výzkumnou metodu pak byly polostrukturované rozhovory se zainteresovanými stranami, terénní průzkum uskutečněný v letech 2022–2023 autory příspěvku. Výzkum ukázal, že Liberecký kraj, byť z hlediska kulturně-historického, přírodního potenciálu má výborné předpoklady pro cestovní ruch, nicméně v realizaci služeb má silné rezervy. V popředí zájmu našeho zkoumání možností rozvoje cestovního ruchu pro všechny a z jeho výsledku vyplynulo, že v této oblasti od dob celosvětové pandemie Covid 19 se řada navštěvovaných turistických cílů mnohem více a cíleně zaměřuje na segment turistů se specifickými potřebami a snaží se mu umožnit návštěvu i zážitek. Vhodná by byla širší informovanost o těchto možnostech, aby se tak výrazně zvýšilo povědomí návštěvníků a snahy poskytovatelů služeb byly čteněji využívány. Velká rezerva zůstává v poskytování ubytovacích i stravovacích služeb.

Použité zdroje

Bibliografické odkazy

Internetové zdroje

1. ČERNÁ, B. *Vyšší návštěvnost, zájem o památky po obnově – v roce 2023 na hrady, zámky a další objekty ve správě Národního památkového ústavu přišlo víc než 4 miliony návštěvníků*. Online. NPÚ 4.1.2024. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pro-media/102349-vyssi-navstevnost-zajem-o-pamatky-po-obnove-v-roce-2023-na-hrady-zamky-a-dalsi-objekty-ve-sprave-narodniho-pamatkoveho-ustavu-prislo-vic-nez-4-miliony-navstevniku>, [citováno 2024-04-20].

2. HUŠEK, J. *Chráněná krajinná oblast Jizerské hory – 50 let*. Online. Ochrana přírody 18.2.2018. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/chranena-krajinna-oblast-jizerske-hory-50-let/>, [citováno 2024-02-23].
3. JIZERKY, TURISTICKÝ REGION. *Strategie rozvoje Turistického regionu Jizerské hory 2021-2027*. Online. Jizerky 2021. Dostupné z: <https://www.jizerky.cz/filemanager/files/2202534.pdf>, [citováno 2024-02-15].
4. KRÁLIKOVÁ, A. *Návštěvnost turistických cílů 2023*. Online. Tourdata 19.6.2024. Dostupné z: <https://tourdata.cz/data/navstevnost-turistickych-cilu-2023/>, [citováno 2024-06-21].
5. KUPČÍKOVÁ, T. *Návštěvnost turistických cílů 2022: Liberecký kraj*. Online. Tourdata 11.7.2023. Dostupné z: <https://tourdata.cz/data/navstevnost-turistickych-cilu-2022-liberecky-kraj/>, [citováno 2024-04-04].
6. LEBAWIT, L. G., Lily Girma 2024. *Travel Will Add a Record \$11.1 Trillion to the Global Economy in 2024*. Online. Bloomberg 4.4.2024. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-04-04/travel-will-contribute-a-record-11-1-trillion-to-the-global-economy-in-2024?srnd=homepage-europe>, [citováno 2024-05-30].
7. NIPOS. *Roční výkaz o památkových objektech s kulturním využitím za rok 2023*. Online. NIPOS. Dostupné z: <https://statistika.nipos.cz/2023/pamatky>, [citováno 2024-04-06].
8. TRDLA, F. *Konference cestovního ruchu pro Lužické hory nadchla Hrádek*. Online. Liberecký kraj 31.3.2023. Dostupné z: <https://www.kraj-lbc.cz/aktuality/konference-cestovni%20ruchu-pro%20luzick%C3%A9-hory-nadchla-hradek-n553745.htm>, [citováno 2024-02-15].
9. UNWTO 2001. *Global Code of Ethics for Tourism*. Online. UNWTO 2020. Dostupné z: <https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism>, [citováno 2024-05-28].
10. WHO. *Disability*. Online. WHO 7.3.2023. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>, [citováno 2024-04-20].
11. WTTC 2024. *Economic Impact Research*. Online. WTTC 2024. Dostupné z: <https://wtcc.org/research/economic-impact>, [citováno 2024-05-30].

Kontaktní adresa

Mgr. & Mgr. Petra Chaloupková-Košlíková, Ph.D.

Panevropská univerzita Praha, Fakulta vysoké školy obchodní, Spálená 76/14, 11000 Praha 1,
e-mail: petra.koslikova@peuni.cz

Mgr. Monika Klímová, Ph.D.

Panevropská univerzita Praha, Fakulta vysoké školy obchodní, Spálená 76/14, 11000 Praha 1,
e-mail: monika.klimova@peuni.cz

doc. Ing. Ľubomír Kmeco

Panevropská univerzita Praha, Fakulta vysoké školy obchodní, Spálená 76/14, 11000 Praha 1,
e-mail: lubomir.kmeco@peuni.cz

Kapitola: 15

INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE AND CULTURAL MEMORY: ON THE EXAMPLE OF ACTION "KÁMEN" - FALSE BORDERS

NEMATERIÁLNÍ KULTURNÍ DĚDICTVÍ A PAMĚŤOVÁ
KULTURA: NA PŘÍKLADU AKCE „KÁMEN“ – FALEŠNÉ
HRANICE

ThLic. Ing. René Milfait, Ph.D.

INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE AND CULTURAL MEMORY: ON THE EXAMPLE OF ACTION "KÁMEN" - FALSE BORDERS

NEMATERIÁLNÍ KULTURNÍ DĚDICTVÍ A PAMĚŤOVÁ KULTURA: NA PŘÍKLADU AKCE „KÁMEN” – FALEŠNÉ HRANICE

René Milfait

Member of the Council of the Section for Ethics in Palliative Care of the Czech Society of Palliative Medicine; College of Social and Medical Cheb; Lecturer at the Institute of Ethical Counselling in Healthcare; member of OVIGO Theater; Vice-Chairman of the Society for Research into the Crimes of Communism; (rene.milfait@seznam.cz)

Abstract: This article addresses the issue of social responsibility for intangible cultural heritage in the form of cultural memory. It does so on the basis of one of the most clandestine and insidious actions of the communist state security apparatus, known as the "Kámen" action. This took place on the Czech-German border between 1948 and 1951. These violations were not only violations of basic human rights, but also violations of the very laws of the criminal, illegitimate communist totalitarian regime. This method of state security will be presented and its publications and theatrical elaborations will be presented as cultural memory. Such a theme of remembrance and cultural memory arises from the fact that official remembrance or commemoration can serve to educate those who were not personally involved in the events in question. Thus, effective remembrance and cultural memory can function as a cautionary signal within society, as it can illuminate the actions, or rather the actions and omissions, that led to such events. The objective of remembrance, culture of remembrance, and commemoration is to advance the protection of human rights, as the connection with human rights extends into the past, present, and future. The theme will be situated within a human rights framework, primarily based on UNESCO documents and the UN 2030 Agenda. Furthermore, ethical and ethico-legal considerations will be addressed.

Keywords: intangible cultural heritage; cultural memory; Action "Kámen" - False Borders; ethics; human rights; UNESCO.

Introduction

The term 'cultural heritage' has undergone significant changes in content in recent decades, partly as a result of the tools developed by UNESCO. Cultural heritage is not limited to monuments and collections of objects. It also includes traditions or living expressions inherited from our ancestors and passed on to our descendants, such as oral traditions, performing arts, social practices, rituals, festivities, knowledge and practices related to nature and the universe, or the knowledge and skills to produce traditional crafts. „*An understanding of the intangible cultural heritage of different communities helps with intercultural dialogue, and encourages mutual respect for other ways of life. The importance of intangible cultural heritage is not the cultural manifestation itself but rather the wealth of knowledge and skills that is transmitted through it from one generation to the next. The social and economic value of this transmission of knowledge is relevant for minority groups and for mainstream social*

groups within a State, and is as important for developing States as for developed ones“ (UNESCO, 2024).

A Holocaust/Shoah survivor, Mrs. Estelle Laughlin, spoke these words: *"Memory is what shapes us. Memory is what teaches us. We need to understand where our reparation/redemption lies in“* (Deutsches Institut für Menschenrechte, 2020).

It can be posited that memory serves as a counterforce to the powerlessness of life. Memory renders the past more transparent and understandable. It offers an opportunity to counteract the passing of time. Furthermore, memory allows us to understand who we are and how we became who we are. This storytelling is also done in the hope that events will not repeat themselves (Schmitz, 2023).

The theme of remembrance and cultural memory is based on the fact that official remembrance or commemoration serves to educate those who were not personally involved in the events in question. This is achieved by raising awareness of the circumstances that led to the events in question in the past and sensitising society to the way in which these events are dealt with. The conferral of the status of official recognition upon these events can serve to reassure survivors or those otherwise affected that their suffering and the injustices committed have been acknowledged and taken into account, and that a reckoning with the violation of their rights is underway. It is also about learning from the past and preventing the repetition of mistakes. The establishment of a culture of remembrance can serve as a catalyst for societal change, by prompting reflection on the underlying causes of such events. (Deutsches Institut für Menschenrechte, 2020).

Knowledge of history makes us more sensitive and attentive to arguments, opinions, information and actions that challenge or outright violate human rights and the rule of law in the present.

The director of the Centre Bavaria Bohemia from Schönsee, Germany, which is located near the Czech border and is a bilingual Czech-German cultural platform providing information on the six neighbouring regions of Upper Franconia, Karlovy Vary Region, Upper Palatinate, Pilsen Region, Lower Bavaria and South Bohemia, wrote the very first slide of her PowerPoint presentation "European Green Belt: Cultural Heritage and Sustainable Development" and subtitled it "From the Belt of Death to the Belt of Life". Sites of significance should also link the past, present and future, as well as local phenomena to global contexts. As a place of discovery and learning, this Green Belt of the Border will also serve as a laboratory for sustainable development and will include an open-air museum against totalitarianism and for democracy. In addition to the dimensions of "habitat connectivity, biodiversity" and "future perspectives of the population", she also introduced the dimension of "historical cultural landscape, memorial sites" (Hofinger, 2024).

It is also for this reason that, in the context of the development of the culture of remembrance, the landscape and its activities focused on Czech-German historical themes, the historically and logistically "unique" (let us add, unfortunately) so-called "Czech-German" will be presented and reflected upon.

The "Kámen" operation, in which the communist StB secret police created false borders on Czech territory, giving the impression that the Czechoslovak inhabitants were already on German territory, in order to lure them into a trap and subsequently arrest, convict, imprison and rob them. Well-known places in this connection are Všeruby, Kdyně, Tři Sekery, Svatý Kříž, Selb-Wildenau/Aš, Bärnau/Pavlova Hut'. At some of these sites, i.e. directly at the crime scenes, German-Czech theatre performances based on the actual events and the individual

stories of the victims have been and will continue to be staged (OVIGO theater, 2024)⁴³. Books about the „Kámen“ operation have been published in Czech, German and English (Jandečková, 2013, 2018, 2021, 2022, 2023; Jandečková/Kocián, 2022, 2023).

The topic will be placed in a human rights framework, based mainly on UNESCO documents and the UN 2030 Agenda. Some ethical and ethico-legal aspects will also be mentioned.

Operation „Kámen“. False Border

The so-called Akce "Kámen" ("Stone Action") was a provocative method used by the communist state security to search for, interrogate and subsequently arrest and illegally convict selected persons at the fake Czech-German borders, which had been built for this purpose by the "criminal, illegitimate and despicable communist regime" (Act No. 198/1993 Coll.) and to which the persons in question were lured. These people were then sentenced to several years' imprisonment for "illegally crossing the border", and they and their families were robbed. To this end, the State Security had trusted advisors who spread disinformation and advised the victims to flee Czechoslovakia. All this was designed to create a sense of security and trust in the victims. The children were then taken away after their arrest. This method and its insidious and secret crimes were unprecedented in the world and are still little known in the Czech Republic. It took place between 1948 and 1951.

As mentioned above, these crimes consisted of the communist state security carefully selecting inconvenient people in advance, who were then provoked into fleeing Czechoslovakia. It devised a method, known as "Operation Stone", in which it interrogated the targets at false borders in supposed German customs and US military counterintelligence offices. People who fell into this trap thought they had already crossed the Czechoslovak border and willingly gave themselves up. This "Stone" action was a systematic measure of the security apparatus violating its own laws. The perpetrators may have been inspired by the "dangle

Václava Jandečková

FALSE FRONTIERS

OPERATION KÁMEN. VICTIMS AND INSTIGATORS OF THE MOST CONFIDENTIAL CRIMES OF THE STATE SECURITY 1948–1951

The author's profound interest and personal involvement in the fate of those involved and their individual stories makes this historical study a literary gem. *False Frontiers: Stories from Operation Kámen, (1948–1951)* unmasks illegal State Security activities of the late 1940s and early 1950s, which were hitherto practically unknown. Using ten distinctive examples, she tells the stories of the participants, describing the background to the malicious crimes that involved laying traps for previously selected victims who had been goaded into escaping from Czechoslovakia. State Security thought up Operation

Kámen in order to interrogate sought-after individuals at bogus German customs posts in fictitious American military counter-espionage offices. With this incriminating material, those who thought they had actually crossed the Czechoslovak state frontier were then arrested for "illegally crossing the frontier". There were not a chance occurrences, but were part of a systematic procedure practised by the state security apparatus, which was covertly breaking its own laws. State Security agents did not hesitate to make use of criminal methods to consolidate totalitarian power and to identify the various forms of dissent against the new regime. The author aims to present the sophistication that came to be standard procedure in the planning behind state security work. Although this was the most secret repressive campaign of the Communist regime, Jandečková reveals new victims and perpetrators, outlines the development of Operation Kámen in time and space, and presents a range of reasons for its use. The extensive illustrations indicate the broad source base of an official and private nature. Previously unpublished archive material is compared to later direct testimony from witnesses, enabling the author to present in an entirely new light the secret police's reasoning and procedures during the opaque post-1948 period of turbulent change.

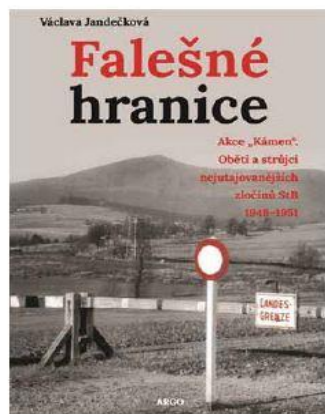

Figure 1. Photograph of the cover of one of the books and information from the media.

⁴³ The author of this article had the honour of playing several roles in this Czech-German performance.

operations" of the Soviet OGPU security services, which had been used against Russian emigrants in France, Britain, Germany and perhaps elsewhere since the early 1920s, and which the NKVD and KGB continued in later years. No one has been convicted for these crimes after 1989 (Jandečková, 2018; Jandečková 2013).

This dramatic story provides an insight into the early days of the anti-communist resistance movement and has an important ethical dimension, even though justice for the victims of the "Kámen" operations has long since become a pipe dream. The Kámen operation has given us one of the most stirring stories of the Cold War. Author Václava Jandečková researches, publishes and lectures both in the Czech Republic and abroad. She first came to the attention of international readers in 2013 with the bestselling comic book KÁMEN. It tells the story of the "false border" operation on the Czech-Bavarian border. In 2023 the musical "Cold Freedom. Spy between the borders" (Luisenburg-Festspiele Wunsiedel⁴⁴) is based on this historical work. Her revealing book False Borders from 2018 has been published in German as a three-volume series called Fingierte Grenze - Aktion "KÁMEN" by LIT Verlag (2021, 2022). These stories have been turned into a Czech-German open-air theatre production by the OVIGO theatre company, which will be performed at four locations on the Czech-Bavarian border (2022-2024).⁴⁵ English readers can enjoy her secret state police operations in Cold War Czechoslovakia (2021).

In her foreword to the comic book Operation "Kámen": False Border, author and researcher Václava Jandečková describes, among other things, this method of the communist state police as follows: *"The intelligence and state security apparatus operated by the Ministry of the Interior did not hesitate to misuse the situation in its favour – techniques employed by the gestapo and Soviet secret services were the methods of choice. These methods of incitement became a part of the police force's work, protecting the law demoted to a poor second in favour of the struggle against imagined enemies. When human freedom and dignity no longer had meaning, the time for illegal acts had arrived. The time was right for the "Kámen" operation (meaning "stone" in Czech), one of the craftiest but successful intelligence gathering methods of the 20th century. So what exactly did it entail? At a number of locations on the western border between Czechoslovakia and Germany fake state border posts were set up, complete with German customs posts and US military counterintelligence offices, traps set for those lured there. In these fake offices hung portraits of US presidents alongside the Stars and Stripes. Refugees were offered American cigarettes and drinks, children Swiss chocolate. Their subsequent "return" to Czechoslovakia into the arms of the security services took place according to a carefully prepared script so that the preselected victims would never know if had all been a expertly laid trap. The "Kámen" operations helped create an atmosphere of fear that the totalitarian regime needed to hold on to power"* (Jandečková, 2022).

Igor Lukeš, a professor and historian of Czech origin at Boston University, has written the following lines on the subject of the Stone Action and the books written by the scholar and writer Václava Jandečková: *"With this book Václava Jandečková emerges as a star among historians of Cold War intelligence operations. Combining her analytical skills with deep understanding of Czech history, she has mapped out the scandalous Operation KÁMEN and its many dimensions in astonishing detail. This study is a meticulously researched and convincingly argued masterpiece. It is also immensely readable and full of fascinating depictions of the personalities involved. It is a marvelous piece of work, a major contribution to our understanding of the early postwar years of the Cold War. I can't*

⁴⁴ Wunsiedel is situated in the Fichtelgebirge mountains, nestling in the valley of the river Röslau at the foot of the Kösseine plateau, close to the Czech border: Wunsiedel is so close to the Czech Republic. In fact, the town of Marktredwitz, which belongs to the administrative district of Wunsiedel, is only 22 kilometres west of the Czech town of Cheb.

⁴⁵ The author of this article is a member of this theatre and acted in this German-Czech performance.

recommend it highly enough" (Igor Lukes, Pardee School of Global Studies, Boston University; Jandečková, January 1 2021).

The books and the travelling exhibition are also about recognising and passing on memories, in order to identify false, inhumane tendencies at an early stage in a vigilant examination of current developments. It is easier to understand why the then Czechoslovakia, under the influence of the Soviet Union, abstained from voting on the UN Universal Declaration of Human Rights in 1948. Books, travelling exhibitions and theatre productions thus not only provide insight into historical facts and contexts, but also enable ethical and legal reflection on the basis of this structural injustice and offer teaching material for ethical, civic and human rights education.

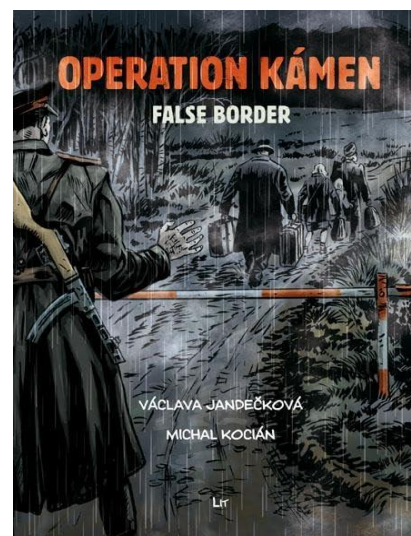

Figure 2. Photo of the comic.

Victims and perpetrators of the most closely guarded crimes of state security 1948-1951: a common legacy of polyphonic German-Czech history and memory. A contribution to the future of Europe

As we know, from 1948 Czechoslovakia became a place of injustice. The perpetrators of Operation “Kámen” also helped to eliminate the young democracy, destroy the rule of law, crush political opponents and establish a dictatorship. Under the authority of the Ministry of Justice and with the help of the courts, they violated not only their own laws and the laws of international law, but also the laws of humanity. Discrimination and exclusion were institutionalised, inequality and injustice coupled with violence.

Between 1948 and 1951, the Czechoslovak secret police set up a fake state border with fake German customs and American counter-intelligence offices at several locations on the western border. These were carefully laid traps, designed to spring at the right moment. The refugees thought they were already in the safe, free West, unaware that the border they were about to cross was not real. It was all pure deception that destroyed lives.

Coming to terms with injustice, remembering the victims and exposing the perpetrators are and will remain important. The books and the travelling exhibition are also about recognising and passing on memories so that, in a vigilant examination of current developments, false and inhumane tendencies can be identified at an early stage.

The results of Václava Jandečková's research have proved that the secret method "Kámen" has been transformed from a systematic measure of the police apparatus into a sad, painful and shameful phenomenon of our history.

The elaboration of the theme in texts and theatrical performances clearly and concretely demonstrates and confirms that Czechoslovakia has become a place of lawlessness since 1948 and that the perpetrators of the "Kámen" operation also contributed to the elimination of the young democracy, the destruction of the rule of law, the liquidation of political enemies and the establishment of a dictatorship. These perpetrators, with the authority of the Ministry of Justice and the help of the courts, violated not only their own laws and international law, but also the

laws of humanity. This book clearly documents how discrimination and exclusion were institutionalised and how inequality became linked to injustice.

Publications and theatrical performances convey that and the importance of coming to terms with experiences of injustice, remembering victims and exposing perpetrators. It acknowledges directly and indirectly those who had the capacity to recognize and resist monstrous ideology and its propaganda early on. Such examples and role models also empower the people of today not to be afraid to stand up for freedom, justice and solidarity.

Operation "Kámen"- False Borders performed by the OVIGO Theatre: An example of cultural memory and cultural heritage

The script was written by the Czech researcher and writer Václava Janděčková, who has worked extensively on the subject of „Operation Kámen“ and has presented it in her publications and travelling exhibitions. The aim was to pass on historical knowledge between generations, to search for new and unknown places of remembrance and to create new spaces of remembrance using contemporary techniques and methods. Particularly important were and are initiatives aimed at young people, who usually have no direct contact with the generation of memory in their families and who are increasingly asking themselves what the past has to do with their lives today and how the testimonies and lessons of the totalitarian regimes of the 20th century can be brought into a living context with their own experiences of injustice and powerlessness in today's world. They should be allowed to actively participate in society-wide discourses and processes, and to challenge group hostility, distorted histories and the marginalisation of certain groups.

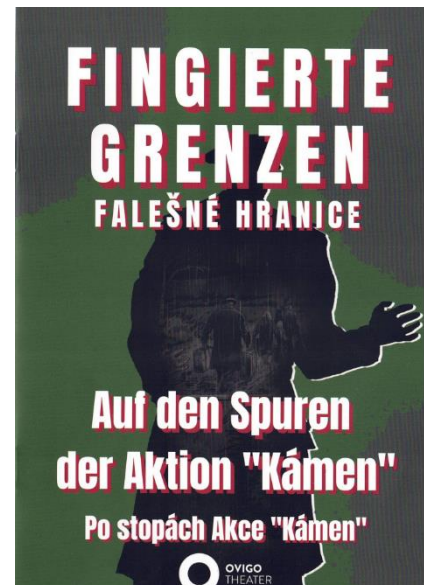

Figure 3. The stapled brochure of the OVIGO theatre.

The above-mentioned tasks are linked to specific challenges for the preservation and reorientation of Czech-German commemorative work and the presentation of commemorative institutions and initiatives, also in the context of the historically determined asymmetrical state of knowledge and significance of Czech-German history in the 20th century for both societies. It is therefore a contribution to civic, ethical and human rights education.

Figure 4, 5, 6, 7.
Photographs of the
author at one of the
performances.
Different scenes. René
Milfait/alias Josef
Šikola, Jan Prošvic,
Alois Zahajský and
Gerhard Krones/alias
Zdeněk Degner and
Stanislav Liška (both
participants of the
conference in
Mariánské Lázně).

It is also worth mentioning that the Dresden State Theatre staged a very impressive play based on the material provided by Mrs Janděčková, which was also shown in Prague, that beautiful music was composed especially for the presentation of the theme (Richard Ulrych) and that an animated film was made (Ondřej Brom and Nicole Pálenská, Dipozitiv Studio).

Legal injustice and supra-legal right

After the end of the Nazi dictatorship, in 1948, the German legal philosopher Gustav Radbruch developed his now famous "formula of legal injustice and supra-legal justice", according to which in situations in which "justice is not even sought", as was apparently the case in the communist regime, "laws and judgments are not valid, If laws and judgments deliberately deny the will to justice, for example by arbitrarily granting and denying human rights to people, then these laws and all threats of punishment have no validity, then the people do not owe them obedience, then even the lawyers must find the courage to deny them the character of law.

Radbruch's thesis on legal lawlessness and supra-legal right is well known and relevant to the topic of the "Kámen" method – false boundaries: "...where justice is no longer pursued, where equality, which is at the heart of justice, has been deliberately denied in the establishment of positive law, the law is not only unjust law, but lacks any legal character at all. For we cannot define law, even positive law, other than as an order and regulation which by its very purpose is to serve justice. By this standard, whole sections of Nazi law have never attained the dignity of valid law (...) The character of law is also lacking in all those laws which treated people as subhuman (=not belonging to the Nordic race) and denied them human rights (...) There are therefore legal principles which are stronger than any legal provision, so that a law which contradicts them is completely void (...) they are concentrated in the so-called declarations of human and civil rights..." (Radbruch, 2008).

Gustav Radbruch was the Reich Minister of Justice and legal philosopher who was the first German professor to be dismissed from the civil service when the NSDAP came to power on 30 January 1933. When "the contradiction between positive law and justice has reached such an intolerable degree that the law, as 'false law', must give way to justice"; when "justice is no longer sought", when "in the establishment of positive law the equality which is the core of justice is deliberately denied, then the law is not only 'false law' but lacks any legal character at all. "Radbruch's formulation was offered as a legal yardstick for judging Nazi legal crimes (Radbruch, 1946).

In its publication *On Law and Injustice*, the then German Federal Ministry of Justice and Consumer Protection states that knowledge of history makes it possible to recognise when "human rights and the rule of law are being violated" and that positive examples from history "give us the courage to stand up for freedom, justice and solidarity". (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2017/2017).

Remembrance, cultural memory and commemoration as a means of promoting human rights

Remembrance, the culture of memory and commemoration can promote the protection of human rights because the link with human rights extends into the past and into the future. Painful events are thus remembered in a spirit of respect for the victims, and the aspect of looking to the future involves recollection, remembrance and reflection on the events. Justice for the victims of injustice requires acknowledging the crimes, condemning the actions that led to them, compensating the survivors and remembering what happened. However, even when human rights violations against individuals and affected groups are acknowledged and commemorated, there is a risk that the events are not truly dealt with, that the commemoration does not adequately reflect the participation and contribution of certain individuals and groups as perpetrators and victims, and that those who suffered and may still suffer as survivors are not respected and included in the atonement. There is also a risk that human rights violations will be instrumentalised to justify certain actions or to pursue certain interests, if a differentiated treatment of events, cases and their conditions and contexts, as well as discrimination as an overarching theme, takes place without recognition, condemnation, reparation and remembrance (Deutsches Institut für Menschenrechte, 2020).

Knowledge of the injustices of the past heightens our sensitivity when human rights and the rule of law are challenged again today.

"Everyone knows that history doesn't repeat itself. But history does help us to understand who we are and why we are the way we are. Encountering the biographies of these

fearless lawyers shows us the responsibility that each of us bears, and encourages us to live up to that responsibility," added Federal Minister of Justice Maas. He also explained that there is a positive side to remembrance – the memory of the few who stood up to injustice. We should not forget them either. *"Many lawyers claimed after 1945 that they could not have acted differently. By remembering the few lawyers who resisted, we are showing that you didn't have to 'go along' back then; there were alternatives, but far too few had the courage to use them"* (Maas, 2017).

History helps us to understand who we are and why we are the way we are. We all know that history does not repeat itself. But nothing is irrevocable, and some of the things we take for granted today could be in danger tomorrow. There can never be an end to history here. But there is a positive side to remembrance. It is also about honouring those who stood earlier than others for freedom and democracy, who showed courage and determination in critical times, and who can be role models and inspiration today.

Coming to terms with injustice, remembering the victims and exposing the perpetrators are and will remain important. It is also about honouring those who stood up for freedom and democracy earlier than others, who showed courage and determination in critical times, and who can be role models and inspiration today. Knowledge of history makes us sensitive to when human rights and the rule of law are challenged or violated. And the positive examples of history encourage us to stand up for freedom, justice and solidarity.

We all know that history does not repeat itself. But nothing is irrevocable, and some of the things we take for granted today could be at risk tomorrow. Knowledge of the injustices of the past heightens our sensitivity when human rights and the rule of law are challenged again today.

Human rights operate at the interface between law and ethics, aiming to implement moral norms in the political organisation of societies, while at the same time serving as a critical yardstick to highlight the difference between 'legal positivism' and 'justice'. The aim of human rights is to unify the political and legal consequences of the necessary recognition of human dignity.

Therefore, it is essential to analyse, describe, read and study such practices, methods and propaganda of the criminal communist regime in order to understand them better and to recognise in time the dangerous tendencies that want to take our country out of the context of the democratic legal order, whose strongest common objectively binding ethical and legal standards are human rights.

Figure 8. A photo of the memorial plaque in Kdyně on the house that served as a hotel for the victims who were taken from there to the false border. The inscription reads FALSE BORDERS 1948-1951. In memory of the unfortunate victims of the Operation „Kámen“ and as a strong warning to present and future generations. The item was donated by the municipality of Kdyně.

A place where heritage is the key to history and the future

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), as the United Nations specialised agency for education, science and culture, has the task of promoting international cooperation in its four main programmes of education, science, culture and communication, thereby contributing to the maintenance of peace and security. In his foreword to the Yearbook of the German Commission for UNESCO (2020), the former Foreign Minister of the Federal Republic of Germany, Heiko Maas, wrote that in the wake of the coronavirus crisis, there might be a great temptation for countries to "withdraw into their national structures and arrangements". But the key, according to the minister, is not in isolation. Instead, he sees a sustainable solution – especially in the face of such a global challenge - in greater "cross-border cooperation and strong multilateralism".

The same publication – entitled Culture and Nature. Preserving Cultural and Natural Heritage, Promoting Diversity and Sustainable Development – states that places with cultural and natural heritage are also key to history and the future, to global partnerships, that they can connect people around the world and be a source of cross-border dialogue. Cultural tourism deserves particular attention.

The effective implementation of the UNESCO Conventions is linked to the achievement of the Sustainable Development Goals, as set out in the 2030 Agenda and as outlined below. Intangible cultural heritage (e.g. knowledge of natural resources and craft techniques) is considered to be the most visible contribution to the achievement of these goals in terms of strengthening social cohesion.

The German UNESCO Chairs also seek to contribute to the implementation of the 2030 Agenda and to discuss a common content and normative reference framework for the Agenda with foreign partners. They are committed to integrating all 17 Sustainable Development Goals into curricula, research and international cooperation.

The goals of the 2030 Agenda and the role of education in achieving them

On 25 September 2015, the member states of the United Nations (UN) adopted the 2030 Agenda at their summit in New York, with the aim of "improving the lives and health of all people, while preserving our planet and thus the very basis of our existence". They formally endorsed it in Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development: The 2030 Agenda for Sustainable Development (UN, 2015; UNIC, 2017), which includes the Sustainable Development Goals.

The preamble states that they are concerned with the fulfilment of human rights and that the ethical principle of sustainable development encompasses all three dimensions of sustainable development, i.e. economic, social and environmental/ecological, in an indivisible and balanced manner. It contains 17 Sustainable Development Goals (SDGs), which entered into force on 1 January 2016. The different goals are interlinked and considered indivisible.

A central role is given to education, which should aim at the development of the whole person and at mutual understanding, tolerance and peaceful coexistence. One of the goals is entitled Education and several other goals are related to education. A related and important

aspect for the development of education is international and interdisciplinary cooperation (UNESCO 2017). Reference is made to the human right to education.

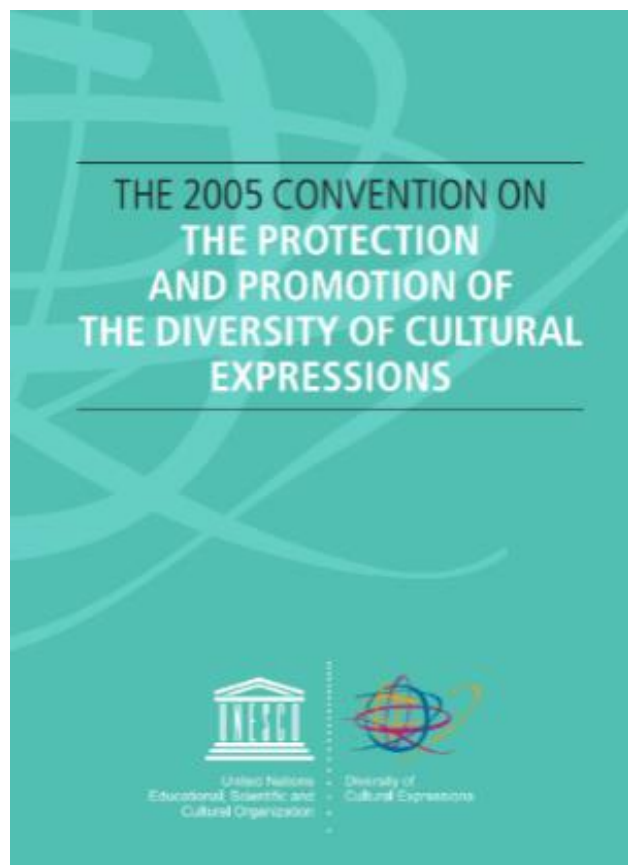
Legal basis for World Cultural and Natural Heritage

The UNESCO Convention Concerning the Protection of the Cultural and Natural Heritage of Humanity (1972) establishes the framework, criteria and procedures that form the basis of international law for world cultural and natural heritage. It also describes the obligations of States and their responsibilities for the protection and conservation of this heritage. It considers unique and irreplaceable treasures – for local people, for others around the world and for future generations - as part of the heritage of all humanity, of outstanding universal value, embodying the natural environment, human creativity and history. Protecting this heritage as part of public life and planning requires the creation of national and regional centres for education, scientific research and international cooperation in solidarity. The Operational Guidelines (2017) provide more detailed information on the practical implementation of the Convention.

The inviolable human rights frontiers of the Magna Carta of international cultural policy

The UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions (2005) is sometimes referred to as the Magna Carta of international cultural policy, as it is the first time that 'culture' has been codified as a specific matter of international law, and the first time that cultural goods and services have been legally recognised as having both cultural and commercial value. Human rights and fundamental freedoms are inviolable boundaries for state policies on culture, which also means that no cultural customs or traditions that would constitute a violation of human rights are recognised within the framework of cultural diversity.

The promotion of the indivisibility of human rights and fundamental freedoms is one of the main objectives of this Convention. In the Preamble, States Parties recognise and value the importance of cultural diversity for the full realisation of human rights. They note the importance of culture for social cohesion in society. The fundamental principles include respect for human dignity, human rights and fundamental freedoms. The obligation to educate, to recognise the role and encourage the participation of civil society, to promote international cooperation and to integrate culture into development policies is emphasised.

Intangible cultural heritage as a source of cultural diversity and a guarantor of sustainable development

The UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (2003) emphasizes in its preamble the importance of intangible cultural heritage as "a source of cultural diversity and a guarantor of sustainable development". It recalls the interdependence between intangible cultural heritage and tangible cultural and natural heritage.

It notes that the intangible cultural heritage of a given society and group "interacts with its environment, nature and history to shape and transmit a new sense of identity and continuity". It is recalled that only intangible cultural heritage that is consistent with human rights instruments and sustainable development will be taken into account. Therefore, both in-school and out-of-school education are important.

Ethical benchmarks for manifestations of intangible cultural heritage

The Basic Texts (2018) to the Convention include ethical standards for the treatment of holders and manifestations of intangible cultural heritage. The 12 ethical standards (Ethical Principles for Safeguarding Intangible Cultural Heritage, 2015) were developed in the spirit of the Convention, normative instruments for the protection of human rights, and from a cultural perspective. The intention of the Convention to bring the ethical dimension of the Convention to the fore was taken into account and recalled. The starting point was human rights. The enumerated ethical benchmarks should contribute to sustainable development and serve as a basis for the development of specific ethical rules and instruments.

The following statements are identified in this document as individual ethical principles:

1. Communities, groups and, where appropriate, individuals have a primary role to play in the preservation of their own intangible cultural heritage;
2. The right of communities, groups and individuals to engage in practices, representations, expressions, knowledge and skills that ensure the preservation of intangible cultural heritage should be recognised and respected;
3. Mutual respect, as well as respect and appreciation for intangible cultural heritage, should prevail in the interaction between States and communities, groups and individuals;
4. Such interactions for the negotiation, preservation, mediation and management of intangible cultural heritage should be characterised by transparent cooperation, dialogue, negotiation and consultation, and should be based on voluntary, prior and informed consent;
5. Communities, groups and individuals should be given access to the tools, objects, artefacts, cultural and natural spaces and places of memory whose existence is necessary for the enjoyment of intangible cultural heritage;

6. It is for each community, group or individual to determine the value of its own intangible cultural heritage;
7. The communities, groups and individuals who create and provide this heritage should benefit from the protection of the intellectual and material interests arising from this heritage;
8. The dynamic and living nature of intangible cultural heritage must be respected at all times;
9. Communities, groups, local, national and transnational organisations and individuals should carefully consider the direct and indirect, short and long term, potential and actual impacts of actions that may be detrimental to the conservation of this heritage;
10. Communities, groups and individuals should play an important role in identifying threats to their intangible cultural heritage (including out-of-context, commercialisation, misrepresentation) and in deciding how to prevent and mitigate such threats;
11. The cultural diversity and identities of communities, groups and individuals should be fully respected;
12. The preservation of intangible cultural heritage is also of universal concern to humanity and therefore bilateral, subregional, regional and international cooperation should take place.

Common ethical standards in intercultural dialogue

The United Nations Resolution on the Global Agenda for Intercultural Dialogue (2001) states in its preamble that it seeks to promote and strengthen respect for human rights and fundamental freedoms for all people, in particular to fulfil the Universal Declaration of Human Rights as a "common ideal" of peoples and a "source of inspiration" to respect, protect and fulfil all indivisible (i.e. civil, political, social, economic and cultural), interdependent and interrelated, universal human rights derived from human dignity.

It presents the diverse expressions of cultures as part of the common heritage of humanity. The signatories also affirm that among the "indispensable core values" of international relations in the 21st century are justice and tolerance, including the active promotion of a "culture of peace and dialogue" among cultures that respects the diversity of spiritualities, cultures and languages. Dialogue between cultures can contribute to an awareness and understanding of the common values shared by all human beings. It calls for the search for commonalities (including fundamental values and meanings) in cultures in order to address common problems that threaten human rights in different areas. One of its objectives is to promote a shared understanding of human rights, "common ethical norms and universally shared values", and respect for "cultural diversity and cultural heritage".

Intercultural dialogue is intended to promote confidence-building at local, national, regional and international levels; to foster mutual understanding, including in the fields of culture, religion and spirituality, education, science and technology; to re-emphasise respect for human rights; and to "develop common ethical standards". This global agenda also includes an action plan which calls for, among other things, the funding of conferences and the promotion of cultural tourism.

Good practice in the ethical heritage and cultural memory of humanity: the World Ethos for a Culture of Humanity project

The authors of the World Ethos Project and its Declaration emphasise that the principles expressed here can be accepted by all people of moral conviction because they are found in the heritage of various philosophical, spiritual, natural or religious traditions. They represent a fundamental consensus. By ethos they mean moral consciousness, inner moral convictions and attitudes, a person's self-commitment to binding, unwavering ethical standards and personal attitudes or virtues.

They take into account the level of personal conscience/heart and point out that a legal and ethical level is necessary. The project wants to affirm and deepen the level of law (human rights) based on ethos. The moral autonomy and conscious self-responsibility of the human being, which entails not only fundamental rights but also fundamental duties, is prior to any legal establishment and legislation (Küng, 2000, 2012; Küng, Kuschel, 1997; Küng/Leisinger/Wieland, 2010; Parlament der Weltreligionen, 1993).

The signatories of the Declaration on World Ethos therefore formulate four unwavering (irrevocable, irreversible) guidelines as a self-commitment, based on the fact that four ethical imperatives can be found in the Bible, the Koran, the founder of yoga, the Buddhist canon and the Chinese tradition: thou shalt not murder/kill, thou shalt not steal, thou shalt not lie, thou shalt not abuse sexuality. This reflects the existential concerns of different people in different parts of the world to protect their lives, property, honour and sexual relationships. It is based on the fact that ethical principles, basic norms, other norms and rules, and attitudes are culturally specific and conditioned by time, but that there are universal ethical constants.

This proto-ethic is the basis of the world ethic. But this ethos of humanity, or world ethos, does not claim to be a new morality. It presents itself as an ethical foundation, an ethical framework and a certain moral compass without which no world order can function. The culture of humanity is to be promoted through four aspects, which are an elaboration of the principle of humanity ("every human being must be treated humanely") and the Golden Rule of ethics ("Do not do to others what you do not want them to do to you"; "Do not do to others what you do not want them to do to you") in four areas of human life. Every person and every institution has a fourfold responsibility:

Responsibility for a culture of non-violence and respect for all life (Honour life! / Don't kill! - Don't torture, don't abuse, don't hurt); commitment to a culture of solidarity and a just economic order (Act justly and fairly! / Do not steal! - Don't exploit, don't bribe, don't corrupt); commitment to a culture of tolerance and truthfulness (Speak and act truthfully! / Don't lie! - Don't lie, don't cheat, don't manipulate); commitment to a culture of equality and partnership between men and women (Honour and love one another! / Don't commit adultery! Don't abuse sexuality! - Don't cheat, don't humiliate, don't dishonour).

The leading figure of the World Ethos Project, Hans Küng, a German professor of Swiss origin, reiterated the main thrust and thesis of the Project in his lecture at the United Nations Summit entitled Dialogue of Cultures (2001): He pointed out that in an era of

globalisation of the economy, technology and communications, which is also leading to the globalisation of problems around the world (environment, nuclear and genetic technologies, organised crime and terrorism), a global ethos is needed to serve as a basis and help for people and civil society. He concluded his speech by saying that there is no peace among nations without peace among religions; no peace among religions without inter-religious dialogue; no inter-religious dialogue without global ethical standards; and no survival on our planet in peace and justice without a new paradigm of international relations based on global ethical standards.

Instead of a conclusion: Justice with hope?

The Czech writer and concentration camp survivor Arnošt Lustig also asks in one of his books (the case of Marie Navarové): "What is gain/victory and what is defeat in the light of justice? Can defeat also become victory? Is there justice under the stars? (Lustig, 2010).

But what is justice? What happens to people in an unjust world, and how can it be transformed into a more just world? We can ask who or what has the last word in life. We can ask whether those who devised and implemented the Kámen method of action, who tortured, condemned and killed, had the last word. They thought they were better than the others. They thought they had won.

At that time, the victims suffered greatly and were unable to defend themselves. They lost to the stronger and more powerful. Today we remember them. We can ask whether injustice, suffering and death have the last word in life. Or if life, justice and love have the last word.

Václav Havel said: "Hope is not the conviction that something will turn out well, but the certainty that something has meaning, no matter how it turns out".

Resources used

Bibliographic references

1. BUNDESMINISTERIUM der JUSTIZ und für VEBRAUCHERSCHUTZ, *Von Recht und Unrecht*. 2017. Available at: http://www.bmju.de/SharedDocs/Publikationen/DE/Von_Recht_und_Unrecht.pdf?__blob=publicationFile&v=1
2. BUNDESMINISTERIUM der JUSTIZ und für Verbraucherschutz, *Die Akte Rosenberg. Das Bundesministerium der Justiz und die NS-Zeit*. 2017. Available at: http://www.bmju.de/SharedDocs/Publikationen/DE/Akte_Rosenburg.pdf?__blob=publicationFile&v=17
3. DEUTSCHES INSTITUT für MENSCHENRECHTE. *Kompass. Handbuch zur Menschenrechtsbildung für die schulische und außerschulische Bildungsarbeit*. Ausgabe 2012/2015 – neu übersetzt und vollständig überarbeitet. © für die deutsche Ausgabe: Deutsches Institut für Menschenrechte, 2020. ISBN 978-3-8389-7187-2.
4. DEUTSCHE UNESCO-KOMMISSION: *Jahrbuch 2019–2020. Bildung, Kultur, Wissenschaft, Kommunikation*, Bonn: Juni 2020.
5. DIALOG DER KULTUREN. Statement vor der Vollversammlung der Vereinten Nationen 9. November 2001. Professor Hans Küng. Available at: <https://www.weltethos.org/1-pdf/20-aktivitaeten/deu/politik/un-statement-Kueng.pdf>.

6. ETHICAL PRINCIPLES for Safeguarding Intangible Cultural Heritage Adopted by the Intergovernmental Committee, Namibia, 2015.
7. GLOBAL AGENDA for DIALOGUE among CIVILISATIONS. Resolution adopted by the General Assembly, A/RES/56/6, 2001. Available at: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/RES/56/6>.
8. HOFINGER, V. (Centrum Bavaria Bohemia). *Europäisches Grüne Band: Kulturerbe und nachhaltige Entwicklung/Evropský zelený pás: Kulturní dědictví a udržitelný rozvoj*. Powerpointová prezentace z II. Mezinárodní konference Společenská odpovědnost za udržitelnost světového dědictví (26. 4. 2024) konané v Hotelové škole v Mariánských Lázních.
9. JANDEČKOVÁ, V. *Falešné hranice. Akce „Kámen“. Oběti a strůjci neutajovanějších zločinů StB 1948/1951*. Prague: Argo, 2018. ISBN 978-80-257-2408-8.
10. JANDEČKOVÁ, V. *Kámen. Svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2013. ISBN 978-80-87316-35-1.
11. JANDEČKOVÁ, V. *Fingierte Grenze – Aktion „KÁMEN“*. *Opfer und Täter geheimer Grenzoperationen der tschechoslowakischen Staatssicherheit 1948-1951*. Band 1. Studies in Intelligence History. Berlin: LIT Verlag, 2021. ISBN 978-3-643-25015-5.
12. JANDEČKOVÁ, V. *Fingierte Grenze – Aktion „KÁMEN“*. *Opfer und Täter geheimer Grenzoperationen der tschechoslowakischen Staatssicherheit 1948-1951*. Band 2. Studies in Intelligence History. Berlin: LIT Verlag, 2022. ISBN 978-3-643-25048-3.
13. JANDEČKOVÁ, V. *Berich über die Aktion „Fingierte Grenze“ an der bayerisch-tschechischen Grenze*. Studies in Intelligence History. Berlin: LIT Verlag, 2023. ISBN 978-3-643-25087-2.
14. JANDEČKOVÁ, V. *Secret State Police Operations in Cold War Czechoslovakia: Operation KÁMEN and the Jan Masaryk Case*. London: January 1, 2021 by LIT Verlag. ISBN 9783643913616.
15. JANDEČKOVÁ, V. (Text), KOCIÁN, M. (Ilustrace). *Akce Kámen. Populárně-naučný komiks*. Praha: Argo, 2022. ISBN 978-80-257-3946-4.
16. JANDEČKOVÁ, V. (Text), KOCIÁN, M. (Illustrations). *Operation Kámen. False Border*. Studies in Intelligence History. Berlin: LIT Verlag, 2023. ISBN 978-3-643-91448-4.
17. JANDEČKOVÁ, V. (Text), KOCIÁN, M. (Illustrations). *Aktion Kámen. Falsche Grenze*. Studies in Intelligence History. Berlin: LIT Verlag, 2023. ISBN 978-3-643-25089-6.
18. KÜNG, Hans: *Handbuch Weltethos. Eine Vision und ihre Umsetzung*, München: Piper, 2012. 240 str. ISBN-10: 3492300596.
19. KÜNG, Hans: *Světový étos pro politiku a hospodářství*, Praha: Vyšehrad, 2000, 368 str. ISBN: 80-7021-372-2.
20. KÜNG Hans / KUSCHEL Karl-Josef: *Prohlášení ke světovému étosu. Deklarace Parlamentu světových náboženství*, Brno: CDK, 1997. ISBN 80-85959-31-3.
21. KÜNG, Hans / LEISINGER, Klaus M. / WIELAND, Josef: *Manifesto Global Economic Ethic. Consequences and Challenges for Global Businesses*. With a Foreword by Jeffrey Sachs, München: Deutscher Verlag, 2010. 303 str. ISBN 978-3-423-34628-3.
22. LUSTIG, A. *Případ Marie Navarové*. Praha: Aleš Čeněk, 2010. ISBN: 978-80-7380-229-5.
23. MAAS, H. (Hrsg.). *Furchtlose Juristen. Richter und Staatsanwälte gegen das NS-Unrecht*. München: C.H.Beck, 2017. ISBN 978-3-406-70746-9.
24. MAAS, H. *Rede des Bundesministers der Justiz und für Verbraucherschutz, Heiko Maas, bei der Vorstellung des Buches „Heiko Maas (Hrsg.): Furchtlose Juristen*.

- Richter und Staatsanwälte gegen das NS-Unrecht“ am 4. Juli 2017 im Kammergericht Berlin.*
25. MILFAIT, R./SVOBODOVÁ, Z. *Vývoj a stav etického vzdělávání a teologickoetická reiterace lidských práv. Příspěvek k etickému a lidskoprávnímu vzdělávání a k interkulturnímu porozumění hodnotám*, Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky/Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, 2017. ISBN 978-80-88018-11-7.
 26. OPERATIONAL GUIDELINES for the Implementation of the World Heritage Convention
 27. UNESCO INTERGOVERNMENTAL COMMITTEE FOR THE PROTECTION OF THE WORLD Cultural and natural heritag, 2017.
 28. OVIGO THEATER. *Fingierte Grenzen/Falešné hranice. Auf den Spuren der Aktion „Kámen“/Po stopách Akce „Kámen*. www.ovigo-theater.de; *Fingierte Grenzen - Aktion "Kámen" | OVIGO Theater 2024* (ovigo-theater.de).
 29. PARLAMENT DER WELTRELIGIONEN, *Erklärung zum Weltethos*.
 30. RADBRUCH, G. *Gesetzliches Unrecht und übergesetzliches Recht*. In: *Recht und Moral. Texte zur Rechtsphilosophie*. Herausgegeben von Norbert Hoerster, Stuttgart: Reclam, 2008.
 31. RADBRUCH, G. *Gesetzliches Unrecht und übergesetzliches Recht*, in: *Süddeutsche Juristenzeitung (SJZ) 1946*, S. 105-108. In: *Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, Die Akte Rosenberg. Das Bundesministerium der Justiz und die NS-Zeit*. 2017.
 32. SCHMITZ, B. *Was ist ein lebenswertes Leben? Philosophische und biographische Zugänge*, Ditzingen: Philipp Reclam jun. Verlag, 2023. ISBN 978-3-15-011382-0.
 33. *UNESCO BASIC TEXTS of the 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, 2018.
 34. *UNESCO CONVENTION CONCERNING THE PROTECTION OF THE WORLD CULTURAL AND NATURAL HERITAGE*, UNESCO, 1972.
 35. *UNESCO CONVENTION for the SAFEGUARDING of the INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE*, The General Conference of the UNESCO, 2003.
 36. *UNESCO CONVENTION on the PROTECTION and PROMOTION of the DIVERSITY of CULTURAL EXPRESSIONS*, 2005.
 37. UNESCO / Deutsche UNESCO-Kommission e.V.: *Unpacking Sustainable Development Goal 4. Education 2030 / Unpacking SDG 4 Fragen und Antworten zur Bildungsagenda 2030*. © UNESCO 2016/2017. ISBN: 978-3-940785-87-9. Available at: <https://sdgs.un.org/goals>; <https://www.unesco.de/bildung/agenda-bildung-2030/umsetzung-der-agenda>.
 38. UNESCO Intangible Cultural Heritage. *What is Intangible Cultural Heritage? 2024. What is Intangible Cultural Heritage? - intangible heritage - Culture Sector -UNESCO*
 39. UNIC/Informační centrum OSN v Praze/ UN Information Centre Prague: *Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)*, 2017. <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>.
 40. UNITED NATIONS. Department of Economic and Social Affairs: *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, A/RES/70/1, 2015. Dostupné z: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.
 41. ZÁKON o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu (č. 198/1993 Sb.); Česká republika: NÁLEZ Ústavního soudu. Pl.ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 / 14/1994 Sb. /N 1/1 SbNU 1. Available at: NALUS - databáze rozhodnutí Ústavního soudu (usoud.cz).

Contact address

ThLic. Ing. René Milfait, Ph.D.

Podhorská 745/2, 353 01 Mariánské Lázně, Czech Republic, e-mail: Rene.Milfait@seznam.cz

Kapitola: 16

THREATS TO SUSTAINABILITY OF CULTURAL HERITAGE IN CHARTS AND FIGURES

OHROŽENÍ UDRŽITELNOST KULTURNÍHO DĚDICTVÍ
V GRAFECH A ČÍSLECH

doc. RNDr. Zdena Lustigová, CSc.

THREATS TO SUSTAINABILITY OF CULTURAL HERITAGE IN CHARTS AND FIGURES

OHROŽENÍ UDRŽITELNOST KULTURNÍHO DĚDICTVÍ V GRAFECH A ČÍSLECH

Zdena Lustigová

Pan-European University Faculty of Business High School, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00
Prague 1, Czech Republic, e-mail: zdenka.lustigova@peuni.cz

Abstract: This paper critically examines the sustainability of cultural heritage preservation in Europe amidst challenges posed by government debt, migration, and tourism. While optimistic narratives emphasize proactive measures such as funding prioritization and international cooperation, our analysis reveals underlying complexities that demand a more cautious approach. By evaluating government debt in relation to cultural heritage richness, we identify concerning trends in countries like Italy, France, and Spain. Additionally, the impact of growing migration, particularly in Germany and Spain, raises questions about its implications for heritage preservation. Surprisingly, the correlation between tourist arrivals and cultural heritage richness underscores the influence of pricing factors on tourist decision-making, highlighting the need for a nuanced understanding of economic dynamics. Thus, while proactive measures are essential, our findings underscore the importance of considering multifaceted challenges and adopting comprehensive strategies to safeguard cultural heritage for future generations.

Key words: Cultural heritage, government debt, tourism, migration, risk analysis, quadrant charts

Introduction: Identification of the Greatest Threats

Although the works of greatest nowadays archeologist, like Brian Michael Lione (e.g. Johnson and Lione, 2020, 2022), Neil Asher Silberman (e.g. Silberman 2022, 2024), Richard M. Leventhal (e.g. Leventhal, 2018) or Katie A. Paul from Global Initiative network, who have written extensively on the impacts of conflict, looting, and illicit trafficking on cultural heritage (even on impact of Covid pandemics -Silberman, 2020), are quite rarely connected to exact data and statistics (e.g.monetary, migration, etc.), they usually pretty well identify the threats to cultural heritage. Since it is almost impossible to get access to reliable data in different regions and continents, and often these data are not available at all, the main goal of this work is to enrich the perspective of the potential reader and get a bigger picture by supplementing the available European data and partially overlapping by supplementing the data from several countries from other continents (e.g. Japan, China, Russia and US), if available and trustworthy. Unluckily we dont have data from the most fragile areas.

Authors, mentioned above, and others, have identified a range of risks to cultural heritage in Europe, including urban development, globalization, migration, and commercialization. They emphasize the importance of recognizing and addressing these risks to ensure the preservation and sustainability of Europe's rich cultural heritage for future generations. Although the European cultural heritage does not belong to the oldest in the world,

still many cultural heritage sites in Europe are centuries or even millennia old, making them particularly vulnerable to deterioration, structural instability and natural decay over time. So one of the greatest risk for cultural heritage sustainability in Europe is **Age and Fragility of Heritage**

Europe attracts millions of tourists annually, leading to increased foot traffic, congestion, and wear on heritage sites. Unmanaged tourism can cause damage to buildings, monuments, and archaeological sites. Thus **Tourism Pressure** definitely threat the cultural heritage as well. European cities often face intense urbanization pressures, leading to the redevelopment or repurposing of historic neighbourhoods and buildings. Balancing modern urban development with the preservation of heritage can be challenging. So **Urban Pressure**, that is also connected to **Growing Migration**, especially from regions with different cultural, social, religious and historical background definitely threaten European cultural heritage. If not mentioned else, the data about migration are adopted from Eurostat and interactive Migration data portal.

As mentioned above, Europe has a history of **Conflicts and Occupations** that have resulted in damage to cultural heritage sites, such as during either World Wars or recent conflicts in Balkans and Ukraine. In regions with ongoing political tensions or conflicts, historically Balkan, and Caucasus, nowadays growing number of regions with **political, ethnical, religious, socio-economic tensions** may threaten cultural heritage sites, that may be deliberately targeted for destruction or used as symbols of identity.

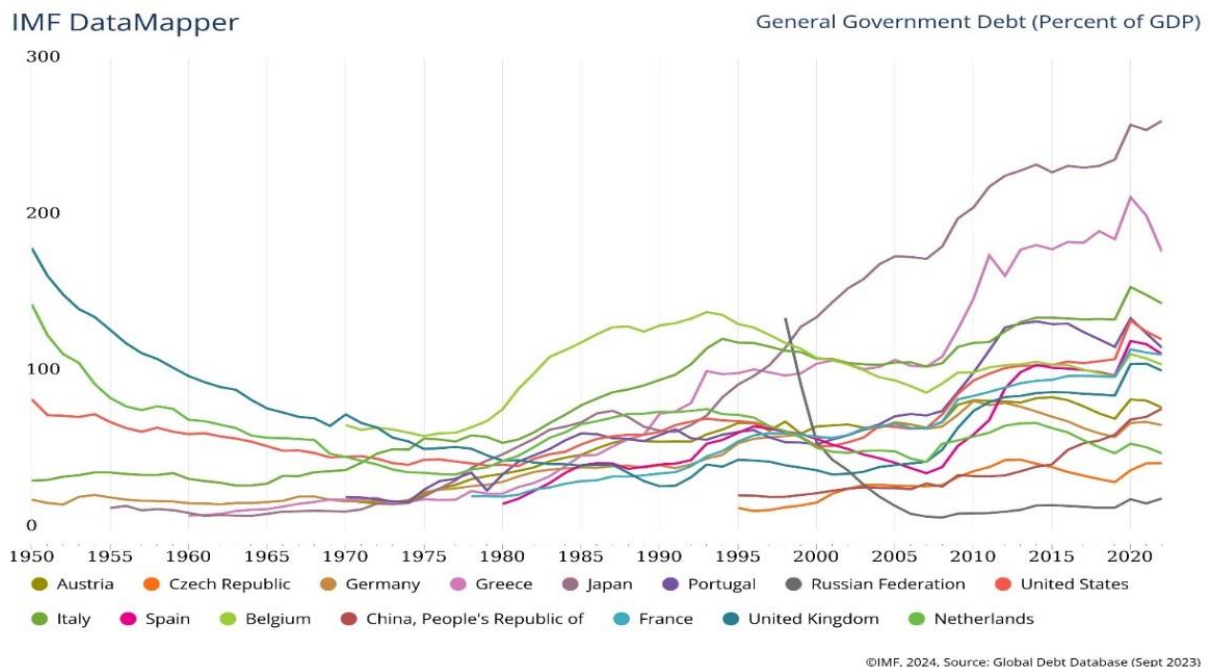
Heritage at Risk: Europe has a low, but significant number of cultural heritage sites (7), identified as "at risk" due to factors such as neglect, lack of funding, or environmental threats. These sites require urgent attention to prevent further deterioration or loss. All together there is 7 European sites nomitad as "in danger", namely Historic Centre of Vienna, Roşia Montană Mining Landscape in Romania, Medieval Monuments in KosovoKyiv: Saint-Sophia Cathedral and Related Monastic Buildings, Kyiv-Pechersk Lavra, L'viv – the Ensemble of the Historic Centre and The Historic Centre of Odesa. From countries on the list below, whose data are processed in greater details, it is just Austria – Vienna historical centre and US with Everglades. In the chapters bellow we present a bit different view to sustainability of cultural heritage – based on facts a figures. From many threats mentioned above, we decided to discuss just 1/ funding challenges, 2/ growing migration challenges and 3/over tourism challenges, where at least some data necessary for the risk analysis are available.

Funding challenges

Many (not only European) countries face challenges related to funding shortages, bureaucratic hurdles, or inadequate institutional capacity for heritage preservation and management. The biggest challenge is probably instability (unsustainability) of funding in the light of growing national/governmental debts. International Monetary Fund offers data of different kind of debts. For purposes of this paper and lay-reader **general governmental debts in percent of GDP** from imf.org were selected. Unluckily, another lay-reader easy to understand characteristics - **government debts per capita** are not available at International Monetary Fund or other sources, which are supposed to be highly reliable. External Debts per capita are downloadable from Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_external_debt.

Government debts per capita are offered rarely, among very limited number of sites for example by countryeconomy.com. Since their data on government debts in percent of GDP were adopted from Monetary fund, we decided to use their debts per capita as reliable enough for funding challenges **illustration**. The site's latest available data for countries selected are from 2022, processed at the beginning of 2023. Unluckily data from the year 2023 were not available yet (May 2024) at any publicly accessible site checked. For more detailed description see the methodology published on International monetary fund (imf.org) and other sites mentioned above. Cultural and natural heritage richness as recognized by UNESCO is adopted from the newest data available at <https://whc.unesco.org/en/list/>. So both monetary data sets are more or less illustrative, while the number of Unesco sites of cultural and natural heritage (transboundary incl.) is actual to May 2024, but also just illustratively reflecting the natural and cultural heritage richness of countries selected.

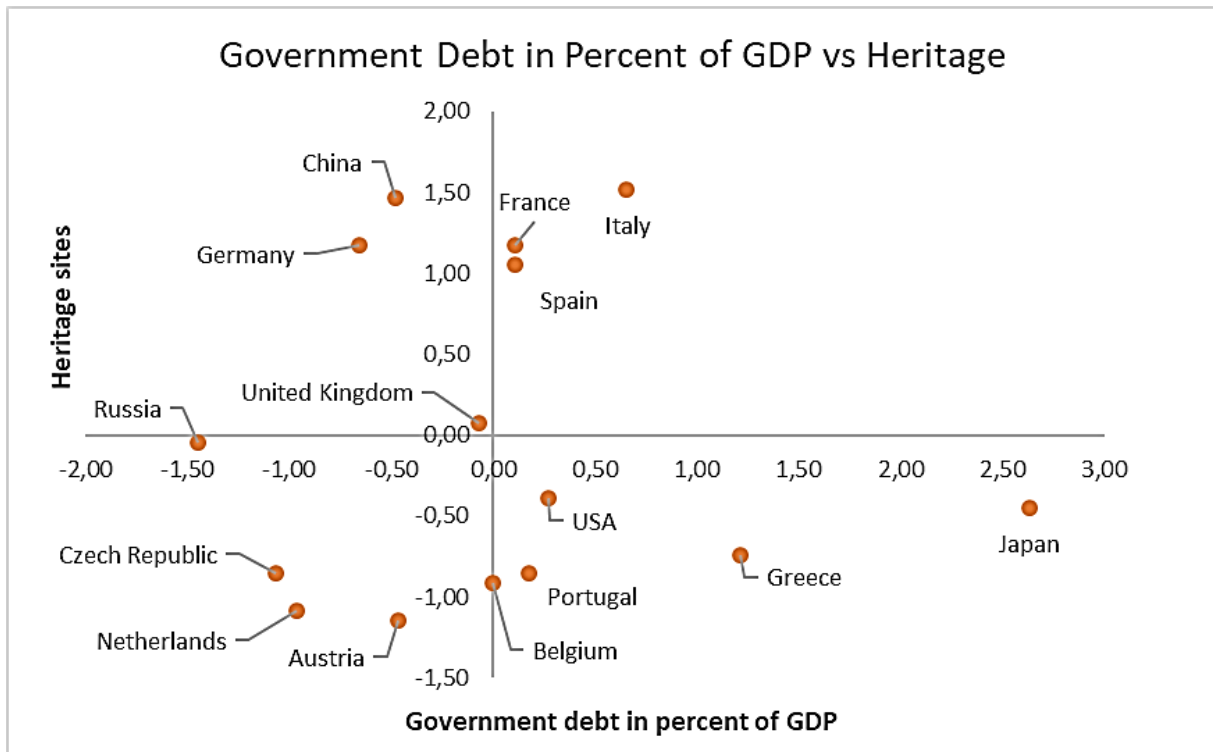
Chart 1: The Development of General Government Debt in Percent of GDP for countries selected.

Source: IMF. IMF data processing. Own countries selection. 2024

Quadrant charts, commonly used in risk management, are presented below to identify patterns and trends in data, and to prioritize actions based on the position of data points within the chart. In chart 2 visibly, Italy, France and Spain are in the greatest risk, while countries with low government debt in percent of GDP and simultaneously not so rich in cultural heritage (identified by Unesco) are in the opposite quadrant (e.g. Czech Republic, Netherlands, Austria).

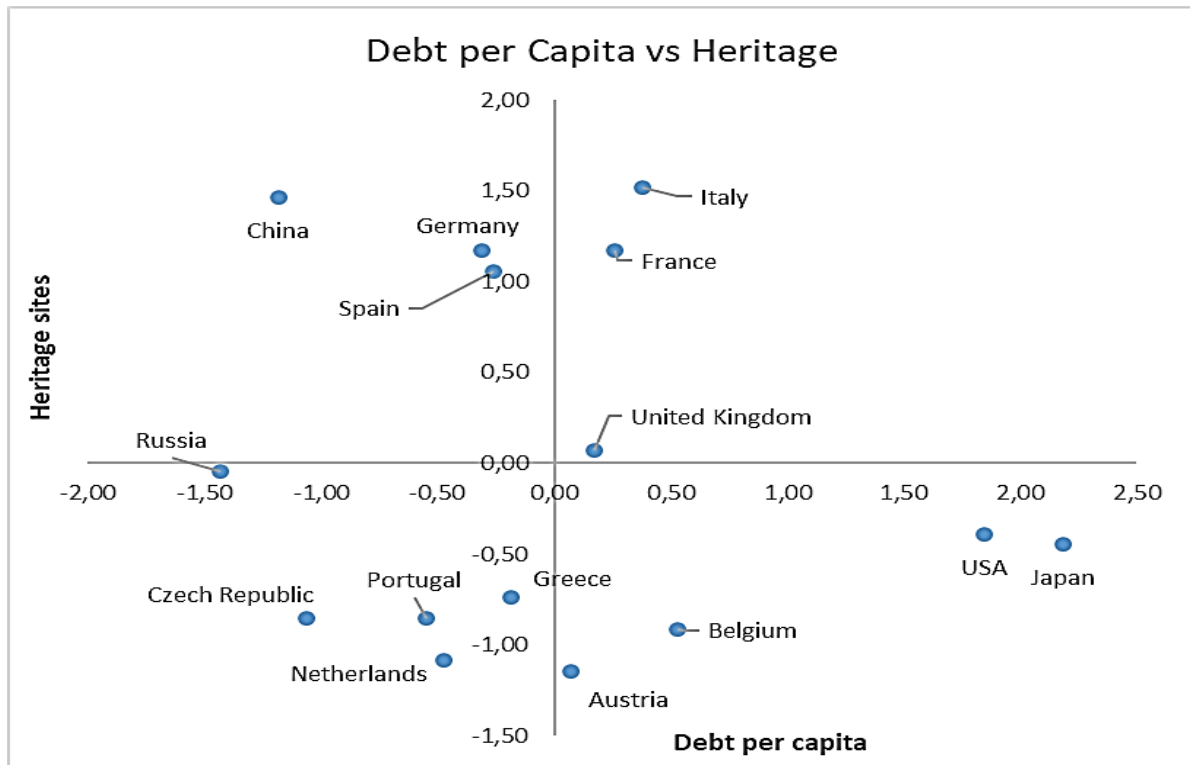
Chart 2: Quadrant chart of Government debt in percent of GDP vs Heritage.

Source data: International Monetary Fund, Unesco. Own data processing

Chart 3 presents quadrant graph of Government debt per capita in countries selected vs the richness of their cultural heritage, identified by UNESCO. The following chart paints a slightly different picture than the previous one. It is not related so much to the economic performance of the state (measured in GDP), but rather to its population. As the most threaten countries here again Italy and France are identified (partially also UK), while among the less threaten countries Czech Republic and Netherlands appear again, accompanied this time by Greece and Portugal, while Austria (rich from GDP point of view, but with quite low number of citizens) moved to the second quadrant.

Chart 3. Quadrant chart of Government gross debt per capita vs Heritage.

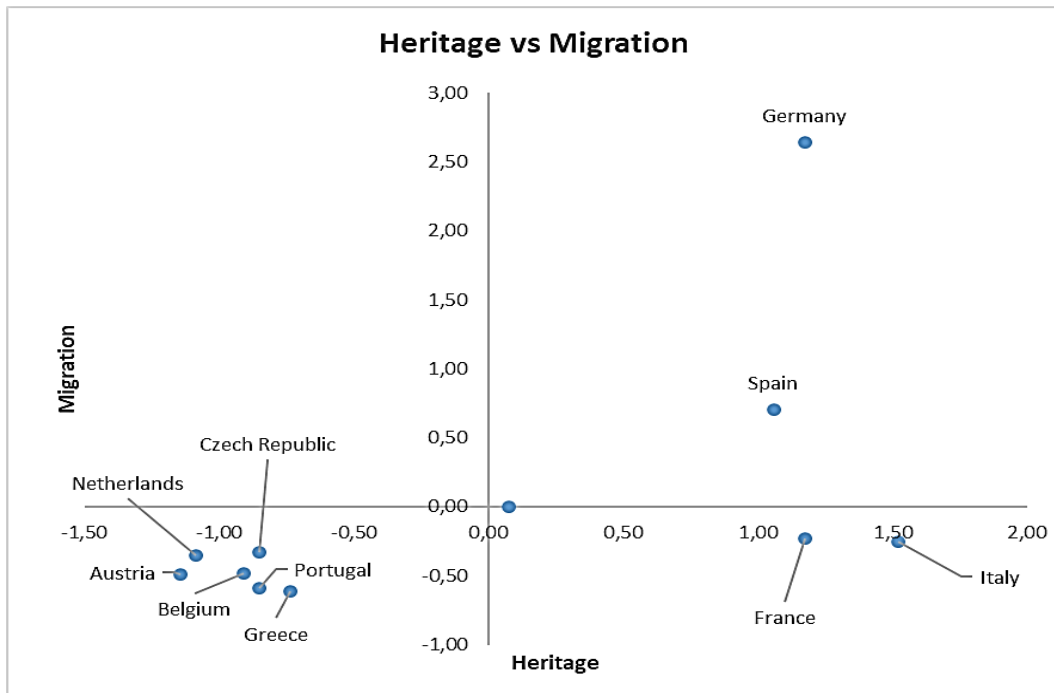
Source data: International Monetary Fund, Countryeconomy, Unesco. Own data processing. 2024.

Growing migration and connected challenges

The conference Heritage and Migration: New Methods and Historical Contexts, that took place in Stockholm 2019, addressed „migration as an urgent global concern“ (Heritage-and-Migration-conference-report, 2019). In 2023 European commission stated “... compared with 2021, all Member States with the exception of Slovakia recorded an increase in the total number of immigrants in 2022: the highest increases in relative terms between 2021 and 2022 were observed in Czechia (401 %), Latvia (205 %), Estonia (153 %), Germany (137 %) and Portugal (132 %). (EC,2024)

In this chapter we focused just on immigration and selected EU countries. Among them potentially the most threaten by immigration, Germany and Spain were identified. Quite surprisingly, France and Italy appeared in the second quadrant, while the less threaten country grouped in the third quadrant. It is it is possible to argue that converting overall immigration to immigration per capita/citizen will change the picture completely. It would also be interesting to divide migrants by gender, age and cultural environment.

Chart 5. Quadrant chart of Heritage vs Immigration (before Covid, 2019).

Source data: Eurostat. Unesco. Own data processing. 2024.

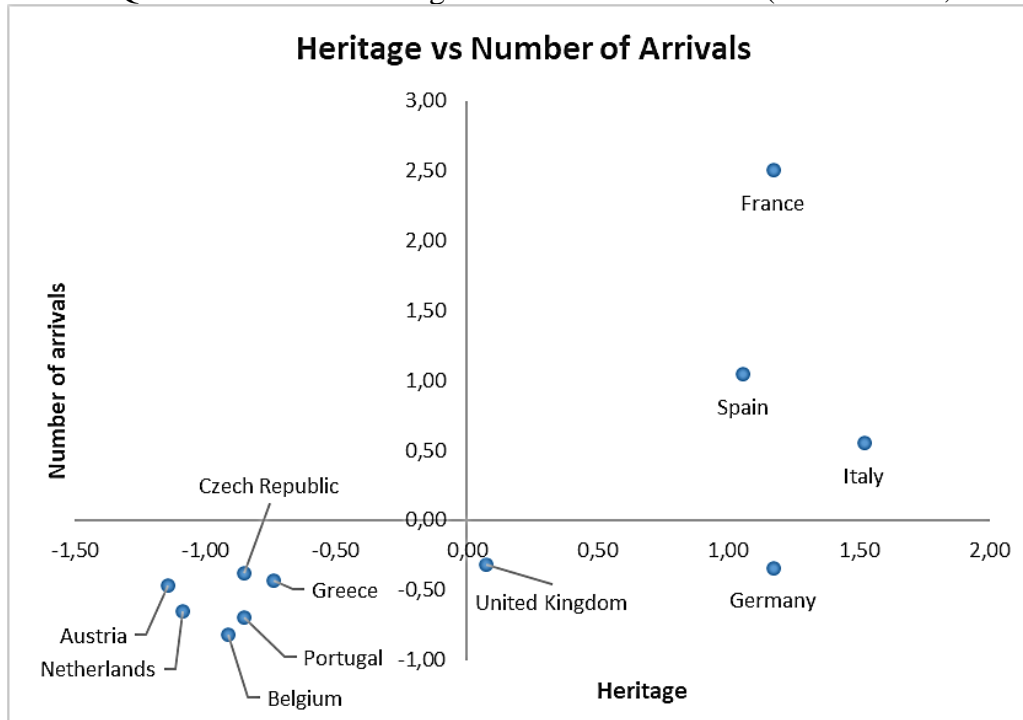
Tourism challenges

Since COVID brought unprecedented challenges to the tourism industry worldwide, EU countries including, and the number of arrivals are close but still not at pre-Covid levels, here the numbers from 2019 are used. World bank is offering also data from 2020, when travel restrictions, lockdowns, border closures, and health concerns led to a drastic decline in tourist arrivals, but unluckily no data within 2021 and 2023.

As the most threaten countries according quadrant graph presented below, again Italy, Spain and France are identified. UK and Germany with relatively low number of tourist stay in the second quadrant, while among the less threaten countries again both Belgium and Netherlands appear, accompanied by other smaller EU countries. Again we get totally different picture dividing the overall number of tourist arrivals by number of citizens.

Surprisingly, countries like Germany, with high number of cultural heritage sites, recognised by UNESCO, are left behind in the number of tourist arrivals. That might lead to conclusions, presented for example by Dr. Wolfgang Maenning (Maenning, 2013) a professor of economics at the University of Hamburg, that pricing factors (e.g. strength of the currency, prices for accommodation, prices in restaurants, etc.) play significant role in shaping tourist decision.

Chart 5. Quadrant chart of Heritage vs Number of Arrivals (before Covid, 2019).

Source data: World Bank, Unesco. Own data processing. 2024.

Conclusions

In contrast to the prevailing optimism regarding the preservation of cultural heritage, a more cautious perspective emerges when considering the influence of government debt, migration, and tourism on heritage sustainability. While proactive measures such as prioritizing funding, fostering partnerships, and seeking international support are advocated, the reality of unstable government funding poses significant challenges. The analysis of government debt in relation to cultural heritage richness reveals a concerning trend, particularly in countries like Italy, France, and Spain. Additionally, the impact of growing migration on heritage preservation requires closer scrutiny, especially in countries like Germany and Spain, which experience higher levels of immigration. Surprisingly, the correlation between the number of tourist arrivals and cultural heritage richness suggests that pricing factors may play a significant role in tourist decision-making, as noted by scholars like Dr. Wolfgang Maenning. Thus, while proactive measures are essential, a more nuanced understanding of the complex interplay between economic factors, migration patterns, and tourism dynamics is necessary to safeguard cultural heritage for future generations.

Resources

Bibliographic references

1. Hiswara, A. & Aziz, A. & Pujowati, Y. (2023). *Cultural Preservation in a Globalized World: Strategies for Sustaining Heritage*. West Science Social and Humanities Studies. 1. 98-106. 10.58812/wsshs.v1i03.250.

2. Johnson, J. & Lione, B. (2022). *Conservation after conflict: Rebuilding a heritage community in Iraq*. 10.1093/oxfordhb/9780198847526.013.22.
3. Johnson, J. & Cobb, K. & Lione, B. (2020). *The role of conservation education in reconciliation: the example of the Iraqi Institute for the Conservation of Antiquities and Heritage*. 10.2307/j.ctv13xps1g.11.
4. Leventhal, R. (2018). *Protests and Meaning: Monuments in the Twenty-First Century*. *Museum Anthropology*. 41. 134-137. 10.1111/muan.12175.
5. Maennig, W. & Philipp A. The role of hospitality in destination decisions: Evidence from Room Price Setting in 45 Countries. *Tourism Economics* 19, no. 4 (2013): 755-770.
6. Silberman, N. (2020). *Good-bye to all that: COVID-19 and the transformations of cultural heritage*. *International Journal of Cultural Property*. 27. 467-475. 10.1017/S0940739120000314.
7. Silberman, N. (2022). *Heritage and the Existential Need for History*. MAUD WEBSTER. 2021. University Press of Florida, Gainesville. \$80.00 (hardcover), ISBN 978-0-8130-6684-4.. *American Antiquity*. 87. 1-2. 10.1017/aaq.2022.47.
8. Silberman, N. (2024). *Some Reflections on Decolonizing Archaeology in a Fragmented World*. *Journal of Eastern Mediterranean Archaeology and Heritage Studies*. 12. 93-99. 10.5325/jeasmedarcherstu.12.1.0093.

Internet resources

9. *Heritage-and-Migration-conference-report*. [online]. © June 2019. [cited May 9 2023] Available from: <https://www.heritageresearch-hub.eu/app/uploads/2020/12/Heritage-and-Migration-conference-report.pdf>
10. *Immigration by age group, sex and citizenship*. Eurostat. [online]. © March 27, 2024. [cited May 9, 2024]. Available from: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_imm1ctz/default/table?lang=en
11. *Migration and Migrant population statistics*. [online]. © Eurostat. April 2, 2024. [cited May 9, 2024]. Available @from: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics#Migration_flows:_Immigration_to_the_EU_was_5.1_million_in_2022
12. *Global Debt database*. [online]. © IMF, 2024. [cited May 7, 2024] Available from: https://www.imf.org/external/datamapper/GG_DEBT_GDP@GDD/AUT/CZE/DEU/GRC/JPN/PRT/RUS/USA/ITA/ESP/BEL/CHN/FRA/GBR/NLD
13. *Summary of latest statistics*. [online]. © Uk governmentmt, November 14, 2023. [cited May 7, 2024] Immigration system statistics, year ending June 2023. Available from: <https://www.gov.uk/government/statistics/immigration-system-statistics-year-ending-june-2023/summary-of-latest-statistics>
14. *General government gross debt*. [online]. © Countryeconomy, 2024. [cited May 7, 2024] Available from: <https://countryeconomy.com/national-debt>

Kontaktní adresa

doc. RNDr. Zdena Lustigová, CSc.

Pan-European University Faculty of Business High School, Spálená 76/14, Nové Město, 110 00 Prague 1, Czech Republic, e-mail: zdenka.lustigova@peuni.cz

Závěrem

Druhý ročník mezinárodní konference "Společenská odpovědnost za udržitelnost světového dědictví", která se konala 4. a 5. dubna 2024 v Mariánských Lázních, potvrdil rostoucí zájem o tuto problematiku a položila základy důležité tradice. Konference přinesla řadu cenných příspěvků z různých oblastí souvisejících s tématem, včetně ekonomické demokracie, péče o kulturní dědictví, právních aspektů provozování památek a společenské odpovědnosti.

Významným přínosem byla účast studentů, doktorandů i pedagogů Panevropské univerzity, což podtrhlo důležitost propojení akademické sféry s praxí. Zvláštní pozornost si zaslouží studentská soutěž zaměřená na "zapomenuté památky", která vzbudila celorepublikový ohlas.

Monografie vědeckých prací vzešlá z této konference představuje cenný zdroj informací a inspirace pro odborníky i širší veřejnost zajímající se o udržitelnost světového dědictví. Zároveň stanovuje vysokou laťku pro budoucí ročníky konference a potvrzuje význam spolupráce mezi univerzitou a regionem v oblasti rozvoje a modernizace.

Vědecká monografie "Společenská odpovědnost za udržitelnost světového dědictví" představuje komplexní soubor prací zabývajících se širokým spektrem témat souvisejících s udržitelností kulturního dědictví a jeho ekonomickými, sociálními a environmentálními aspekty.

Jedním z klíčových témat monografie je ekonomická demokracie a její vztah k udržitelnosti. Autoři se zabývají sektorovým pohledem na českou ekonomiku a zkoumají, jak mohou principy ekonomické demokracie přispět k udržitelnému rozvoji. Důležitost tohoto tématu spočívá v hledání alternativních ekonomických modelů, které by mohly vést k spravedlivějšímu rozdělení zdrojů a větší participaci občanů na ekonomických procesech.

Významnou část monografie tvoří studie zaměřené na význam hmotných památek UNESCO pro cestovní ruch v České republice. Autoři analyzují současný stav a navrhují strategické přístupy k využití potenciálu těchto památek. Toto téma je zásadní pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu, který může přinést ekonomické benefity, aniž by ohrozil integritu kulturního dědictví.

Monografie se také věnuje specifickým případovým studiím, jako je kulturní a průmyslové dědictví města Ostravy. Tyto studie poskytují cenný vhled do problematiky revitalizace postindustriálních oblastí a jejich potenciálu pro budoucí rozvoj měst.

Důležitým aspektem udržitelnosti kulturního dědictví je bezpečnost. Monografie se zabývá efektivní prevencí kriminality jako předpokladem udržitelného rozvoje státu v oblasti bezpečnosti. Toto téma zdůrazňuje nutnost komplexního přístupu k ochraně kulturního dědictví.

Autoři se také zaměřují na vztah mladé generace ke kulturnímu dědictví, což je klíčové pro zajištění dlouhodobé udržitelnosti a předávání kulturních hodnot. Studie zkoumající postoje středoškolských studentů k této problematice přináší cenné poznatky pro tvorbu vzdělávacích programů a strategií zapojení mládeže.

Monografie se věnuje i lidskému aspektu při ochraně a provozování památek, což zahrnuje otázky managementu, legislativy a pracovních podmínek v oblasti kulturního dědictví. Zvláštní pozornost je věnována problematice turistických průvodců jako sezónních

zaměstnanců kulturních památek, což reflektuje aktuální výzvy v oblasti pracovního práva a organizace práce v sektoru kulturního turismu.

Důležitým tématem je vliv pokročilých technologií na pracovní trh a sociální nerovnosti v kontextu ekonomické demokracie. Tato analýza přispívá k pochopení dopadů technologického pokroku na společnost a hledání cest k minimalizaci negativních důsledků.

Monografie se zabývá i specifickými formami podnikání, jako jsou družstva, a jejich potenciálem pro nástupnictví v rodinných a malých a středních podnicích. Toto téma je relevantní pro hledání udržitelných modelů podnikání, které mohou přispět k zachování kulturního dědictví v podobě tradičních řemesel a podnikatelských aktivit.

Autoři se věnují i procesům učení a aplikaci teoretických poznatků do praxe, což je klíčové pro efektivní správu a ochranu kulturního dědictví. Monografie zahrnuje také studie o společenské odpovědnosti a krizovém managementu, které jsou nezbytné pro řešení neočekávaných situací ohrožujících kulturní dědictví.

Závěrem monografie přináší kvantitativní analýzu ohrožení udržitelnosti kulturního dědictví v grafech a číslech, což poskytuje empirický základ pro další výzkum a tvorbu politik v této oblasti.

Tato monografie je cenná díky svému komplexnímu a interdisciplinárnímu přístupu k problematice udržitelnosti světového dědictví. Pokrývá široké spektrum vzájemně propojených témat, od ekonomických aspektů po sociální a kulturní otázky, což umožňuje čtenářům získat ucelený pohled na danou problematiku. Kombinace poznatků z různých oborů, včetně ekonomie, sociologie, práva, managementu a kulturních studií, přináší nové a inovativní pohledy na řešení komplexních problémů. Aktuálnost témat, jako je vliv technologií na pracovní trh, udržitelný cestovní ruch nebo ekonomická demokracie, činí monografii vysoce relevantní pro současné společenské a ekonomické podmínky.

Propojení teoretických analýz s praktickými případovými studii umožňuje lepší pochopení aplikace teoretických konceptů v reálných situacích. Ačkoli se mnoho studií zaměřuje na český kontext, poznatky a metodologie jsou aplikovatelné i v širším mezinárodním měřítku. Monografie zahrnuje příspěvky od akademiků, studentů i odborníků z praxe, což přináší různorodé pohledy na danou problematiku.

Představuje také nové koncepty a přístupy k řešení problémů udržitelnosti, jako je například role družstev v ekonomické demokracii. Důraz na vzdělávání a zapojení mladé generace do ochrany světového dědictví je dalším významným aspektem této publikace. Praktická využitelnost monografie se projevuje v konkrétních doporučeních a strategiích pro udržitelný rozvoj a ochranu kulturního dědictví, což ji činí cennou pro tvůrce politik a manažery v oblasti kultury a turismu. Zahrnutí empirických dat a statistických analýz posiluje vědeckou hodnotu publikace a poskytuje solidní základ pro další výzkum.

Monografie také zdůrazňuje důležitost společenské odpovědnosti v kontextu udržitelnosti, což je klíčové téma pro současný globální diskurz. Díky těmto faktorům představuje monografie cenný příspěvek k akademické literatuře i praktický nástroj pro odborníky v oblasti udržitelnosti světového dědictví. Přispívá tak významně k rozvoji tohoto důležitého pole studia a praxe, poskytujíc komplexní a multidisciplinární pohled na problematiku udržitelnosti světového dědictví.

In conclusion

The Second International Conference on "Social Responsibility for the Sustainability of World Heritage," held on April 4-5, 2024, in Mariánské Lázně, confirmed the growing interest in this subject matter and laid the foundations for an important tradition. The conference yielded numerous valuable contributions from various fields related to the theme, including economic democracy, cultural heritage preservation, legal aspects of monument management, and social responsibility.

A significant contribution was the participation of students, doctoral candidates, and faculty members from the Pan-European University, which underscored the importance of connecting academia with practice. Particular attention should be given to the student competition focused on "forgotten monuments," which garnered nationwide resonance.

The monograph of scientific papers resulting from this conference represents a valuable source of information and inspiration for experts and the general public interested in the sustainability of world heritage. Simultaneously, it sets a high standard for future conference iterations and affirms the significance of collaboration between the university and the region in the areas of development and modernization.

The scientific monograph "Social Responsibility for the Sustainability of World Heritage" presents a comprehensive compilation of works addressing a broad spectrum of topics related to the sustainability of cultural heritage and its economic, social, and environmental aspects.

One of the key themes in the monograph is economic democracy and its relationship to sustainability. The authors examine a sectoral view of the Czech economy and explore how principles of economic democracy can contribute to sustainable development. The importance of this topic lies in the search for alternative economic models that could lead to a more equitable distribution of resources and greater citizen participation in economic processes.

A significant portion of the monograph comprises studies focused on the importance of UNESCO tangible heritage sites for tourism in the Czech Republic. The authors analyze the current state and propose strategic approaches to harnessing the potential of these monuments. This topic is crucial for the development of sustainable tourism, which can bring economic benefits without compromising the integrity of cultural heritage.

The monograph also addresses specific case studies, such as the cultural and industrial heritage of the city of Ostrava. These studies provide valuable insights into the issues of revitalizing post-industrial areas and their potential for future urban development.

An important aspect of cultural heritage sustainability is security. The monograph discusses effective crime prevention as a prerequisite for sustainable state development in the area of security. This topic emphasizes the necessity of a comprehensive approach to protecting cultural heritage.

The authors also focus on the relationship of the younger generation to cultural heritage, which is key to ensuring long-term sustainability and the transmission of cultural

values. Studies examining the attitudes of high school students towards this issue bring valuable insights for the creation of educational programs and strategies for youth engagement.

The monograph also addresses the human aspect in the protection and operation of heritage sites, encompassing issues of management, legislation, and working conditions in the cultural heritage sector. Special attention is given to the issue of tourist guides as seasonal employees of cultural monuments, reflecting current challenges in labor law and work organization in the cultural tourism sector.

A significant topic is the impact of advanced technologies on the labor market and social inequalities in the context of economic democracy. This analysis contributes to understanding the effects of technological progress on society and finding ways to minimize negative consequences.

The monograph also examines specific forms of business, such as cooperatives, and their potential for succession in family and small and medium-sized enterprises. This topic is relevant for finding sustainable business models that can contribute to preserving cultural heritage in the form of traditional crafts and entrepreneurial activities.

The authors also focus on learning processes and the application of theoretical knowledge to practice, which is crucial for effective management and protection of cultural heritage. The monograph includes studies on social responsibility and crisis management, which are essential for addressing unexpected situations that threaten cultural heritage.

In conclusion, the monograph provides a quantitative analysis of threats to the sustainability of cultural heritage in graphs and figures, offering an empirical basis for further research and policymaking in this area.

This monograph is valuable due to its comprehensive and interdisciplinary approach to the issue of world heritage sustainability. It covers a wide spectrum of interconnected topics, from economic aspects to social and cultural issues, allowing readers to gain a holistic view of the subject matter. The combination of insights from various disciplines, including economics, sociology, law, management, and cultural studies, brings new and innovative perspectives on solving complex problems.

The relevance of topics such as the impact of technologies on the labor market, sustainable tourism, or economic democracy makes the monograph highly pertinent to current social and economic conditions. The connection of theoretical analyses with practical case studies allows for a better understanding of the application of theoretical concepts in real-world situations. Although many studies focus on the Czech context, the findings and methodologies are applicable on a broader international scale.

The monograph includes contributions from academics, students, and practitioners, bringing diverse perspectives on the subject. It also introduces new concepts and approaches to solving sustainability issues, such as the role of cooperatives in economic democracy. The emphasis on education and engaging the younger generation in world heritage protection is another significant aspect of this publication.

The practical applicability of the monograph is evident in specific recommendations and strategies for sustainable development and cultural heritage protection, making it valuable for

policymakers and managers in the fields of culture and tourism. The inclusion of empirical data and statistical analyses strengthens the scientific value of the publication and provides a solid foundation for further research.

The monograph also emphasizes the importance of social responsibility in the context of sustainability, which is a key theme in current global discourse. Due to these factors, the monograph represents a valuable contribution to academic literature and a practical tool for professionals in the field of world heritage sustainability. It thus significantly contributes to the development of this important field of study and practice, providing a comprehensive and multidisciplinary perspective on the issue of world heritage sustainability.

S poděkováním za spolupráci:

Adam Gros	Ľubomír Kmeco
Alexander Kříž	Lucie Orgoníková
Alexandr Ključnikov	Michal Matějka
David Zámek	Monika Klímová
Eduard Entler	Natálie Šťávovalá
Ilona Švihlíková	Ondřej Zelenka
Iveta Hamarneh	Pavel Krpálek
Iveta Vozňáková	Pavel Sládek
Jana Firstová	Petr Kulháněk
Jindřiška Vitvarová	Petra Chaloupková Košlíková
Jiří Chum	Radka Marčeková
Juraj Miština	René Milfait
Karel Plunder	Roman Hrmo
Karol Hrádela	Roman Kořán
Katarína Krpálková Krelová	Sujit Chaudhuri
Kateřina Záhorcová	Zdena Lustigová
Krzysztof Gajdka	Zuzana Svobodová

Informace k monografii:

Příspěvky v kolektivní monografii neprošly redakční ani jazykovou úpravou. Za obsah příspěvku zodpovídají autoři.

© PANEVROPSKÁ UNIVERZITA

Všechna práva vyhrazena

Praha 2024

Vydavatel:

Fakulta: VŠO

PANEVROPSKÁ UNIVERZITA

Spálená 76/14, 110 00 Praha 1 – Nové Město

E-mail: info@peuni.cz

Web: <https://www.peuni.cz>

Počet stran 195

ISBN 978-80-86847-97-9

O editorech:

PaedDr. PhDr. Michal Matějka, Ph.D., DBA

(*1986) je akademickým pracovníkem na Collegium Humanum – Varšavské univerzity managementu, která má svou zahraniční pobočku ve Frýdku-Místku. A také na Panevropské univerzitě v Praze, jako externí zaměstnanec. Jeho hlavním zaměřením je pedagogika a oborová didaktika, zejména se specializací na pedeutologii a přírodní vědy. V oblasti výzkumu se zaměřuje na důležitou otázku postavení učitele ve společnosti, zkoumá vývoj pedagogického povolání jak z pohledu historického, ale i současného vývoje pedagogických směrů a postojů. Jeho přáním je přispět ke zlepšení kvality života pedagogických pracovníků a zlepšit tak postavení a úlohu učitele pro 21. století. Kromě své akademické činnosti se autor zabývá paleontologií a geologií. Ve volném čase se věnuje osvětové činnosti v oblasti neživé přírody. Jeho zájem o vědu a přírodu se začal projevovat již v útlém věku, což ho vedlo k tomu, že se těmto oblastem věnují i profesionálně. Díky odbornému zázemí se aktivně podílel na odborných výzkumech v České republice, ale také v zahraničí, zejména v Německu, Polsku a USA. Je ženatý a má jednoho syna. Aktuálně žije v Borohrádku ve východních Čechách.

Ing. Roman Kořán, Ph.D.

(*1964) Vedoucí Katedry ekonomiky a lidských zdrojů Panevropské univerzity. Má bohaté zkušenosti se soukromým podnikáním v oblasti vzdělávání, managementu a marketingové komunikace. Pracoval také jako tiskový mluvčí a redaktor. Po dobu čtrnácti let zastřešoval Mezinárodní Chopinův festival. Působí jako předseda dozorčí rady společnosti KIS Mariánské Lázně, kam spadá regionální destinační agentura. Podílí se na tvorbě nové regionální strategie na oživení cestovního ruchu v kontextu zapsání západočeských lázní mezi památky světového dědictví UNESCO.

Th.Lic. Ing. René Milfait, Ph.D.

(*1966) je členem: Rady Sekce pro etiku v paliativní péči České společnosti paliativní medicíny ČLS JEP, Dozorčí Rady Hospice sv. Jiří v Chebu, české i evropské Společnosti pro katolickou teologii, německého OVIGO-Theater (zde ztvárnil několik postav v německo-českém představení Falešné hranice: Akce Kámen (dle skutečných událostí), je místopředsedou Společnosti pro výzkum zločinů komunismu. Mezi těžiště odborného, publikačního a pedagogického působení patří: (teologická) etika, křesťanská mravnost, fundamentální teologická etika, otázky rozhodování o péči na počátku a v závěru lidského života, etické a lidskoprávní vzdělávání, spiritualita a spirituální péče (zejména v kontextu zdravotní péče), česko-německé vztahy a aktivity. Je ženatý a má dva syny. Žije aktuálně v Mariánských Lázních.

About the editors:

PaedDr. PhDr. Michal Matějka, Ph.D., DBA

(*1986) He is an academic staff member at Collegium Humanum - Warsaw Management University, which has its foreign branch in Frýdek-Místek. He also works as an external employee at the Pan-European University in Prague. His main focus is pedagogy and subject didactics, with a specialization in pedeutology and natural sciences. In the field of research, he focuses on the important question of the teacher's position in society, examining the development of the teaching profession from both historical and contemporary perspectives of pedagogical trends and attitudes. His wish is to contribute to improving the quality of life for pedagogical workers and thus enhance the position and role of teachers for the 21st century. In addition to his academic activities, the author is involved in paleontology and geology. In his free time, he engages in educational activities in the field of inanimate nature. His interest in science and nature began to manifest at an early age, which led him to pursue these areas professionally. Thanks to his professional background, he has actively participated in specialized research in the Czech Republic, as well as abroad, particularly in Germany, Poland, and the USA. He is married and has one son. Currently, he lives in Borohrádek in eastern Bohemia.

Ing. Roman Kořán, Ph.D.

(*1964) Head of the Department of Economics and Human Resources at the Pan-European University. He has extensive experience in private business in the fields of education, management, and marketing communication. He has also worked as a press spokesman and editor. For fourteen years, he oversaw the International Chopin Festival. He serves as the chairman of the supervisory board of KIS Mariánské Lázně company, which includes the regional destination agency. He is involved in developing a new regional strategy to revitalize tourism in the context of the inscription of West Bohemian spas on the UNESCO World Heritage List.

Th.Lic. Ing. René Milfait, Ph.D.

(*1966) He is a member of the Ethics Section Council in Palliative Care of the Czech Society for Palliative Medicine CLS JEP, the Supervisory Board of St. George's Hospice in Cheb, the Czech and European Society for Catholic Theology, and the German OVIGO-Theater (where he portrayed several characters in the German-Czech performance "False Borders: Operation Stone" based on true events). He serves as the Vice-Chairman of the Society for Research on Communist Crimes. His areas of professional, publication, and pedagogical focus include: (theological) ethics, Christian morality, fundamental theological ethics, decision-making issues in care at the beginning and end of human life, ethical and human rights education, spirituality and spiritual care (especially in the context of healthcare), and Czech-German relations and activities. He is married and has two sons. He currently resides in Mariánské Lázně.

SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST ZA UDRŽITELSNOST SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ

SOCIAL RESPONSIBILITY FOR SUSTAINABILITY OF THE WORLD'S HERITAGE

MONOGRAFIE VĚDECKÝCH PRACÍ MONOGRAPH OF RESEARCH PAPERS

Tato vědecká monografie "Společenská odpovědnost za udržitelnost světového dědictví" představuje komplexní pohled na aktuální výzvy v oblasti ochrany a udržitelnosti kulturního dědictví. Publikace zahrnuje široké spektrum témat, od ekonomické demokracie a udržitelného rozvoje až po specifické případové studie významných kulturních památek. Autoři se zabývají rolí hmotných památek UNESCO v cestovním ruchu České republiky a analyzují jejich potenciál pro udržitelný rozvoj regionů. Monografie se věnuje také důležitým otázkám bezpečnosti kulturního dědictví a prevence kriminality v této oblasti. Významnou částí publikace jsou studie zaměřené na vztah mladé generace ke kulturnímu dědictví a inovativní přístupy k jeho ochraně a propagaci. Autoři zkoumají vliv pokročilých technologií na pracovní trh v kontextu kulturního dědictví a nabízejí pohled na nové formy podnikání, jako jsou družstva, v rámci udržitelného rozvoje. Publikace poskytuje cenné poznatky o právních aspektech provozování památek a managementu v oblasti kulturního turismu. Zahrnuje také analýzy společenské odpovědnosti a krizového managementu v kontextu ochrany světového dědictví. Monografie je doplněna o kvantitativní studie a grafické znázornění aktuálních hrozeb pro udržitelnost kulturního dědictví. Tato interdisciplinární práce je neocenitelným zdrojem informací pro akademiky, odborníky v oblasti kulturního dědictví, tvůrce politik i studenty zajímající se o udržitelný rozvoj a ochranu světového kulturního bohatství. Poskytuje komplexní pohled na problematiku a nabízí inovativní řešení pro budoucí generace.

Kolektiv autorů

PANEVROPSKÁ
UNIVERZITA

